

**Gyermekotthon,
Óvoda,
Általános Iskola és
Készségfejlesztő Iskola
Pest Vármegye**

Pedagógiai Program

2024.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	6
1. A KÖLTSÉGVETÉSI SZERV MEGNEVEZÉSE, SZÉKHELYE, TELEPHELYE	7
2. JOGSZABÁLYI ALAPOK	8
3. INTÉZMÉNYBEMUTATÁS	9
3.1. A GYERMEKVÉDELMI SZAKMAI EGYSÉG BEMUTATÁSA	9
3.2. A KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEGYSÉG BEMUTATÁSA	10
4. ÓVODA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA	12
4.1. BEVEZETÉS.....	12
4.2. AZ ÓVODAI NEVELÉS HELYI PROGRAMJA.....	12
4.3. A KÖZNEVELÉSI TÖRVÉNYBEN MEGHATÁROZOTT ALAPELVEK A SÉRÜLT GYERMEKEK NEVELÉSÉBEN.	13
4.4. AZ ÓVODAI GONDOZÁS-NEVELÉS CÉLJA.....	15
4.5. AZ ÓVODAI NEVELÉS ÁLTALÁNOS FELADATAI	16
4.6. AZ ÓVODAI ÉLET MEGSZERVEZÉSÉNEK ELVEI.....	17
4.7. AZ ÓVODAI ÉLET TERVEZÉSE, SZERVEZÉSE, TEVÉKENYSÉGI FORMÁI ÉS AZ ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI	18
4.8. AZ ÓVODAI NEVELÉS FORMÁI.....	22
4.8.1. <i>A játék szerepe a speciális óvodai nevelésben</i>	22
4.8.2. <i>Mesélés, mondókázás, verselés</i>	24
4.8.3. <i>A zenei nevelés</i>	25
4.8.4. <i>Mozgásfejlesztés</i>	27
4.8.5. <i>A beszédfejlesztés</i>	31
4.8.6. <i>Az egyéni fejlesztő foglalkozások felépítése</i>	33
4.8.7. <i>Autista gyermekek az óvodai csoportban</i>	34
4.9. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE	41
4.10. ESÉLYEGYENLŐSÉGET SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK, SZOCIÁLIS HÁTRÁNYOK ENYHÍTÉSE, GYERMEKVÉDELMI FELADATOK	42
4.11. A SZÜLŐ/NEVELŐ, GYERMEK, PEDAGÓGUS EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK FORMÁI	43
4.12. AZ EGÉSZSÉGNEVELÉS ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉS	45
5. ISKOLÁNK PEDAGÓGIAI PROGRAMJA	53
5.1. TANULÓNÉPESSÉGÜNK	53
5.2. KÉPZÉSI KÍNÁLAT	53
5.2.1. <i>Egyéni tanrend lehetősége</i>	54
5.2.2. <i>Logopédiai ellátás</i>	54
5.2.3. <i>Mozgásfejlesztés</i>	55
5.3. ISKOLAI HAGYOMÁNYOK	55
5.4. ISKOLA FELTÉTELRENDSZERE.....	56
5.4.1. <i>Személyi feltételek</i>	56
5.4.2. <i>Tárgyi feltételek</i>	59
5.5. A FOGLALKOZTATÁS SZÍNTEREI.....	59
5.6. TANULÓK KÖZÖSSÉGEI	59
5.6.1. <i>Diákok közössége</i>	59
5.6.2. <i>Iskolai sportkör</i>	59
5.7. AZ ISKOLAI KAPCSOLATTARTÁS SZÍNTEREI	60
5.7.1. <i>Kapcsolat a szülőkkel, szülők érdekérvényesítése</i>	60

5.7.2. Kapcsolattartás a pedagógiai szakszolgálatokkal, a pedagógiai szakmai szolgáltatókkal	60
5.7.3. Kapcsolattartás a gyermekjóléti szolgálatokkal	60
5.7.4. Kapcsolattartás az iskola-egészségügyi ellátást biztosító egészségügyi szolgáltatóval	61
5.7.5. Kapcsolat más intézményekkel	61
6. AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA, ÉS A KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLA NEVELÉSI PROGRAMJA	62
6.1. A NEVELŐ-OKTATÓ MUNKA PEDAGÓGIAI ALAPELVEI, CÉLJAI, FELADATAI, ESZKÖZEI, ELJÁRÁSAI.....	62
6.1.1. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei.....	62
6.1.2. A nevelő-oktató munka céljai	65
6.1.3. A nevelő-oktató munka feladatai	67
6.1.4. A nevelő-oktató munka eszközei, eljárásai	69
6.2. A TANULÓK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉT SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK	70
6.2.1. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok.....	70
6.2.2. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	71
6.2.3. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok.....	73
6.3. A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ TANULÓKKAL KAPCSOLATOS PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉG.....	74
6.3.1. A tehetség, képesség kibontakoztatását segítő tevékenységek	74
6.3.2. A beilleszkedési, magatartási és tanulási nehézségekkel küzdők segítése	75
6.3.3. A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkózását segítő program.....	78
6.3.4. A szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenység	79
6.3.5. Gyermek és ifjúságvédelmi feladatok ellátása	80
7. FOGYASZTÓVÉDELMI PROGRAM	82
8. ELSŐSEGÉLY-NYÚJTÁSI ALAPISMERETEK ELSAJÁTÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS ISKOLAI TERV	85
9. KÖRNYEZETI-ÉS EGÉSZSÉGNEVELÉSI PROGRAMUNK.....	87
9.1. A KÖZNEVELÉSI STRATÉGIAI CÉLOK	87
9.2. ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK	88
9.2.1. Erőforrások	89
9.3. ALAPELVEINK, JÖVŐKÉP, CÉLJAINK	91
9.3.1. Alapelveink	91
9.3.2. Jövőkép.....	92
9.3.3. Konkrét célkitűzéseink.....	92
9.4. A TANULÁS SZERVEZÉSI ÉS TARTALMI KERETEI	93
9.4.1. Hagyományos tanórai keretben.....	93
9.4.2. Tanórán kívüli tevékenységek.....	94
9.5. A SZAKTANÁROK FELADATA AZ EGYES TANTÁRGYAK TANANYAGÁBAN REJLŐ KÖRNYEZETI- ÉS EGÉSZSÉGNEVELÉSI LEHETŐSÉGEK KIAKNÁZÁSÁBAN:	95
9.5.1. A tantárgyak ismereteinek mélyítése az osztályfőnöki óra keretében	98
9.6. MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A PEDAGÓGUSOK SZÁMÁRA	98
10. AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA HELYI TANTERVE	100
10.1. A KERETTANTERV MEGNEVEZÉSE 1-4. ÉVFOLYAM	100
10.1.1. A Nemzeti alaptantervben meghatározott témakörök, célok, feladatok, fejlesztési területek-nevelési célok, kulcskompetenciák és óraszámok helyi megvalósítása	100
10.2. A KERETTANTERV MEGNEVEZÉSE 5-8. ÉVFOLYAM	110
10.2.1. A Nemzeti alaptantervben meghatározott témakörök, célok, feladatok, fejlesztési területek-nevelési célok, kulcskompetenciák és óraszámok helyi megvalósítása	110
10.3. SZAKKÖRI, SPORTKÖRI FOGLALKOZÁSOK ÉS A PEDAGÓGUSVÁLASZTÁS SZABÁLYAI	119

10.4. A CSOPORTBONTÁSOK ÉS EGYÉB FOGLALKOZÁSOK SZERVEZÉSI ELVEI	120
10.5. PEDAGÓGIAI CÉLÚ HABILITÁCIÓ-REHABILITÁCIÓ ÉS EGYÉNI FEJLESZTÉS	120
10.5.1. A pedagógiai célú rehabilitáció-rehabilitáció	120
10.5.2. Az egyéni fejlesztés	121
10.6. MINDENNAPOS TESTNEVELÉS	122
10.7. A TANULÓK FIZIKAI ÁLLAPOTÁNAK, EDZETTSÉGÉNEK MÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES MÓDSZEREK (NETFIT) ..	123
10.8. AZ OKTATÁSBAN ALKALMAZHATÓ TANKÖNYVEK ÉS TANESZKÖZÖK KIVÁLASZTÁSÁNAK ELVEI	123
10.9. AZ ISKOLAI BESZÁMOLTATÁS, AZ ISMERETEK SZÁMONKÉRÉSÉNEK KÖVETELMÉNYEI ÉS FORMÁI, ÉS A BELSŐ MÉRÉSEK	125
10.10. AZ ISKOLA MAGASABB ÉVFOLYAMÁBA LÉPÉS FELTÉTELEI, TANULMÁNYOK ALATTI VIZSGÁK, A TANULÓK TELJESÍTMÉNYÉNEK ELLENŐRZÉSE, ÉRTÉKELÉSE	127
10.11. AZ ISKOLAVÁLTÁS, VALAMINT A TANULÓ ÁTVÉTELÉNEK SZABÁLYAI.....	132
10.12. A TANULÓK JUTALMAZÁSÁNAK, MAGATARTÁSÁNAK ÉS SZORGALMÁNAK ÉRTÉKELÉSI ELVEI	132
10.13. AZ OTTHONI, NAPKÖZIS ÉS TANULÓSZOBAI FELKÉSZÜLÉSHEZ ELŐÍRT ÍRÁSBELI ÉS SZÓBELI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA	135
11. ÉRTELMILEG AKADÁLYOZOTT TANULÓK ÁLTALÁNOS ISKOLÁJÁNAK KERETTANTERVE	136
11.1. A KERETTANTERV MEGNEVEZÉSE.....	136
11.1.1. A Nemzeti Alaptantervben meghatározott témakörök, célok, feladatok, fejlesztési területek - nevelési célok, kulcskompetenciák és óraszámok helyi megvalósítása	136
11.2. A PEDAGÓGIAI CÉLÚ HABILITÁCIÓ-REHABILITÁCIÓ ÉS EGYÉNI FEJLESZTÉS	145
11.3. MINDENNAPOS TESTNEVELÉS	146
11.4. A TANULÓK FIZIKAI ÁLLAPOTÁNAK, EDZETTSÉGÉNEK MÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES MÓDSZEREK	149
11.5. AZ OKTATÁSBAN ALKALMAZHATÓ TANKÖNYVEK ÉS TANESZKÖZÖK KIVÁLASZTÁSÁNAK ELVEI	150
11.6. AZ ISKOLAI BESZÁMOLTATÁS, AZ ISMERETEK SZÁMONKÉRÉSÉNEK KÖVETELMÉNYEI ÉS FORMÁI	151
12.7. AZ ISKOLA MAGASABB ÉVFOLYAMÁBA LÉPÉS FELTÉTELEI	151
11.8. A TANULÓK JUTALMAZÁSÁNAK, MAGATARTÁSÁNAK, SZORGALMÁNAK, TANTÁRGYI ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI.....	151
11.9. AZ OTTHONI, NAPKÖZIS ÉS TANULÓSZOBAI GYAKORLÁSHOZ ELŐÍRT FELADATOK.....	152
12. KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLÁNK KERETTANTERVE (2020 NAT).....	154
12.1. AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK NEVELŐ-OKTATÓ MUNKÁJÁT ELLÁTÓ KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLA 9-10. ÉVFOLYAMÁNAK KÖZISMERETI KERETTANTERVE	156
TANTERVI BEVEZETŐ	156
12.2. AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK NEVELŐ-OKTATÓ MUNKÁJÁT ELLÁTÓ KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLA 11-12 ÉVFOLYAMOS KÖZISMERETI KERETTANTERVE	166
12.3. A KÖZÉPSÚLYOS ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK NEVELŐ- OKTATÓ MUNKÁJÁT ELLÁTÓ KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLA 9-10. ÉVFOLYAMÁNAK KÖZISMERETI KERETTANTERVE	177
12.4. A KÖZÉPSÚLYOS ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK NEVELŐ- OKTATÓ MUNKÁJÁT ELLÁTÓ KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLA 11-12. ÉVFOLYAMÁNAK KÖZISMERETI KERETTANTERVE.....	184
12.5. KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ISKOLÁNK GYAKORLATI KERETTANTERVEI.....	190
12.5.1. <i>Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére készségfejlesztő kerettanterv.....</i>	191
12.5.2. <i>Háztartástan - életvitel készségfejlesztő kerettanterv .....</i>	194
12.5.3. <i>Kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv .....</i>	197
12.5.4. <i>Udvaros készségfejlesztő kerettanterv .....</i>	202
13. AZ AUTIZMUS SPEKTRUMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓINK TANTERVE	204
13.1. A VÁLASZTOTT KERETTANTERV MEGNEVEZÉSE	204

13.2. A NEMZETI ALAPTANTERVBEN MEGHATÁROZOTT PEDAGÓGIAI FELADATOK HELYI MEGVALÓSÍTÁSA TANULÓINK SZÁMÁRA	204
13.3. PEDAGÓGIAI CÉLÚ HABILITÁCIÓ REHABILITÁCIÓ ÉS EGYÉNI FEJLESZTÉS.....	208
13.4. A TANULÓK SZÜKSÉGLETEI	210
13.5. NEVELÉSI-OKTATÁSI CÉLOK	212
13.6. NEVELÉSI-OKTATÁSI FELADATOK.....	212
13.7. FEJLESZTÉSI TERÜLETEK.....	213
13.8. A FEJLESZTÉS ELVEI.....	217
13.9. AZ OKTATÁSBAN ALKALMAZHATÓ TANKÖNYVEK ÉS TANESZKÖZÖK KIVÁLASZTÁSÁNAK ELVEI	219
13.10. A MÉRÉS ÉS ÉRTÉKELÉS FORMÁI, A MAGASABB ÉVFOLYAMBA LÉPÉS FELTÉTELEI.....	219
13.11. A MAGATARTÁS ÉS SZORGALOM ÉRTÉKELÉSÉNEK FORMÁJA, MINIMÁLIS TELJESÍTMÉNYEI	220
14. AZ INTÉZMÉNYBEN FOLYÓ LOGOPÉDIAI FEJLESZTÉS	221
14.1. A LOGOPÉDIAI FEJLESZTÉS CÉLJA	221
14.2. A LOGOPÉDIAI FEJLESZTÉS FELADATA	221
14.3. A LOGOPÉDIAI FEJLESZTÉS ALAPELVEI	222
14.4. A LOGOPÉDIAI FOGLALKOZÁSOKON FOLYÓ NEVELŐ-OKTATÓ MUNKA ELLENŐRZÉSI, ÉRTÉKELÉSI, MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI RENDSZERE	223
15. A PEDAGÓGUSOK MUNKÁJÁNAK ELLENŐRZÉSI RENDSZERE, MÓDSZEREI, VISSZACSATOLÁSI ELJÁRÁSOK, AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI, RENDSZERESSÉGE.....	224
15.1. A PEDAGÓGUSOK, SZAKTANÁROK ÉS AZ OSZTÁLYFŐNÖKÖK FELADATAI	227
16. A PEDAGÓGIAI PROGRAMBAN A FENNTARTÓRA HÁRULÓ TÖBBLETKÖTELEZETTSÉG	231
17. LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉKOK	232
1.SZ. MELLÉKLET: HELYI SZABÁLYZAT A HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK FEJLESZTÉSÉRE:	233

*„Egyetlen parancs van, a többi csak tanács:
Igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindennek javára legyél.
Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás:
Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”
(Weöres Sándor)*

Bevezetés

A Gyermekotthon, Óvoda, Általános Iskola és Készségfejlesztő Iskola Pest Vármegye közös igazgatású, többcélú, gyermekvédelmi intézmény, amelynek légkörét az egymásrautaltság, egymás megsegítése és a jól felfogott intimitás hatják át.

Nevelési és oktatási elveinket, céljainkat és az ebből eredő feladatainkat meghatározza intézményünk speciális jellege.

Sérült és ép emberek együttélése jelenti a mindennapokat. Ebben a közegben kell elfogadni a másságot, tiszteletben tartani azt, hogy sérült és ép gyermekek és a velük foglalkozó felnőttek egymásért dolgoznak.

Köznevelési Szakmai Egységünk küldetése

Különösen fontos, hogy a sérült gyermeket, mint teljes embert nézzük, megkeressük azokat a képességeit, amelyekben erős és képes a teljes értékű tevékenységre. Hinnünk kell, hogy minden embernek célja, feladata kell, hogy legyen ebben a világban, s mi segíthetünk ennek megtalálásában. Ezért meg kell teremtenünk sérült gyermekeinknek és fiataljainknak az öröm, a boldogság, a megelégedettség és a biztonság komfortos érzését.

A ránk bízott gyermekeknek nem a fogyatékosságait hangsúlyozzuk, hanem az adott értelmi képességeknek minél maximálisabb fejlesztésére és kibontakoztatására törekszünk.

Nem a másságon sajnálkozunk, hanem közös programok, tevékenységek szervezésével megpróbáljuk gyermekeinket a humanista nevelési eszméken keresztül megközelíteni, megérteni és a közösen átélt élményeken keresztül a lehető legboldogabb gyermekkort, fiatalkort biztosítani számukra.

Munkánk minden területén a legnemesebb emberi értékeket szeretnénk megvalósítani, melynek középpontjában a szeretet áll. Ezt mindig jól és maradéktalanul szeretnénk teljesíteni, ennek megvalósításáért igyekszünk mindent elkövetni.

Jövőképünk

Pedagógusaink a jövőben is egymásra épülő előre meghatározott tervezés szerint, szakemberekkel, kollégákkal együttműködve, magas szintű szakmai tudással, következetes pedagógiai munkával valósítják meg növendékeink személyiségfejlesztését. A fejlesztő munka során előtérbe helyezik a tanulók egyéni szükségleteit, az egyéni képességeket, és ez által maximálisan segíteni tudják gyermekeink/tanulóink társadalmi beilleszkedését, előmozdítják számukra a konstruktív életvezetés kialakítását. Fontos cél, hogy a gyermekek/tanulók a jövőben is jól érezzék magukat az iskolában, mindig megkapják a sérülésüknek megfelelő speciális fejlesztést.

Bízunk benne, hogy a jövőben ennek a célnak az eléréséhez az infrastrukturális, személyi és tárgyi feltételek mindig rendelkezésre állnak majd és az iskola szervezeti kultúrája, légköre megfelelő lesz. A pedagógusok munkáját erkölcsileg és anyagilag is elismerik, és szakmai előmenetelük is biztosított lesz.

A jövőben is törekszünk arra, hogy a szülők támogatást segítséget kapjanak, gyermekeik problémáinak megoldásához. Kiemelten figyelünk arra, hogy gyermekük értékelése az intézmény alapdokumentumaiban megfogalmazott/elfogadott, közös alapelvek és követelmények (értékelési rendszer) alapján, valamint a szakvélemény előírásainak megfelelően reálisan történjen.

1. A költségvetési szerv megnevezése, székhelye, telephelye

A költségvetési szerv

megnevezése: Gyermekotthon, Óvoda, Általános Iskola és Készségfejlesztő Iskola Pest Vármegye

székhelye: 2721 Pilis, Kossuth Lajos út 31.

telephelyei:

Harmat Lakásotthon Cegléd	2700 Cegléd, Harmat utca. 1.
Kishíd Lakásotthon Cegléd	2700 Cegléd, Kishíd utca. 4.
Csigaház Lakásotthon Pilis	2721 Pilis, Tölgyfa utca 13.
Fészek-lak Lakásotthon Pilis	2721 Pilis, Kossuth Lajos út 57/A.
Kisdózsa Lakásotthon Gyömrő	2230 Gyömrő, Dózsa György út 26/A.
Napkelte Lakásotthon Gyömrő	2230 Gyömrő, Klapka utca 10.
Nefelejcs Lakásotthon Gyömrő	2230 Gyömrő, Nefelejcs utca 12.
Nagydózsa Lakásotthon Gyömrő	2230 Gyömrő, Dózsa György út 134.
Tüskevár Gyermekotthon Pilis	2721 Pilis, Vatyai út 30.
Belső Gyermekotthon Pilis	2721 Pilis, Kossuth Lajos út 31.
Vadász-lak Lakásotthon Pilis	2721 Pilis, Kossuth Lajos út 31.

A költségvetési szerv irányító szervének

megnevezése: Belügyminisztérium

székhelye: 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.

A költségvetési szerv fenntartójának

megnevezése: Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

székhelye: 1132 Budapest Visegrádi utca 49.

A költségvetési szerv közfeladata

A Gyvt. 15. § (3) bekezdése *a)-b)* pontjai szerinti személyes gondoskodást nyújtó gyermekvédelmi szakellátás keretében otthont nyújtó ellátás, utógondozói ellátás, valamint a 92. §-ban előírt utógondozás biztosítása.

A Gyvt. 96. §-a szerinti közös igazgatású többcélú gyermekvédelmi intézmény köznevelési feladatot ellátó önálló szakmai egységében a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű enyhe és közép súlyos értelmi fogyatékos, halmozottan (mozgásszervi, érzékszervi) fogyatékos, valamint autizmus spektrum zavarral küzdő, a többi tanulóval együtt nem nevelhető gyermekek óvodai nevelése, nappali rendszerű általános iskolai és készségfejlesztő iskolai nevelése, oktatása. OM azonosító: 038439

A költségvetési szerv illetékessége, működési területe

Budapest, és Pest Vármegye

A köznevelési intézményre vonatkozó rendelkezések

A köznevelési intézmény

típusa: közös igazgatású többcélú gyermekvédelmi intézmény

alapfeladatának jogszabály szerinti megnevezése: óvodai nevelés, általános iskolai nevelés-oktatás, készségfejlesztő iskolai nevelés-oktatás

gazdálkodásával összefüggő jogosítványok: a középírányító szerv látja el

Az alapellátás elsősorban a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekekre/tanulóokra vonatkozik. Szabad férőhely esetén az óvodában, az általános iskolában és a készségfejlesztő iskolában fogadunk pilisen és a környező településeken élő enyhe és közép súlyos értelmi fogyatékos, valamint autizmus spektrumzavarral élő tanulókat.

2. Jogszabályi alapok

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény
- 2012. évi CXXIV. törvény A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény módosításáról,
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet. A nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról,
- 2012. évi XXXIV. törvény. a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény,
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet. a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról,
- Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet
- 2012.07.28. – A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosítása,
- 2012. évi CXXV. törvény a tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény módosításáról,
- 5/2020.(I.31.) Korm.rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- NAT 2020
- Kerettantervek 2020
- SNI gyermekek óvodai nevelésének irányelve 2020
- Irányelvek a SNI tanulók iskolai oktatásához 2020
- 401/2023 (VIII. 30.) Korm. rend.
- A Pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. tv. végrehajtásáról
- A vonatkozó törvények, rendeletek, valamint az iskola belső szabályzatainak, a tűz-, munka-és balesetvédelmi előírások

3. Intézménybemutató

3.1. A gyermekvédelmi szakmai egység bemutatása

A Gyermekotthon, Óvoda, Általános Iskola és Készségfejlesztő Iskola Pest Vármegye az elődjait is tekintve 1948 óta oktatja, neveli az állami gondoskodásban élő gyermekeket.

Az intézmény székhelye történelmi környezetben – a közel 300 éves műemléki Belezna-Nyáry kastélyban található, ezen épület falai között írta Kármán József a Fanni hagyományai című irodalomtörténeti jelentőségű alkotását 1793 nyarán.

A kastély épületében 1948-ban Tildy Zoltánné, a köztársasági elnök felesége nyitotta meg a PAX elnevezésű gyermekotthont háborús árvák számára. Az intézmény több koncepcióváltást, változást, feladatbővülést megélt az eltelt évtizedek során, de mai is működik.

A háborús árvákat követően a „beutalt lakók” felső tagozatos lányok voltak, akik a község iskoláját látogatták. 1961-ben épült meg az intézmény hat tantermes belső iskolája, amelyet később többször bővítettek. 1973-ban kezdődött egy ismételt profilváltás, amelynek következtében az intézmény enyhén értelmi fogyatékos leányok otthonává alakult, majd túlkoros, deviáns, hátrányos helyzetű, az iskolából kiszakadt lányok is érkeztek. 1984 –től már fiúkat is fogadtak és az intézmény diákotthoni feladatokat is ellátott. Az intézmény ekkor 100 férőhelyes volt.

Igazán nagy változások az intézmény életében 1997-től, az új gyermekvédelmi törvény életbe lépésével következtek be. Az intézményi dolgozók száma megkétszereződött, három új lakóegység kialakítására került sor, az intézmény főépületének oldalszárnyaiban. Majd 2001 után a településen található három ingatlanban is nyíltak meg lakásotthonok.

2004 nyarán kezdődött és 2004 novemberében fejeződött be az a nagy átalakítás, melynek fő célja volt, hogy a gyermekek családi körülményeket biztosító, a kastély oldalszárnyaiban kialakított új lakóegységekben, a szakmai szabályoknak megfelelően kerüljenek elhelyezésre, illetve a szervezeti felépítés is megfelelően a jogszabálynak.

2015. szeptember 1-től ismét bővültek az intézmény feladatai. Gyömrő és Cegléd városában lévő 6 lakásotthon működtetését vette át. A közös igazgatású többcélú gyermekvédelmi intézmény így jelenleg 3 városban, a székhelyen és 9 telephelyen látja el feladatát.

A pilisi telephelyeken Budapest területéről és Pest Vármegyéből is fogadnak gyermekeket.

Gyermekvédelmi szakellátási feladatokat négy önálló szakmai egységben látják el, melyek önálló szakmai programok alapján működnek. Az egyik a „Nappály Szakmai Egység” mely külső telephelyeken és a székhelyen működő 3 különleges lakásotthonban és egy 16 főre engedélyezett különleges gyermekotthonban gondoz-nevel mindösszesen 40 gyermeket. A másik önálló szakmai egység a „Belső gyermekotthon”. A különleges gyermekotthon a működési engedélyben meghatározottak szerint a székhelyen található és négy lakóegységben 4 csoportban működik, összesen 40 gyermeket ellátva. A Ceglédi Szakmai Egység 16 férőhelyes, a Gyömrői Szakmai Egység 32 gyermeket lát el.

A gyermekvédelmi szakellátás keretein belül az intézmény szakmai egységeiben otthont nyújtó ellátás biztosít a nevelésbe vett - a gyermekvédelmi szakértői bizottság véleménye alapján különleges szükségletűnek minősített, enyhe vagy közepesúlyos értelmi fogyatékos vagy autizmus-spektrumzavarral küzdő kiskorúaknak, a működési engedélyekben rögzítettek alapján. Feladat továbbá az intézményben nagykorúvá vált, felnőttek szerződésben foglaltak szerinti utógondozói ellátása, és utógondozása. A pilisi szakmai egységekben a szakmai programok szerint ellátják, fogadják a testvérsorok nem különleges szükségletű gyermekeit is.

3.2. A köznevelési intézményegység bemutatása

Intézményünk oktatási feladatai a fennállásunk óta folytonosan bővülnek, fejlődnek. A műemléki környezetben álló iskolaépületünk eredetileg négy tantermesre épült, de a bővítések eredményeként ma már 12 évfolyam tanulhat itt, sőt a feladataink az idők során tovább szélesedtek óvodai csoport működtetésével.

Mi itt ezek közt a falak közt csak olyan gyerekeket nevelünk-oktatunk, akiknek fejlesztése a szakértők szerint csak ilyen speciális, védett környezetben szegregált módon biztosítható.

Az iskolánk és óvodánk gyermekközössége két részből tevődik össze: a gyermekotthonainkban élőkől, valamint üres férőhely esetén a városból, illetve a környező településekről bejáró, nagy részben hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekből.

Növendékeinkre azonban közösen jellemző, hogy többnyire sok problémával küzdő, sokszor a létminimum alatt élő családokból származnak. Számukra az egyetlen lehetőség a társadalmi kiemelkedésre az iskola elvégzése, kollégáink segítségével az otthonról hozott szocializációs hiányok pótlása, és egy megalapozott pályaorientáció.

Pedagógusközösségünk tagjai olyan elhivatott és elkötelezett emberek, akik igyekeznek mindent elkövetni e cél érdekében.

Az óvodánkról

A gyermekotthonaikban élő különleges ellátási szükségletű kisgyermekaink óvodai ellátása korábban sok gondot okozott. Ezért a '90-es évek végétől kezdődően feladataink tovább bővültek óvodai csoport működtetésével.

A kis létszámú Csicsergő óvodai csoportunkban csak sajátos nevelési igényű kisgyermekeket nevelünk a barátságos, kellemes szép környezetben. Az óvónők szakmai munkáját logopédus segíti.

Ha férőhelyeink megengedik, itt is fogadjuk azokat a családban élő gyermekeket, akiknek a többségi óvodai csoportokba történő integrációja képességeik, fejlesztési igényeik miatt nem megoldható.

Az általános iskolánkról

Általános iskolánkban (1-8. évfolyam) a sajátos nevelési igényű gyerekek közül a tanulásban akadályozott (enyhe értelmi fogyatékos) az értelmileg akadályozott (középsúlyos értelmi fogyatékos) gyerekeket és szükség esetén az értelmi fogyatékoság mellett társult fogyatékosággal élő gyerekeket fogadunk.

Tanulóink fejlesztését, lehetőségeik szerinti maximális fejlődését számos egyéni fejlesztő-habilitációs-rehabilitációs foglalkozás, illetve tanórán kívüli tevékenység teszi lehetővé, illetve járul hozzá a sikerélményeikhez.

Szakmai munkánk nagy nehézsége, hogy tanulóink többségének elsődleges szocializációja olyan otthoni környezetben folyt vagy folyik, amelyek nem szolgálnak pozitív mintaként, és nem alakítanak ki olyan készségeket, képességeket, amelyek által társadalmi mobilitásuk biztosított lehetne. Célunk egyrészt ennek a hiánynak pedagógiai eszközökkel való pótlása, másrészt a gyermekek környezettudatos szemléletének kialakítása, kommunikációs és információs kultúrájuk fejlesztése, bízva abban, hogy ezek társadalmi mikrokörnyezetükben is pozitív hatást generálnak majd.

Készségfejlesztő iskolánkról

Az általános iskolai képzési szakasz befejezését követően F71-es tanulóink, 2+2 évfolyamon (9-10 előkészítő évfolyamok, 11-12. gyakorlati évfolyamok) folytathatják tanulmányaikat. Ez a négy év - megszokott környezetben, ismert arcok között - további segítség a további fejlesztéshez. Az előkészítő évfolyamok elvégzése után készségfejlesztő iskolánkban

tanulóinknak rehabilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére, háztartástan, udvaros, kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv elsajátítására van lehetőségük.

A programmodulok az értelmileg akadályozott, valamint a szakképzésben részt venni nem tudó enyhe értelmi fogyatékos tanulók részére az életkezdéshez, és a munkába álláshoz szükséges alapvető ismeretek megszerzését segítik. Az iskolai rendszerű képzés célja összességében a szakmai követelmények teljesítésén túl magában foglalja a nevelési célokat, a személyiség formálását, a munkaszocializációs képességek fejlesztését – a felnőtt élethez szükséges kompetenciák kialakítását, önellátást.

4. Óvoda Pedagógiai Programja

4.1. Bevezetés

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja a hazai óvodai neveléstörténet hagyományaira, értékeire, nemzeti sajátosságaira, a pedagógiai és pszichológiai kutatások eredményeire, a nevelésügy nemzetközileg elismert gyakorlatára építve, Magyarország Alaptörvényének értékeit és a Magyarország által aláírt nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeket veszi figyelembe.

Az óvodai nevelés pedagógiai alapelveinek meghatározásánál abból kell kiindulni, hogy:

- a) a gyermeket - mint fejlődő személyiséget - gondoskodás és különleges védelem illeti meg;
- b) a gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben az óvodák esetenként hátránycsökkentő szerepet töltenek be;
- c) az óvodai nevelésnek a gyermeki személyiség teljes kibontakoztatásának megerősítésére kell irányulnia, az emberi jogok és a gyermeket megillető jogok tiszteletben tartásával; oly módon, hogy minden gyermek egyenlő eséllyel részesülhessen színvonalas nevelésben.

Az Alapprogram szerint az óvodai nevelésben érvényesülhetnek a különböző - köztük az innovatív - pedagógiai törekvések, mivel az alapprogram biztosítja az óvodapedagógusok pedagógiai nézeteinek, értékrendjének módszertani szabadságának érvényesülését, megkötéseket csak a gyermek érdekében védelmében tartalmaz.

Az óvoda nevelőtestülete elkészítette saját programját, amely megfelel az Alapprogramban foglaltaknak. Az óvodai pedagógiai program elkészítésekor az Alapprogram mellett figyelembe kell venni a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvét is.

Az óvodáskorú gyermek nevelésének elsődleges színtere a család, a gyermekotthoni gyermekek esetében a gyermekotthoni csoport veszi át ezt a feladatot. Az óvoda a köznevelési rendszer szakmailag önálló nevelési intézménye, a családi/lakásotthoni nevelés kiegészítője, a gyermek harmadik életévétől az iskolába lépésig. Az óvoda pedagógiai tevékenységrendszere és tárgyi környezete biztosítja az óvodáskorú gyermek fejlődésének és nevelésének legmegfelelőbb feltételeit. Az óvodában, miközben az teljesíti a funkcióit, a gyermekekben megteremtődnek a következő életszakaszba (a kisiskolás korba) való átlépés belső pszichikus feltételei.

4.2. Az óvodai nevelés helyi programja

A gyermekek a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság javaslata alapján nyernek felvételt. Ebben az értelemben a gyógypedagógiai óvoda "bemenet-szabályozott" intézmény.

A Pedagógiai programot meghatározza az a tény, hogy értelmi fogyatékos gyermekek nevelésénél, figyelembe kell venni a köznevelési törvényen túl az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját, a Sajátos Nevelési Igényű Gyermekek Óvodai Nevelésének Irányelveit, illetve a gyermekek speciális nevelési szükségleteit. Mindezek a helyi adottságoknak megfelelően valósulnak meg.

Pedagógiai óvodai programunk 11 éves tapasztalat eredményeként született. Óvodánk az intézeti nevelt, lakásotthonainkban élő és Pilisről vagy a környező településekről érkező 3-7 éves korú kisgyermekek számára biztosítja a szakszerű nevelést, egyéni képességeikhez, személyiségükhöz igazodó fejlesztést.

Ma, amikor az integrációs törekvések tért hódítanak a közoktatásban, értelemszerűen felmerül a kérdés, hogy éppen a korai időszakban, amikor a szocializáció, a mozgás és a nyelv nagy egyéni eltéréseket mutató, intenzív fejlődésének, a különböző viselkedésformák kialakulásának időszaka van, van-e létjogosultsága a külön-nevelésnek, a szegregációnak? Szakmai érvek alapján a válasz igen.

Az értelmi fogyatékos óvodáskorú gyermekek speciális nevelési szükségletét ez a sérülés specifikus módszereket, terápiás eljárásokat alkalmazó, meleg empátikus elfogadó attitűdöt hordozó közösség, a jól és sokoldalúan képzett pedagógusok tudják kielégíteni. Természetesen az értelmi fogyatékos óvodások integrálhatók a megfelelő tárgyi s főleg személyi feltételek birtokában a többségi óvodába, ha erre alkalmasak.

A pedagógiai program legfőbb jellemzője a rugalmasság. Ez jelenti az év folyamán az egyes tevékenységek aránybeli eltolódását éppúgy, mint a napirenden belüli rugalmas kereteket.

Mivel az értelmi fogyatékos óvodások spontán tanulása is sérült, indokolt, hogy a többségi óvodáktól eltérően kötött, tehát az egész csoport számára kötelező foglalkozások, illetve mikro-csoportos, egyéni fejlesztő foglalkozások váltsák egymást. Mindezek mellett a játék, az elmélyült játéktevékenység lehetőségeit is biztosítani kell.

Az egész napos tevékenység során megteremtik a megfelelő kereteket a mozgásigény kielégítésére csoportos foglalkozások, szabadban végzett játék, tornázás, kirándulás segítségével, azzal a céllal, hogy a gyermek természetes igényévé váljon, beépüljön szokásrendszerébe, s mert a "gyökerek" kiépítése a munka alapja. A mozgásos tanulás a tanulás többi területével is szoros kölcsönhatásban van. A fejlesztőmunkánkban kiemelt szerepe van az önállóságra nevelésnek. Az óvodába kerüléskor e terület fejlesztése nagyobb időkeretet kap, mint az értelmi nevelés, a későbbiekben az arány megfordul. Megfelelő időt, teret, sok-sok próbálkozást kell biztosítani a fokozatosság elvét szem előtt tartva a gyermekeknél.

A higiénés szokások kialakítása, a helyes táplálkozás, a szabadlevegőn való tartózkodás, a helyes öltözködés szolgálja az egészséges életmódra nevelést, azt, hogy az óvodások teherbíró képessége, edzettsége, a betegségekkel szembeni ellenállása, fizikai erőnléte fokozódjon.

A mozgás, a célzott foglalkozások, a környezet kínálta spontán tanulási helyzetek hozzájárulnak az érzelmi neveléshez. E terület kiemelt jelentőségű.

A szokásrend, a mindennapok ritmikus ismétlődései tagolják az óvoda életét. Az óvodáskorú gyermek igényli az ismert és áttekinthető, ismétlésekkel tagolt napirendet, a biztos támpontokat. Ezekben természetesen lehetnek kivételes alkalmak, mint az ünnepi készülődés ideje, vagy az ünnepek.

Az értelmi fogyatékos kisgyermek életében a napi ritmuson túl a megszokott kereteknek is nagy jelentősége van.

4.3. A köznevelési törvényben meghatározott alapelvek a sérült gyermekek nevelésében

A köznevelési törvény biztosítja, hogy minden sérült, akadályozott fejlődésű gyermek születése pillanatától, illetve a szülők igényeihez alkalmazkodva, támogató segítséget kapjon.

Olyan segítséget, amely hatékonyan mozdítja elő a szervezet érését, integratív funkcióinak, belső erőforrásainak kibontakoztatását.

Ahhoz, hogy a speciális nevelési szükségletű gyermek eredményesen illeszkedjen be a többségi közösségbe, hogy saját képességeinek megfelelően fejlődjön, orvosi gyógypedagógiai - pszichológiai segítségre van szüksége.

Washingtonban, 1996. június 1.-én a Sérült Gyermekek Szolgáltatásairól szóló IV. Nemzetközi Konferencián az alábbi határozat és minden országnak szóló ajánlás született:

Minden családnak és értelmi sérüléssel élő gyermeknek joga és szüksége van arra, hogy

- a társadalom teljes jogú tagja legyen, tudása, képessége szolgálja a közösséget, amelyben él;
- ennek érdekében **teljes jogú tagként** vegyen részt az **óvodában**, iskolában, szociális gondozásban, egészségügyi ellátásban, pihenésben, szabadidő eltöltésében stb.;
- a gyermek optimális növekedése, fejlődése érdekében a lehető legkorábban és ettől fogva megelőző, **élethosszig tartó támogatást**, szolgáltatást kapjon;
- olyan **szolgáltató rendszert** kell kifejleszteni, amely **tiszteletben tartja az embert**, a családot, a kulturális különbségeket és **megengedi**, hogy a **család** a gyermekének legmegfelelőbb szolgáltatást **választhassa**;
- biztosítja a család - szakember **egyenrangú együttműködését** a gyermek gondozása **szolgáltatása tervezésében**, döntések megvalósításában, a **stratégia**, a **szabályozás alakításában**, a **programok megvalósításában**;
- biztosítja a **meglévő szolgáltatások** rendszerének **összehangolt működését**, annak érdekében, hogy a családok lehetőleg a lakóhelyükön juthassanak hozzá;
- a társadalom ismerje meg, legyen tudatában annak, hogy az eltérő képességű emberek mindannyian hozzájárulnak saját közösségük életéhez.

A köznevelési törvény biztosítja a lehetőséget mindezek megvalósításához. A családközpontú gondoskodásnak a gyermek és a környezet szükségleteit figyelembe véve a szülőben a kilátástalanság helyett a **fejlesztő beállítódást** kell kialakítania. Az együttműködés akkor lehet hatékony:

- ha a segítséget nem erőszakolja rá a családra, de ha kéri, azonnal segít a szakember;
- ha a komplex gyógypedagógiai - pszichológiai - orvosi diagnózis korrekt, de nem csupán deficitleltár, hanem esélydiagnózis;
- ha a szakember ismeri a szülők igényét, a család életkörülményeit, lehetőségeit;
- ha partnerként és nem páciensként kezeli a szülőt;
- ha azt igyekszik segíteni, hogy az anya helyesen és hatékonyan értelmezze gyermeke viselkedését, reálisan ismerje gyermeke állapotát, fejlesztésének lehetőségeit, korlátait;
- ha figyelembe veszi, hogy a gyermek spontán tanulása is sérült, ezért tudatosan törekszik a tanulási helyzetek kiépítésére;
- ha olyan fejlesztő programot állít össze, amely nem funkció-tréning, hanem szociális tanulás.

Az elmúlt évtizedekben megindult egy folyamat, melynek legfontosabb jellemzője, hogy a **sérült gyermeket is elsősorban gyermeknek** tekinti, aki valamilyen "mással" bír. Ennek a gyermeknek is **joga van** a szeretetre, az emberi kapcsolatokra, a védettségre, a biztonságra, a megértésre, az ember méltóságának tiszteletben tartására. Joga van az önkifejezésre is. Ha mindezek nem biztosíthatók számára a szocializációs folyamatban, akkor a "sérülten is emberi létforma" kibontakozásának esélyétől fosztjuk meg őt.

A gyógypedagógiai óvoda a szocializációt segítő folyamat egyik állomása lehet. Vannak gyermekek, akik nevelésében kihagyhatatlan állomás, vannak, akiknél átmenet –integrációra

felkészítő – vagy a sikertelen integráció utáni fejlesztő intézmény, és vannak értelmi fejlődésükben közepsúlyos fokban akadályozott gyermekek, akiknél nem indokolt ennek az intézménynek igénybevétele.

Bizonyos jól szocializált, jól fejleszhető gyermekek – ha a személyi, tárgyi feltételek adottak (felkészített, kiképzett óvodapedagógus, gyógypedagógus segítő jelenléte, kis létszámú értő, odaforduló felnőtt és gyermekközösség, együttműködő szülők stb.) – eredményesen nevelhetők az integrált óvodai csoportokban.

Bárhol is nevelkedjen azonban a 3 - 7 éves értelmi fogyatékos óvodáskorú gyermek, fontos, hogy speciális nevelési szükségleteinek megfelelően szolgálják képességeinek fejlesztését, szocializációját.

4.4. Az óvodai gondozás-nevelés célja

Olyan feltételrendszer biztosítása, amely figyelembe veszi a tünetek változatosságát, az egyéni teherbíró képességet, a speciális nevelési szükségleteket, a harmonikus személyiségfejlesztést, a testi, szociális, értelmi érettség kialakítását, az iskolai potenciális tanulási zavarok megelőzése, az iskolában történő bevalás érdekében. A speciális nevelési szükségletekhez, életkori, érési sajátosságokhoz igazodó támasznyújtás, az érzelmi biztonság nyújtásán túl törekszik:

- az interperszonális kapcsolatok, az énkép kialakítására, az önismeret fejlesztésére, attitűdök, normák kialakítására
- sérülés-specifikus módszerek szakszerű megválasztása és alkalmazása, speciális módszerek, terápiák alkalmazásával segíti az egyre pontosabb észlelést, fejleszti a figyelem összpontosítását, a gondolkodást, az emlékezetet, elősegíti a verbális és nonverbális kommunikáció kialakulását
- a tanulási képességeket meghatározó struktúrák fejlesztésénél a mozgásra alapoz
- a program a gyógypedagógiai hagyományokra, a legújabb szakirodalomra, a gazdag tapasztalatokra támaszkodik, a sérült gyermek egyéni szükségleteihez, eltérő fejlődési üteméhez igazodik
- differenciált, a szükségletekhez igazodó segítségnyújtással szolgálja a képességfejlesztést, törekszik a hiányosan működő képességek korrekciójára valamennyi területen
- annak a felismerése, hogy a sajátos nevelési igényű kisgyermek egyes területeken kiemelkedő teljesítményre is képes.

A fejlesztés legfontosabb területei:

- a **nagymozgások** kialakítása, korrigálása
- az egyensúlyérzék, rugalmasság fejlesztése
- a **manuális** készség fejlesztése
- nonverbális és kommunikációs képességek fejlesztése
- beszédmegértés fejlesztése
- a beszédszervek ügyesítése, a **beszéd** indítása
- a **játéktevékenység** fejlesztése
- a speciális **zenei nevelés** alapjainak lerakása.

A percepciófejlesztés, a kognitív funkciók, a mozgás stb. fejlesztésén túl különös hangsúlyt kap az **önkiszolgálás** fejlesztése, az iskolai életmódra való felkészítés, egyéni, kiscsoportos, csoportos formában, játékosan, sok tapasztalatszerzést biztosítva a módszeres, következetes, apró lépésekben történő fejlesztés, a "gyökerek" kiépítése.

A program foglalkozási körén túl lehetőséget kell teremteni a **kiegészítő terápiák** igénybevételére. Törekszik a program a családközpontú gondoskodás megvalósítására, támaszkodik a korai fejlesztés eredményeire. Támogatja az integrációs törekvéseket. Felkészítik az arra alkalmas gyermekeket a többségi intézményes nevelésre. A meleg családi légkör őszinte, a gyermekek ügyét szolgáló együttműködést biztosít minden gyermek és felnőtt számára.

4.5. Az óvodai nevelés általános feladatai

Az óvodai nevelés feladata az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése. Ezen belül:

- az egészséges életmód alakítása,
- az érzelmi és erkölcsi nevelés és a szocializáció biztosítása,
- az anyanyelvi-, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása.

Az értelmi fogyatékos óvodáskorú gyermekek az óvodába lépéskor igen heterogén képet mutatnak. Az eltérések az életkorban, fejlettségi szintben, a fogyatékoság súlyosságában, típusában, a gyermek előzetes életében, családi vagy előző intézményes nevelésében gyökereznek. Közös vonásuk azonban, hogy **fejlődésük lelassult**, s a mennyiségi eltérésen túl **minőségi eltérés** tapasztalható. Az **alacsony pszichés aktivációs szint** miatt minden területen nehezebben indul, lassabb fejlődést mutatnak. Gyakran motiváció szegények.

Míg a problémamentesen fejlődő gyermek egyenletes tempóban nagyobb lépcsőfokokon át jut el a célig, addig az értelmi fogyatékos gyermek sok kisebb, alacsonyabb lépcsőfok megmászásával, **kis lépésekkel**, sok-sok gyakorlás után közelíti meg a célt, saját lehetőségeinek csúcsát.

Szorosan **együttműködve a családdal** célzottan igyekszik a pedagógus kihasználni azokat az időpontokat, amikor bizonyos funkciók érése "szenzibilis fázisban" van. Az optimális fejlesztés a transzferhatás következtében az egész személyiségre hat, a **gyermek pszichomotoros fejlesztését szolgálja**. Így nem egymástól elkülönült funkció tréning zajlik, hanem egyidejűleg több funkció fejlődését segíti a komplex környezet.

A **szociális tanulás támogatása közben** figyelembe veszi a program a különböző funkciók egymásra épülését, hogy sikerélményt biztosítson a gyermekeknek, s hogy a tanítási technikák könnyen érthető, elsajátíthatóak legyenek. A tanulás akkor hatékony, ha a gyermek érzi a **biztonságot**, ha tudja, hogy a környezete őt elfogadja, megérti.

Miután a **spontán tanulás is sérült**, gyakran hiányzik a természetes kíváncsiság belőlük, tudatosan kell kiépíteni a tanulási helyzeteket. Meg kell tanulniuk az összes érzékszerv bevonásával a **helyes érzékelést, észlelést**, mint a magasabb mentális folyamatok kialakulásának első lépcsőfokát.

Az észleléssel igen szoros kapcsolatban van a megismerés folyamatában az **emlékezet** és **figyelem**, hisz csak azt tudják felidézni, amire emlékeznek, az emlékezet pedig függ a figyelemtől.

A **nagy mozgásigényre**, a **tevékenység érzelem vezéreltségére**, a viszonylag jó **utánzó készségre**, a felnőtt központúságra támaszkodva lehet eredményt elérni. A gyermeki személyiség fejlődése szempontjából a legfontosabb tevékenységformára a **játékra** épülhet a pedagógiai munka, bármilyen képesség-fejlesztés legyen az mozgás, pszichomotoros vagy nyelvi-kommunikációs fejlesztés. A játék nincs ellentétben a tanulással. Játék közben a gyermek tanul: tanul szociális szerepet, érzelmeket, motívumokat, beállítódást, tanulja a környezet személyi és tárgyi világának elsajátítását.

4.6. Az Óvodai élet megszervezésének elvei

Személyi feltételek

Intézményünk egy vegyes óvodai csoportjában két óvodapedagógus végzi a nevelőmunkát. Váltott műszakban dolgoznak. Munkájukat segíti egy gyermekfelügyelő/gyógypedagógiai asszisztens és egy teljes állású dajka is.

Az óvónő személyisége

Az óvónő személyisége döntően meghatározó a gyermekcsoportok életében. Jelentsen biztonságot a gyermekek számára. Természetes viselkedésében legyen domináns az elfogadás és a tolerancia. A segítőkészséget, az elfogadást helyezze előtérbe, ne a folyamatos számonkérést. A nevelés szempontjából a barátságos, megengedő (de nem szabados), megértő, elfogadó (de nem mindent elfogadó), együtt érző magatartást tartjuk legkedvezőbbnek. Az óvónő fordítson gondot saját művelődésére, önképzésére. Legyen nyitott, együttműködő, derűs, kellően informált, önálló, kezdeményező.

Tárgyi feltételek

Az óvoda épülete, udvara és kertje úgy van kialakítva, hogy az a gyermekek biztonságát, kényelmét szolgálja és megfelel életkoruknak, testméreteiknek, lehetővé teszi mozgás és játékgényük kielégítését. Intézményünknek hatalmas parkja van, melyben gyakran tartózkodunk, az udvaron pedig elkerített játszótér lett kialakítva óvodásaink részére. A csoport szoba berendezése, valamint játécai szintén megfelelnek óvodásaink fejlettségi szintjének és érdeklődésének.

4.7. Az óvodai élet tervezése, szervezése, tevékenységi formái és az óvodapedagógus feladatai

Napirendünk

Óvodásaink többsége gyermekotthonunk lakója. Esetükben az óvoda nyitva tartása szervesen illeszkedik a napirendjükhöz. Reggel a lakásotthonban dolgozó nevelők még a nagyobb testvérek iskolába indítása előtt el tudják hozni a kicsiket az óvodába, délután pedig éppen az iskolásokkal történő délutáni tanulás után már a lakásotthonban együtt uzsonnázhatnak a testvérek. A családban nevelkedő bejárós gyermekek édesanyja GYES-en van, így ők csak 13 óráig veszik igénybe az óvodai nevelést és ebéd után hazamennek. Az óvodai nyitva tartás ezért számukra is megfelelő. A tanév befejeztével nyáron az óvoda nem tart nyitva, mert a lakásotthonokban dolgozó nevelők biztosítani tudják a kicsik ellátását, ill. a külsős gyermekek szülei szintén nem igénylik ezt a szolgáltatást.

Tevékenységeink

7.30-16.00	Nyitva tartás
7.30-8.00	Szabad játék a csoportban
8.00-9.30.	Többnyire szabadon választott tevékenységek irányított formában, pl. festés, gyurmázás, rajzolás, egyéni fejlesztés. Spontán helyzetek kihasználásával éneklés, verselés, alkotó tevékenységek kötetlenül... (játékok elrakása) Néhány perces (10-15 perc) összeülés a szőnyegen: beszélgetés, mesehallgatás, aminek nincs kötött ideje, az aznapi tevékenységnek megfelelően alakul.
9.30-9.45	Rendrakás, mindennapos testnevelés
9.45-10.10	Készülődés a tízóraihoz, tízórai
10.10-10.30	Mesehallgatás, verselés, mondókázás, körjátékok
10.30-10.45	Készülődés az udvarra (mosakodás, öltözködés).
10.45-11.45	Játék, levegőzés az udvaron (mozgásos szabályjátékok, énekes körjátékok, egyéb szabadon választott tevékenység...)
11.45-12.45	Készülődés az ebédhez (átöltözés, tisztálkodás), ebéd, tisztálkodás, fogmosás, előkészület a délutáni pihenőhöz.
12.45-15.30	Mese (minden nap), délutáni pihenő, folyamatos ébredés, tisztálkodás, mindennapos testnevelés, játék

Beszoktatás

Gyermekközpontú, családi életet teremtünk. Fontos, hogy szeressenek óvodába járni a gyerekek. Az óvodába járás előtt szülői értekezleten megbeszéljük a szülőkkel és a nevelőkkel a legfontosabb dolgokat, amelyek megkönnyítik gyermekük beilleszkedését, biztonságérzetét. Egyeztetjük az érkezések időpontját.

Lehetőség szerint még az óvodába járás előtt vagy a beszoktatás ideje alatt (szülők meghívására) felkeressük otthonukban a gyerekeket.

A szülők támogató, segítő beleegyezését bírnunk kell, javasoljuk, hogy az első időszakot: órákat, napokat szülőkkel együtt töltsék itt a gyerekek, így a szülők, nagyszülők tekintés nyerne a játékos-mesés óvoda napirendjébe, tapasztalhatják, hogyan ügyesednek.

Rugalmasan kezeljük a beszoktatás időtartamát, az egyéni sajátosságokat figyelembe véve kinél hosszabb, kinél rövidebb időre van szükség ahhoz, hogy erősödjön biztonságérzetük. Javasoljuk, hogy fokozatosan növekedjen az óvodában eltöltött idő. Megengedjük, hogy kedvenc otthoni játékukat, egyéb kedves eszközt hozzanak az óvodába. Az otthon és az óvoda közötti „kapaszkodó” vagy „híd” biztonságérzetet erősít.

A csoportban régebben itt lévő gyerekeket felkészítjük az új gyerekek fogadására, elfogadására. A biztonságot az állandóság adja, mely részben ugyanazokat a személyeket, körülményeket, szabályokat, szokásokat (napirend) jelenti.

Az **óvodai élet tudatos szervezésével**, a mindennapos szakszerű csoportos és egyéni **képességfejlesztő munkával**, az **érzelmi biztonság megteremtésével**, a gyermekek tevékenység-szükségletének kielégítésével, a sokoldalú tapasztalat-szerzést, a szociális tanulás feltételeit biztosítva **kell elérni**, hogy az óvodások:

- érezzék magukat biztonságban a szeretetteljes légkörű közösségben;
- testi, szociális, értelmi képességeik egyaránt fejlődjenek;
- tudjanak utánozni;
- tudjanak egymás mellett és egymással tevékenykedni, a felnőtt irányítását elfogadni;
- használják adekvátan a játékeszközöket, játékban legyenek kitartóak, vigyázzanak játékukra, ismerjék azok helyét;
- értsék az egyszerű – alkalmanként gesztussal kísért – verbális utasításokat, azokat hajtsák végre.
- fejlettségi szintjüknek megfelelően tudjanak kommunikálni;
- kívánságukat, kérésüket, szükségleteiket tudják közölni;
- használjanak nonverbális jelzéseket is.,
- sokrétű tapasztalatokat szerezzenek közvetlen környezetükről, tudjanak abban tájékozódni,
- ismerjék meg a környezet tárgyait, azok tulajdonságait,
- tudjanak rövid ideig feladathelyzetben maradni, figyelmüket egy adott tevékenységre irányítani,
- alakuljon ki önállóságuk az elemi tisztálkodás, öltözés-vetkőzés, étkezés, WC használat terén, ha kell, fogadjanak el és kérjenek segítséget,
- mozgásuk legyen viszonylag összerendezett, harmonikus;
- igényeljék a rendszeres mozgást, tevékenyen vegyenek részt mozgásos játékokban.
- tudjanak különböző anyagokkal ügyesen manipulálni, alakuljon ki az ábrázolás igénye bennük,

- szívesen hallgassanak rövid mesét, verset, tudjanak életkoruknak, fejlettségi szintjüknek megfelelő dalokat, verseket, mondókákat,
- ismerjék az alapvető viselkedési szokásokat, tudjanak köszönni, kérni, kivárni,
- tudjanak elemi szabályokhoz alkalmazkodni, elemi munkát végezni.

Szokásrendszer kialakítása

A tanulás folyamatában elméleti, gyakorlati ismeretek, jártasságok, készségek elsajátítását, képességek kialakulását, viszonyulások, érzelmi akarati tulajdonságok fejlődését, magatartás, tanulást segíti a pedagógus. A verbális, mozgásos és szociális tanulás eredményeként alakulnak a gyermek érzelmei, a cselekvés módja, a szociális magatartás, különböző tulajdonságok és képességek.

Minden ember életében a rítusok, szokások jelen vannak. Lényegesen befolyásolják a személyiségfejlődést. Gazdaságossá teszik a cselekvést, tudatmentesítő szereppel is bírnak.

A szokásos cselekményeknél nincs szükség akarati erő kifejtésre, erős figyelemkoncentrációra. Jól begyakorolt sztereotípiákat kell kialakítani úgy, hogy a már kialakult jó szokásokat megerősítik – illetve a helyes szokásokat alakítják ki – egyben kiküszöbölik a rossz beidegződéseket kioltással.

A szokás valamilyen művelet többszöri ismétlésének eredménye egy adott helyzetben. Ennek kialakulásához meghatározott számú gyakorlásra, ismétlésre van szükség, hogy a cselekvés vagy viselkedésforma szokássá váljon.

A gyermek sérülésének, életkorának megfelelő élethelyzeteket kell teremteni, a kialakult feltételes reflexeket meg kell erősíteni.

Szükséges, hogy a már kialakult szokásokat mindig, minden körülmények között azonos módon várják el a gyermektől. A szokások keletkezésekor a **tudatosságnak**, a szükségesség belátásának a **cselekvés akarásának** is lényeges szerepe van, megkönnyíti, meggyorsítja a szokásfejlődés folyamatát.

Az értelmi fogyatékos óvodás még nem látja be helyes vagy helytelen viselkedésének következményét, itt az **utánzásnak**, modellkövetésnek van nagy jelentősége. A cselekvés hasznosságát kell hangsúlyozni elsősorban. A helyes viselkedést kell megerősíteni. A következetes elvárás mellett szükséges az állandó ellenőrzés. Figyelni kell a **fokozatosságra**, **egymásutániságra**, fontossági sorrendre.

Igyekeznek kiküszöbölni azokat a cselekvési alkalmakat, amelyből a rossz szokások származhatnak. A szokások kialakításának alapvető feltétele tehát a **pozitív példa**. A preferált személy viselkedése utánzásra készíti a gyermeket. Ezért csak olyan szabályokat állítson fel a pedagógus – a gyermek számára érthetően, - amely betartása nem jelent túl nagy feladatot.

A meggyőzés a gyermek szenzoros problémái értelmi állapota miatt csak óvatosan alkalmazható.

A jól megválasztott **napirend**, a határozott, de szeretetteljes **követelés**, az **értelmes rend** segíti a szokások kialakítását.

A nevelés során egyre nagyobb szerepet kap az önállóságra nevelés, amely azonban soha nem nélkülözheti az ellenőrzést, az ehhez kapcsolódó jutalmazást, büntetést.

A gyermekek a pedagógusban, illetve a velük kapcsolatban levő felnőttekben **érzelmi támaszt** keresnek. Szavaikat, azok tartalmát, egész magatartásukat, annak minden összetevőjét úgy kell szabályozni, hogy érzelmeken alapuló, bensőséges személyes kapcsolat alakulhasson ki.

Az óvodások többsége lakásotthonban, néhány kisgyermek pedig saját családban él. A családok nevelés attitűdjét gyakran meghatározza a túlzott féltés. Mindezek figyelembevételével kell a gyermek helyes szokásrendszerét kiépíteni, hatva a családra, azonos követelményeket állítva.

A családban addig csak felnőttek között élő a vele való permanens anyai foglalkozást igénylő gyermek **fokozatosan** szokja meg az új miliót.

A gyermekek az önállóság terén is különböző fejlettséget mutatnak. Önállóságuknak gátja lehet az esetleges társulói fogyatékoság (pl. mozgáskoordinációs zavar). Ahhoz, hogy e téren eredmények szülessenek, **alkalmat** és **időt** kell adni a gyermeknek, s amit már önmaga el tud végezni, azt nem szabad helyette megtenni még akkor sem, ha sürget az idő, s a felnőtt gyorsabban, komfortosabban végezné el a feladatot.

Az a gyermek vagy fiatal felnőtt lesz a társadalom számára elfogadható – azzal lehet elmenni nyaralni, barátokhoz, színházba stb. – aki birtokában van a társadalom által elvárt viselkedési formáknak. Ez az önállóság, helyes viselkedés az elfogadás szempontjából talán fontosabb, minthogy ismerje a színeket, vagy tud-e számolni.

Az a gyermek, aki korai életszakasztól kellő alkalmat és segítséget kap, hagyják és elismerik próbálkozásait, felnőttként is természetesen tesz azért, hogy önmaga és környezete élete jobb legyen.

Az óvodának tehát alapozó szerepe van e téren. Az önállóság bizonyos területei nemcsak a gyermek **életkorától függenek**, hanem **fiziológiai érettségétől** (pl. szobatisztaság), **mozgásos ügyességétől** (pl. öltözés), s nem utolsósorban **értelmi állapotától**.

A túl bonyolult, a gyermek pillanatnyi képességeit meghaladó feladat sikertelenséghez, elbizonytalanodáshoz vezet. Elbátortalanítja a gyermeket. Ezért fontos, hogy a gyermekek apró lépésekben, rövid gesztussal kísért utasítások, illetve utánpótlás alapján tanuljanak.

Étkezési szokások:

- kanalizálás megtanítása (merítés, szájhoz vitel, az étel megrágása, nyelés),
- a poharazás: a pohár felemelése kortyolással, nyelés, a pohár letétele,
- a szalvéta használata,
- a villával való ismerkedés
- kérés, megköszönés,
- ügyesebb gyermekeknél az ételből való szedés,
- a terítés folyamatának megismerése (pl. szék, tányér, kanál, pohár, szalvéta egymáshoz rendelése).
- az étel és a hozzávaló eszközök felismerése,
- étkezés utáni teremrendezésben közreműködés.

Tisztálkodási szokások:

- a vízcsap kinyitása, elzárása,
- szappan használat, utána kézöblítés,
- a saját törülköző használata,
- önálló kéz- és arcmosás,
- a fésülésben önálló próbálkozás,
- igény a tiszta, ápoltság külsőre,

- étkezés előtti, utáni, bizonyos munkafolyamatok (pl. festés) utáni kézmosás igényének felkeltése,
- orrfújás megtanítása, zsebkendő használatának igénye, a piszkos zsebkendő szemétkébe dobása.

Öltözés, vetkőzés

- együttműködés az öltözésnél, vetkőzésnél,
- sapka, sál levétele,
- zipzár lehúzása,
- egyszerű ruhadarabok levétele (cipő, zokni, nadrág stb.),
- vetkőzésnél kis segítségnyújtás (kigombolás, kikötés, cipőfűző meglazítása stb.)
- egyszerű ruhadarabok felvétele, pl. sapka, bugyi stb.,
- kis segítséggel öltözés (ruha elejének megmutatása, jobb - bal oldalnál segítség, befűzés, gombolás stb.),
- bizonyos ruhadarabok teljesen önálló felvétele.

Önálló munkafeladatok

- saját hely használata (öltözőben, étkezésnél, alvásnál stb.),
- székek helyre rakása,
- játékok közös elrakása,
- közös teremrendezés,
- eszközök bevitele, kiosztása,
- társak segítése,
- asztal letörlése,
- szemét összeszedése,
- székek felrakása,
- saját ruhadarabok, eszközök felismerése, elrakása,

4.8. Az óvodai nevelés formái

4.8.1. A játék szerepe a speciális óvodai nevelésben

A személyiség fejlődésében meghatározó szerepe van a játéknak, amely a gyermeki fejlődés velejárója. Játéktevékenységében tükröződik a gyermeket körülvevő környezet, cselekedeteiben ismert szituációkat utánoz. Kellemes élményei újra és újra megjelennek a játékban, de sérelmei is feloldást nyerhetnek. A viselkedési szabályok, a társakkal, felnőttekkel való kapcsolat csiszolására is tág teret nyújt a játék.

Az óvoda a percepció és a gondolkodás összeszerveződésének szenzitív időszaka. A játék alkalmas arra, hogy egyé szervezze az értelmi, érzelmi és társas folyamatokat. Elválaszthatatlan a fejlődés egészétől az érzelmi, értelmi, szociális fejlődéstől tehát.

A játék nem csupán szabadidős tevékenységet jelent, hanem **jelen van minden célzott foglalkozáson** is, a játék ismeretszerző funkcióval bír, nélkülözhetetlen a beszédfejlesztésnél, a mozgásnevelésnél, a finommotorika fejlesztésnél.

A játékra nevelés **együttjátszást, együttes cselekedtetést** jelent, ahol a pedagógus szerepe fokozatosan csökken, helyét a játékezdeményezés, majd az egyre önállóbb játék veszi át.

A foglalkozás akkor tölti be szerepét, ha a gyermek játéktevékenységében egyre több lesz az olyan elem, amely önálló elgondolásból, a tanult formák alkalmazásából születik.

Játék közben lehetőség nyílik a gyermek mozgásigényének kiélésére épp-úgy, mint a különböző eszközök, anyagok megismerésére. Észrevétlenül szerez tapasztalatot a gyermek a távolságról - közelségről, magasságról - mélységről, megismeri, hogy a tárgyaknak van kiterjedése, nagysága, formája, súlya, puhasága - keménysége, esetleg hangja.

Alkalmat ad arra is, hogy a veszélyérzettel nem mindig rendelkező gyermek megtanulja, hogy vannak balesetveszélyes helyzetek, megismerje lehetősége korlátait, ugyanakkor saját magáról is ismeretek birtokába jut.

Az értelmi fogyatékos gyermek játékát **nem az életkora, hanem fejlettségi szintje** határozza meg. Tükrözi az adott gyermek sérülés okozta elmaradását, értelmi állapotát.

Játéka nem csupán alacsonyabb szintű, mint a többségi óvodába járó gyermekeké, hanem **minőségileg is más**. Sokszor hiányzik belőle a természetes kíváncsiság, a kreativitás, az alkotás vágya, a fantázia. Gyakran **sztereotipen rakosgat, a játékát szájába veszi, dobálja**. A már megtanult játékot ön-magától nem fejleszti tovább, **megreked egy adott tevékenységnél**. Ugyanazokat a játéktárgyakat választja mindig a szabadon választhatók közül. Gyakran a társánál levő játék megszerzése szolgál örömforrásul.

Előfordulhat, hogy a játék számára **nem bír felhívó jelleggel**. "Nem játszik". Tevékenységéhez nem mindig társul öröm. Nem a játék okozta kellemes tapasztalat motiválja, hanem tevékenysége többnyire betanult, begyakorolt helyzetekre épül. Egy-egy játékfolyamatot képes kitartóan **monoton** módon ismételtetni. Gyakran hiányzik a kezdeményezés, igényli a felnőtt irányítását, jelenlétét. Meghatározza a játékszintjét, játékkedvét a fejlettségi szintjén túl a gyermek előélete, a családban szokásos viselkedési módok, az, hogy van-e testvére, egyedül játszik-e vagy felnőttel, testvérrel, milyen játékszere van, mennyi hely áll rendelkezésére stb.

Az óvodáskorú gyermekre jellemző, hogy elsősorban a **mozgásos játékokat** (futkározás, ugrálás, mászás stb.) preferálja. Uralkodó játékforma a **magányos** játék. A fejlesztés hatására megjelenik a **párhuzamos** játék, amikor a pedagógus irányítása mellett utánozza a felnőttet (pl. együtt konstruálnak). Majd **önállóan** is próbál játszani, végül az egymás mellett tevékenykedő gyermekek rövid ideig megpróbálnak **együtt** játszani.

Az értelmi fogyatékos gyermek egész napos tevékenységének legfontosabb eleme a játék, az **értelmes, örömszerző** játékos tevékenység.

Minderre alkalom nyílik a reggeli **gyülekezés idején, a játékra nevelés foglalkozáson, a szabadban** történő játék, illetve a délutáni irányított vagy **szabad játék** idején.

Szervesen kapcsolódik az óvodai foglalkozásokhoz, amikor a tanult játékos tevékenységet, játéksituációkat felhasználva segíti az egyéb foglalkozások eredményességét. Miközben játszik, megismeri a környező világot és az emberi viszonylatokat. Egyben az ismeretek rögzítésének eszköze. Játék közben átismétli a látott, hallott dolgokat.

Az értelmi fogyatékos gyermek játéka is fejlődésen megy át az óvodáztatás alatt, egy lassúbb, alacsonyabb szintű változáson.

Kezdetben kizárólag a mozgásos játékok jellemzőek. Mozgássorozatot próbálgat, ismételtet a gyermek. Ez segít saját teste, a téri viszonyok megismerésében, segíti az alapmozgások összerendezését.

A tárgyakkal való ismerkedés során a játékokat igyekszik egymással kapcsolatba hozni (ki-be pakol, egymásba rak, épít stb.). Az adott mozgásformák begyakorlását végzi kezdetben cél nélkül, csak a játék öröméért, amelyet a cselekvés vált ki. Később ehhez társul az alkotás öröme is, mint motiváló tényező. A siker újabb próbálkozásra, ismétlésre serkenti, megjelenik a szándékosság, pl. házat, kerítést épít.

Már nem csupán a tárgy határozza meg a cselekvést, hanem a cselekvéshez keres játékot. Az utánzás, a pontosabb megfigyelés tökéletesedése, a szeretett személy mintája lassan előhívja az elemi szerepjátékot, ahol a látott, hallott dolgokat próbálja megismételni.

Tevékenységét hangadással, majd beszéddel -- gyakran "hottentotta" beszéddel kíséri. Lassan játékában a különböző tárgyak alkalmanként más-más szerepet kapnak, pl. a karika hol kormány-kerék, hol tányér.

A körjátékok, népi játékok segítik a beszédfejlesztésen, a ritmusnevelésen túl az elemi szabályok elsajátítását. E folyamat kezdete figyelhető meg csupán az óvodai életben. Pl. megtanulják azt, mikor kell a másik kezét megfogni, elengedni, körbe menni, kifordulni, de azt, hogy a fogónak kell megfogni a menekülőt, vagy a versenyhelyzetet még nem mindig értik.

A játékra nevelés foglalkozáson a gyermek adott tevékenységéből kiindulva folyik az indirekt tanítás, illetve a pedagógus indirekt kezdeményezésébe igyekszik bevonni a gyermekeket. Az e foglalkozásokon megtanult játékokat hasznosítjuk a többi foglalkozáson is.

- a gyermek fejlettségi szintje
- az adott feladat
- az esztétikum
- tartósság, könnyen tisztíthatóság
- ne veszélyeztesse a gyermek testi épségét
- legyen választási lehetőség
- legyen a játék a gyermek számára könnyen elérhető
- legyen a játéknak állandó helye
- lehetőleg fejlesztő jellegű legyen
- megfelelő számban álljon a csoport rendelkezésére
- ismerjék az alapvető játékokat
- legyenek képesek rövid ideig adekváтан játszani
- válasszanak maguknak eszközt, használat után tegyék helyre
- tanulják meg elkérni a játékot, tudjanak várni
- tudjanak egyszerű építményt konstruálni
- a szerepjátékok elemei jelenjenek meg játékaikban
- legyenek képesek rövid ideig együtt játszani
- ismerjék a játszótéri játékokat, használják azokat rendeltetés szerűen
- ha kell, játékaikat kísérjék beszéddel
- a tanult játékokat próbálják továbbfejleszteni.

4.8.2. Mesélés, mondókázás, verselés

A mese éppúgy, mint a játék, örömet okoz a gyerekeknek. Rátalálás a közös nyelvre, közlésforma, "...a teljes világ tükörképe." A mese a játékkal együtt a kicsik „tanulóiskolája”. Erős érzelmek szövik át: szeretet, harag, félelem, öröm, szomorúság, a jó és a rossz összecsapása, ezért is illik az óvodás gyermek életkorához. A meséléssel fontos értékeket

közvetíthetünk a gyerekek számára. Tanít az emberi együttélés törvényeire, magyar népünk szép erkölcsi szokásaira is.

Főleg a magyar népmesekincsből válogatunk. Csak az anyanyelven kigondolt népmese az a műfaj, ami fejből mondható anélkül, hogy a lényege megváltoznék. A népmeséket lehetőleg fejből mondjuk megfelelő hangulat megteremtésével.

A vers, a mondóka érdekes, ritmikus hangzása miatt vonzó. Élményt nyújt, ha mozgással is összekapcsolható, a gyermekek számára ritmikus játék. Mondani és csinálni kell, a gyerekeknek úgy érdekes. A mesét viszont hallgatni jó. A mese hatására a dramatizálás is megjelenik a nagyobb gyerekeknél. Ezt úgy segítjük kibontakozni, hogy közösen készítünk jelmezeket, kellékeket. A csoportokban a játékszerek között jelen vannak a bábok is, melyeket mozgatnak, beszéltetnek. Jó eszközei az egymás közti párbeszédnek, kapcsolatteremtésnek, kommunikálásnak.

Célunk: Hogy fokozzuk a gyermekek beszélőkedvét, kihasználva minden lehetséges helyzetet, tevékenységet arra, hogy gyarapodjék szókincsük, tökéletesedjen kifejezőképességük.

Feladatunk: A spontán helyzetek kihasználásán túl teremtsünk olyan helyzeteket, amelyek minél több lehetőséget biztosítanak az anyanyelvi nevelés fejlesztésére. Beszélgessünk sokat egyénileg. Érdeklődjünk a kisgyermek mondanivalója iránt. Szervezzünk sok közös népi gyermekjátékot, szabályjátékot „kint és bent” egyaránt. Mindennapi beszédünk legyen udvarias, példaértékű. A mesélés, verselés legyen elemi szükséglete a kicsiknek

A mese varázsa, a vers játéka, a mondókák, találós kérdések, tréfás kis versek, hangutánzó játékok beszédnevelő, én erősítő és személyiséget összerendező hatása felbecsülhetetlen. A mesélés verselés a kisgyermek számára örömteli élményt jelent. Az óvónő feladata, hogy kihasználja azokat a lehetőségeket, amelyek a gyermek anyanyelvi fejlesztését szolgálják. Pl. játék közben egy-egy odaillő mondóka, vers, verssor, dallam felidézése, ölbéli játékok, lovagoltatók ismételtetése, stb.

4.8.3. A zenei nevelés

Az értelmi fogyatékos gyermek életét végigkíséri a zene. A zene megnyugtató, elringató, figyelemfelkeltő, motiváló szereppel bír.

Fontos, hogy tudatosan építse ki a felnőtt közösség azt a légkört, ahol a zenének is szerepe van.

Már a **zörejek** fontos szerepet játszanak a gyermek ismeretszerző folyamatában. A többször ismétlődő zörejhangokból mozgásokra, eseményekre tud következtetni (megérkezett valaki, ebédelünk stb.). Maguk is keltenek zörejeket játékuk során. A felnőtt felhívja a figyelmet a környezetben keletkezett váratlan zörejekre (mentő, autó, útfűrés, telefoncsörgés stb.).

A **beszéd** és a zene szoros kapcsolatban van. A beszéd tempója, a ritmus, a hanglejtés, a hanghordozás, a hangmagasság más-más jelzéssel bír a gyermek számára. **Érzelmi hatása** különös jelentőséggel bír.

A kisgyermeket **zenei hangok** tömege veszi körül, ebből az értelmi fogyatékos óvodás életében az **ének** játszik óriási szerepet.

A **hangszer** is szerepet kaphat, mert élményt jelent a gyermeknek, azonban az énekhang közvetlen személyes kapcsolatot teremtő játékot, mozgást kísérő szerepe nagyobb. Az egyszerű mondókák, dalok a magyar beszéd hanglejtését, ritmusát pontosan követik. A dalokat elsősorban a magyar népdal-kincséből válogatják.

A dalok szolgálhatják a hangulatkeltést, **zenehallgatásként** énekelhetnek. Ilyenkor a szöveg is érdekes lehet, míg máskor a szöveg jelentéktelen. Az óvodában alkalmazott mondókák, énekek hangsúlya, lüktetése, ritmusa, szövege, hanglejtése, dallama, mozgásossága egyaránt jelentőséggel bír.

A dalokat először a felnőtt éneklő, a gyerek figyelő, vele örül, újra és újra kéri. Tehát egy-egy mondóka vagy dal önmagában is öröm, de igazi örömet a sokszori ismétlés ad. Fokozza a gyermek érdeklődését, a szép, tiszta felnőtt éneklés, a tempóváltoztatás, a halkabb, hangosabb előadásmód. A pedagógus mimikája, gesztusai esetleg bábok alkalmazása fokozhatja a hatást.

A felnőtt minden olyan alkalommal énekelhet, amikor a gyermekek jó közérzettel tevékenykednek, szabadon játszanak. Tehát nem csupán a kötött foglalkozáson. Használhatja motiválásként a gyermek megnyugtatóra, akár jutalmazhat is vele. Az éneklés a felnőtt és gyermek közötti személyes kapcsolatot elmélyíti, közös örömszerzés forrása.

Az értelmi fogyatékos óvodások életében a **höcögtető, lovagoltató énekek, mondókák** fordulnak elő gyakran. Ezeknél a dal, a mondóka lüktetését mindig mozgás kíséri. A gyermekek nem értik a dalok mondanivalóját, de érzik ritmusát, élvezik dallamát, tempóját, a keletkező feszültséget. A gyakorlások, ismétlések során várják a "csattanót". Ezeknél a játékos együttléteknél a testi kapcsolat is fontos.

A gyermek képzelete fejlődésével ő is utánozza a felnőttet, eljátssza babával, társaival az ismert dalt.

A mindennapok során számtalan mód nyílik az éneklésre. A motiváción túl meséskönyv nézegetésekor **körjáték** játszásánál, altatásnál énekelhet a pedagógus. Ilyenkor csak egy-két ismétlést alkalmaz, addig énekel, míg a gyermekek figyelik az énekszót.

Bár hangsúlyoztuk, hogy a Kodály-módszernek megfelelő egyszerű, kis hangterjedelmű dalokat alkalmazzák elsősorban, azonban a speciális nevelési szükségletű gyermekeknél, ha az **utánzásra** készítés a cél, alkalmazhatók a jól mutogatható, bonyolultabb dalok is. Itt a cél nem a pontos intonáció, hanem a mozgás utánzása.

A sérült gyermekek beszédfejlesztésénél is fontosak a mondókák, énekek. Sokszor ezek kulcsszavai jelentik a gyermekek első önálló szavait is.

A ritmusfejlesztés során az egyenletes lüktetésen túl érzékeltetik a **gyors és lassú ritmust, a magas és mély hangokat**.

Az óvodások szívesen énekelnek, sok mondókát ismernek, képesek a dallam alapján felismerni kedvenc dalaikat, szívesen vesznek részt mozgásos, énekes játékokban.

Feltétlenül indokolt a zenei nevelésre nagyobb hangsúlyt fektetni harmonikus személyiségfejlődésük, életük teljesebb tétele érdekében. A zenei nevelés kiemelt feladatai az alábbiak:

- a zenei érdeklődés felkeltése
- a környezet hangjainak felismerése, differenciálása
- utánzásra készítés
- a ritmusérzék fejlesztése
- a gyermek érzelmi életének alakítása, a gátlások oldása
- a zenei hallás fejlesztése
- hangulatkeltés, motiválás
- a beszéd, mozgás, zene, játék összekapcsolása, egymás hatásának erősítése
- a nagyon egyszerű népi mondókák, versek, énekek megtanítása

- a zenehallgatás megszerettetése
- a csend, a zörejek, a zene szerepének értékelése.
- ismerjék fel a tanult énekeket,
- szívesen vegyenek részt dalos játékokban,
- szívesen énekeljenek,
- tudjanak egyenletes lüktetéssel kísérsni egyszerű dobbal,
- ismerjék a hangszereket.

4.8.4. Mozgásfejlesztés

Ez a foglalkozás a nagymozgások, mozgáskoordináció, mozgásbiztonság kialakítását, begyakorlását, korrigálását szolgáló foglalkozási forma.

A mozgás fejlődése az érés és tanulás egységében valósul meg. Mozgásmintákból épülnek fel a motoros készségek, a sok-sok gyakorlással, ismétléssel lesznek pontosak, célszerűek.

A mozgás a gyermek természetes reakciója, természetes aktivitása. Benne komoly motivációs erő rejlik, mely könnyebbé teszi az ismeretek átélését. A saját testből, illetve a külvilágból származó ingerek felvétele direkt kontaktus útján (tapintás, szaglás, ízlelés, egyensúlyérzékelés, propioceptív ingerfelvétel) illetve indirekt módon (látás, hallás) történik. A mozgás szervezi meg a szenzoros impulzus mintákat, egyben örömforrás, amely a test működését kíséri, biztosítja a gyermek motiváltságát. A gyermek számára nyújtott ingerekre egyre magasabban szervezett viselkedésre válaszol, a taktilis, vesztibuláris rendszere normalizálódik, mozgása koordinált lesz.

Fontos, hogy a környezet készítse a gyereket a motoros válaszadásra, miközben biztonságot is hordoz. A gyermek saját aktivitásán át jusson újabb és újabb tapasztalatokhoz, amelyek az érzékszervi és mozgásos tanulás további fejlődését szolgálják.

A mozgásfejlesztés hatalmas nyelvi anyagot is mozgásba hoz. Az átélt mozgás és annak megfogalmazása erős készletet jelent a történések kifejezésére.

Az értelmi fejlődésükben akadályozott gyermekek mozgásukban is eltérnek ép társaiktól. A pszichoszomatikus fejlődésüket befolyásolja – az életkor mellett – a **fejlődési tempó lelassúbbodottsága**, a fejlődés **szabálytalansága**, **egyenetlensége**, az egyes területek egymáshoz való viszonyában bekövetkező változás. Ehhez járul a fejlődés során jelentkező minőségi változásokat jelentő mozzanatok **elmosódása**, **jellegtelensége**.

Óvodásainknál a mozgásfejlődés során bizonyos **fázisok kimaradnak, kevésbé gyakorlódnak be**, illetve **hibásan rögzülnek**.

Ez a **menyiségi** és minőségi **eltérés** megmutatkozik a mozgáskoordináció és egyensúlyérzék zavarában, a mozgás folyamatainak kivitelezésének pontatlanságában, a testséma, a téri, időorientáció fejlődésének elmaradásában, ügyetlen, lassú mozgásban, vagy hipermotilitásban.

A figyelem zavara miatt gyakran egyszerű feladatok utánzására képtelenek. Számolnunk kell az esetleges társuló fogyatékosként jelentkező mozgássérüléssel, esetleg mozgásos félelemmel. Ugyanakkor bizonyos kórfarmájú gyerekek jó utánzókézsége jó kiinduló alapot biztosít.

Az értelmi fogyatékos gyermek szembetűnő vonása az összerendezetlen, **bizonytalan**, **ügyetlen**, **kevesbé harmonikus** mozgás. Mozgáskézségüket **infantilizmus** jellemzi, az érési egyenetlenség, a fejletlen testséma, a taktilis háritás, a zavart kinesztetikus észlelés, a nagy és finommotorika koordinálatlansága tetten érhető. A szenzoros-motoros információk rendezése

nehézségbe ütközik. Az ingerre való reagálás pontatlan. Nincs készítésük a közelítő mozgásokra, megfigyelésük bizonytalan.

Mozgásuk ritmusa diszharmonikus, statikai hibák, tartási rendellenességek, az izomtónus zavara jelentkezhet. Mozgás-kivitelezésük erőtlen.

A téri orientációs zavar következtében a mozgások megtervezése, kivitelezése nehézséget okoz. Nem tudatosul a gyermekben vizuálisan, kinezetikusán az, hogy miként tölti be a teret saját testével, nem érzi saját teste határait, nem ismeri fel a tárgyak, személyek, önmagához, illetve egymáshoz való viszonyát.

A rosszul beidegződött mozgások nehezen korrigálhatók, gyakran figyelhetők meg mozgásos sztereotípiák. A mozgásos gátlásosság mellett jellemző lehet a hiperaktivitás.

Az óvodáskorú gyermekre a cselekvésbe ágyazott gondolkodás jellemző, tehát a mozgásos tanuláshoz – melyhez az érés is természetesen hozzájárul – óriási a jelentősége.

Mivel gyermekeink fogékonyak a szenzoros-motoros közlésre, tanulásuk alapja a szemléletes, cselekvéses tanulás, ehhez állandó vezetésre, megerősítésre van szükség a sok-sok gyakorláson túl.

Az óvodai mozgásnevelés feladata, hogy fejlessze az erőt, ügyességet, gyorsaságot, állóképességet, a biztos egyensúly kialakítását, növelje a teljesítőképességet, továbbá javítsa a hibás összerendezetlen mozgásokat. Meg kell tanítani a gyermekeket a különböző helyzetekben való értelmes cselekvésre, célirányos mozgásra.

Az utánzókézség fejlesztését a nagymozgások utánzásával lehet a legjobban fejleszteni.

Első lépés a **passzív mozgásindítás** (passzív tornáztatás). Eleinte sok ringató, gurítós játékot játszanak, amely a feszültség oldását segíti és az érzelmi nevelés szempontjából is nagy jelentőségű. Ezután a gyermeki mozgásfejlődés állomásainak megfelelő **alpmozgások kialakítására**, gyakorlására térnek át, majd az alpmozgásokból állítanak össze mozgássorokat. Ezekkel párhuzamosan sok **gesztussal kísért mondókát** tanulnak.

/Porkolábné Balogh Katalin nevéhez fűződő Komplex Prevenációs Óvodai program alapján/

Feladatai:

- Az utánzókézség fejlesztése, sikerélmény biztosítása, közös tevékenység, kapcsolatteremtés, az egyes testrészek átmozgatása, ráhangolódás a foglalkozásra, testséma fejlesztés, a beszéd megértés és beszédkésztetés, a figyelem, az emlékezet fejlesztése.
- A játékos utánzó gyakorlatokat kezdetben segítséggel, majd egyre önállóan végzik a gyerekek. A mondókával, verssel, énekkel kísért gimnasztikai gyakorlatok az egész test átmozgatását célozzák.
- Az énekek, versek megadják a mozgások ritmusát, az egyszerű, könnyen utánozhatók, felkeltik a gyermek érdeklődését. Általuk megismerik az egyes testrészeket, megtanulják, hogy melyik a páros, és azt, hogy azok egymástól függetlenül is mozgathatók. Testsémájuk, testtudatuk, testfogalmuk fejlődik.
- A pontos mozgás-kivitelezés segítése, a hibás, összerendezetlen mozgások javítása, a mozgásos gátlások oldása, a mozgásigény kiélésének segítése, az erő, ügyesség, állóképesség, gyorsaság, teljesítőképesség növelése, az érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás, beszéd fejlesztése.

A nagymozgások és a finommotorika fejlődése egymással szoros kapcsolatban van. A mozgásos tanulás közben vizuális, akusztikus, kinesztetikus, taktilis ingerek fejlesztik a percepciót, hatnak a kognitív funkciókra és a beszédre, segítik a manipulációt.

A vizuális percepció által alakul a látás, tapintás és mozgásérzet együttes szabályozása. Tehát amikor a gyermek kezét kívánjuk alkalmassá tenni az egyszerű feladatok elvégzésére, vagy ábrázolásra, elsősorban az **érzékelés - észlelés** fejlesztését kell elvégezni. Ugyanakkor az **ujjak, a kéz ügyesedésével** kialakult szem - kéz koordinációval fejlődik a forma, szín, nagyság megkülönböztető képesség, a taktilis érzékelés, a soralkotás, osztályozás, elrendezés képessége is.

A különböző minőségű, anyagú, súlyú, nagyságú tárgyak megfogása, elengedése, használata más-más mozdulatot igényel. Másként kell fogni a ceruzát, fésűt, másként csengetni, ajtót nyitni.

A célirányos mozgás-kivitelezés érdekében számtalan tanulási helyzetet kell létrehozni. Tág lehetőséget biztosít az **önkiszolgálás** e terület fejlesztésére.

A próbaszerencse alapon szerzett ismeretek, a mindennapi tapasztalatok segítik a gyermeket abban, hogy észrevegye az egyszerű **összefüggéseket** a tárgyak tulajdonságai között, az ok - okozat közvetlen egymásutánisága alapján. A globálisan felhívó jellegű tárgyakkal (személyekkel) kapcsolatba kerülve, azokról sokoldalú tapasztalatokat szerezve fokozatosan képes lesz a részletekre is figyelni, az egészből egy-egy **lényeges részt kiemelni**. Alak - háttér differenciáló képessége is finomul.

A **testséma** fejlődése is szoros kapcsolatban van a mozgás, azon belül a finommotorika fejlődésével is. Megtanulja a saját testén való tájékozódást is.

A **szem - kéz koordináció** fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a szem, fixáló mozgásának kialakítása, az alakkonstancia, az alak - háttér felfogó képesség, a téri irányok, térbeli viszonylatok fejlesztése.

Mindehhez meg kell erősíteni az érzékelő apparátust, fejleszteni kell a motoros folyamatokat és a nyelvi képességeket.

A különböző fejlesztő játékokkal végzett manipuláció egyesíti a gyermek finommotorikáját, de igazi alkotókedvüket a festéssel, nyomdázással, gyurmázással, tépéssel, rajzolással élhetik ki. E tevékenység során sikerélményhez jutnak, produktumok keletkeznek, ha a gyermek látja alkotásának eredményét.

Fontos, hogy megtanulja az egyes eszközök használatát és szívesen ábrázoljon.

A motoros készségek és a percepció fejlettsége alapvető szerepet játszanak a kognitív képességek kialakulásában. Az értelmi fogyatékos gyermekeknél a **mozgásszerveződés** különböző **zavarai** gyakran társulnak az **észlelés** különböző tartományainak **zavarával**.

A vizuális észlelés képessége erősen befolyásolja a gyermek **érzelmi stabilitását**.

Az értelmi fogyatékos gyermek, **mozgásos ügyetlensége** a manualitásban is megjelenik. A kézfejlődés üteme lassabb, óvodáskorban is többnyire marokra fogja a tárgyakat. Lassan alakul ki háromujjas és csak hosszas gyakorlás után a kétujjas fogás (csípőfogás).

A két kéz együttes mozgása, a test középvonalának átlépése nehézséget jelent.

A kognitív funkciók sérülése, a pontatlan megfigyelés, a célirányos mozgások kivitelezésének nehézségei, a hibás vizuális emlékezet, a kialakulatlan dominancia, a tartós figyelem, a

feladattartás gyengesége, szétszórtságuk, nyugtalan magatartásuk nehezíti az ismeretszerzést. A finommozgást igénylő feladatokat erőtlen, pontatlan mozgáskoordinációval oldják meg.

A finommotorika fejlesztő foglalkozás **kettős feladatot** lát el:

- alkalmassá teszi a gyermeket egyre pontosabb **célzott manipulálásra** - az érzékelés - észlelés - tapintás az ujjak ügyesítésével;
- másrészt az **ábrázoló kedvet** igyekszik felkelteni, támogatja a gyermek önkifejezését.

Fejlesztő tevékenységek eredményeképpen:

- Olyan tanulási helyzetet kell létrehozni, ahol az ingerek sokoldalú felvétele, szelekciója biztosított.
- Fejlesztő játékok, eszközök kiválasztásával törekedni kell a **pontos megfigyelésre**, megtanítani a tárgyak **fixálását**.
- Megismerik a különböző eszközök **fogását, elengedését, osztályozását** színek, formák, nagyság, súly alapján.
- Megtanulják a tárgyakat megkülönböztetni **tapintással**. Ismerkednek a pontos **illesztéssel**. **Azonos** tárgyakat csoportosítanak, **különbségeket** vesznek észre.
- **Párosítanak, ritmikus sort** alkotnak. Megismerik a sor-alkotást, felismerik a **hiányt**, megtanulnak, pontosan **célozni**.
- Az **alakállandóság** fejlesztését segítik a tapintásos gyakorlatok, az azonos tárgyak válogatása illetve az **egyszerű mértani formák** osztályozása, puzzle játékok, mozaik elemeinek **összeillesztése**.
- Fejlesztik a vizuális megfigyelő képességet, a **lényeges jegyek** felismerésének képességét. **Ujjtornával** ügyesítik a kéz ujjait és az önkiszolgálási feladatok végrehajtása, az egyszerű munkatevékenységek is alkalmat adnak a gyakorlásra. Mindezek a tevékenységek, játékok a játékra-nevelés foglalkozáson az egyéni fejlesztésnél, természetesen más formában, megjelennek.
- A szem - kéz koordináció, az alak - háttér differenciáló képesség, az alak-konstancia, a testséma fejlesztés, az ujjak és kéz ügyesítése mellett, a gyermek **ábrázoló képességét** is fejlesztik.
- Különböző anyagok, technikák megismertetésével, együttes tevékenységgel teszik őket alkalmassá arra, hogy örömeiket, élményeiket rajzzal, festéssel, mintázással is ki tudják fejezni
  - a motoros tanulás elősegítése;
  - az alapmozgások kialakítása, korrigálása, az értelmes, célirányos mozgás kialakítása;
  - a biztos egyensúly kialakítása;
  - ügyesség, állóképesség, erő fejlesztése;
  - a teljesítőképesség növelése;
  - a mozgásos gátlás oldása;
  - az utánzókézség fejlesztése;
  - a testséma fejlesztése;
  - a légzéstechnika javítása;
  - a ritmusérzék fejlesztése;
  - a szervezet sokoldalú, harmonikus, arányos fejlődésének biztosítása, az egészség megőrzése;
  - a figyelem, emlékezet, beszéd, mozgás összekapcsolása;
  - a szenzomotoros ismeretszerzés lehetőségeinek javítása;
  - a mozgáskoordináció fejlesztése; a téri tájékozódás fejlesztése.

4.8.5. A beszédfejlesztés

Az értelmi fejlődésükben sérült gyermekek speciális beszédfejlesztését az teszi szükségessé, hogy beszédük minőségileg és mennyiségileg is eltér ép társaikétól. Később indul, lassabb ütemben fejlődik, s a szókinccs, a mondataalkotás, illetve az artikuláció területén egyaránt sajátosságokkal bír. Nevelésüknek és oktatásuknak általánosan elterjedt komplex módszere, amely a fejlesztésnek, gyakorlásnak és a beillesztésnek többféle lehetőségével dolgozik, számol azzal, hogy az egyes funkciók terén sajátos és fokozott elmaradások vannak.

Számol mindenekelőtt az érzékszervi - mozgásos koordináció sajátos és fokozott zavarával, az érzelmi éretlenséggel és az indítékszegénységgel.

A kommunikáció fejlesztésénél figyelembe kell venni mindazokat a **nonverbális ismerethordozókat**, amelyek az emberi kapcsolatrendszerben szerepet játszanak. Ilyen vizuális elemek pl. a mimika, tekintetváltás, gesztusok; taktilis elemek pl. érintés, simogatás; auditív elemek pl. a hang intenzitása, ritmusa, hanglegjtés.

Rá kell nevelni őket a környezetből jövő jelzések iránti érzékenységre, azok felismerésére és a megfelelő válaszadásra.

Az értelmi fejlődésükben sérült gyermekek, nem csak azért maradnak el a fejlődésben, mert a központi idegrendszer sérült, hanem azért is, mert beszéd útján lényegesen kevesebb tanulási, fejlődési impulzushoz jutnak, mint ép társaik.

Minél kevésbé beszél a gyermek, annál kevesebb impulzus éri az emberek és dolgok felől. Nem tudja feldolgozni a környezet jelzéseit, elsivárosodik, nincs, ami motiválja a kommunikáció fejlődését.

A beszédfejlődés szoros összefüggésben van a mozgásfejlődéssel. A kezdetben mozgásfejlődésre fordított energiák a motorika megszilárdulása után felszabadulnak és a beszédfejlődés irányába hatnak.

Az értelmi fejlődési zavar egyik fő társuló tünete a különböző mértékű beszédfejlődési elmaradás. A tünetek formái, jellemző jegyei összefüggnek a sérülés súlyosságával. Befolyásolhatja az idegrendszert ért károsodások formája, specifikus idegrendszeri sérülés is. Nemcsak a beszédfejlődés egyes fokozatai késnek, hanem a **nyelvi differenciáltság is tökéletlen** marad. A legtöbb esetben jelen van a beszédnek, mint kifejező tevékenységnek, az artikulációnak, a folyamatosságának és a zöngének a zavara is.

Az élmények **diffúz és pontatlan átélése** már önmagában is csökkent nyelvi adottságokat és képességeket eredményez, mert a nyelv megnevező és ábrázoló funkciójának minden teljesítményéhez hozzá tartozik az események differenciált feldolgozása.

Nyelvük tartalmilag szegényesebb, tényleges szókinccsük lassabban bővül, az utánzott szavakat nem mindig képesek adekvátan használni.

A beszédfejlesztés jelen van a gyermek egésznap tevékenységében, tehát **nem tekinthető egyetlen foglalkozás megvalósítandó feladatának**. A beszéd fejlesztése szorosan kapcsolódik a mentális képességek, a szocializáció, a mozgás és játék fejlesztéséhez, mintegy összefonódik ezekkel.

A megkésett mozgásfejlődés hátráltatja a beszéd fejlődését. Megzavarja azt a folyamatot, amelyben a gyermek közvetlen közlelről ismerkedik meg a környezettel, gátolja a képzetek kialakulását és érezteti hatását az artikulációban, amely a beszédszervi mozgások magasabb fokú koordináltságát igényli.

A verbális fejlesztés nemcsak célként, hanem eszközként is megjelenik a megismerési folyamatban. Ezért az értelmi fejlődésükben sérült gyermekeket nevelő óvodákban szorosan összekapcsolódva, egymást kiegészítve, egy foglalkozáson belül szerepel a beszéd fejlesztés és környezetismeret, vagyis az anyanyelvi fejlesztés.

A környezet megismerésének feladata, hogy a gyermekek képességeihez mérten minél több **tapasztalatot** szerezzenek (bekapcsolva a mozgást és a különböző érzékszerveket) az őket körülölelő természeti és társadalmi környezetből. Ehhez inspiráló, segítő, megértő, befogadó környezet kell.

A gyermekek tapasztalataira, élményeire, a már meglévő ismereteire kell támaszkodni ahhoz, hogy új ismereteket tudjanak elsajátítani, illetve a meglévőket bővítsék. Ehhez egy **sokat beszélő, megértő környezet** megteremtése szükséges, amely a gyermek minden rezdülésére, közölni akarására azonnal reagál és megfogalmazza azt.

Fontos a **pedagógus - mint modellértékű személy -** érdeklődése, empátiás készsége, színes egyénisége, hiszen ez biztosítja a gyermekkel való **jó érzelmi kapcsolat kialakulását.** A családdal való együttnevelés olyan pozitív élményeket nyújt, ami biztosítja a környezetében való biztos eligazodást is. A környezetismeret témakörei szoros kapcsolatban vannak a többi nevelési területtel, pl. a "testünk" témakör kiemelten szerepel a mozgásfoglalkozáson és minden nap jelen van az önkiszolgálásban is.

A környezet megismerésére szolgáló témakörök lehetőséget nyújtanak a pedagógusnak arra, hogy a gyermekcsoport fejlettségi szintjének, életkori sajátosságainak megfelelő tartalommal töltsen meg.

Speciális feladatok:

- az érdeklődés felkeltése;
- a kérdés, kijelentés rövid, egyszerű megfogalmazása;
- nonverbális elemek támogató alkalmazása;
- a beszédmegértés fejlesztése;
- az otthonról hozott közlési formákra támaszkodás;
- az ismeretek tevékenységbe ágyazott nyújtása;
- a környezet megismerése érdekében a kognitív funkciók célzott fejlesztése az észlelés (látás, tapintás, szaglás, hallás, ízlelés), a figyelem, a megfigyelőképesség, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése;
- a figyelem tartósságának, terjedelmének, akaratlagosságának növelése;
- a gondolkodás és a nyelv fejlesztésének összekapcsolása.

A beszédfejlesztő munka igen fontos lépése a **kommunikációs igény felkeltése, a hallásfigyelem fejlesztése,** amit a következők segítenek:

- a gyermek aktivizálása, motiválása ritmus, dal segítségével;
- állathangok, állatmozgások utánzása;
- az akusztikus figyelem felkeltése;
- hosszú-rövid, gyors-lassú, magas-mély hangok megkülönböztetése;
- felszólítások, felkiáltások élénk gesztussal, mimikával való kísérése;
- a beszédszervek ügyesítése tornáztatással, játékos gyakorlatokkal (a beszédszervek passzív tornáztatása, ajak-, nyelv-, fúvó-, légző gyakorlatok);
- a beszéd indítása, a passzív és aktív szókincs bővítése, játékos formában ismerkedés a tárgyakkal, ezek beépítése a szókincsbe;
- a tárgyak mellett a képek megnevezése, mondatalkotás segítése.

4.8.6. Az egyéni fejlesztő foglalkozások felépítése

"...Ahhoz, a szinthez kapcsolódva kell a fejlesztést elkezdni, illetve ott kell fejleszteni, ahol a gyermek még biztonságosan mozog, s a tudás már készségi szintű, mert csak így válik lehetőséggé számára az eredményes feladatvégzés" - írja *Vigotszkij*, s ezzel maximálisan egyet kell érteni.

Az együttműködéshez nélkülözhetetlen a **szándékos figyelem**. Ez olyan szenzoros organizációt kíván, amely minden cselekvésben a lényeges érzékletet különbözteti meg a lényegtelenétől. A vizuális figyelmet a kívánt tárgyra kell irányítani. Olyan **játéksituációt** kell biztosítani, amelyben a gyermek velünk szembeni interakciója számára érdekes lesz. A gyermek csak óvatos előrehaladással tapasztalhatja meg egy feladat struktúráját és variánsait, s próbálja az újat a jelenlévő rendszerbe besorolni. Ezért fontos, hogy a feladatok egy adott foglalkozáson belül is bár legyenek változatosak, de ne legyen túl nagy a különbség a régi és újabb feladat között.

A szűk transzfer játéktér, a konkrétság, a generalizáció, átadó képesség csekélyebb volta miatt mindig konkrét, közvetlen, a valóságra irányuló tevékenységet kell végezni. Meg kell tanulniuk hasonlóságot képezni majd általánosítani.

Az egyéni fejlesztésnél éppen a gyermekek sokfélesége miatt **témaköröket megjelölni**, "receptet" adni nem lehet. De fontos, hogy sor kerüljön a **fixálás**, a **tárgyra irányultság**, a **tárgy** szemmel való **követése**, a **változás** illetve **állandóság** megfigyelésére. Szerep jut a foglalkozásokon az adott feladathoz illő rövid **mondókák, versek, énekek** mondogatására, **mutatására**.

A feladat lehet a **tárgyállandóság** kialakítása a különböző szempont szerinti válogatás, osztályozás, csoportosítás, a sorrendiség kialakítása. A tárgyakkal történő manipuláció mellett a foglalkozásokon a **képek** is jelentőséget kapnak. A tárgyat képpel, a képet képpel egyeztetik, észrevetetik a **hiányt, azonosságot, különbséget, változást, rész-egész viszonyt**.

A színek megtanítását, nagyság szerinti csoportosítást, fő fogalom alá rendelést végeznek. Mindezeknél a nyilvánvaló nagy különbségtől haladnak az alig észre-vehető felé.

A tárgyon végzett játékos gyakorlatokat igyekeznek síkra lefordítani, képeken, feladatlapokon is felismerni, megmutatni, kiválasztani ugyanazt.

A csoportos foglalkozásokon tanultak elmélyítésére, integrálására is lehetőség nyílik. Az **önkiszolgálás** részfeladatai pl.: "toalett tréning", egyes ruhadarabok felvétele stb. lépcsőn járás váltott lábbal stb. megtanítása is egyéni fejlesztés során történik.

A helyes ceruzatartás, a helyes nyomaték, az egyszerű ábrák színezése, a bekarikázás, összekötés technikájának megtanítása illetve iskolába induló jobb képességű gyermekek grafomotoros fejlesztése is e foglalkozásokon történik. Itt tanulhatják meg az **időrendi** sorrendet, az **egyszerű történetek** képek segítségével történő felidézését éppúgy, mint a **bal-jobb differenciálását**, esetleg a névutókat - ha erre alkalmasak.

Bővül aktív szókincsük, kezd kiépülni **grammatikai rendszerük**, megtanulnak **kérdezni**.

Fontos, hogy a csoportos és egyéni fejlesztés összhangban legyen, hogy kellő időt biztosítson a gyakorlásra, s ne nélkülözze a pedagógiai tudatosságot.

A következőkben rendszerezük az egyes részterületek fejlesztését szolgáló gyakorlatokat, annak hangsúlyozásával, hogy ezek nem öncélú funkció tréningek, hanem az egész személyiséget fejlesztő tevékenységek. Hisz minden képességfejlesztés hat az észlelés, emlékezet, figyelem, beszéd, gondolkodás fejlesztésére egyaránt.

- a testkép, testfogalom, testséma fejlesztése,
- a vestibuláris rendszer fejlesztése;
- statikus illetve dinamikus - egyensúlyt fejlesztő gyakorlatok (kitámasztás erősítése);
- a két testfél mozgásának összerendezése, posztúra utánzás,
- téri tájékozódás fejlesztése;
- a mozgás- és beszéd (ritmus) összekapcsolása,
- bizalomerősítés.
- a beszédre való figyelés fejlesztése,
- a beszédszervek ügyesítése,
- aktív szókincs bővítése,
- a verbális és nonverbális jelzések megtanítása,
- a grammatikai rendszer kiépítése,
- a szerialitás gyakorlása, analógiák alkalmazása,
- beszédmegértés segítése,
- színek egyeztetése, megnevezése, osztályozás, válogatás,
- csoportosítás, fő fogalom alá rendezés, jelzők megismertetése,
- ritmikus sorok kialakítása.
- az érzékelést, észlelést fejlesztő gyakorlatok (modális, intermodális, szeriális észlelés fejlesztése),
- a figyelem, megfigyelőképesség fejlesztése,
- a figyelem tartósságának fokozása, a lényeges – lényegtelen dolgok megkülönböztetése, késleltetett figyelem kialakítása,
- az emlékezet fejlesztése, a felidézés segítése az azonosság - különbség felismerése, összehasonlítás,
- a rész - egész viszony érzékeltetése,
- hiány felismerése, változás észrevétele,
- analizáló - szintetizáló készség fejlesztése,
- fő fogalom alá rendelés,
- analógiás gondolkodás fejlesztése,
- a szerialitás fejlesztése.

4.8.7. Autista gyermekek az óvodai csoportban

Az **autista** gyerekek közül is egyre többen kerülnek gyógypedagógiai óvodába. Jellemző rájuk, hogy:

- Elzárkóznak a világtól, nem keresik a kapcsolatot a benne levő dolgokkal, személyekkel. Kontaktus csak nagyon nehezen alakítható ki velük.
- Érdeklődésük beszűkült.
- Hiányzik belőlük a közlési vágy, szinte szándékosan kerülnek a kommunikációt.
- Beszédfejlődésükre a belső tartalom kifejezésének zavara jellemző, benne a nyelv jelrendszere és a közlési vágy sérült.

A speciális óvodákba a gyermekek a szülő kérésére és a Tanulási képességet Vizsgáló és Rehabilitációs Bizottság javaslata alapján kerülnek.

Az a gyermek kerülhet a gyógypedagógiai óvodába, aki rendelkezik a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményével, s megfelel a következő minimum-követelménynek a 8 hét próbaidő végére:

- helyzet és helyváltoztató alapmozgásokra képes, sima talajon önállóan jár;
- öltözésnél együttműködő;
- étkezésnél kanállal képes enni, pohárból kevés folyadékot inni;
- rendszeres ültetés mellett pelenka nélkül nappal száraz marad;
- figyel a beszélőre, minimális kontaktus kialakítható vele;
- csoportban nevelhető, önmagára és társaira nem jelent veszélyt

Az autizmussal élő gyermekekre legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő szociális készségek, illetve a rugalmas gondolkodás és kreativitás területén tapasztalható kognitív deficit, a beszéd szintjéhez képest károsodott kommunikáció, az egyenetlen intelligencia, illetve képességprofil és a következő sztereotíp viselkedés, érdeklődés, aktivitás. A deficit okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek az igen súlyosból a jól kompenzált állapotban csaknem tünetmentessé változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formában jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változhatósága mellett az autizmus súlyossága széles skálán szóródik. Az autizmus spektrum zavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, melyek a következőképpen csoportosíthatók:

- értelmi fogyatékoság, mint a leggyakrabban társuló fejlődési zavar,
- beszéd-, érzékszervi-, mozgás- vagy "más" fogyatékoság,
- viselkedésproblémák, pl. agresszió, autoagresszió,
- étkezési és alvási zavarok előfordulása is gyakori.

A fejlesztés, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű speciális tulajdonságok:

- a másik személy szándékának, érzéseinek, érzelmeinek, gondolatainak, szempontjának meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya, legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint számára a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat, a tárgyaktól megkülönböztesse,
- belátás hiánya vagy korlátozott volta egyrészt a saját tudásával kapcsolatban, másrészt a tudás, illetve ismeret megszerzésének forrásával, módjával kapcsolatban,
- a szociális megerősítés jutalomértékének, illetve a belső motiváltságnak gyakran teljes hiánya, - a gyermekeknek nagyon kevés dolog, vagy szokatlan dolog okoz örömet,
- a beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukció mellett is ezt a nehézséget fokozzák a beszéd emocionális, szociális sajátosságai,
- az egyenetlen képességprofil (pl. ismeretek és önellátás, mechanikus és személyes memória közötti szakadékszerű különbségek).

Típusos erősségek, amelyekre az autizmussal élő gyermekeknél építeni lehet:

- a megfelelő szintű vizuális információ általában informatív,
- tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás,
- jó mechanikus memória,
- megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció, kitartás,
- egyes, nem szociális tartalmú területeken relatíve jó képesség (pl. memoriter, zene).

Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a fejlesztés során:

- szenzoros ingerfeldolgozás zavarai,
- figyelemzavar,
- utánzási képesség deficitje,
- percepció, vizuomotoros koordinációs problémák,
- analízis, szintézis műveleteinek problémája,
- lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje,
- általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának problémája,
- emlékezetfelidézési problémák (szociális tartalmaknál és személyes élményeknél,
- nehézség már ismert tudásanyagban szociális elem bevezetésekor vagy új körülmények közötti alkalmazáskor,
- a feladat céljának nem értése, reális jövőre irányultság hiánya,
- szimbolikus gondolkodás fogyatékosága,
- énkép, éntudat fejlődésének deficitje,
- a valóság téves értelmezése, felfogása,
- realitás és fantázia összetévesztése,
- szóbeli utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többtagú utasítások esetén,
- képességek, ismeretek kreatív (nem idioszinkretikus) alkalmazásának hiánya,
- gyermekközösségekben áldozattá, bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz,
- strukturálatlan időben passzivitás, reaktív viselkedésproblémák,
- félelmek, fóbiák (gyakran - más által megszokott - hétköznapi tárgytól, hangoktól).

A fenti problémák következménye, hogy a szociális-kommunikációs kontextusban zajló ismeretsajátítás akadályozott, ezért az autizmussal élő gyermekek számára a világról való megértés keretében elsősorban nem a személyek közötti kapcsolatok szolgálnak.

A nevelés céljait és feladatait tekintve az autista gyermekekkel való foglalkozás a következő szempontokban megegyezik a közoktatási rendszer egyéb profilú óvodáival:

- elősegíti a gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődését,
- a gyermeki személyiség minél teljesebb kibontakoztatását,
- fontos nevelési célja a gyermekek egészséges életmódra szoktatása,
- figyelembe véve az életkori és egyéni sajátosságokat, az eltérő fejlődési ütemet.

A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettségi szint mellett elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése. Ennek elérése érdekében szükség van a fogyatékos készségek kompenzációs, rehabilitációs fejlesztésére, a fejlődési elmaradás, a másodlagos problémák kezelésére, a mindennapi gyakorlati készségek speciális módszerek segítségével való tanítására.

A típusosan egyenetlen képességstruktúrában belül elsődleges cél az elmaradt területek fejlesztése az átlagos vagy kiemelkedő képességek gondozása mellett.

Az autizmussal élő gyermekek óvodai nevelésének célja az elemi adaptív viselkedések kialakítása:

- szociális, kommunikációs készségek célzott fejlesztése,
- az autizmusból és a társuló fogyatékoságokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása,

- a sztereotíp, szociálisan nem megfelelő viselkedések kialakulásának megelőzése, illetve korrekciója,
- a fogyatékosság specifikus, protetikus, augmentatív környezet, eszközök, módszerek és szokásrendszer kialakítása és használatának elsajátíttatása.

A fenti speciális óvodai célok eléréséhez a következő feladatok kapcsolódnak a fő fejlesztési területeken:

Kommunikáció és szociális viselkedés

Beszéd előtti (preverbális) csecsemőkori kommunikáció elemeinek tanítása,

- szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása,
- beszéd vagy ennek hiányában alternatív, vizuális eszközzel történő kommunikáció használatának tanítása,
- tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása,
- augmentatív kommunikációs eszközök használatának tanítása mindennapi élethelyzetekben, a protetikus környezet részeként.

Fejlődési funkció elmaradások, korai elemi készségek

- alapvető önkiszolgálási készségek kialakítása: étkezés, szobatisztaság, öltözés, tisztálkodás.

Korai kognitív funkciók

- elemi logikai műveletek, fogalmak, összefüggések tanítása
- szociális kognitív készségek fejlesztése,
- egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között,
- általánosítás képességének fejlesztése,
- az elsajátított képességek önálló használatának tanítása,
- az elsajátított képességek más összefüggésben való használata,
- képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben.

Viselkedésproblémák kezelése, megelőzése, alternatív viselkedések kialakítása

- kétszemélyes tanítási helyzetben való részvétel viselkedési elemeinek kialakítása,
- csoportba való beillesztés kialakítása,
- óvodán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

A gyermekekkel kapcsolatos gondozási feladatok ellátása

A fenti célok és feladatok megvalósítása érdekében az óvodai nevelés, illetve ideális esetben a szülőkkel való szoros együttműködés eredményeképpen a gyermek egész ében töltött idejét, ezen belül különösen a természetes élethelyzeteket ki kell használni a fejlesztésre.

1. Az óvodai fejlesztés minden esetben formális és informális felméréseken alapuló, egyéni fejlesztési terv alapján történik. E felmérések fókuszában a szociális adaptáció színvonala, a spontán kommunikációs szint, és a kognitív képességek állnak. Az egyes képességterületek fejlesztése közvetlenül a felmért meglévő és kialakulófélben lévő készségek azonosításán alapszik.

2. A felmérés során azonosított, már meglévő készségek alapot jelentenek a további készségek kialakításához, így azok használatát folyamatosan el kell várni (különben elveszhetnek).

3. Az idő, az élethelyzetek, a tevékenységek gondos, pontos, a gyermek által jól átlátható strukturálása elengedhetetlen. Az óvodai környezet protetikus (segítő) környezetté alakítása és

az ehhez kapcsolódó vizuális eszköztár megteremtése (az időbeli és térbeli tájékozódás, vizuális struktúra létrehozása) integrált óvodai környezetben is.

4. Az egyes gyermeknek megfelelő, egyéni motivációs rendszer létrehozása szükséges.
5. Augmentatív, vizuálisan segített kommunikációs rendszer a speciális környezetben belül a személyek között, beleértve a gyermek felé irányuló minden kommunikációt.
6. A gyermek felé irányuló kommunikációnak mindenkor igazodnia kell a gyermek mentális korához, beszédértésének valódi szintjéhez és autisztikus nehézségeihez: mennyiségében, tartalmában, időzítésében, szóhasználatában, nyelvi komplexitásában, változatosságában, metakommunikációjában.
7. A szociális fogyatékkal összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információk átadására a gyermek szintjének megfelelő és szociális vonatkozásaitól mindinkább független módszereket: pl. vizualizált instrukció, folyamatábra, számítógépes oktatás stb.
8. A fejlesztésben és a viselkedéskérdések kezelésében alapvető a kognitív viselkedésterápiás módszerek alkalmazása.
9. Az általánosítás nehézsége miatt törekedni kell arra, hogy az új ismereteket valós élethelyzetekben sajátítsa el a gyermek, és a már megtanult ismereteket minél több helyzetben megtanulja alkalmazni.
10. A szimbolikus gondolkodás sérülése miatt a gyermekek fejlesztése során a játéktárgyak használata helyett törekedni kell a valós, a mindennapi életben használt tárgyak, eszközök alkalmazására, illetve a játéktárgyak használatát tanítani kell.
11. Az óvodai fejlesztés során a sérülés-specifikus szociális, kommunikációs és kognitív fejlesztés áthatja az óvodában eltöltött idő minden percét.

A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére nem határozhatóak meg, mindenkor az autizmus súlyossága, a gyermek mentális képességei és fejlődési üteme közösen alakítják a képet. A gyermek 8. életévéig részesülhet speciális óvodai ellátásban, ezt követően az illetékes tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság vizsgálat alapján hoz határozatot, kijelöli a gyermek számára a megfelelő oktatási - nevelési intézményt.

Az autizmussal élő gyermekkel foglalkozó többségi óvoda pedagógusának szüksége van a szoros kapcsolattartásra speciálisan képzett szakemberrel, aki az elsődleges fejlesztési irányok kijelölésében, a mindennapi, egyénre szabott autizmus specifikus fejlesztési feladatok megtervezésében, értékelésükben nyújt segítséget.

Speciálisan képzett az a pedagógus, szakember, aki megfelelő elméleti felkészültséggel rendelkezik az autizmussal, mint fejlődési zavarral, és a lehetséges speciális pedagógiai és kognitív viselkedés terápiai beavatkozásokkal kapcsolatban. Gyakorlati tapasztalata van a fejlesztés során használatos speciális megközelítések, módszerek, eszközök alkalmazásának tekintetében.

Fontos, hogy a fent említett feltételek mellett a pedagógus legyen kész a család elképzeléseivel összhangban megtervezni a pedagógiai célokat, törekedjen a szülővel, történő folyamatos együttműködésre. Legyen kreatív, pozitív hozzáállású. Nyugodt, határozott, következetes, visszafogott tanítási stílust képviseljen, kerülje a bőbeszédűséget. Legyen képes objektíven értékelni a fejlesztési tervét, a célkitűzéseket, és szükség szerint módosítani azt.

Fontos, hogy az intézmény minden munkatársa szerezzék legalább elemi ismereteket az autizmussal élő gyermekkel való kommunikációról, együttműködésről, és segítsék a pedagógust, illetve a gyermeket a kitűzött célok elérésében.

Az óvodai fizikai környezet strukturáltsága, szervezettsége biztosítson megfelelő munkakörnyezetet a pedagógusnak, valamint hatékonyan segítse elő az autizmussal élő gyermekek lehető legnagyobb önállóságát.

Az autizmus olyan fejlődési zavar, mely súlyosan akadályozza a tárgyi és szociális környezet megértését, a célszerű, adaptív viselkedés fejlődését.

A károsodás következménye, hogy az autizmusban érintett gyermekek számára a szociális partnerek által nyújtott nyelvi információk nem adnak elegendő támpontot viselkedésük megszervezéséhez. A hagyományos tanulási-tanítási stratégiákkal kudarcot vallanak. A nyelvi instrukciók, a társadalmi elvárásokra, szabályokra való hivatkozás rendszerint nem vezet eredményre. Számos autizmussal élő gyermek küzd szervezési problémákkal (nem tudják, hol kell lenniük, mit kellene tenniük, hogyan játszhatnak egy eszközzel stb.), és a receptív nyelvi nehézségek miatt sokszor nem értik a közléseket. Szociális- kapcsolatteremtési nehézségeik miatt gyakran kerülnek a társas helyzeteket. Az autizmussal élő gyermekek környezetüket sokszor kaotikusnak látják, érzékelik. Számukra az emberek viselkedése kiszámíthatatlan, a környezet változásai nehezen követhetőek. Éppen ezért sokszor tanúsítanak ellenállást a változásokkal szemben.

A fejlődés érdekében viszont nagyon fontos, hogy az autizmussal élő gyermekek változatos aktivitásokban vegyenek részt, lehetőleg önállóan. Kutatások eredményei szerint számukra sokkal könnyebben feldolgozhatók a látható, konkrét, térben és időben állandó információk, mint a szóbeli közlések.

Ezért esetükben az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítendő és kiegészítendő, egyénre szabott és vizuális **környezeti támpontokkal egészül ki**. A vizuális környezeti támpontokat összefoglalóan protetikusan környezetnek nevezzük. A környezet adaptálásának célja a tájékozatlanság, bizonytalanság, az újtól, ismeretlen eseménytől való szorongás csökkentése, és a frusztrációból következő inadaptív viselkedések megelőzése, ezért integrált óvodai környezetben is fontos annak biztosítása.

Törekszünk az autizmus specifikus ellátás megvalósítására –fókuszban a szociális megértés és kommunikáció fejlesztése, a tér strukturáltsága, (egyéni szabott vizuális környezeti támpontok) szoros együttműködés a családdal, nevelőkkel, egyéni felmérés és tervezés.

Autizmus barát környezet –bejósolható, kiszámítható, lépésről- lépésre, átlátható, világos.

Akadálymentes környezet-az azonossághoz való ragaszkodás csökkentése, a változások elfogadása, változatos tevékenységek kialakítása, viselkedésproblémák megelőzése, önállóságra nevelés.

A protetikusan környezet elemei:

- a. A tér strukturálása.
- b. Napirend - vizuálisan támogatott információ átadás (tér-idő struktúra).
- c. Munkaszervezés.
- d. Munkarend.

A tér strukturálása

A tárgyi környezet megfelelő felépítése, áttekinthetősége vizuális támpontokkal szolgálhat a gyermekeknek. A terem bútorainak elrendezése segítheti a gyermekek önálló tevékenységét, a szabályok és határok felismerését és azokhoz való alkalmazkodást. A különböző tevékenységekhez igazodó helyszínek kijelölése, határvonalak világos jelölése, az eszközök adott helyszínen való alkalmazása elősegíti, hogy a gyermekek önállóan felismerjék, hol

tartózkodnak, milyen viselkedést vár el a környezet. A környezet érthetővé tétele és a szokások együttes kialakítása biztonságot ad az autizmussal élő gyermekeknek. A megfelelő tér kialakításánál figyelembe kell venni a következő szempontokat:

- A környezet legyen biztonságos, a gyermekek testi épségét veszélyeztető eszközök és anyagok megfelelő tárolása, elhelyezése, szökés, elkóborlás megelőzése nagyon fontos.
- Az önálló tevékenykedésre szánt terület legyen csendes, ingerszegény, esetleg "kuckó" alakítható ki a csapongó figyelmű gyermeknek.
- A szabadidős terület legyen a kijárattól távol, világosan jelölt területi határokkal, pedagógus számára jól átlátható. Csak olyan játékeszköz legyen a polcon, amit tudnak használni a gyermekek. Fáradékony, szenzorosan érzékeny gyerekek pihenőkuckó alakítható ki.
- Az étkezés helye legyen egyértelmű a gyermekek számára. Ha nem tudunk erre külön teret biztosítani, feltétlenül jelezzük jól láthatóan (pl. asztalterítő, asztal helyzetének megváltoztatása), hogy milyen tevékenység következik.
- A mosdók legyenek közel a csoportszobához. Az önálló vécé használat, valamint toalett tréning esetén is célszerű, ha a gyermekeknek nem kell hosszú utat megtennie a csoportszobától a mosdóig.

Az idő strukturálása

Az autizmussal élő gyermekeknek problémát okoz a szimbolikus, elvont, átmeneti, láthatatlan információk feldolgozása. Érthető, hogy súlyos nehézséget jelent számukra a "láthatatlan idő" fogalma, mely rendkívül elvont. Bizonytalansághoz, félelemhez vezethet, hogy nem tudják a nap folyamán mi fog történni, egy- egy tevékenység mennyi ideig tart, meddig kell várakozni, lesz-e kedvelt tevékenység, esemény. A neurotipikusan fejlődő gyermekek is igénylik a fent említett kérdésekre a válaszokat, de ők képesek arra, hogy önállóan megtanulják az események sorrendjét, hogy hogyan helyezkednek el ezek között az általuk kedvelt, illetve kevésbé kedvelt tevékenységek. Spontán módon megtanulnak térben, időben és emberi viszonylatokban tájékozódni, valamint képesek megszervezni saját viselkedésüket. A tevékenységek sorrendiségének (pl. szokásrend) kialakításával, valamint az egyén aktuális fejlettségi szintjének megfelelő szimbólumrendszer alkalmazásával (forma és kiterjedés tekintetében), amely a nap tevékenységeit sorrendben bemutatja (minden tevékenységnek külön szimbóluma van) így előre bejósolhatóvá válnak a nap tevékenységei. Ennek segítségével csökkenhetnek a váratlan események okozta szorongások, félelmek, és megelőzhetőek lehetnek a súlyos viselkedésproblémák.

Tér-idő struktúra (napirend) alkalmazása

- A térstruktúra a tevékenységek megfelelő térhez kapcsolását jelenti, míg az időstruktúra a tevékenységek sorrendiségének kialakítása. Ezek összekapcsolása a napirend.
- A napirend vizuális információ-hordozó, a környezet kommunikációja a gyermek felé, mely a tevékenységek helyét és sorrendjét jelzi.
- A napirend ismeretlen helyzetekben is alkalmazható változások előrejelzésére, az új aktivitások napi rutinba történő fokozatos beillesztésére.
- A napirend egyénre szabott, használata nem elhagyható.
- Alkalmazása kezdetben rugalmatlan, a környezet alkalmazkodik a gyermek szokásaihoz, kedvelt tevékenységeihez. Szükséges a tevékenységek gyakori váltása, hogy a gyermek minél hamarabb megtanulja a tevékenységet a megfelelő térhez kötni, és a napirendet használni.

A napirend egyénre szabott az alábbi szempontok szerint

- A gyermek számára biztosan érthető formát kell használni, amely a szimbólumok megértésének szintjétől függ:
  - Ennek alapján a napirend lehet tárgyas, ezen belül használhatóak a tevékenységben használatos konkrét tárgyak, miniatűr játékeszközök. Az alkalmazás feltétele, hogy a gyermek tudjon tárgyat tárggyal egyeztetni. A tárgymetszet átmeneti forma a tárgy és a kép között.
  - Képes napirend: ezen belül használhatóak lényegét ábrázoló fotók, színes képek szóképpel, piktoqramok szóképpel, csak szóképek. Az alkalmazás feltétele a tárgy- kép és a kép-kép, illetve, szókép-szókép egyeztetés.
- Idő (napirend hossza): minden esetben csak a gyermek számára átlátható szakaszt jelezzük előre. Ennek fokozatai a következők:
  - csak a soron következő, aktuális tevékenységet jelezzük,
  - soron következő két aktivitást jelezzük,
  - napszakot, fél napot jelezzük,
  - egész napot jelezzük,
  - heti beosztást jelezzük
- Elhelyezését tekintve a napirend lehet rögzített vagy hordozható.

Egyéb vizuális segédeszközök

A napirenden kívül még további segítő eszközöket is alkalmazunk, melyekből az autizmussal élő gyermekek megtudhatják, hogy mit hol találnak, meddig tart egy-egy tevékenység (munkarend), és hogy hogyan (munkaszervezés) lehet azt elvégezni. Sokféle módon közölhetjük mindezeket a dolgokat: az idő mérésére például gyakran egyszerűbb eszköz kell, mint egy óra. Az idő múlását például érzékeltethetjük azzal, hogy elfogytak a játék darabjai, amiből építünk, de használhatunk homokórát, csörgőórát, zenét is. Azt, hogy mit hol találunk, illetve hová tegyük a tárgyakat, jelezhetjük például úgy, hogy a szekrényen, tároló helyen elhelyezzük a tárgyak fotóját, rajzát.

Egy tevékenység elvégzésének lépéseit leggyakrabban úgynevezett folyamatábrával mutatjuk meg, melyet szintén a gyermek szintjéhez szabunk!

4.9. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

Alapelveink szerint a gyermeknek joga van, hogy saját üteme szerint fejlődjön. Az alábbiakban leírt fejlettségi mutatók csupán azt jelzik, hogy óvodáskor végére milyen elérhető szintekhez való eljutáshoz segítjük a gyermekeket a testi, lelki, szellemi, szociális fejlődés során.

Az óvodai élet nem korlátozódik a három év, három korcsoportra. Sokkal inkább a fejlődés által kibontakozott képességek sajátosan érvényesülő időtartama. Nem várható el egyenletes tempójú fejlődés, és az érési szakaszok sem azonos időpontban jelentkeznek.

Célunk, hogy a gyermekek belső érése, valamint a családi nevelés és az óvodai nevelési folyamat eredményeként a kisgyermekek többsége az óvodáskor végére elérje az egyéni jellemzőket mutató optimális fejlettségi szintet.

A vegyes csoport lehetőséget biztosít arra, hogy a gyermekek lassú átmenet állapotában, óvodából iskolássá érik. A rugalmas iskolakezdést biztosítja, hogy a gyermeket csoport és óvónőváltás nélkül tarthatjuk szükség esetén továbbra is az óvodában.

A sikeres iskolakezdés, és iskolai munka feltétele, hogy a gyermek testi, lelki, szellemi és szociális érettséget szerezzen. A rendszeresség, rendszeresen visszatérő tevékenységek inspirálják.

A nevelő, fejlesztő hatások rendszerének optimális működtetése érdekében a pozitív egészségkép formálására törekszünk.

4.10. Esélyegyenlőséget szolgáló intézkedések, szociális hátrányok enyhítése, gyermekvédelmi feladatok

Segítségnyújtás a gyermek testi, érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítéséhez, a veszélyeztetettség megelőzéséhez és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez, valamint a gyermek családjából történő kiemelésének a megelőzéséhez.

Esélyegyenlőség biztosítása, a szociális hátrányok enyhítése

Az óvodapedagógus feladatai:

- Elősegíti a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekek óvodába kerülését, járását. Biztosítja a gyermekeket megillető jogok érvényesülését az óvodán belül, szükség esetén védő – óvó intézkedésekre javaslatot tesz.
- A gyermekeket és családjukat/gyermekotthoni csoportjukat lehetőségeihez képest minél jobban megismeri. A problémákat a hátrányos helyzet okozta tüneteket felismeri, és ha szükséges ehhez szakember segítségét kéri.
- A felzárkóztatást és tehetség gondozást megvalósítja.
- Egyéni differenciált bánásmóddal a testi, érzelmi, erkölcsi, értelmi fejlődést elősegíti, folyamatosan ellenőrzi.
- Részt vesz az egészségügyi szűrővizsgálatok lebonyolításában, a szűrést szükség esetén, soron kívül javasolja.
- A rendszeres óvodalátogatást figyelemmel kíséri, szükség esetén az óvodavezetőnek jelzi a hiányzást.
- A családok szociális és anyagi helyzetének megfelelően a különböző támogatásokhoz való hozzájutást javaslatával elősegíti.
- A szülőkkel/nevelőkkel együttműködő, partneri kapcsolatot alakít ki, a szülői/nevelői szerep eredményesebb betöltését elősegíti.
- Jó kapcsolatot tart a helyi társadalom gyermekvédelmi rendszerében érintett szervekkel, személyekkel.

Az alábbi esetekben fokozottan figyelemmel kíséri a gyermek testi, lelki állapotát: Ha

- fejlődési beilleszkedési, magatartásbeli zavart észlel,
- sajátos törődést igényel (dyslexia, fogyatékos)
- egészségügyi problémákat tapasztal,
- hátrányos, veszélyeztetett helyzetű,
- szülők egymás közötti kapcsolata rossz,
- szülő – gyermek kapcsolata nem megfelelő,
- különleges gondozásban részesül (Családsegítő Szolgálat tevékenysége)

Az igazgatóhelyettes feladatai:

- Képviseli a gyermek és ifjúságvédelmi szempontokat, szervezi, irányítja, és személyes részvételével elősegíti ezek érvényesülését.
- A családdal és a pedagógusokkal együttműködve kiküszöböli a veszélyeztetett gyermekekre ható ártalmakat, védi őket a testi, lelki, erkölcsi károsodásoktól illetve ellensúlyozza a veszélyeztető hatásokat.
- A nevelési év elején megtervezi a gyermekvédelmi munkaprogramot
- Munkájáról évente beszámol a nevelőtestületi értekezleten.
- Kapcsolatot tart konkrét esetekben a Szakértői Bizottsággal, gyámhatósággal, pártfogókkal, nevelőszülői felügyelővel, rendőrséggel, valamint a családokkal foglalkozó szakemberekkel.
- Rendszeresen figyeli a gyermekvédelemmel kapcsolatos jogszabályok változását, a helyi önkormányzat kapcsolódó rendeleteit, és ezt kollégái tudomására hozza.
- Segíti és szorgalmazza a veszélyeztetettség, a hátrányos helyzet kritériumainak intézményi szintű megállapítását.
- Nyilvántartja a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekeket, az intézkedéseket, az eredményeket.
- Elősegíti a csoportvezető óvónők felderítő tevékenységét. Szükséges esetekben családlátogatást végez a csoport óvónőivel.
- Részt vesz a gyermekvédelmi munka intézményi ellenőrzésében, értékelésében.

A gyermekvédelmi munka várható eredményei

- Minden veszélyeztetett gyermek szerepel a gyermekvédelmi nyilvántartásban.
- Minden veszélyeztetett gyermek családja tájékoztatást kap a támogatás lehetőségeiről, és segítséget, ügyeinek elintézéséhez.
- Minden rászoruló gyermek megkapja a jogosultság szerinti kedvezményeket.
- Bizalommal fordulnak felénk a szülők.
- Elfogadják javaslatainkat, segítségünket.
- Segítő szolgálatok tanácsait igénybe veszik.

4.11. A szülő/nevelő, gyermek, pedagógus együttműködésének formái

Az óvoda a családdal/nevelőkkel együtt, egymást kiegészítve szolgálja a gyermekek fejlődését. Olyan bizalmi kapcsolat kiépülését feltételezi, amely a gyermek fejlődése érdekében kívánatos. Szükséges hozzá az óvodai nevelés, céljainak elfogadása a családok/gyermekeketthoni csoportok részéről.

A szülő/nevelő tud legtöbbet a gyermekéről, ő ismeri legjobban gyermeke igényeit, szükségleteit, viszont az óvodapedagógusnak van olyan szaktudása és olyan korosztályi tapasztalata, mely alapján hathatós segítséget tud nyújtani a gyermekek fejlesztéséhez. Az óvodapedagógusok lehetőségekhez mérten figyelembe veszik a családok/gyermekeketthoni csoportok sajátosságait, szokásait, és ha szükség van rá, segítséget nyújtanak. Korrekt, partneri együttműködésük elengedhetetlen a gyermekek harmonikus fejlesztése érdekében.

Az óvoda körültekintően szervezze meg az együttműködés formáit, mely az információk áramoltatását, a szemléletformálást, az óvoda tartalmi munkájának szakszerű megismertetését, a gyermekek egyéni fejlődésének jellemzőit hivatott közvetíteni.

A kapcsolattartás formái

A családlátogatás/csoportlátogatás (lehetőleg még az óvodába kerülés előtt), anyás befogadás, a napi kapcsolattartás elengedhetetlenül szükséges, hogy a szülő/nevelő teljes mértékben tájékozott legyen a gyermekével történt napi lényeges eseményekről, szülői értekezletek, nyílt napok, fogadóóra, a szülőkkel/nevelőkkel együtt szervezett rendezvények, ünnepek, kiállítások, hangversenyek, kirándulások. Az óvoda szervezze meg a szülők/nevelők érdekegyeztető, érdekvégyesítő fórumait. A gyermekéről a szülő/nevelő az óvodába lépéstől az iskolába kerülésig, folyamatos tájékoztatást kap, írásban és szóban egyaránt, a fogadóórák alkalmával.

Óvodapedagógus feladatai:

- Kiepipíti a hatékony együttnevelést biztosító, család/gyermekekotthoni csoport és óvoda jó kapcsolatát, a partneri viszonyt.
- A gyermekek egészséges fejlesztéséért való közös felelősséget tudatosítja.
- Óvoda pedagógiai programját, céljait, feladatait ismerteti, és elfogadtatja a szülőkkel/nevelőkkel.
- Óvodánk szokásait, hagyományait ismerteti a házirendben, a napirendben, a munkatervben megfogalmazottak alapján.
- Az óvodába lépést megelőzően az új gyermekek szülei számára tájékoztatást ad arról, hogyan lehet minél zökkenő mentesebbé tenni az első óvodai napokat és támogatást, segítséget nyújt az iskolához szükséges új szülői szerepkör kialakításában.
- Előzetesen ismerkedik a szülőkkel.
- Az új gyermekek érkezését úgy osztja be, hogy egy héten csak néhány új kisgyermek érkezzen, így jut elég idő az ismerkedésre, a személyes kapcsolat kialakítására.
- Biztosítja a szülők részvételét, hogy lehetőség szerint legyenek itt az első napokban gyermekükkel az óvodában, és „fedezzék fel” a játéklehetőségeket, az eszközöket, együtt ismerkedjenek.
- A szülők igényeit, javaslatait, kéréseit, felajánlásait figyelembe veszi nevelőmunkájába.
- Szülői értekezleten a csoportban folyó nevelőmunka tervét ismerteti: elképzelések, a különböző nevelési területek, a kiemelt feladatok.
- Nyílt rendezvényeket szervez, melyen a szülők lehetőséget kapnak az óvodai élet szokás- és szabályrendszerének közvetlen megismerésére, gyermekük megfigyelésére.
- A szülők képviselőit meghívja az óvodai fórumokra, alkotó ötleteiket, kéréseiket, igényeiket meghallgatja, és lehetőség szerint teljesíti.
- Szülői kíséretet kér az óvodán kívüli tevékenységekhez, amelyek az óvodai tanulás folyamatához az ismeret-, élmény, és tapasztalatszerzésben segítenek.

Kapcsolattartás várható eredményei:

- A családok/gyermekekotthoni csoportok elégedettek az óvoda működésével.
- Minden szülő/nevelő rendszeres tájékoztatást kap, gyermeke fejlődéséről.
- A szülő/nevelők aktívan részt vesznek az óvoda rendezvényein.
- A szülők/nevelők nevelési problémáikkal, gondjaikkal, bizalommal fordulnak az óvónőkhöz, akiktől segítséget kapnak.

Az óvoda nevelőmunkáját segítő intézmények:

- Szakértői Bizottság
- Gyermejjóléti Szolgálat

4.12. Az egészségnevelés és környezeti nevelés

Az egészséges életmódra nevelés célja a gyermekek egészséges életvitel-igényének alakítása, testi fejlődésük elősegítése.

Feladatok

1. a gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése, megfelelő szakemberek bevonásával – a szülővel, az óvodapedagógussal együttműködve – speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása,
2. a gyermek egészségének védelme, edzése, óvása, megőrzése, a gyermeki testi képességek fejlődésének segítése; a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése;
3. a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosítása, az egészséges életmód, a testápolás, az étkezés, az öltözködés, a pihenés, a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása, a környezet védelméhez és megóvásához kapcsolódó szokások alakítása, a környezettudatos magatartás megalapozása;

Az egészségfejlesztés területei:

- egészséges táplálkozás
  - mindennapos testnevelés, testmozgás
  - személyi higiéné
  - testi és lelki egészség fejlesztése, a viselkedési függőségek, a szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése
  - a bántalmazás, erőszak megelőzése
  - baleset-megelőzés és elsősegélynyújtás
- 1. A gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése, megfelelő szakemberek bevonásával – a szülővel, az óvodapedagógussal együttműködve – speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása**

A gyermekek gondozásának záloga az óvodapedagógus és a gyermekek közötti meghitt, megértő viszony, a természetes testközelség megléte. A gyermekek attól fogadnak el gondoskodást, akik őszinte, hiteles viselkedéssel közelednek hozzájuk, és tapintatot, elfogadást közvetítenek. Ilyen feltételek mellett ismerhetők meg a gyermekek igényei, családból/gyermekotthoni csoportból hozott szokásai.

Az óvodapedagógus a fokozatosság betartásával törekedjen arra, hogy a gyermekek egyre kevesebb segítséggel, elégítsék ki szükségletüket. A testápolás, étkezés, öltözködés szervezettségét az óvodába lépés pillanatától biztosítsa az óvodapedagógus. A befogadás ideje alatt minden gyermekkel együtt végezze a teendőket, hogy megtanulhassák a fogásokat, testápolási szokások sorrendjét.

Az óvoda nevelőtestületi szinten kidolgozott egységes egészségügyi szokásrendszerrel rendelkezik. Az egy csoportban dolgozó óvodapedagógusok a dajkák bevonásával állapotodjanak meg a szükségleteket kielégítő szokások pontos menetében az azonos gyakoroltatás érdekében.

A fejlődés egyik feltétele a táplálkozás, mely az elhasznált energiát pótolja és a további testépítést, biztosítja. A gyermekek a napi háromszori étkezéssel tápanyagszükségletük 3/4-ed részét az óvodában kapják, ezért az óvoda úgy állítja össze a gyermekek étrendjét, hogy kellően változatos és megfelelő tápanyag összetételű, legyen. Az étkezési szokásokat az

óvodapedagógus úgy alakítsa ki, hogy minél kevesebb várakozási idő maradjon, jól szervezeten, lehetőleg a folyamatosság módszerével éljen.

EGÉSZSÉGES TÁPLÁLKOZÁS

Alapelvek:

Az egészségfejlesztési program az óvodásgyermek egészséges táplálkozási szokásainak megerősítését és az óvodai étkeztetés otthoni kiegészítését szolgálja.

Az óvodásgyermek az ébrenlétének háromnegyed részét az óvodában tölti, ahol az óvodapedagógusok a gyermek testi-szellemi fejlődésének feltételeit igyekeznek biztosítani. A fejlődés alapfeltételei között kiemelt jelentőségű a gyermek egészséges táplálása. Az óvodai étkeztetés napjainkban - minden igyekezet ellenére - sem tudja az egészséges táplálkozás minden követelményét teljesíteni. A teljesítés nemcsak anyagiakon (élelmezési normán), de szemléleten (étrend-összeállításon), óvónői leleményességen (egészségpedagógiai kulturáltságon) és a szülők segítő együttműködésén (a kiegészítő táplálkozáson) is múlik.

A gyermeknek az egészséges táplálkozás érdekében naponta az öt alapélelmiszer-csoport mindegyik tagjából kell fogyasztania. Az alapélelmiszer-csoportok között a következőket tartjuk számon:

- (1) kenyér, pékáru, tésztaféle, rizs
- (2) gyümölcs, zöldség,
- (3) hús, hal, tojás,
- (4) tej és tejtermék,
- (5) olaj, margarin, vaj, zsír.

Az óvoda és a pedagógus feladatai a helyzet javításáért:

- Kulturált körülmények között a fogásokat folyamatosan felszolgálja (várakozási időt kerüli). Az étkezés végén az asztalok rendjének helyreállítását irányítja. Megkedvelteti az ízeket, intenzív rágásra ösztönöz, folyamatosan folyadékot biztosít. Életkoruknak, fejlettségüknek megfelelően kanál, villa és kés helyes használatával ismerteti meg a gyerekeket. Fokozottan ügyel a táplálék érzékeny gyermekek diétájára.
- Adjanak tanácsot, hogy az óvodai étrendet otthon milyen ételféleségekkel egészítsék ki. Kerüljék a családi étkezés során a haszontalan ételek és italok étrendbe állítását, így a cukros, sós, zsíros ételeket és italokat. Töröljék étkezési szokásrendjükből a cukrozott szörpöket, befőtteket, kólafélét, a kekszet, a ropit, a chipset. Szerepeljen a családi étrendben kevesebb füstölt hús, felvágott, húskonzerv, állati zsiradék, és annál több alacsony zsírtartamú tej, tejföl, sajt, hal, baromfi (bőr nélkül), barna kenyér.
- Óvodai napirend keretében ismertessék meg az óvónők a gyermekeket új ízekkel, addig ismeretlen étel-és italféleségekkel. Tegyék az étkezést örömtelivé, teremtsenek jó hangulatot az ételek elfogyasztásához.
- Az egészséges táplálkozásra nevelés érdekében kapcsoljanak be a napi programba alternatív egészségfejlesztő programot, (pl. projektek), teremtsenek játékos alkalmat arra, hogy a gyermekek maguk is részesei legyenek egyszerűbb ételek elkészítésének (pl. salátakészítés, tizórai összeállítás).
- A foglalkozások során kerüljön lebonyolításra az egészséges táplálkozást népszerűsítő foglalkozás.
- Az egészséges táplálkozás egészségre gyakorolt hatásai adnak alapot a foglalkozásoknak. Így a gyerekek őszi piacot, zöldséges üzletet, kerteket látogatnak meg. Ismerkednek gyümölcsökkel, zöldségfélékkel. Minden érzékszervet megmozgatnak a tapasztalatszerzés során, mindezeket versekkel, mondókákkal, mesékkel, körjátékokkal kísérve teszik még vonzóvá a gyermekek részére az óvó nénik.

A legvonzóbbak a kóstolók. Készül saláta zöldségből, gyümölcsből. Sütemény teljes kiőrlésű lisztből, barna cukor felhasználásával.

- Tejtermékekkel kapcsolatos foglalkozást is tartanak az óvónők, a boltokban kapható mindenféle tejterméket vásárolnak a gyerekek és kóstolják végig az óvodában a kínálatot. Beszélgetnek a tej fontosságáról miért is fontos az emberi szervezet számára, kiemelve a csontok, és a fogak egészségét.

A gyermekeknek különböző táplálkozási szokásaik vannak. A felnőttek ismerjék meg a szülők segítségével ezeket, és kellő toleranciával fogadják el a kezdeti étvágytalanságot, válogatást. Később ösztönözzék a gyermekeket, de ne kényszerítsék az ételek elfogyasztására. Biztosítsák, hogy a nap bármely szakában ihassanak.

A testápolás a gyermekek tisztaságigényének kialakítását szolgálja. Az óvodapedagógus a gyermekek ápolása közben teremtsen interakciót, hogy a gyermek kívánsága, kérése alapján tudjon segíteni. Ezen a téren is nagy különbségek mutatkoznak a gyermekek között. Az óvodai és a családi/gyermekotthoni csoportok szokásai, összehangolása segít az azonos elvek betartásában. A bőrápoláshoz, fogmosáshoz, hajápoláshoz, az orr tisztán tartásához, a WC-használathoz a felnőttek teremtsék meg a feltételeket úgy, hogy a gyermekek fokozatosan, egyre kevesebb segítséggel végezhesék ezeket a teendőket.

A környezetvédelméhez és megővéséhez kapcsolódó szokások kialakítására fokozott figyelmet fordítunk.

- csapok elzárása
- folyékony szappan használata
- levegő minősége a csoportszobában
- közvetlen környezetünk tisztán tartása (csoportszoba, udvar).

Az időjárásnak megfelelő öltözködés védi a gyermeket, ezért az óvodapedagógus hason a szülőkre/nevelőkre, hogy többretegűen öltöztessék gyermekeiket. Ennek kialakításában a szülők/nevelők lehetnek a partnerek, akiket fontos meggyőzni a praktikus, ízléses öltözködés előnyéről. (nyáron kalap és fényvédőkrém használata).

A mindennapi szabad mozgás nélkülözhetetlen eleme az óvodai életnek. A gyermekek a természetes nagymozgásokat, mozgáselemeket egyénileg gyakorolják a sokféle mozgásfejlesztő eszközökön. Emellett a néhány percig tartó szervezett mozgásos tevékenységek jól szolgálják a gyermekek mozgáskoordinációjának fejlesztését. A rövid ideig tartó, szervezett mikro-csoportos séták is hozzájárulnak a gyermekek mozgásszükségletének kielégítéséhez.

A gyermekek alvásigényének egy részét az óvoda elégíti ki. Az alváshoz tiszta levegőre van szükség, ezért lefekvés előtt alapos szellőztetéssel teremtsük meg a feltételeket. A nyugodt pihenés feltétele a csend, bizonyos bezártság. Elalvás előtti mesélés, és az azt követő altatók dúdolása kondicionáló reflexként hat. Ha lehet, minden alkalommal éljék át az altató hatására kialakult szendergés állapotát. A gyermekeknek különböző az alvásigénye. Egy órai nyugodt pihenés után az óvodapedagógus tegye lehetővé, hogy a nem alvó 5-6-7 éves gyermekek felkelhessenek, és csendes tevékenységet folytathassanak, májustól és a nyári hónapokban az iskolába felvett gyermekeknek legyen lehetősége csak akkor pihenni, ha külön igényük van rá. Ezzel is előkészítjük a gyermekeket a kisiskolások napirendje szerinti életre.

2. A gyermek egészségének védelme, edzése, óvása, megőrzése, a gyermeki testi képességek fejlődésének segítése; a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése

Az óvodában megbetegedett gyermeket fokozott gondoskodással, elkülönítve gondozza a felnőtt mindaddig, míg szülei meg nem érkeznek, ez feltétlenül fontos láz, hányás, kiütés, hasmenés, bőrpír, erős köhögés esetén. A fertőzések terjedését a gyakori szellőztetéssel, edzéssel, megfelelő öltözködéssel, külön törölköző használatával igyekezzenek gátolni.

Három-négy éves gyermekeknél gyakran előfordul, hogy alvás alatt bevizelnek. Ennek oka általában pszichés eredetű, ezért a leszoktató eljárások zömmel eredménytelenek. A felnőttek óvakodjanak a gyermekek megszegényítésétől. Csakis a tapintatos, szeretetteljes bánásmód és a szülővel való partneri, jó emberi kapcsolat szüntetheti meg az okokat.

MINDENNAPOS TESTNEVELÉS, TESTMOZGÁS

A négy-öt éves korban kialakuló alakváltozás, a hirtelen növekedés gyakran okoz hanyag testtartást. A szervezett mozgásos tevékenységek, különösen a prevenciós fejlesztő tornák, a mozgási igény kielégítése segít a gerinc deformitások megelőzésében. A lábboltozatot erősítő, fejlesztő mozgással a lúdtalpas gyermek lábtartása javítható.

A gyermekek egészséges életmódját úgy lehet biztosítani, hogy minden nap edzési lehetőséget biztosítunk számukra. Erre legtöbb alkalmat a szabadban tartózkodás biztosít, mely növeli a gyermekek ellenálló képességét. Ezért mindennap - ha lehet kétszer is - tartózkodjanak a szabadban.

A gyermekek a víz edző hatását is érezzék meg az óvodában. Jó idő (nyáron) esetén, az óvoda udvarán pancsoljanak, zuhanyozzanak. (A zuhanyzót egy fára kötött locsoló is helyettesítheti.)

Edzési lehetőség a kerékpározás, rollerezés és a téli időszakban szánkózás, csúszkálás, a lehetőségek szerint korcsolyázás. A szervezett edzési programok maximális ideje 10-20 perc. A kondicionáló mozgások adjanak igazi felfrissülést, felüdülést a gyermekeknek.

3. A gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosítása, az egészséges életmód, a testápolás, az étkezés, az öltözködés, a pihenés, a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása, a környezet védelméhez és megóvásához kapcsolódó szokások alakítása, a környezettudatos magatartás megalapozása;

Az óvoda feltételrendszere befolyásolja a gyermekek egészséges életmódjának szintjét. A gazdag tárgyi környezet, ha megfelel az egészségügyi előírásoknak és esztétikus, nyugtató hatású színharmóniát áraszt, jó alapot ad az óvodai nevelőmunkához.

Az óvoda legfontosabb fejlesztési tere az óvodaudvar. Az udvar akkor tölti be funkcióját, ha a gyermekek szinte egész napjukat kinn tölthetik. Az óvoda udvarát úgy célszerű kialakítani, hogy minden csoportnak legyen egy állandó helye, ahol a gyermekek bármikor megtalálhatják óvodapedagógusukat. Ugyanakkor legyen egy olyan udvarrész, ahol a gyermekek kisebb-nagyobb társaikkal együtt játszhatnak.

Az udvaron legyen árnyékos és napos játszó rész, Legyen füves, homokos, betonos rész is. Az udvar esztétikai szépségét adja a sok szép virág, cserje, ízlésesen kialakított gyermek virágos kert. A mozgásfejlesztő eszközök különböző típusú mozgásokhoz adnak lehetőséget. Minden csoport rendelkezzen homokozóval, lehetőség szerint agyagozó, gyurmázó asztallal. A vizes edzés jó feltételét adja a tusolóval felszerelt óvodai pancsoló. A labdás játékokhoz megfelelő

nagyságú terület álljon a gyermekek rendelkezésére. Az óvoda udvarán legyen olyan zártabb udvarrész, ahol énekes játékokat játszhatnak a gyermekek, és olyan pódium-szerű lehetőség, ahol bábozásra, dramatikus játékokra nyílik lehetőség. Az udvaron a gyermekeknek legyen biztosítva a higiénikus tárolással elkészített ivóvíz.

Az óvoda épületét a nevelési, fejlesztési feladatok megvalósításának figyelembevételével az óvodapedagógusok esztétikusan rendezzék be.

A több funkciót betöltő csoportszobát tegyék alkalmassá a játékokra, a tevékenységek végzésére, az étkezésre, az alvásra és a pihenésre. A csoportszoba barátságossá, otthonossá, esztétikussá tétele az izlésközvetítés miatt, valamint a gyermekek jó közérzetének biztosítása miatt is fontos. A természetes világítás felhasználása céljából az ablakot hagyjuk szabadon, csak olyan függönnyt használjunk, ami nem veszi el a fényt. A mozgásos tevékenységeket mindig nyitott ablaknál végezzék a gyermekek.

Fűtés idején a száraz levegő enyhítésére párologtató szükséges. Erős napsütés ellen a csoportszobát világos függönnyel vagy napellenző használatával védjük.

Az óvodapedagógus a többféle játéktevékenységhez alakítson ki elkülönített csoportszoba részeket. Alakítson ki mesesarkot, ami a személyes perceknek, napi mesélésnek, drámajátékoknak a színtere. Legyen olyan sarok vagy csoportszoba rész, ahol a gyermekek összegyűjthetik a csoportos séták alkalmával talált 'kincseket'.

Az öltözők berendezése, világítása, fűtése, szellőztetése biztosítson minden feltételt a nyugodt vetkőzéshez, öltözéshez. Minden gyermeknek van külön ruha- és cipőtartó szekrénye vagy polca. Az öltözőben a szülők/nevelők részére van egy esztétikus hirdetőtábla, ahol havi időszakokra lebontva tájékoztatást kapnak a csoport nevelési-fejlesztési elképzeléseiről, eredményeiről.

A mosdóban megfelelő méretű eszközök segítsék a szükségletek kielégítését. Minden gyermeknek legyen elkülönített fogmosó felszerelése, törölközője, fésűje.

A programhoz megfelelő az óvoda folyosója, ahol lehetőség szerint kialakítható az ovigaléria. A gyermekek szemmagasságában kiállított megfelelő megvilágításban szolgálják az alkotásokra történő rácsodálkozást. A környezet megszerettetését, a zenei nevelést, a játékidő élménytéli eltöltését segíti a mobil videó szekrény.

SZEMÉLYI HIGIÉNÉ

Óvodapedagógus feladatai

Tisztálkodás

A napirend keretei között elegendő időt biztosít a gondozási teendők egyéni tempó szerinti végzésére.

Tisztálkodási folyamatot megismerteti: helyes sorrendiséggel és technikával, egészségügyi szokásokkal. A tisztaság alapvető fontosságának, a betegség megelőzés és fertőzések megelőzésének jelentőségét életkor specifikus módszerekkel tudatosítja a gyermekekben. Ezen belül a test tisztántartásán értjük a bőr, fogak, szájjüreg, haj, érzékszervek, körmök ápolását, a ruházat higiéniája a mosás, tárolás feladatait is tartalmazza, illetve a közvetlen környezetünk tisztántartására is hangsúlyt fektet. A megvalósításban fejlettség szerinti segítséget nyújt. Fokozatosan kialakítja az önállóságot.

Öltözködés

Elegendő időt és szükséges segítséget biztosít az öltözködésben és a ruházat elhelyezésében a saját polcán. A megfelelő viselet kiválasztásában összefüggéseket tár fel a gyermekekkel az időjárás és tevékenységek között. Fokozatosan kialakítja az önállóságot. A szülőkkal való kapcsolattartás során a megfelelő mennyiségű és minőségű ruházat és cipő biztosítására javaslatot tesz. Például: műszálas anyagok kerülése, váltóruhák, lábboltozatot és lábfejet védő cipők biztosítása, lógó alkatrészek eltávolítása.

Pihenés

Ebéd után a csoport szükségleteinek megfelelően nyugodt pihenés feltételeit biztosítja, ellenőrzi a terem szellőztetését, az ágyak megfelelő elhelyezését (a lehető legnagyobb távolságban). A gyermekek elalvását segíti biztonságot adó szokásrendszerrel, pl. mesével, énekkel, zenehallgatással, testi közelséggel, puha tárgyakkal. Pihenés időtartamát a csoport szükségleteihez igazítja. Az ágyneműről és annak tisztításáról a szülő gondoskodik, általában két hetente, és a gyermek minden megbetegedése alkalmával.

Egészséges tiszta biztonságos környezet megteremtése higiénias szabályok kialakítása

Az óvodás gyermek saját testi gondozásának megtanítása és mozgásigényének kielégítése csak egészséges környezetben történhet. Ennek érdekében a dajkák munkájához tartozik a mindennapos portalanítás, felmosás, fertőtlenítés, szellőztetés a higiénias szabályok betartatása a gyermekkel.

TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG FEJLESZTÉSE, A VISELKEDÉSI FÜGGŐSÉGEK, A SZENVEDÉLYBETEGSÉGEKHEZ VEZETŐ SZEREK FOGYASZTÁSÁNAK MEGELŐZÉSE

Alapelvek:

A dohányzás megelőzésében és visszaszorításában jelentős szerep jut az óvodapedagógusoknak és az óvoda technikai személyzetének. Az óvoda felnőtt dolgozói modellt, mintát jelentenek a gyermekek számára. Az óvodában a gyermek előtt dohányzó felnőtt nagyobb hatást gyakorol a gyermekre, mint egyéb szocializációs helyzet, ezért az óvoda dolgozói nagyobb felelősséggel tartoznak személyes példamutatásukért. Ezért az óvoda feladata minden olyan helyzet elkerülése, amely a gyermeknek kedvezőtlen mintaként szolgálhat.

A dohányzás megelőzését szolgáló óvodai egészségnevelési program tevékenységei:

Szabad beszélgetések, a mesélés. A dohányzást megelőző magatartásra nevelésnek is egyik eszköze az olyan mese, amely az állatvilághoz, a növények életéhez vagy a gyermeki élethez kapcsolja a nem-dohányzó magatartás szépségeit. Olyan mesékről lehet szó, amelyekben a helyes magatartás "pozitív" élményei jelennek meg.

Az óvoda egészségre nevelő munkáját segítő intézmények és személyek:

- Az óvoda gyermekorvosa, fogorvosa
- Az óvoda védőnője
- A Foglalkozás- egészségügyi Szolgálat Orvosa
- Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat

A BÁNTALMAZÁS, ERŐSZAK MEGELŐZÉSE

Alapelvek:

A WHO definíciója:

„A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”

Elhanyagolást jelent, ha a szülő vagy a gondviselő rendszeresen elmulasztja a gyermek alapvető szükségleteinek kielégítését, védelmét, felügyeletét, amely súlyos ártalmat okoz, vagy ennek veszélyével fenyeget bármelyik területen: egészség, oktatás, érzelmi fejlődés, táplálkozás, lakhatás és biztonságos körülmények, amely veszélyt jelent, vagy nagy valószínűséggel jelenthet a gyermek egészségi állapotára, mentális, lelki és spirituális, erkölcsi és szociális fejlődésére. Figyelembe kell venni ennek megítélésénél, hogy milyen mértékben adottak a feltételek a család rendelkezésére álló erőforrásai tekintetében. Minden olyan mulasztás vagy baj okozása, amely jelentősen árt a gyermek egészségének vagy lassítja, akadályozza szomatikus, mentális és érzelmi fejlődését.

Érzelmi elhanyagolást jelent az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, a gyermek jelenlétében történő erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal szemben.

Fizikai elhanyagolást jelent az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható az orvosi ellátás késleltetése, az orvosi utasítások be nem tartása, a védőoltások beadatásának indokolatlan elmulasztása, késleltetése.

A gyermekbántalmazás azt jelenti, ha valaki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt - bár tud róla, vagy szemtanúja – nem akadályozza meg, illetve nem jelenti.

Fizikai bántalmazás az a szándékos cselekedet, vagy gondatlanság (így különösen ütés, rázás, mérgezés, égés, fulladás, közlekedési baleset, stb.), amely a gyerek fizikai sérüléséhez, halálához vezet, vagy vezethet. Ide sorolható a közlekedés során elkövetett gondatlan veszélyeztetés (gyermekülés hiánya, ittas vezetés, kivilágítatlan kerékpár stb.)

Az érzelmi bántalmazás azt a rendszeres, hosszú időn át tartó érzelmi rossz bánásmódot jelenti, amely súlyos, és tartósan káros hatással van a gyermek érzelmi fejlődésére. Ez magában foglalhatja annak közvetítését a gyermek felé, hogy értéktelen, el nem fogadott, nem kívánt és nem szeretett. Jelenthet az életkornak, vagy a fejlettségnek nem megfelelő elvárások támasztását a gyermekkel szemben (pl. a szobatisztaság idő előtti erőltetése, a képességekhez nem igazodó követelmények). Ide tartozik a gyermekekben állandó félelemérzet, vagy szorongás keltése, megszegényítés, állandó kritizálás, az érzelmi zsarolás, a gyermek kihasználása. Az érzelmi bántalmazás súlyos formája az olyan élethelyzet, amelyben a gyermek, szem és fültanúja más bántalmazásának. Az érzelmi bántalmazás mindezen komponenseket magában foglalhatja, de egymagában is jelentkezhet.

Szexuális bántalmazás a gyermek bevonását jelenti olyan szexuális aktivitásba, amelyet a gyermek nem képes megérteni, felfogni, amelyhez nem tudhatja az érdemi beleegyezését adni, vagy amelyre a gyerek koránál, fejlettségi állapotánál fogva nem érett, továbbá amelyet tilt az adott társadalom/közösség jog és szokásrendje, illetve az adott környezetben elfogadott tabuk.

A szexuális visszaélés létrejöhet felnőtt és gyermek, vagy olyan korú gyermek és gyermek között, ahol a kapcsolat a kor és a fejlettség okán, a kapcsolat felelősségén, bizalmon vagy hatalmi helyzeten alapszik, és a tevékenység az agresszor szükségleteinek kielégítését, vagy megelégedettségét szolgálja.

Különleges ellátást és kezelést igényel, ha gyermek bántalmaz gyermeket. Ezekben az esetekben egy gyermeket egy másik gyermek, vagy gyermekek csoportja a konfliktusok szokásos kezelésén túl - ismételten - fizikailag, lelkiileg bántalmaz, vagy szexuálisan molesztál. A probléma kezelésénél igen fontos, hogy az áldozat és az elkövető egyaránt kapjon megfelelő segítséget. Speciális terület a testvérbántalmazás, annak érzelmi vonatkozásai, indulati tartalma miatt.

A pedagógus alapvető feladata a rábízott gyermekek, tanulók nevelése, tanítása. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy közreműködjön a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátásában, a gyermek, tanuló fejlődését veszélyeztető körülmények megelőzésében, feltárásában, megszüntetésében. Ezen felül az óvoda feladata ezzel kapcsolatosan:

- Az óvoda ellátja a tehetségkutatással és tehetséggondozással, a korai tanulási, beilleszkedési nehézségek korrekciójával, a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásával, valamint a gyermek és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat; felderíti a gyermekek fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére, illetőleg ellensúlyozására. Szükség esetén a gyermek érdekében intézkedést kezdeményez. A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátását a gyermekjóléti szolgálat segíti.
- A nevelési intézmény közreműködik a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködik a gyermekjóléti szolgálattal, illetve a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal. Ha a nevelési intézmény a gyermekeket veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, segítséget kér a gyermekjóléti szolgálattól.
- A gyermekek szüleit a nevelési év kezdetekor írásban tájékoztatni kell a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős személyéről (óvodavezető), valamint arról, hogy milyen időpontban és hol kereshető fel.
- A kisgyermek minden erőszakos cselekvéssel kapcsolatosan "érzékeny". Nemcsak az erős fizikai ingerek okoznak az óvodás gyermeknél egészségkárosodást, hanem az erőszakos cselekmények (brutalitás, vérengzés, gyilkosság) látványa is. Mindezek megelőzésére nem elég a szülőket felvilágosítani, de a védekezés helyes módszereinek alkalmazására sarkallni is szükséges. Ennek megvalósítása érdekében a szülői értekezletekre megbeszélési anyagként alkalmazzuk az erőszakot sugárzó tömeghírközlések kivédését.

BALESETMEGELŐZÉS ÉS ELSŐSEGÉLY-NYÚJTÁS

A balesetveszély elkerülése érdekében a gyermekek által használt eszközöket fokozott odafigyeléssel kezeli, szükség esetén kezdeményezi javítását, cseréjét. Különösen az udvari, vagy játszótéri játékoknál, sétán felhívja a gyermekek figyelmét a helyes eszközhasználatra, biztonságos közlekedés szabályaira, kirándulásra szülői segítséget kérhet.

5. Iskolánk Pedagógiai Programja

5.1. Tanulónéességünk

Iskolánkban kizárólag tanulásban/értelmileg akadályozott, autizmus spektrumzavarral élő, tanulókat fogadunk, akik esetenként társuló fogyatékkal, személyiségzavarral, pszichiátriai tünetekkel élnek.

Az iskolánkba járó tanulók egyrészt gyermekotthonunkból, másrészt Pilisről és a környező településekről érkeznek. Bejárós tanulóink többsége hátrányos és/vagy halmozottan hátrányos helyzetű családban él. Növendékeink a 12. évfolyam elvégzéséig akár 23 éves korukig nevelésben, oktatásban, részesülhetnek.

5.2. Képzési kínálat

Alapfokú általános iskolai oktatásunk, tanulásban akadályozott, valamint az értelmi képességeiben akadályozott tanulók integrált és szegregált foglalkoztatásával folyik, 8 általános iskolai osztályban és összevont osztályokban. Általános iskolai évfolyamaink:

- 1.- 2. évfolyam bevezető szakasz,
- 3.- 4. évfolyam kezdő szakasz,
- 5.- 6. évfolyam alapozó szakasz,
- 7.- 8. évfolyam fejlesztő szakasz,

Az alapfokú képzést követően értelmileg akadályozott növendékeink iskolánk által működtetett **készségfejlesztő iskolában** 2+2 évfolyamon (9-10. előkészítő, és 11-12. évfolyam) tanulhatnak tovább.

Az iskola céljai között első helyen szerepel a tanulók kompetencia alapú fejlesztése, amely az életben való személyes boldogulásához, és aktív társadalmi beilleszkedéséhez vezet. Pedagógiai munkánk középpontjában a tanulók tudásának, képességeinek, személyiségének differenciált fejlesztése áll.

Az iskola az otthon pótlása, egészséges, fejlesztő környezet nyújtása, a gyermekkor megélését biztosító, szilárd, óvó, családi légkör kialakításával.

Az iskola alapvető feladata: a személyes kulcskompetenciák kialakítására építve a konstruktív életvezetés megalapozása. Növendékeinknél, közösségfejlesztő, önfejlesztő magatartás és a tevékenységrepertoár ösztönzése, ezzel párhuzamosan a destruktív megnyilvánulások leépítése. Az iskolában olyan légkört igyekszünk teremteni, amelyben mindenki, gyermek és felnőtt is jól érzi magát. Az interperszonális kapcsolatok egymás kölcsönös tiszteletén és szeretetén alapulnak, ahol mindenki teljes értékű emberként élhet, a különbözőséget és a másságot is megismerve, elfogadva.

Az iskolai neveléshez, oktatáshoz szorosan kapcsolódó tanórán kívüli tevékenységeket biztosítunk: napközi, tanulószoba, szakkörök, sportkörök, mozgásfejlesztés, logopédia, rehabilitációs foglalkozás, egyéni fejlesztések.

5.2.1. Egyéni tanrend lehetősége

A **Nkt. 45. § (5)**: A tankötelezettség iskolába járással teljesíthető. Ha a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolja, és a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös, **a tankötelezettség teljesítése céljából határozott időre egyéni munkarend kérelmezhető**. A szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló a kérelmet a tanévet megelőző június 15-éig nyújthatja be az **Oktatási Hivatalhoz**. Ezen időpontot követően csak abban az esetben nyújtható be kérelem, ha a tankötelezettség iskolába járással történő teljesítését megakadályozó körülmény merül fel. Jogszabályban meghatározott esetben az egyéni munkarendet biztosítani kell.

A köznevelési törvény 27. § (7) bekezdése biztosítja az iskolák számára, hogy az sni-s és a btm-es szakértői vélemény alapján tanulmányaikat egyéni munkarendben tanulók után az intézmény az osztályok heti időkeretén felül heti átlagban tíz órát kapjanak.

Nkt. 27. § (7): A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség vagy a sajátos nevelési igény miatt a szakértői bizottság véleménye alapján, vagy súlyos betegség miatt egyéni munkarend keretében tanulmányokat folytatók egyéni foglalkozás keretében történő felkészítésére az iskolának tanulóként az osztályok heti időkeretén felül átlag heti tíz óra áll a rendelkezésre. A sajátos nevelési igény miatt egyéni munkarend keretében tanulmányokat folytató tanulók esetében az e bekezdésben meghatározott időkereten belül kell biztosítani az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs foglalkozásokat. Az időkeret az egyes hetek és tanulók között átcsoportosítható.

5.2.2. Logopédiai ellátás

A gyermekek zöme úgy érkezik intézményünkbe, hogy valamilyen beszédbeli problémával küzd. Az ingerszegény környezete következtében megkésett beszédfejlődésű, súlyos beszédhibás diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás, vagy beszédmegértési problémái vannak. Ők logopédiai megsegítésben részesülnek. Az év eleji szűrést Dr. Juhász Ágnes Logopédiai Vizsgálatok c. feladatlapokkal, az óvodásoknál pedig a DPT-diszlexia prevenciós teszttel végezi a logopédus. A beszéd felmérés és a diszlexia szűrés eredményeinek ismeretében fejlesztési tervet dolgoz ki minden egyes gyermek esetében. A foglalkozásokon, a beszédkorrekción és diszlexia redukáción kívül, egyéb készség- és képességterületek fejlesztése is megvalósul. (nagymozgás, testséma, téri tájékozódás, finom-motorika, érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, gondolkodás, auditív és vizuális differenciálás, síkbeli tájékozódás, intermodális integráció, olvasási- és íráskészség, időbeni tájékozódás, általános tájékozottság, szókincs bővítés, beszédkészség fejlesztés stb.). Az óvodás gyermekeknél a hangsúlyt, az iskolába indulók fokozott fejlesztésére fekteti.

A logopédiai megsegítést logopédus szakképesítéssel rendelkező gyógypedagógus láthatja el.

A logopédiai foglalkozásokon a kollégák legfőbb célja az, hogy a gyermekeket minél többet beszéltesék, minél jobban rászoktassák az összefüggő, folyamatos, logikusan felépített szóbeli szövegalkotásra, és hogy kifejezőkészségüket minél szélesebb körben tovább fejlesszék, beszédértésüket javítsák. Nagy segítséget kapnak a gyermekekkel foglalkozó napközis nevelőktől, gyógypedagógiai asszisztensektől.

Eszközellátottságunk, feladatlapok, könyvek, fejlesztő eszközök, játékok, tekintetében megfelelő, tervezzük a számítógéppark bővítését.

5.2.3. Mozgásfejlesztés

Tanulóinknál egyre gyakrabban fordulnak elő mozgásszervi zavarok, vagy mozgáskoordinációs problémák, amelyek gyógytestneveléssel orvosolhatók, javíthatók. A pedagógiai szakszolgálat gyógy-testnevelői, orvosi vélemény alapján látják el ezt a feladatot, ha kapacitásuk engedi. Amennyiben a szakszolgálat humánerőforrás hiányában nem tudja ellátni a feladatot, abban az esetben gyógy-testnevelőt foglalkoztatunk, a legsúlyosabb esetek ellátására. A foglalkozásokra monori uszodában, a tanmedencében, iskolánk tornatermében és a mozgásfejlesztő teremben kerül sor. A gyógy-testnevelésre járó tanulók állóképessége, erőnléte, mozgáskoordinációja a játékos, zenével kísért, vizes terápiával kiegészült foglalkozások hatására jelentősen javul.

5.3. Iskolai hagyományok

Iskolánk alaptevékenységéből adódóan gyermekeink érdekében kiemelten kezeljük azokat a hagyományainkat, melyekkel színes élményeket, pozitív érzelmeket nyújthatunk növendékeink számára.

A rendezvényeknek már több éves múltja van intézményünkben. Nagyszabásúak, több kolléga együttes szervező-rendező munkáját jelentik.

Iskolai szintű hagyományőrző események (az Ősz napja, a Népmese napja, az Adventi nap, a Karácsonyi nap, a Farsang, a Kiszézés, a Föld órája, a Föld napja, a Takarítási világnap, a „Sulizsaru” bűnmegelőzési előadás, az ”Ügyes kezek hete”, az „Ki, mit tud?” tehetségkutató rendezvény, az „Egészségnap”, a Főző verseny, és az Év végi sportnap) általában több helyszínen - az iskola tornatermében, folyosókon, a kastély parkjában vagy a pilisi Dolinában, esetleg a Gerje természetvédelmi területén - zajlanak.

A feladatok, tevékenységek között mindig megtalálhatók a témához igazított kézműves-alkotó, szellemi-ügyességi, mozgásos-ügyességi, munkajellegű, környezetvédő, gasztronómiai, énekes- táncos, szereplős-jelmezes feladatok. Mindenki nagyon várja és szereti ezeket az alkalmakat, hiszen tanár és diák egészen más oldaláról mutatkozhat be, ilyenkor rejtett értékeket fedezhetünk fel, ami megváltoztathatja egyesek megítélését.

Iskolai szintű megemlékezések – ünnepélyek közé tartozik: a Tanévnyitó, az Október 23-i megemlékezés, a Március 15-i megemlékezés, a Költészet napja, és a Tanévváró.

Közös ünneplés kiemelt jelentőségű iskolánkban, az iskola minden tanulója és dolgozója jelen van. Az ünnepi műsor a tanulók közreműködésével zajlik. Aktuális ünnepi verseket, prózákat és rövid párbeszédű színdarabokat adnak elő. A prózai részeket projektoros kivetítés, szép zeneszámok, és az énekkar közreműködése színesíti. A hangulat nagyon emelkedett. A szereplő tanulók társaik között igen elismertek, ezért az utóbbi időben egyre többen jelentkeznek résztvevőnek. Az előadások színvonalasak, remekül összeállítottak melyek kollégáim munkáját dicsérik. Ünnepeink alkalmával, szeretettel látjuk a szülőket és vendégeket.

Osztályszintű megemlékezések közé tartoznak azok a témák, jeles napok, események, melyekről főleg osztályfőnöki órák keretében vagy egyes szaktanárok óráin osztály közösségben esetleg a napközis csoportokban emlékeznek meg a tanulók. (Aradi vértanúk napja, Márton napi ludas hét, Télapó rendezvény, Magyar kultúra napja, Nemzetközi nőnap, Víz világnapja, Madarak és fák napja, Nemzeti összetartozás napja)

Ezek a megemlékezések bensőségesek, családiak. Minden osztályban más és más módon zajlanak. Életkortól függően változik a témák mélysége. A kisebbeknél inkább tevékenység központú a témák feldolgozása, (rajz, gyurmázás, festés, ének, dalos-játék, építő vagy konstruáló játék, munkatevékenység). Az idősebb gyermekek már maguk is búvárkodhatnak, utána nézhetnek a jeles napoknak, kiselőadás formájában előadhatják társaik előtt. Egy –egy médiás anyagot megnéznek és elbeszélgetnek róla. Alkotásokat is szoktak készíteni a témával kapcsolatban.

Az iskola otthonossá tételéhez nagy hangsúlyt fektetünk a támogató környezet kialakítására a tantermek és a folyosók folyamatos dekorációjára. Az alaphangulatot és a formavilágot mindig kötjük az adott évszak eseményeihez, ünnepeihez. Gazdagítjuk a gyermekek önálló munkáival, amik a lehetséges és tanított technikák teljes tárházával készülnek. Törekszünk arra, hogy környezettudatosság érvényesüljön az által is, hogy természetes anyagokat felhasználva, tanult ismereteiket mélyítve kifejezhessék önmagukat. Az iskola valamennyi dolgozója és növendéke sajátosságaink megőrzéséért tudatosan és tervszerűen dolgozik.

5.4. Iskola feltételrendszere

5.4.1. Személyi feltételek

Iskolánkban rendszeresen felmérjük a szükségleteket, ezért reális képpel rendelkezünk a nevelő-oktató munka humán erőforrás-szükségletéről. Az indítandó osztályok eredményes törvényes ellátása érdekében az óratömeg alapján több üres álláshelyünk van. A humán erőforrás szükségletben bekövetkező hiányt, évek óta jelezzük a fenntartó felé, valamint folyamatosan hirdetjük.

A folyamatos jelzés, **álláshirdetés ellenére** a pedagógusaink létszáma évről - évre csökken. Tantestületünkben a nyugdíj korhatárhoz közel lévő kollégák vannak.

A pedagógiai munka megszervezésében, a feladatok elosztásában a szakértelem és az egyenletes terhelés kiemelt hangsúlyt kap a tantárgyfelosztás készítésénél. A jelenlegi pedagógus létszámmal a következő években az intézményi óratömeget kizárólag túlórák betervezésével lehet ellátni.

A pedagógusok végzettsége, képzettsége megfelel a nevelő, oktató munka feltételeinek, az intézmény deklarált céljainak. A köznevelési intézményegység pedagógus továbbképzési programját az intézményi célok és szükségletek, az egyéni életpálya figyelembevételével alakítottuk ki.

A 401/2023. évi K.r. (VIII. 30.) B. pont (5) rendelkezik a gyógypedagógiai asszisztensek szükséges létszámáról.

A nevelőtestület

Az iskola legfőbb szakmai szervezete a nevelőtestület. A nevelőtestület az iskola pedagógusainak közössége, nevelési és oktatási kérdésekben az intézmény legfontosabb tanácskozó és határozathozó szerve.

A nevelőtestület tagja valamennyi pedagógus munkakört betöltő közalkalmazott, és a nevelő oktató munkát segítő felsőfokú végzettségű közalkalmazott.

A nevelőtestület döntési jogkörébe tartozik

- a pedagógiai program és módosításainak elfogadása
- a szervezeti és működési szabályzat és módosításának elfogadása
- a nevelési - oktatási intézmény éves munkatervének elkészítése
- a nevelési - oktatási intézmény munkáját átfogó elemzések, értékelések, beszámolók elfogadása
- a nevelő testület képviselőjében eljáró pedagógus kiválasztása
- a házirend elfogadása
- a tanulók magasabb évfolyamba lépésének megállapítása
- a tanulók fegyelmi ügyeiben való döntés
- a tanulók osztályozóvizsgára bocsátása
- az év végi osztályzat és az évközi érdemjegyek közötti, a tanuló hátrányára kialakított, jelentős különbség esetén a tanuló javára történő módosítása
- az igazgatói, vezetői pályázathoz készített vezetési programmal összefüggő szakmai vélemény kialakítása

A nevelőtestület véleményt nyilváníthat, vagy javaslatot tehet az iskola működésével kapcsolatos valamennyi kérdésben. Ki kell kérni a nevelőtestület véleményét a tantárgyfelosztás elfogadása előtt, az egyes pedagógusok egyes megbízásainak elosztása során, valamint az igazgatóhelyettesek megbízása, illetve visszavonása előtt.

A nevelőtestület döntéseit és határozatait – a jogszabályban meghatározottak követésével – nyílt szavazással és egyszerű szavazattöbbséggel hozza. A szavazatok egyenlősége esetén az igazgató szavazata dönt. Minősített szótöbbség szükséges a pedagógiai program, a szervezeti működési szabályzat, a házirend elfogadásakor és az igazgatói pályázat véleményezésénél. A nevelőtestület minősített szótöbbséget igénylő döntésénél akkor határozatképes, ha a nevelőtestület kétharmada jelen van. A döntés akkor érvényes, ha az ilyen arányban jelenlévők 51% - a elfogadta az előterjesztést.

A szakmai munkaközösség

A szakmai munkaközösség az azonos szakmai tevékenységet folytató pedagógusok szakmai szervezete. Iskolánkban egy munkaközösség működik, mely szakmai, módszertani kérdésekben segítséget nyújt a nevelő- oktató munka tervezéséhez, szervezéséhez, ellenőrzéséhez, a továbbképzés és tanárképzés módszertani feladatainak kidolgozásához, végrehajtásának megszervezéséhez.

Alaptevékenységük

- az oktatás, nevelés szakmai tartalmi összehangolása, a szakmai színvonal biztosítása,
- az éves szakmai ellenőrzési terv elkészítése, a szakmai ellenőrzések megszervezése,
- a tanulók versenyre való felkészítése, tantárgyi versenyek megszervezése, tanulók szakköreinek megszervezése,
- a szakmai követelményrendszer kidolgozása, az oktatáshoz szükséges taneszközök, és tanítási segédeszközök jegyzékének összeállítása, a taneszköz beszerzéshez szükséges költségvetés megtervezése, a beszerzésre rendelkezésre álló pénzeszköz felhasználásáról való döntés,
- a munkaközösség tagjainak iskolarendszerű és iskolai rendszeren kívüli továbbtanulási tervének előkészítése,

- a pályakezdő, valamint az új alkalmazású pedagógusok szakmai munkájának segítése, figyelemmel kísérése, bevezetése, szakmai fejlődésének és beilleszkedésének értékelése,
- meghatározza a méréses vizsgálatok rendjét a tantárgyi értékelésében.

A szakmai munkaközösséget a munkaközösség vezető irányítja

A munkaközösség vezető feladata

- összeállítja az intézmény pedagógiai programja és munkaterve alapján a munkaközösség éves programját,
- irányítja a munkaközösség tevékenységét, felelős a munkaközösség szakmai munkájáért, a szaktárgyi oktatásért,
- módszertani és szaktárgyi értekezletet tart, bemutató - tanórákat szervez, segíti a szakirodalom felhasználását,
- véleményezi a munkaközösség tagjainak tantárgyi programjait, ellenőrzi a tantárgyi program szerinti előrehaladást és követelményrendszernek való megfelelést, javaslatot tesz a tantárgyfelosztásra, a szakmai továbbképzésekre,
- ellenőrzi a munkaközösségi tagok szakmai munkáját, munkafegyelmét, intézkedést kezdeményez az igazgatónál,
- képviseli állásfoglalásával a munkaközösséget az intézmény vezetősége előtt, és az iskolán kívül, ismerteti az igazgató döntéseit a munkaközösséggel, gondoskodik ezek végrehajtásáról,
- összefoglaló elemzést, értékelést, beszámolót készít a munkaközösség tevékenységéről a nevelőtestület számára, igény szerint az intézményvezető részére,
- az állásfoglalása, javaslata, véleménynyilvánítása előtt köteles meghallgatni a munkaközösség tagjait.

A szakmai munkaközösség vezetőjének munkáját a munkamegosztás szerint az igazgatóhelyettes irányítja. Tevékenységéről folyamatosan beszámol az iskolavezetésnek.

A gyógypedagógiai tanárok, valamint a gyógypedagógiai asszisztensek szakmai munkáját komplexen irányítja.

A nevelőtestület fegyelmi bizottsága

A nevelőtestület a tanulók fegyelmi ügyeinek kivizsgálására és a fegyelmi eljárás előzetes lefolytatására fegyelmi bizottságot hoz létre. A fegyelmi bizottság tagja a tanügy igazgatási ügyekért felelős igazgatóhelyettes, a tanuló osztályfőnöke, a diákönkormányzatot segítő tanár, valamint a tanuló osztályában tanító pedagógusok közül két, a nevelőtestület által megválasztott pedagógus.

A fegyelmi bizottság feladata a tanuló ellen az igazgató által megindított fegyelmi eljárás lefolytatása, a jogszabályban aktuálisan meghatározott eljárási rend betartásával javaslatot készít a nevelőtestület számára a fegyelmi felelősségre vonás és a fegyelmi büntetés kiszabásáról.

5.4.2. Tárgyi feltételek

Funkcionális taneszköz készletünk és iskolai bútorzatunk a 20/2012 (VIII.31.) EMMI rendelet 2. számú melléklete előírásainak megfelel, ezek megőrzése egyik fő célunk. 2000. év szeptemberétől rendelkezünk informatikai szaktanteremmel, terveink között szerepel a számítógéppark folyamatos modernizálása, bővítése, IKT eszközeink korszerűsítése.

5.5. A foglalkoztatás szinterei

Az általános iskola

Eredetileg 4, később 6 tantermes oktatási intézménynek épült. Falbontásokkal, fal áthelyezésekkel, folyosó lerekesztéssel alakítottuk ki a szükséges plusz tantermeket. Ebben helyezük el az általános iskolai (1.-8.), és a készségfejlesztő iskolai osztályokat (9/E-12.), amelyet az előző évekhez hasonlóan nehezen tudunk megoldani. Az iskolaépület a megnövekedett feladatok ellátására nagyon szűkös.

Készségfejlesztő iskola

Gyakorlati helynek, az udvaros képzés gyakorlati ismereteinek elsajátítására, a rendelkezésre álló park területe kiváló lehetőség, melyhez a fűszerkert kialakítása is hozzájárul.

Napköziotthoni ellátás

Iskolánkban napköziotthoni ellátást biztosítunk, elsősorban az alsós HH/HHH - s tanulóinknak, de jelentkezés esetén felsős tanuló is felvehető a napközibe. A napközi ideje alatt, munkaterv alapján, szakképzett kollégák felügyelete és személyre szabott segítsége mellett a tanulók elkészíthetik házi feladataikat, és hasznosan tölthetik szabad idejüket. Változatos, érdekes alkotó tevékenységeket próbálhatnak ki, és társas, fejlesztő és mozgásos udvari játékokban vehetnek részt. Alkalmuk van számítógép használatára is ellenőrzött körülmények között. A napközi otthoni ellátás ideje alatt háromszori ingyenes étkezést biztosítunk számukra.

A tanulószobás gyerekek is háromszori ingyenes étkezést kapnak, de ők a lecke elkészítése után szülőkkel történt egyeztetés alapján egyedül mehetnek haza az iskolából.

5.6. Tanulók közösségei

5.6.1. Diákok közössége

Iskolánkban a diákönkormányzat működése a hagyományos formában a tanulók értelmi és pszichés képességei miatt nem lehetséges. Érdekképviselőket, kedvelt programjaik megvalósítását, valamint véleményük kinyilvánításának lehetővé tételét a Diákközösséget segítő tanár látja el.

5.6.2. Iskolai sportkör

Az iskolában működő sportkör feladata a tanulók napi testmozgásával, a mindennapos testnevelés céljaival összefüggő kiegészítő feladatok megvalósítása. E célból sportköri foglalkozásokat tartunk. A sportkörnek tagja az iskola valamennyi tanulója. A sportköri foglalkozásokat az iskola tanárai tartják. A sportkör felelősét az igazgató bízza meg a nevelőtestület véleményének kikérésével.

5.7. Az iskolai kapcsolattartás színterei

5.7.1. Kapcsolat a szülőkkel, szülők érdekérvényesítése

A bejáró tanulók szüleivel állandó kapcsolatban vagyunk, kérdéseikkel, problémáikkal bármikor bizalommal fordulhatnak a vezetőkhez, illetve a gyermeket tanító gyógypedagógushoz. Folyamatos tájékoztatásban részesülnek gyermekük tanulmányi előmeneteléről, magatartásáról, szorgalmáról, valamint minden őket érintő kérdéssről.

A kapcsolattartás alábbi formáit szorgalmazzuk:

- esetenként a szülők lakóhelyükön történő meglátogatása
- a szülők fogadása az iskolában, rendszeres konzultáció, esetmegbeszélés
- szülők tájékoztatása: iskolai szülői értekezletek, fogadóórák, telefon, levél
- szülők bevonása az iskolai életbe: kiránduláson szülői segítség, iskolai rendezvényekre történő meghívás

A gyermekotthonban lakó gyermekekről a tájékoztatást a nevelőknek és a gyámoknak adjuk, akikkel napi kapcsolatban vagyunk. A félévi, év végi értesítést, valamint a pedagógiai véleményeket/jellemzéseket írásban adjuk ki a nevelőknek/gyámoknak.

A kapcsolattartási formák: fogadóóra, szülői értekezletek, üzenő füzet használata, levelezés, telefonon, e-mailen történő kapcsolattartás.

A tanulói összetételből adódóan a szülői munkaközösség iskolai szinten működik. Véleményezhetik az intézmény éves programját, házirendjét, részt vállalhatnak az ünnepek szervezésében, a rendezvényekben. Munkájukat az igazgatóhelyetttel összhangban végezhetik.

5.7.2. Kapcsolattartás a pedagógiai szakszolgálatokkal, a pedagógiai szakmai szolgáltatókkal

A pedagógiai szakszolgálattal való kapcsolattartásért és a pedagógiai szakmai szolgáltatások igénybevételeért az iskolai igazgatóhelyettes felelős.

Az iskolai igazgatóhelyettes munkája során segíti, hogy a szülők szükség esetén felvegyék a kapcsolatot a szakértői bizottsággal, igénybe vegyék a nevelési tanácsadás szolgáltatásait, illetve segítséget kérjenek a kiemelten tehetséges tanulók további fejlesztéséhez.

Az iskolai igazgatóhelyettes megszervezi továbbá a pedagógiai szakmai szolgáltatások igénybevételét a pedagógus továbbképzés, a pedagógiai értékelés, a tanügy-igazgatási szolgáltatások szükség szerinti igénybevételét.

5.7.3. Kapcsolattartás a gyermekjóléti szolgálatokkal

A gyermekjóléti szolgálatokkal a kapcsolatot az iskolai igazgatóhelyettes látja el, az ő felelőssége a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel való kapcsolattartás, az ezzel kapcsolatos feladatok koordinálása.

Feladata, hogy megfelelő információk birtokában jelezze a tanulók veszélyeztetettségét, annak fennállása esetén eljárást kezdeményezzen.

Az osztályfőnökök jelzéseit követően a tanulói hiányzások jogszabályban rögzített mértéke után a gyermekjóléti szolgálatokkal való kapcsolatot felvegye.

Részt vesz a gyermekjóléti szolgálat által szervezett esetmegbeszéléseken.

Szervezze továbbá a kapcsolatfelvételt a rászoruló tanulók (szülei) és a gyermekjóléti szolgálatok között.

5.7.4. Kapcsolattartás az iskola-egészségügyi ellátást biztosító egészségügyi szolgáltatóval

Az egészségügyi ellátást biztosító szolgáltatókkal való kapcsolat célja a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben előírt, évenként esedékes szűrővizsgálat lebonyolítása. A szolgáltatókkal a szűrővizsgálatok szervezéséhez és lebonyolításához szükséges kölcsönös kapcsolatért az iskolai igazgatóhelyettes felelős.

5.7.5. Kapcsolat más intézményekkel

- Fenntartó: Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság
- Pedagógiai szakszolgálatok
- ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
- TEGYESZ,
- Pilis Város Önkormányzata
- Pilis város Gyermekjóléti Szolgálat
- Pest Vármegye testvérintézmények
- Pest Vármegyei és fővárosi Speciális gyógypedagógia intézmények
- Gubányi Károly Általános Iskola
- Városi óvodák
- bejáró tanulóink lakóhelye szerinti Önkormányzatok
- bejáró tanulóink lakóhelye szerinti Gyermekjóléti szolgálatok
- gyermekeink orvosi ellátása szerinti különböző szakorvosok
- Védőnői Szolgálat
- Pilisi Rendőrség
- különböző alapítványok, civil szervezetek
- Munka és Tűzvédelmi Felügyelőség

Munkánk során e kapcsolatok fenntartását, ápolását, fejlesztését tartjuk szem előtt, mert segítik, támogatják az intézmény működőképességét, fejlődését, akár a gyermekek oldaláról nézve, akár a pedagógusaink szakmai továbbképzését, tapasztalatcseréjét illetően.

6. Az általános iskola, és a készségfejlesztő iskola nevelési programja

6.1. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai

6.1.1. A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei

Esélyegyenlőség elve:

Gyógypedagógiai intézményként a hozzánk szakértői vélemény alapján helyezett gyermekek esetében nem beszélhetünk klasszikus értelemben esélyegyenlőségről. Pedagógiai értelemben egész intézményi szerkezetünk, a továbbtanulási rendszerünk azt szolgálja, hogy neveltjeink személyiségének megismerése mellett, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek teljes tárházát felhasználva, a tanulók önmagukhoz viszonyított képességeik maximumát ériék el.

Érdekvédelem elve:

Iskolánk működésének szervezésében, irányításában, feladatainak végrehajtásában döntéseink, intézkedéseink meghozatalakor a gyermek mindenekfelett álló érdekét kell figyelembe vennünk

A gyermek érdekének kell tekinteni:

- a meghatározott szolgáltatásokat, megfelelő színvonalon biztosítjuk részére oly módon, hogy annak igénybevétele ne jelentsen számára aránytalan terhet,
- minden segítséget megkapjon képessége, tehetsége kibontakoztatásához, személyisége fejlesztéséhez, ismeretei folyamatos korszerűsítéséhez,
- ügyeiben méltányosan, humánusan, valamennyi tényező figyelembevételével, a többi gyermek, tanuló érdekeinek mérlegelésével, a rendelkezésre álló lehetőségek közül számára legkedvezőbbet választva döntünk.

Az egyetemes felelősség és együttműködés elve:

Iskolánk keretein belül, pedagógusaink, gyógypedagógiai asszisztenseink felelősek a gyermekek, tanulók testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődéséért, a gyermek- és tanulói közösség kialakulásáért és fejlődéséért.

A fejlődésük érdekében az iskola munkaközössége együttműködik a gyermekotthoni kollektívával, s lehetőség szerint a gyermekek szüleivel.

Véleményalkotás elve:

Iskolánkban a nevelés és az oktatás terén vállalt feladatok gyakorlása során tiszteletben kell tartani a gyermek gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való jogát, továbbá - korától és érettségétől függően – véleményét meg kell hallgatni, és figyelembe kell venni.

Tárgyilagosság elv:

Iskolánk Pedagógiai Programjában biztosítani kell az ismeretek, a vallási, illetve világnézeti információk tárgyilagos és többoldalú közvetítését.

A Pedagógiai Program irányítása alatt, célkitűzéseinek, feladatainak megvalósítása során vallási és világnézeti tanítások igazságáról nem foglalhat állást, vallási és világnézeti kérdésekben semlegesnek kell maradnia.

Erkölcösség elve:

Az iskolában gondoskodni kell az alapvető erkölcsi ismeretek elsajátításáról, ennek érdekében a tanulók életkori sajátosságaihoz mérten biztosítani kell a vallások erkölcsi és művelődéstörténeti tartalmának tárgyyszerű és elfogulatlan ismertetését.

Vallásgyakorlás elve:

Nevelési-oktatási intézményünkben lehetővé kell tenni, hogy a gyermek, illetőleg a tanuló az egyházi jogi személy által szervezett fakultatív hit- és vallásoktatásban vegyen részt. A hit- és vallásoktatás az óvodában az óvodai foglalkozásoktól elkülönítve, az óvodai életrendet figyelembe véve, az iskolában pedig tanórai foglalkozások utáni időszakban szervezhető.

A hit- és vallásoktatás tartalmának meghatározása, a kapcsolódó szervezési feladatok, bizonyítványok kiadása, a foglalkozások ellenőrzése az egyházi jogi személy feladata. A nevelési-oktatási intézményben rendelkezésre álló eszközökből - köteles biztosítani a hit- és vallásoktatáshoz szükséges tárgyi feltételeket, így különösen a helyiségek használatát.

Hátrányos megkülönböztetés elkerülésének elve:

A hatályos törvények értelmében, valamint iskolánk Pedagógiai Programja alapján:

Tilos a hátrányos megkülönböztetés (különbségtétel, kizárás, korlátozás vagy kedvezés), a tanuló zaklatása bármilyen okból. Tilos a gyermek vagy hozzátartozói, színe, neme, vallása, nemzeti, etnikai hovatartozása, politikai vagy más véleménye, nemzetiségi, etnikai vagy társadalmi származása, vagyoni és jövedelmi helyzete, kora, cselekvőképességének hiánya vagy korlátozottsága, születési vagy egyéb helyzete miatt megkülönböztetni.

Megállapodás elve:

Életünk mindig valamilyen rejtett vagy hivatalosan megkötött szerződések alapján működik, melyről az iskolának is tudomást kell vennie. Gyermkeink és tanáraink ismerve az iskola elvárás rendszerét, tudják, hogy feladataik ellátásának minőségi osztályozása történik. Feltételezve a megfelelni vágyást, munkánkban a legértékesebb az elismerés. A gyermekeknek is tisztában kell lenni a megállapodás szabályaival, azok betartási menetével illetve megszegésének következményeivel.

Jogorvoslat elve:

Az intézmény minden dolgozójának, gyermekének joga van a tiszteletteljes bánásmóddhoz, így sérelem vagy a hátrányos megkülönböztetés következményeit orvosolni kell, mely nem járhat más személy jogainak csorbulásával. Nem járhat továbbá személyét érintő megtorló intézkedéssel.

Egységesség és differenciálás elve

Az aktív tanulás a tanulónak a tanulási tevékenységekben történő részvételét hangsúlyozza. A tanulási tevékenység legfőbb célja olyan tanulói kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az ismereteknek különböző helyzetekben történő kreatív alkalmazását. A tevékenységekre épülő tanulásszervezési formák segítik a tanulót a tanulási eredmények által kijelölt ismeretek megszerzésében, és ezen keresztül a kompetenciák fejlesztésében. Lehetőség szerint ki kell használni a tanulás társas természetéből adódó előnyöket, a differenciált egyéni munka adta lehetőségeket. Segíteni kell a párban vagy csoportban végzett felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködésen alapuló tanulást. A tanulási eredmények elérését segítik elő az olyan differenciáló módszerek, mint a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet biztosítása, a tanulói különbségekhez

illeszkedő, differenciált céljelölés, a többszintű tervezés és tananyag-alkalmazás, a fejlesztő, tanulást támogató értékelés.

A pedagógus a probléma-megoldási és a jelenségértelmezési folyamatot – a tanuló szükségleteinek megfelelően – közvetett, illetve közvetlen eszközökkel segíti. A pedagógus az aktív tanulói tevékenységek megvalósítása során lehetővé teszi iskolán kívüli szakemberek bevonását, valamint a külső helyszínek nyújtotta pedagógiai lehetőségek felhasználását. (könyvtár, múzeum, színház, kertészet, lovarda, pékség, helyi gazdaságok, stb.) A pedagógus együttműködik más tantárgyakat tanító pedagógusokkal azért, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen a tanórákon vagy a témahetek, projektnapok, témákhoz szervezett események, tanulmányi kirándulások, iskolai táborok alkalmával a tantárgyak szervezett, összefüggő, illetve kapcsolódó tartalmainak integrálására

A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a tananyag feldolgozásánál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében ez az adaptálás lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott) nevelés, oktatás során az egyéni módszerek alkalmazását. Az aktív tanulás segítése a tanuló különleges nevelési-oktatási szükségleteinek vagy fogyatékosságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező szakember támogatásával történik

Az eredményes tanulás segítésének elvei

Tanulási környezet kialakításának elve

A tanulás közvetlen helyszíneként használt helyiségeket (kiemelten osztálytermeket) lehetőség szerint úgy kell biztosítani, hogy a különböző tanulászervezési eljárások alkalmazásához a berendezések rugalmasan és gyorsan átalakíthatók legyenek, illeszkedjenek az osztályba járó tanulók korosztályi és egyéni szükségleteihez, valamint nyugodt, biztonságos és támogató tanulási környezetet teremtsenek valamennyi tanuló számára. Alkalmanként biztosítani kell, hogy a tanulók a foglalkozásokon IKT és digitális eszközöket, és internetkapcsolatot vehessenek igénybe.

A tanulók, a pedagógusok, a szülők/nevelők és a pedagógiai munkát támogató minden szereplő kapcsolata – a közös célt szem előtt tartva – a kölcsönös tiszteleten és nyílt párbeszédre alapul. A tanulók értékelését egyéni fejlődésük és sikeres tanulási teljesítményük érdekében az igazságosság, az esélyteremtés és a méltányosság alapelveit szem előtt tartva, emberi méltóságuk tiszteletben tartásával, az értékelés személyes jellegének figyelembevételével szükséges megvalósítani.

A tanulók tanulási tevékenységekben való aktív részvétele kulcsfontosságú, ezért ennek előmozdítása érdekében a pedagógusoknak mindvégig a tevékenységközpontú tanulászervezési formákat kívánatos előnyben részesíteniük. A tanulás társas természetéből adódó előnyök, a differenciált egyéni munka adta lehetőségek kihasználása, valamint a párban vagy csoportban végzett, felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködő tanulás támogatása szintén hozzájárul a korszerű tanulási környezet megteremtéséhez.

Fontos, hogy a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek legyenek, az azokhoz igazodó mérési stratégiákkal együtt, és már a tanulási folyamat elején ismertté váljanak. Az iskolai légkör bizalmi jellege elsődleges feltétele annak, hogy a tanulási problémákra és a személyes nehézségekre időben fény derüljön. Ennek a bizalomnak a megteremtése és fenntartása minden intézményvezető és pedagógus állandó felelőssége.

Egyénre szabott tanulási lehetőségek elve

Az iskola a tanulók tanulmányi előmenetelét a képességeiknek megfelelő, egyénre szabott tanulási lehetőségek biztosításával tudja a leghatékonyabban támogatni. Fontos alapelv, hogy a tanulók közti különbözőségeket az iskola a különféle környezeti feltételek és az egyénenként eltérő idegrendszeri érés, valamint az egyéni képességek kölcsönhatása eredményének tekintse. Különösen fontos, hogy az iskola biztosítsa a tanulás egyéni lehetőségeit és a személyre szabott nevelés-oktatás során megszerezhető tanulási tapasztalatokat, enyhítse a hátrányok hatásait, optimális esetben képes legyen kiküszöbölni azokat. Minden gyermek, tanuló fejlődésében lényeges szerepet játszik a pedagógus fejlesztő tevékenysége. Különösen igaz ez a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű (SNI), valamint beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel (BTMN) küzdő tanulók fejlesztésének területén. A differenciálás speciális megvalósulása a nevelés során a rehabilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése.

Képesség-kibontakoztatás támogatásának elve

A tanulói teljesítmény értékelésének egyik célja, hogy segítse a tanuló és a szülő/nevelő objektív tájékoztatását, továbbá hozzájáruljon ahhoz, hogy a pedagógus folyamatosan meggyőződjön a tanulási folyamat hatékonyságáról, lehetőséget biztosítson a pedagógiai munka nyomon követésére, és az újratervezésére, a célok újra definiálására és továbbiak meghatározására, amennyiben ezt a tanulók fejlődése megkívánja. A tanulást és annak eredményességét befolyásoló pedagógiai tevékenység során végzett értékelésnek adatokra és tényekre kell támaszkodnia. Az erre alapozott értékelés segíti a tanulót további tanulási módszereinek, technikáinak meghatározásában. Az értékelési folyamatokat megalapozó tervező munka figyelembe veszi a tanuló fogyatékosági szintjét, előzetes tudását, aktuális fejlettségi szintjét, egyéni fejlődési lehetőségeit, életkori sajátosságait, az értékelés személyiségfejlődésére gyakorolt hatását és a pedagógiai célokat. Ennek érdekében a kiinduló állapot értékelése (diagnosztikus mérés) egy tanítási óra, tanulási egység, téma vagy program megkezdése előtt végzett adatgyűjtés. A diagnosztikus értékelés kiterjedhet a tanulók meglévő tartalmi tudására, aktuális készség- és képességfejlődési szintjére, hozzáállására, viszonyulására. Az értékelés során figyelembe kell venni a tanuló életkori sajátosságait és a tanulás korábbi és aktuális környezeti tényezőiről rendelkezésre álló információkat, továbbá a pedagógiai célokat. Az eredmények visszajelzésével a pedagógus útmutatást tud adni a tanulónak a tanulást várhatóan leghatékonyabban segítő tanulási módokról. A tanulás folyamatában több alkalommal, tájékoztató jelleggel végzett információgyűjtés, a fejlesztő, tanulást segítő értékelés és ennek visszajelzése akkor éri el a kívánt hatást, ha az a tanuló számára az értékelést követően rövid időn belül megismerhető. A tanulási folyamat rendszeres értékelése és visszajelzése teszi lehetővé a tanuló fejlődésének folyamatos nyomon követését. Mindkét értékelési típus (a kiinduló állapot értékelése és a fejlesztő, segítő támogató értékelés) önfejlesztésre és kitartásra ösztönzi a tanulót fejlődésének, valamint tudásának gyakori, interaktív módon történő visszajelzésével.

6.1.2. A nevelő-oktató munka céljai

Iskolánk legfontosabb célja, hogy a tanulók képességeikhez mérten maximálisan képzett, ezáltal szakmájukban sikeres és boldog emberek legyenek.

Sikeres és boldog embernek azt gondoljuk, aki jól kommunikál, aki felismeri, képességeihez mérten elemzi, és megoldja a problémákat, s ez által egészségben, békességben, örömmel éli életét.

Az alapelvek megfogalmazása már meghatározta a célokat is. Mivel iskolánk tanulásban és értelmileg akadályozott gyermekek oktatását- nevelését látja el, gyermekeink nagy része

gyermekvédelmi ellátásban részesül, így iskolánk általános és speciális célkitűzései, tanulóink speciális szükségleteinek és egyéni, személyes érdekeinek figyelembevételével kerültek megfogalmazásra:

- Igyekezünk minden gyermek számára megtalálni azt a tevékenységet, amelyben sikerrel bontakoztathatja ki képességeit (egyenre szabottan),
- a szabadság, önállóság biztosítása, ugyanakkor az alkalmazkodás és tolerancia egyensúlyának megteremtése a mindennapokban,
- a társadalom számára hasznos embereket neveljen tanítványaiból,
- olyan felnőtteket neveljen a tanulókból, akik tanulmányaik befejezése után képesek lesznek alkalmazkodni a társadalom változó viszonyaihoz, és önállóan vagy kis segítséggel eligazodni a társadalom állandó változásaiban,
- nevelésünk- oktatásunk folyamatában fejlessze a tanulók önálló problémamegoldó képességét, készségét és kreativitását,
- egyéni helyzetünkből adódóan fontosnak tartjuk, hogy a tanítványaink az iskolából kikerülve, nem pusztán az élet passzív alanyai legyenek, hanem a társadalomba is be tudjanak illeszkedni, felelős, tisztességes és emberséges polgárrá váljanak, képesek legyenek különbséget tenni a társadalom negatív és pozitív hatásai között,
- képesek legyenek önállóan vagy kis segítséggel konstruktív életvezetésük megalapozásában részt venni,
- a differenciált oktatás- nevelés magasabb színvonalra való emelése,
- személyes higiénia iránti igény kialakítása,
- a személyiség erkölcsi bázisának megalapozása, megszilárdítása,
- művészetek iránti igény felkeltése,
- a felelős egészség- és környezeti magatartás kialakítása,
- testedzett fiatalok nevelése, egészséges szokásrendszer kialakítása,

A nevelő – oktató munka céljai bevezető és kezdő szakaszon:

- óvja és fejlessze tovább az iskolába lépő kisgyermek egész személyiségét, egyéni adottságok, képességek figyelembevételével,
- vezesse át a gyermeket az óvoda játék-központú tevékenységeiből, fokozatosan az iskolai tanulás tevékenységeibe,
- az iskola adjon teret a gyermek, játék és mozgás iránti vágyának,
- az iskola segítse a gyermek természetes fejlődését és az érzelmi élet gazdagítását, a szociális háttérből eredő hátrányokat csökkentse, kompenzálja,
- az érdeklődés, az aktivitás és a tevékenység iránti igényt felkeltse,
- a társas kapcsolatokat felfedezze, fejlessze, a közösségi tudatot erősítse, alapozza meg az önismeretet, önértékelést,
- közvetítse és fejlessze az elemi ismereteket és az alapvető képességeket, készségeket

A nevelő – oktató munka céljai alapozó és fejlesztő szakaszon

- folytassa az első szakasz, oktató-nevelő munkáját, képességek, készségek fejlesztését,
- segítse a különböző érdeklődésű, eltérő érzelmi - testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú gyermekek együtt nevelését,
- a tanulóinkat érdeklődésüknek, egyéni képességüknek megfelelően készítse fel a továbbtanulásra és a társadalomba való majdani beilleszkedésre,
- fejlessze a jól működő képességeket, kompenzálja a sérült funkciókat, és stabilizálja a személyiség érzelmi, akarati oldalát,

- gazdagítsa, szélesítse az általános műveltség elemeit, készítse fel a társadalmi szerepekre, szocializációra,
- erősítse az önismeretet, az önértékelést, alakítson ki reális képet önmagáról, lehetőségeiről, korlátairól,
- őrizze meg a testi-lelki egészséget, alapozza meg a környezetvédő attitűdöt,
- alapozza meg a jogok és kötelességek törvényes gyakorlását,
- alapozza és szélesítse a pályaaorientációs ismereteit

A nevelő – oktató munka céljai a megszilárdító szakaszon

- Megismertetni a fiatalokat a munka emberformáló erejével, a gyakorlati munkavégzés színterével, felszereléseiével, eszközkészletével és alkalmazandó viselkedési, magatartási normákkal,
- Személyiségfejlesztő, nevelési célok,
- Önismeret, önértékelés, önbizalom, erősségek, gyengeségek, értékek feltárása a pályaterv kialakulása, megerősödése, összevetés a valósággal, életvitel, életmódelemek, értékítéletek, érzelmi kötődések, attitűdök, társadalmilag elfogadott munka és viselkedési szokások, szolidaritás, segítőkészség, felelősségérzet (önmagával, társaival, környezetével),
- A tanulók akarati tulajdonságainak fejlesztése, a szakmai önállóság kialakítása,
- A tanulók képességeinek, készségeinek (kommunikációs problémamegoldó megoldás, eszköztudás) fejlesztése,
- A „szakember kép” emberi tulajdonságainak kialakítása, a kognitív kompetencia fontossága, belső harmónia megteremtése = ismeret és lelkiismeret egysége.

6.1.3. A nevelő-oktató munka feladatai

Tudomásul kell vennünk, hogy tanítványaink egymástól különbözőek, így a fenti célok nagy feladatok elé állítanak bennünket. Iskolánk speciális helyzetéből adódik, hogy a ránk hárult egyes nevelési feladatokat a gyermekotthonnal- együttműködve, összehangolva kell végeznünk. Ezek közül a legfontosabb:

- a gyermekotthonnal együttműködve, az otthonosság alapfeltételeinek megteremtése és a családi légkör alapvető feltételeinek biztosítása, a gyermek és a felnőtt között mély, kötődő, érzelmileg gazdag kapcsolatok kialakítása,
- a tanulók viselkedésének, magatartásának formálása, a zökkenőmentes társadalmi beilleszkedés érdekében,
- az emberi együttélés szabályainak közvetítése, önmaga és társai másságának elfogadása, családi, oldott légkör megteremtése az intézmény minden területén, ahol az emberi és gyermeki jogok által adott értékek szabályozzák a működést,
- intézményünk egyik kiemelt pedagógiai törekvése az alapvető erkölcsi, etikai értékek megalapozása, közvetítése,
- megfelelő szociális és tanulási környezet biztosítása,
- a kommunikációs, szocializációs folyamatok elősegítése, fejlesztése, általános műveltség megalapozása, az életkor és az egyéni adottságok figyelembevételével,
- a sérült gyermek rehabilitációja, rehabilitációja és a jól működő képességek tudatos fejlesztése,
- az önálló tanulás képességének fejlesztése, egyénre szabott tanulási módszerek és technikák beiktatásával,

- az alapvető tanulási képességek fejlesztése az ismeretek megszerzésének, elsajátításának elősegítése,
- a testi- lelki egészség elősegítése, megőrzése, kompenzáló módszerek, technikák megtanítása,
- a tanulási, tevékenységeken keresztül az egész személyiség formálása, fejlesztése,
- a munka szeretete, ember és személyiségformáló hatása, társadalmi értékének megbecsülése,
- a végzett növendékek elhelyezése a számukra legmegfelelőbb intézménybe, vagy családba,
- Munkánkat az egyéni bánásmód és a személyre szabott pedagógiai eljárások szem előtt tartása jellemzi.

A nevelő-oktató munka feladatai bevezető, kezdő szakaszon

- a személyes kompetenciák fejlesztése, valamint a kompetencia alapú nevelési, tanítási-tanulási folyamat bevezetése.
- pedagógiai munka központjában a személyre szóló fejlesztés törekvése álljon, a tanulói érdeklődésre épített, ezáltal, motivált munkában fejlessze a kisgyermekben a figyelem, a kitartás és az emlékezet képességét és előmozdítsa érzélemlilágának gazdagodását,
- alakítsa ki a helyes tanulási szokásokat,
- működjön közre a tanulási nehézségekkel való megküzdés folyamatában (egyénre szabott feladatok) és pedagógiai módszerek beiktatásával,
- törődjön azoknak a hátrányoknak a csökkentésével, amelyek a gyerekek szociális, kulturális környezetéből vagy eltérő ütemű éréséből adódnak,
- erősítse meg a humánus magatartásmintákat, szokásokat,
- törekedjen az egyéni képességek fejlesztésére, kibontakozására, egyéni bánásmód alkalmazásával,
- tudatosítsuk a gyerekekben a szűkebb és a tágabb környezetükből felfedezhető értékeket,
- fejlessze a kommunikációs képességeket és rakja le a szocializáció alapjait,
- alkalmazza a játék megszerettetését, kreatív és fejlesztő hatását munkánk során, törekedjünk a sikerélmény biztosítására és a kudarcok elkerülésére,

A nevelő-oktató munka feladatai alapozó és fejlesztő szakaszon

- személyes kompetenciák fejlesztése
- iskolai tevékenységek közben fejlesszük a tanulók önismeretét, együttműködési készségét, akaratát, szolidaritás-érzetét,
- teremtsünk olyan helyzeteket, amelyekben a tanulók gyakorlati módon gyakorolhatják, igazolhatják megbízhatóságukat, ill. etikai értékeiknek hitelességét,
- tudatosítani kell a tanulóknál a közösség demokratikus működésének értékeit és annak általános, illetve a nemzeti, nemzetiségi és az etnikai hagyományok ápolását,
- fejlessze a tanulóknál a nemzeti azonosság-tudatot és az egymás mellett élő kultúrák megismerésének igényét,
- erősítse az Európához való tartozás tudatát és ismerje meg más népek hagyományait, kultúráját, szokásait,
- fejlessze a tanulóknál azokat a készségeket, képességeket, amelyek a mikro- makró környezettel való harmonikus, konstruktív kapcsolatokhoz szükségesek,
- biztosítsa az önálló életvitel, a társadalmi beilleszkedés módjainak, lehetőségeinek megismerését,

- alakítsuk ki az önálló tanulás és ismeretszerzés készségét,
- biztosítsa a lehetőségeket a továbbtanuláshoz
- alakítson ki a munkához való pozitív viszonyt, serkentsen tartós munkavégzésre, teremtsen ehhez kedvező feltételeket.

A nevelő-oktató munka feladatai megszilárdító szakaszon

- A személyiség komplex kompetencia fejlesztése (olyan értelmes életre nevelni, ami
- nem az ember lényé ellen való) élni tanítás hittel, emberi tartással, tudás egységével, igazodási pontok segítségével,
- Értéknek tekinti a tudást, az egészséges életmódot, a humanista és demokratikus gondolkodást (egymás iránti tisztelet a különbözőség értékékként való elfogadás megértő kommunikáció),

6.1.4. A nevelő-oktató munka eszközei, eljárásai

Nevelési eszköznek leggyakrabban a gyerekek fő tevékenységi formáit tekintjük, amelyekben a nevelési folyamat realizálódik. A nevelési módszer pedig a kitűzött nevelési cél elérése érdekében alkalmazott eljárás.

Célja, hogy a tanulókat pozitív tevékenységre készítssük, valamint kiküszöböljük a negatív hatásokat. Az eljárás a módszer megvalósulását jelenti. Eljárás egymagában nem létezik, mindig eljárások rendszerében gondolkodunk.

Leírtak alapján arra a következtetésre jutunk, hogy: a nevelés eszközei, eljárásai, valamint a nevelés módszerei a nevelési folyamat egymással összefüggő, egymást feltételező nagyon fontos elemei, tényezői, elválaszthatatlanok a nevelés céljaitól

Ebből adódóan a nevelési módszereinket hozzá kell igazítani az előzőekben leírt célokhoz. A nevelési módszereknek igazodniuk kell egyrészt a tanuló életkori sajátosságaihoz, értelmi fejlettségükhöz és a tanulók képességeihez, másrészt igazodniuk kell a pedagógusok személyiségéhez, pedagógiai felkészültségéhez, kultúrájához és vezetői stílusához, harmadrészt igazodniuk kell a mindenkori szituációhoz és annak tartalmához. Mivel tudjuk, hogy nincs két egyforma tanuló, sem két egyforma pedagógus így a nevelési módszereket úgy kell megválasztani, hogy a leghatékonyabbá tegyék a nevelési-oktatósi folyamatot.

A hagyományos tanítási – tanulási folyamatban gyökeres változás a folyamat sorrendjének megváltozása, a „mit hogyan, miért” meghatározó kerete felcserélődik a „miért, hogyan, mit” modelljével.

Egyszerűen megfogalmazva talán az „életre nevelünk” elvének kell jobban érvényesülnie az általános ismeretközpontú nevelés – oktatás és az ebből következő készségfejlesztés mellett. Tudjuk, hogy a módszereket, eljárásokat külön-külön alkalmazni szinte lehetetlen, azért csak módszerkombináció alkalmazásával lehetünk hatékonyak, ezt az egész nevelési-oktatósi folyamaton át szem előtt kell tartani.

6.2. A tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések

A képesség-kibontakoztató és az integrációs felkészítés szabályai

Az általános iskolánkban a tanulók szociális helyzetéből és fejlettségéből eredő hátrányok ellensúlyozása céljából képesség-kibontakoztató vagy integrációs felkészítést kell szervezni, amelynek keretei között a tanulók egyéni képességeinek figyelembevételével, tehetségük kibontakoztatása, fejlődésük elősegítése, a tanulók tanulási, továbbtanulási esélyének kiegyenlítése folyik. A képesség-kibontakoztató felkészítést valamennyi évfolyamon, osztályban megszervezzük mivel minden osztályban van halmozottan hátrányos helyzetű tanuló.

Az iskola igazgatója felveheti a képesség-kibontakoztató felkészítésbe azt a tanulót is, aki nem halmozottan hátrányos helyzetű, feltéve, hogy a tanuló hátrányos helyzetűnek minősül.

Integrációs felkészítésben vesznek részt azok a képesség-kibontakoztató felkészítésben részt vevő tanulók, akik egy osztályba, osztálybontás esetén egy csoportba járnak azokkal a tanulókkal, akik nem vesznek részt a képesség-kibontakoztató felkészítésben. A képesség-kibontakoztató és az integrációs felkészítés megszervezése nem járhat együtt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók elkülönítésével.

A képesség-kibontakoztató felkészítés keretében az iskola biztosítja:

- a személyiségfejlesztéssel, kapcsolatos pedagógiai feladatokat
- a közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatokat
- az egészségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatokat
- a tehetség-képesség kibontakoztatását segítő pedagógiai feladatokat
- a tanulási kudarcnak kitett tanulók fejlesztését segítő programot
- beilleszkedési magatartási tanulási nehézségekkel küzdők segítségét
- a gyermek és ifjúságvédelmi feladatok ellátását
- a szociális hátrányok enyhítését segítő pedagógiai tevékenységet.

6.2.1. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

A különböző ismeretek elsajátítása során törekszünk a tanulók értelmi, önálló ismeretszerzési, kommunikációs, egészséges és kulturált életmód iránti cselekvési motívumainak, képességeinek kialakítására, személyiségfejlesztésére.

Tanulóink állapotát, helyzetét szem előtt tartva igen sok feladat hárul ránk a személyiség komplex fejlesztése során. Ezek közül a legfontosabbak:

- az önismeret – önfejlesztés,
- társismeret – kapcsolatfejlesztés,
- testi - lelki egészség kialakítása, karbantartása, megőrzése,
- beilleszkedés és az én-védelem,
- környezet iránti felelősség kialakítása,

Tanulóinkra jellemző személyiségzavarok vezető tünetei:

Önértékelési, önismereti problémák, hiperaktivitás, magatartászavar, hospitalizáltság, regresszió, neurózis, pszichiátriai tünetegyüttes, agresszió.

Tanulóinkra jellemző személyiségzavarok szocializációs okai lehetnek:

- az anya- gyermek kapcsolat zavara,
- mintakövetés, utánzás, azonosulás akadályozottsága,
- belső kontroll kiépítésének elmaradása,
- magatartás-szabályozók hiánya, fejletlensége,
- értékrend hiánya, labilitása,
- viselkedési szabályok nehéz elsajátítása,
- lelki egészség kialakítását és fenntartását segítő erkölcsi normák ismeretlensége,
- értelmes életvitel tudatosításának hiányossága,
- a kommunikációs és beilleszkedési zavarok, melyek kihatnak a társas kapcsolatokra.

Feladatunk a személyiségben rejlő lehetőségek és gátak feltárása, a személyiség stabilizálása, az önálló döntéshez szükséges képességek kialakítása.

Ezeken keresztül a tanulók megismerik önmagukat, szűkebb és tágabb környezetüket. Elsajátítják a konstruktív életvezetéshez (szociálisan értékes, de egyénileg is eredményes) szükséges értékeket, alkalmazkodnak és figyelembe veszik a körülöttük élőket.

Kognitív személyiségfejlesztés

Ahhoz, hogy mindez teljes mértékben eredményessé váljon, szükségesek a személyiségjegyekkel összehangolt egyéni tanulási módszerek és eljárások valamennyi tantárgyban. A fejlesztendő képességek a következő területekre oszthatók:

- intellektuális képességek (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás)
- kommunikációs képességek (beszéd, olvasás, írás)
- cselekvési képességek (mozgás, erőfeszítés, reális önértékelés képessége)

Szociális személyiségfejlesztés

A társadalom által kívánatosnak ítélt szociális viselkedés és kulturális szokások megismertetése, egyéni fejlesztése, a társadalomban való együttélés szabályainak megtanulása, társadalmunk által kialakítandónak vélt szociális viselkedés elsajátíttatása mellett, a nyitottság, a tapasztalatszerzés, a megértés és az elfogadás kinevelése, mindez a tanulók elé tárt értékválasztásban, a társadalomban lévő sokszínű értékrend, réteggkultúra, életvitel és szokásrendszer megismertetésében mutatkozik meg. Képessé kell tenni a diákokat arra, hogy konfliktusaikat konstruktív módon tudják kezelni és váljanak képessé a megélt konfliktusok hasznosítására önismeretük fejlesztésében, társas kapcsolataik minőségének javításában. A feladatokban foglalt műveletek meglehetősen sokfélék. Közülük a legjelentősebbek az ismeret feldolgozó, gyakorló, alkalmazkodó műveletek, kooperációs és kommunikatív, szociomorális akciók, tevékenységtervező és tevékenységszervező, végrehajtó, tevékenységirányító, ellenőrző, értékelő műveletek.

Mindez bizonyítja a feladat centrikus, fejlesztésre orientált gyakorlatok megvalósítását. A feladatok széles körű és változatos alkalmazása a személyiség teljes fejlődését képes garantálni.

6.2.2. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Az ember, társas lény. Élete során különböző közösségekhez, egymással bonyolult kölcsönhatásban lévő közösségrendszerekhez tartozik. A közösségfejlesztés célja: hogy a közösség, mint tevékenységi keret segítse az egyén fejlődését, fogyatékosságait figyelembe véve - képességeinek kibontakozását, úgy hogy azok egyéni lehetőségeinek maximumára jussanak el.

A nevelés-oktatás folyamatában a növendékek jussanak olyan ismeretek birtokába, végezzenek olyan közösségi tevékenységet, amelyek segítik eligazodni őket az emberi közösségek rendszerében. Tanulóink tudjanak különbséget tenni értékes és értéktelen kapcsolatok között. A pedagógiai folyamat során segítsük hozzá tanulóinkat, hogy felismerjék saját és mások értékeit, fogadják el azokat és a máságot. Találják meg - saját képességüknek egyéniségüknek megfelelő közösségi szerepüket. Ismerjék meg azokat a társas együttélés alapvető szabályait, amelyek a közösségben való harmonikus kapcsolatok kialakításához elengedhetetlenek.

A közösségért végzett munka kiemelten fontos szerepet játszik a közösségi kapcsolatok fejlesztésében. Az osztályközösségekben felelősi rendszer működik, mellyel biztosítjuk a munkamegosztás, illetve másokért és a közösségért végzett munka felelősségteljes elsajátításának, technikáinak megismerését, gyakorlását.

A tantestület feladatai

Olyan pedagógus közösség kialakítása, amely összehangolt követeléseivel és nevelési eljárásaival az egyes osztályokat vezetni és tevékenységüket koordinálni tudja. A közvetített ismeretek és szervezett tevékenységek során segítjük a következő értékek beépülését tanítványaink személyiségébe.

- megismerik népünk kulturális örökségének jellemzőit, sajátosságait, nemzetközi kultúránk nagy múltú értékeit
- betekintenek az európai és más népek kultúrájába, hagyományaiba, szokásaiba
- harmonikus kapcsolat a természeti és társadalmi környezettel
- a nemzeti önismeret és hazaszeretet.
- szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális emlékeinek és hagyományinak ápolása
- más népek kulturális, nemzeti értékeinek megbecsülése

A közösségi nevelés területei:

- Tanítási órák
- Tanórán kívüli foglalkozások
- Szabadidős tevékenység
- Diákönkormányzati munka

Tanítási órák

A tanórán megvalósítható közösségfejlesztés feladatai; a tanulás támogatása kölcsönös segítségnyújtással, ellenőrzéssel, a tanulmányi és munkaerkölc erősítésével. A közösségi cselekvések kialakítása, fejlesztése példamutatással, helyes cselekvések bemutatásával, bírálat, önbírálat segítségével történik. További cél a tanulók önállóságának, öntevékenységének fejlesztése, különböző változatos munkaformákkal (csoportmunka, differenciált, egyéni munka, verseny) az egymásért való felelősség érzésének erősítése.

Tanórán kívüli foglalkozások

A sokoldalú és változatos foglalkozások hozzájárulnak a közösségi magatartás erősítéséhez. Átgondolt játéktervvel és a tevékenység pedagógiai irányításával biztosítjuk, hogy a különböző játékok és tevékenységek megfelelően fejlesszék a közösséget és erősítsék a közösséghez való tartozás érzését.

A fenti célok és feladatok megvalósítását elősegítő tevékenységek:

- tárgykészítés, tanulói alkotások
- részvétel az iskola és környezete (udvar, épület, osztály, mellékhelyiségek, stb.) tisztaságának megőrzésében és fenntartásában
- aktív és felelős részvétel az iskola és környezete (udvar, kert, épület, osztály, mellékhelyiségek, bútorok, berendezési tárgyak) állapotának megőrzésében, védelmében, helyreállításában, javításában
- részvétel az iskola és környezete esztétikájának, belső képének (osztályterem, folyosórészek, stb.) alakításában, javításában, dekorálásában
- aktív részvétel a szelektív hulladékgyűjtésben

Szabadidős tevékenységek

A séták, kirándulások elmélyítik a természetszeretet és környezet iránti felelősséget. A fenti célok és feladatok megvalósítását elősegítő tevékenységek:

- kirándulások, túrák, múzeumlátogatások Budapesten, az ország más tájain
- táborozások és erdei iskolák
- népi játékok, táncok, báb és egyéb előadások, jelenetek, dramatikus játékok

6.2.3. Az egészségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Az iskolai környezeti-és egészségnevelési programunk akkor szolgálja igazán a diákok érdekeit, ha megvalósulásuk hozzájárul a közoktatás-fejlesztés stratégiai céljainak eléréséhez. Programunk kompatibilis a Nkt. egészségfejlesztési célkitűzéseivel.

Az élethosszig tartó tanulás megalapozása a kulcskompetenciák fejlesztése révén

A környezetről szóló tudás megszerzése során a diákok élet-közeli helyzetekben gyakorolják, erősítik az élethosszig tartó tanulás képességének fejlesztési folyamatában is nélkülözhetetlen kompetenciáikat (pl. értő olvasás, tudományos adatgyűjtés és elemzés, szóbeli információszerzés más emberektől, kommunikációs kompetencia).

Az oktatási esélyegyenlőtlenségek mérséklése

A környezeti nevelési tevékenységek fontos elemei az esélyegyenlőtlenségek csökkentésének. A hagyományos óraszervezéstől eltérő tanulási formák sok lehetőséget adnak azon diákok érvényesülésére, fejlődésére is, akiket a hagyományos tanórai keretekben nem, vagy csak kevéssé sikerül aktivizálni, fejleszteni.

A helyi tantervnek biztosítania kell, hogy a tanulók életkorához, az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák az egészségfejlesztéssel, a fogyasztóvédelemmel, a környezetvédelemmel, a közlekedésre neveléssel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására az infokommunikációs technológiák alkalmazásával.

A környezeti nevelés módszertani kínálatában a sajátos nevelési igényű tanulókat jól segítő módszerek is fellelhetők. A környezeti nevelés széles módszertani választéka garancia arra, hogy a környezeti nevelés keretein belül megoldható a diákokkal való differenciált foglalkozás, illetve az egyénre szabott pedagógiai módszerek alkalmazása.

Az iskolai egészségnevelési programok akkor szolgálják igazán a diákok érdekeit, ha permanensen, szisztematikusan egymásra épülve fejleszti a gyermekek gondolkodását e témakörben úgy, hogy a képzési időszak végére saját testi-lelki egészségét preventíven megóvó, mások egészségét károsan nem befolyásoló, kiegyensúlyozott, a társadalom számára hatékony emberré váljon fejlettségének megfelelő optimális szinten.

Az oktatás minőségének fejlesztése

A környezet-és egészség nevelésben alkalmazott módszerek sokfélesége elősegíti a tanítás-tanulás folyamatának módszertani megújítását. A környezeti –és egészségnevelés jelen-, illetve jövőorientáltsága pedig segíti a tanításközpontú pedagógiából a tanulásközpontúba való átmenetet.

A pedagógus szakma fejlődésének támogatása

A környezeti-és egészség nevelés az egyik legdinamikusabban fejlődő területe a pedagógiai gyakorlatnak, így az avval való foglalkozás nagymértékben támogatja a pedagógusszakma fejlődését. Az iskola főszereplő az egészség-és környezeti nevelésben, mert:

- a gyermekek éveken át látogatják naponta az iskolát,
- a tanulók a személyiségfejlődésük szempontjából a legképlékenyebb időszakot töltik az intézmény falai között,
- az iskola gyermekekre gyakorolt hatása komplex, kommunikációs üzenetként fogható fel,
- társadalmi intézményi jogköréből adódóan más társadalmi intézmények kölcsönhatásában létezik.

Az oktatás tárgyi feltételei javítása

Az alaposan előkészített, átgondolt környezeti-és egészségnevelési program nem csak az iskola sikeres környezeti-és egészségnevelési munkájának záloga, hanem nagymértékben hozzájárul az iskola egyéb célkitűzéseinek megvalósításához is.

Az iskolánk csak akkor tud megfelelni a rohamosan változó társadalmi igényeknek, ha maga is változik, s terveinket – köztük a környezeti-és egészségnevelési programot – is módosítjuk a változásoknak megfelelően.

6.3. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység

6.3.1. A tehetség, képesség kibontakoztatását segítő tevékenységek

A pedagógusainknak kötelessége, hogy nevelő-oktató tevékenysége során figyelembe véve a gyermek, tanuló egyéni képességeit, tehetségét, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét és fejlettségét, fogyatékosságát, segítse a gyermek, tanuló képességének, tehetségének kibontakozását.

Iskolatípusunkban, ahol tanulásban és értelmileg akadályozott tanulóink vannak, ritkán találkozunk a tehetség általánosan ismert fogalmával. Nem beszélhetünk hagyományosan értelmezett tehetségkutatásról, ehelyett egyes tanulóinknál felfedezhető bizonyos képességek fejlettsége (pl. zenei, rajz, manuális, sport, stb.). Ezeknek a képességeknek kibontakoztatását segítő tevékenységünk a következőkben nyilvánul meg:

Nemcsak a kötelező tanórákon belül ápoljuk, fejlesszük, hanem a tanórán kívüli tevékenységek bővítésével igyekszünk tág teret biztosítani e tevékenységeknek.

- Tehetséggondozó és fejlesztő foglalkozásokat szervezünk
- Lehetővé tesszük a gyermek részvételét házi, megyei, országos versenyeken.
- Erre a célra szánt pályázatokon való részvételt biztosítunk.
- Felzárkóztatások és ezáltal az önálló ismeretszerzési technikák elsajátításának megismertetése (pl. könyvtárhasználat bemutatása, informatikai eszközök használata, más körökön való részvétel támogatása).

Szakkörök

A manuális képességek fejlesztésére szakkörök beindításával (pl. barkácsolás, kézimunkázó) biztosítjuk a gyermekeinknek a lehetőséget arra, hogy az alkotó képességüket kibontakoztathassák. A szakkörök anyagi fedezetét intézményünk biztosítja. Gyermekeink örömmel és nagy létszámban járnak mind a két szakkörre, ahol kreativitásukat megmutathatják, és gyönyörű alkotások születnek kezük nyomán. A foglalkozások nemcsak a képesség fejlesztésére korlátozódnak, hanem, türelme, figyelme, finommotorikája is csiszolódik, fejlődik. A szakkörök indítását minden tanévben lehetőségeinkhez, és adottságainkhoz mérten újra tervezzük.

Tanulmányi versenyekre felkészítő foglalkozások

- tanulmányi versenyek: házi, regionális
- szavalóversenyek: házi, regionális
- legjobb olvasó: házi
- szépíró verseny: házi
- rajzversenyek: házi,
- kulturális szemlék: házi, regionális

Sportkör

A sportkör alapvető célja a szabadidő hasznos, vidám eltöltése, az erőnlét, az ügyesség az állóképesség fejlesztése, az energiák levezetése, harmonikus összerendezett mozgás kialakítása.

- A mindennapos testedzés formái:öt óra testnevelés órarend szerint,
- sportversenyek: házi,

Könyvtár

Az iskola könyvgyűjteményét az intézmény minden tanulója és dolgozója igénybe veheti. A városi könyvtár csoportosan és egyénileg is látogatható.

Tanulmányi kirándulások

Fontos a kirándulások tudatos szervezése, hogy mindig nevelő jellegűek legyenek, segítsék az oktató-nevelő munkát.

Jellege szerint

-természetismereti

-társadalom ismereti (múzeumok, kiállítások, ünnepélyek látogatása)

-egészséges életre nevelés (gyalogtúrák, kerékpártúrák, lovaglás)

6.3.2. A beilleszkedési, magatartási és tanulási nehézségekkel küzdők segítése

A gyermek szocializációja által válik társadalmi lénnyé, elsajátítja, személyiségének részévé alakítja a társadalom értékeit, viselkedési normáit. Ez a folyamat a csecsemőkorban kezdődik és tart a gyermekkor, serdülőkor és az ifjúkor alatt. Az iskola ebben a folyamatban - mint személyiségfejlesztő műhely-, értékközvetítőként működik. A társadalmilag érvényes tapasztalatok, elvárások, értékek rendszerét közvetíti a gyermek felé. A szocializáció eredményességén, a társadalmi beilleszkedés sikerén mérhető az adott iskola pedagógiai tevékenysége, hatékonysága. Az iskolai évek ideje alatt le kellene tudni küzdeni, vagy legalábbis enyhíteni, csökkenteni kellene ezeket a szocializációs zavarokat, viselkedési, beilleszkedési nehézségeket.

A program célja, segíteni azon tanulóknak, akik szociális körülményeiket tekintve hátrányos helyzetűek.

- Családi mikrokörnyezetéből adódóan hátrányos helyzetűek.
- Gyermekotthonban élő gyermekek.
- Szülők hiánya miatt, csonka családban felnövő gyermekek.
- Munkanélküli (fogyatékos) szülők gyermekei.
- Fogyatékosai miatt hátrányos helyzetű gyermek. Szülők felkutatása.

A helyzetfelmérések után (szűrés, diagnosztizálás) után meghatározzuk a tevékenység célját, módját az ellenőrzés rendszerességét, és a szociális hátrányok enyhítését szolgáló tevékenységek ütemtervét:

A szociális hátrányok enyhítését iskolánkban az alábbi tevékenységi formák szolgálják:

- Felzárkóztató, illetve tehetséggondozó programok.
- Drog és bűnmegelőzési programok.
- Pályaorientációs tevékenység.
- Kapcsolatfelvétel, társintézményekkel, áthelyező bizottságokkal.

A beilleszkedési nehézségekkel küszködő gyermekek problémáival -az eddigi gyakorlatnak megfelelően- kiemelten foglalkozunk. A pedagógusok, nevelők ilyen irányú tevékenységét összehangoljuk, megfelelő pszichológiai, orvosi, nevelési tanácsadói és gyermekjóléti közreműködéssel.

A nevelés bonyolult kölcsönviszonyok összessége. Nehezen nevelhető az, akinek a magatartása jelentősen eltér az adott életkorban elvárhatótól és azt általánosan alkalmazott pedagógiai eszközökkel nem lehet megváltoztatni.

A nevelési nehézségek csoportosíthatók: tünetek-, eredet-, a lefolyás típusa-, és súlyossága szerint. A nevelési nehézségek leggyakrabban magatartási zavarokból erednek. Ezek a tünetek az alkalmazkodás, a beilleszkedés nehézségében nyilvánulnak meg.

Feladatunk, a tanuló személyiségének és környezetének megismerése, a problémák gyökerének feltárása. A fejlesztő módszerek megbeszélése, egyeztetése a családdal. A megfelelő beilleszkedés hatékony segítése. A szülők segítése a családi és a nevelési konfliktusok megoldásában. Ennek érdekében fejleszteni szükséges a gyermek önismeretét, önbizalmát, együttműködési, kapcsolatépítési képességét, szerepelni tudását, konfliktuskezelői képességét. A fejlesztés színterei az iskolai, az osztályközösségi programok. Az elérendő cél a tanulók felelősségtudatának, önfegyelmének, kezdeményezőképességének, csoportmunkára való alkalmasságának kialakítása.

Együttműködés a segítő szakemberekkel:

A probléma hatékony megoldásának módozatai:

- Szükséges a szituáció egészének a megértése, a gyermek indítékának, tetteinek a megismerése (ok feltárása).
- A gyermekkel kapcsolatos, pontos információszerzés.
- A tanuló viselkedésének pontos megfogalmazása, a probléma pontos elemzése.

Miután a helyzetelemzés megtörtént, szükséges azt az arra hivatott szakemberekkel megbeszélni és a problémák kezelését elindítani (iskolaorvos, iskolapszichológus, pszichiáter, szociálpedagógus, gyermekvédelmi és gyermekjóléti szolgálatok).

A gyermeket tanító gyógypedagógus aktív résztvevője ennek a folyamatnak. Nagyon sok minden függ tőle, hogy milyen eredményesen zajlik a zavarban szenvedő személyiség fejlesztése. Ennek érdekében egy speciális program kidolgozása, megtervezése szükséges.

Ennek mozzanatai a következők:

- okkeresés, a közvetlen vagy távolabbi ok, háttér megtalálása,
- a kivezető út megtervezése, a gyermek eredeti szükségleteivel, indítékaival összhangban,
- a gyermek és a pedagógus közös tevékenységére épülő eljárás, a nevelő a gyermek mellé állva, vele együttműködve, esetenként partneri kapcsolatban alakítja ki a nevelési szituációt,
- az osztálytársak bevonása a megoldásba, nem csupán a közös megvitatás, hanem a társakkal végzett együttes tevékenység megszervezése,
- a gyermek saját aktivitásának ösztönzése, cselekvéses vagy verbális formában,
- a gondot jelentő viselkedéshez való viszony megismerése, a gyermek szándékainak igényének felébresztése a helyzet megoldására, életkori sajátosságait figyelembe véve,
- a gyermek szükségleteinek kielégítése, indítékainak figyelembe vétele,
- a nevelők őszinte érzelemnyilvánítása, a negatív megnyilvánulások hatásának, következményeinek a gyermek által történő észlelése, tapasztalása,
- önkritikus magatartás a pedagógiai tevékenység megváltoztatása,
- iskolai pedagógiai lehetőségének végiggondolása,
- a pedagógus kollégák bevonása a megoldásba,
- a szülők bevonása a megoldásba,
- a folyamat következetes értékelése, jelzése a résztvevők felé,

A fentiekből látható, hogy beilleszkedési és magatartási nehézségekkel összefüggő tevékenységünk még összetettebbé teszi a tantestület feladatát. A probléma megoldásában feltétlenül segítenek a nálunk több éve alkalmazott módszerek:

- a kis létszámú tanulócsoporthoz kialakítása,
- egyéni és különleges bánásmód (nagyon fontos a pedagógus beállítottsága, attitűdje a probléma megoldásában),
- egyéni továbbhaladási lehetőségek (sokszor a számtalan tanulási kudarc, különböző képességbeli, beilleszkedési és magatartási zavart, hibás önértékelést idézhet elő, ezért fontos ezeket elkerülni),
- személyes kontaktus kialakítása, és a személyes ráhatás, kötődés (fontos az egyénre szabott négy szemközti beszélgetés),
- egyéni fejlesztés és a sikerélményhez juttatása,
- gyermek motiválása (a konkrét cselekvési szituációk megteremtése, ezáltal növeljük a gyermek praktikus intelligenciáját, részvételét a folyamatban),
- az önértékelése és mások értékelése is legyen a realitáshoz közelítő,
- kerüljük el az általánosító ítéleteket,
- segítsük a gyermek társas kapcsolatainak kiépítését, segítsünk neki felelősséget vállalni önmaga és adott esetben mások iránt is, lássa hibáit, de értékeit is,
- képességei szerint legyen bevonva a közösségi munkába, vállaljon a csoportért feladatot, ne kerüljön a csoport perifériájára.

A pedagógusokkal szemben a következő elvárások fogalmazhatók meg:

- Ismerje a részképesség-zavar tünet-együttesét,
- Tudjon differenciáltan nevelni-oktatni,
- Semmiféle hátrányos megkülönböztetés, degradáció nem érheti részéről a tanulót,
- Vegye figyelembe a tanulók eltérő képességeit, a hátránnyal küzdők fejlődését önmagukhoz képest nézze,

- A pozitívumokat erősítse, adjon esélyt a kiemelkedésre,
- Nevelje a közösséget a különbözőségek tolerálására.

Elvárások az osztályfőnökkel szemben:

- A szülővel kiemelten figyelmesen és tapintatosan viselkedjen, törekedjen a hatékony együttműködés kialakítására,
- A tanuló problémáit értesse meg a szaktanárokkal,
- Segítse a tanuló megfelelő iskolafokozatba kerülését, pályaválasztását,
- Szükség esetén a tanuló iskolai magatartásáról, teljesítményéről adjon írásbeli véleményt.

6.3.3. A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkózását segítő program

Gyermekeink tanulási nehézségekkel küzdenek (tanulásban és értelmileg akadályozottak). Ez a tény a Pedagógiai Szakszolgálatok döntése alapján történik. A Szakértői Bizottság szakvéleményében külön rátér arra, hogy milyen területeken történjék kiemelten a fejlesztés. Gyermekeink nagy része már az intézményünkbe kerülése előtt a kudarcok sorozatát éli meg (bukások a normál általános iskolában, nem megfelelő szociális háttér, állami gondozásba vétel, több intézményben való nevelkedés). Nagyon hosszú, szakszerű nevelési-oktatási munka után tudjuk ezeket a felsorolt hátrányokat kompenzálni, csökkenteni.

Alapelvünk, amelyet minden tevékenységünkben szem előtt tartunk, mivel a gyermekeink egyéni képességei eltérnek egymástól, így a tanórai foglalkozásokon a differenciálás alapelvét feltétlenül alkalmazni kell a különböző tantárgyak tanításakor. Egyénre szabott tantárgyi feladatok adása nélkülözhetetlen a megfelelő fejlesztés érdekében, így biztosított az a lehetőség, hogy a kiemelt képességű tanuló és a gyenge képességű tanuló saját ütemében haladjon. Gyógypedagógusaink a differenciálás alapelvét évek óta eredményesen alkalmazzák a tanórai foglalkozásokon.

Programunkban a tanulási kudarc probléma megelőzésében és kezelésében nagyon sokat segít:

- az egyéni haladási ütem biztosítása,
- serkentő, fejlesztő és fejlesztést segítő értékelés,
- differenciált oktatás szervezése,
- szoros együttműködés az iskola és a szülő, illetve gyermeknevelők között,
- alacsony osztálylétszám megvalósítása,
- a követelményekben a maximalizmus elkerülése,
- az iskola felszereltségének javítása, fejlesztése,
- az ép funkciókra való támaszkodás,
- felzárkóztatás biztosítása (egyéni, rehabilitáció, rehabilitáció, korrekció)

Iskolánkban a tanulási nehézségekkel való foglalkozás, azok rendezése alapvető törvényben meghatározott feladat, melyet a rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások keretében valósítunk meg.

Ezekon a foglalkozásokon tanulóink gyengébb részképességeinek fejlesztése történik melyet az iskola gyógypedagógusai látnak el.

A gyermek joga, hogy az önmagához viszonyított leoptimalisabb szintre jusson el. Ehhez speciális nevelési szükségleteinek változatos módon való kielégítését fejlesztő, terápiás eljárások alkalmazását igényli.

A foglalkozások célja: a gyermek pszichés fejlődési jellemzőit megragadva, azokat a területeket kívánjuk fejleszteni, amelyek elmaradásának következményeként lépnek fel a különböző tanulási zavarok.

A rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások pedagógiai célúak a fogyatékoságból eredő hátrányok csökkentését segítik.

A fejlesztés a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálására, az eszköztudás fejlesztésére, a felzárkóztatásra irányul.

A tanító pedagógus és rehabilitációs rehabilitációs foglalkozásokat vezető pedagógus szoros kapcsolatot tartanak a gyermek fejlődése érdekében.

Az év végén végzett értékelés tükrözi az éves munka eredményességét, és feladatot szab a következő tanév fejlesztő munkájának.

A fejlesztő folyamat során, az ismeretek nyújtása, képességek fejlesztése, jártasságok, készségek kialakítása közben történik a sérült funkciók korrigálása, átszervezése az elveszettek pótlása, újra kialakítása a ki nem alakultak kiépítése, további sérülések megelőzése, a képességstruktúra egyensúlyba hozása. Mindez csak sérülés specifikusan, differenciáltan valósulhat meg. A fejlesztő munka egyénre szóló, élet közeli, motivált és kontrollált kell, hogy legyen.

Iskolánk nagy figyelmet fordít és fordított ennek a problémának kezelésére. Olyan szellemben igyekszünk tanítani, nevelni, ahol a gyermeket több sikerélményhez tudjuk juttatni. Ezeknek a foglalkozásoknak a megszervezési elveinél feltétlenül figyelembe kell venni a gyermek képességeit, tanulmányi sikereit és a teljesítménycsökkenésének az okait.

Tudjuk, valljuk, hogy a tanulási kudarc nagyon nagy negatív hatással van a gyermek egész személyiségfejlődésére, erősen összefügg a beilleszkedési és magatartási nehézségekkel. Tapasztalatainkból bátran kijelenthetjük, hogy az a gyerek, aki a tanulási folyamatban állandó kudarnak van kitéve, az más területeken próbál sikerélményhez jutni így alakulhat ki nála deviáns magatartás, illetve beilleszkedési zavar.

Törekszünk arra, hogy a tanulás és az iskolába járás ne váltsa ki, pszichés tüneteket gyermekeinknél. Több éves próbálkozásaink után sikerült elérnünk, hogy a gyermekeink örömmel járnak az iskolába olyan kiváló kapcsolatot sikerült kialakítani a tanári közösség és a tanulóink között, amely minden téren tükrözi hatását a nevelési- oktatási munka terén. Ennek eredményeképpen tanulóink mindenféle kisebb-nagyobb személyes problémáikkal felkeresik tanáraikat, osztályfőnököket, nevelőiket, s megbeszélik azokat.

Iskolánkban próbáljuk messze elkerülni a kudarcot okozó tényezőket, ehelyett a gyermek motiválását, sikerélményhez való juttatását, képességeinek fejlesztését, egyéni adottságait, szükségleteit vesszük figyelembe (differenciálással), a türelem és a tolerancia alkalmazásával.

6.3.4. A szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenység

A gyermekek és a fiatalok állandó konfliktusoknak vannak kitéve az iskolában. Azok, akik nem tudnak eleget tenni a követelményeknek (saját képességeik, az iskola, az otthon és a társadalom igényei között) a konfliktust stresszként élik meg. Iskolánkba bejáró, nem állami gondozott gyermekek közül néhányan már eleve hátrányos helyzetben kezdik meg az iskolát. Családi életük sem anyagi, sem szellemi értelemben nem biztosítja a helyes életvezetésre való felkészülést. A szegényebb környezetből származó gyerekek esetében ez gyakran rossz hatással van úgy az iskolalátogatás rendszerességére, mint az iskolai eredményre. Az elhanyagolt és durva környezetben felnövő gyermekeknek fokozott igényük lenne az iskolában kapható védelemre és gondoskodásra. Valójában bármely társadalmi rétegből származzék is a gyerek, ha valamely okból nem tanul, nem teljesít képességeinek megfelelően, akkor az iskolai gyermekvédelemnek törődni kell vele.

Ha az iskola olyan légkört teremt, ahol a gyermek őszintén elmondhatja az iskolai léttel kapcsolatos nehézségeit, feltárhatja otthoni gondjait, ezzel eredményesen lehet hozzájárulnia

gyermek személyiségének alakulásához. A tanulók és a környezete számára is legfontosabb eredmény, hogy a beavatkozások, a megelőző és fejlesztő tevékenység eredményeképpen megerősödött személyiségek kerülnek ki az iskola falai közül.

Az iskolai szociális munka területei:

- Hátrányos körülmények között élő tanulók segítése
- Ismertessük meg a gyerekekkel a társadalmi kívánalmakat, képessé tenni őket arra, hogy ezekkel reálisan számolni tudjanak
- Segítségnyújtás személyes és tanulási előrelépésükhöz
- Megtanítani őket a már meglévő konfliktusok kezelésére

A különböző tevékenységformák meghatározásával, s beépítésével a nevelési-oktatási folyamatba, segíthet az iskola, a hátrányos helyzetű gyermekek problémáinak enyhítésében.

Ezek a tevékenységformák a mi iskolánkban a következők:

- felzárkóztató programok szervezése
- mentálhigiénés programok szervezése (belső, külső előadókkal)
- különböző tevékenységi körök szervezése (zenei-művészeti-kézműves kör, sportkör, természetjáró kör)
- kulturális, szavaló és egyéb bemutatók szervezése
- motiválás arra, hogy a gyermek a napközi otthoni ellátásban örömmel vegyen részt, étkeztetés biztosítása (reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna)
- pályaorientációs tevékenység.

6.3.5. Gyermek és ifjúságvédelemi feladatok ellátása

A gyermekvédelem tágabb értelemben minden gyermekre és ifjúra kiterjedő gondoskodás, pedagógiai, pszichológiai, szociális, egészségügyi jogi tennivalók összessége, amelyek a gyermekek és fiatalok gondozását, ellátását, eltartását, nevelését, érdekvédelmét hivatott biztosítani, melyek az alábbiak:

- a gyermek biológiai szükségleteinek kielégítése, táplálás, gondozás, gondoskodás,
- a szeretet szükséglet kielégítése, amely végigkíséri az egész gyermek- és ifjúkort, s anyyira erős motiváció, hogy a kedvéért olyan nehéz szabályokat is megtanul a gyerek, ami e nélkül a motívum nélkül soha nem menne végbe,
- az érzelmi biztonság szükséglete, a valahová tartozás érzete,
- az ismeret, a megismerés, a tudás szükséglete, átadása,
- nevelési, oktatási szükségletek kielégítése, amelyek az ismeretelsajátításhoz nyújtott adekvát segítségen keresztül valósíthatók meg,
- veszélyeztetett gyerekek iskolai ellátása, magatartási problémákkal küzdők pszichológiai kezelése,
- a mentálhigiénés szükségletek kielégítése – súlyosabb személyiségfejlődési zavarok enyhítésére pl. ideggyógyászati, pszichiátriai szakrendelések igénybevételével,
- szülőpótló gondozás,

A felderítés alapfeltétele, hogy a pedagógus ismerje a gyermek személyiségét, családi hátterét, környezetét, baráti és kortárs kapcsolatait.

A mi iskolánkban tanuló gyermekek kétharmada gyermekvédelmi ellátásban részesül, egyharmada hátrányos helyzetű, bejáró tanuló. Az ő esetükben beszélhetünk a klasszikus értelemben vett prevencióról.

Prevenció:

- tájékoztatás a gyermeki jogokról és a gyermek fejlődését biztosító támogatásokról,
- támogatásokhoz való hozzájutás segítése,
- tanácsadás: családtervezési, pszichológiai, nevelési, egészségügyi, mentálhigiénés,
- hivatalos ügyek intézésének segítése
- szabadidős programok szervezése
- veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszer működtetése,
- nem állami szervek és magánszemélyek bevonása, velük való együttműködés,
- mentálhigiénés és egészségnevelési programok
- kábítószer-ellenes program: -
- bűnmegelőzéssel kapcsolatos programok
- önismereti, konfliktuskezelési, kommunikációs programok, játékok

A gyermekotthonban elhelyezett gyermekek túlnyomó része tartós nevelt, mert a családban történő nevelésük nem megoldott. Ez minden esetben más és más, a szülők nem megfelelő életvitele, börtönben való tartózkodása, a szülők elvesztése, és legfőképpen a gyermekek veszélyeztetettsége miatt került sor a védelemben vételre. Utógondozói feladatokat is ellátunk.

Bejáró gyermekek száma változó. A Szakértői Bizottság javaslata alapján járnak a mi iskolánkba. Hátrányos helyzetükből adódóan intézményünk sok segítséget nyújt számukra (étkeztetés, felügyelet, napközi, ingyenes tankönyv, felzárkóztatás stb.).

Juttatások alapelvei és eljárási rendje:

- A bejáró gyermekeknek amennyiben rendelkeznek hatósági bizonyítvánnyal ingyenes tízórait, ebédet és uzsonnát biztosítunk.
- Biztosítjuk számukra az iskolába járáshoz szükséges utazási támogatást.
- A gyermekotthoni gyermekeink utaztatását megoldjuk, az intézmény saját autóbusszával (ha több gyermek utazik), egyéb esetben bérlet megvásárlásával.
- Orvosi és fogorvosi ellátásukat az intézmény orvosával és a szakrendelések igénybevételeivel biztosítjuk.

Munkánk során együttműködésre törekszünk és együttműködünk:

- gyermekjóléti szolgálattal,
- védőnővel, háziorvossal, pszichiáterrel, neurológussal,
- közoktatási intézményekkel,
- rendőrséggel,
- bírósággal,
- társadalmi szervezetekkel, egyházakkal, alapítványokkal,
- civil szervezetekkel,
- önkormányzatokkal.

7. Fogyasztóvédelmi program

Az Egyesült Nemzetek Szervezete az 1985-ös Fogyasztásvédelmi Irányelveiben leszögezte, hogy minden állampolgár fogyasztóként a következő alapvető jogokkal rendelkezik:

- az alapvető szükségleteik kielégítéséhez való jog,
- a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozás joga,
- a különböző termékek és szolgáltatások közötti választás joga,
- a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretének joga,
- a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez való jog,
- az egészséges és elviselhető környezetben való élethez való jog,
- a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszólás joga,
- a tájékozott és tudatos fogyasztóvá váláshoz szükséges ismeretek és tudás elsajátításához való jog.

„A fogyasztóvédelem célja a fogyasztói kultúra fejlesztése, és a tudatos kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése a tanulóknban” (NAT)

A cél elérését a fenntarthatóság, azon belül a fenntartható fogyasztás fogalmának kialakítása, elterjesztése és a fenntarthatóságnak a mindennapi életünkben fogyasztóként való képviselése jelenti.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei

Fogyasztói magatartásunk sokféle hatás mentén, a szociális tanulás útján alakul, fejlődik. A tudatos fogyasztóvá válás és az ennek megfelelő magatartás kialakítása hosszú, sokoldalú folyamat. Ennek során az egyén megismeri a fogyasztási javakat és szolgáltatásokat, megtanulja, hogyan viselkedjen a piaci viszonyok között, hogyan legyen képes fogyasztói érdekeinek érvényesítésére a természeti erőforrások védelme mellett.

A fogyasztói mintáknak a fenntarthatóság irányába történő fejlődése szempontjából a nevelés-oktatás különösen nagy jelentőségű. Mivel ismereteket kell elsajátítani, készségeket, hozzáállást, értékrendet kell formálni a fenntartható fogyasztás érdekében, ezért a gyermekkorban elkezdett fejlesztés döntő hatású.

A fogyasztás elemi meghatározója a család. A fogyasztói szokások tekintetében az otthonról hozott hatások a legélenkebbek, ezért is fontos a szülők, a családok bevonása a nevelési folyamatba.

A napi gazdasági tapasztalatok, a gazdasági élet mind alaposabb és tudatosabb megismerése és megértése segít a fenntarthatóság eszméjének elfogadtatásában. Az emberek sokszor az olcsó, akciós termékeket részesítik előnyben, általában keveset költenek kultúrára, utazásra. Erősen differenciálódnak abból a szempontból is, hogy mennyire akarnak vagy tudnak megtakarítani. E gyakorlattal szemben a fenntarthatóság irányába ható fogyasztói minták kialakítását segítheti a korrekt sokoldalú tájékoztatás és információáramlás.

Az iskolai programokban a pszichológiai mozgatókra és a helyes értékrend alakítására kell a hangsúlyt fektetni. A fenntartható fogyasztás nem annyira tudományos vagy technikai kérdés, hanem inkább az értékek választásával, a tudatos beállítódással kapcsolatos viszony.

Az értékek formálásában lényeges például:

- a kívánság és a szükséglet fogalmának tisztázása és elkülönítése,
- az egyéni és társadalmi jogok tiszteletben tartása,
- a természeti értékek védelme.

Fontos továbbá a fogyasztás során:

- a tájékozódás képessége,
- a döntési helyzet felismerése és
- a döntésre való felkészülés.

Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket a területen való eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékoságot.

A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében különösen fontos, hogy az általános és a készségfejlesztő iskola befejezésekor a diákok értsék, valamint a saját életükre alkalmazzák tudják az alábbi fogalmakat:

Tudatos, kritikus fogyasztói magatartás: Olyan viselkedés, melyet a szuggesztív marketinghatásoktól való távolságtartás képessége, a fogyasztói szükségletek folyamatos mérlegelése, továbbá a felmerülő fogyasztói problémák megértésének, kommunikálásának és megoldásának képessége és készsége jellemez.

Ökológiai fogyasztóvédelem: Az elmúlt években sokan felismerték, hogy a környezeti problémáink túlnyomó többségének gyökere a mai fogyasztói társadalmunkban keresendő. Mind a javak pazarló előállítási technológiája, mind pedig fogyasztásunk gyakran ön- vagy csupán vállalati profitlelő volta, mennyisége, valamint annak összetétele hozzájárul erőforrásaink feléléséhez és természeti környezetünk elszennyezéséhez. E szemlélet a környezet szempontjait is figyelembe veszi, ökológiailag tudatos fogyasztókat nevel, akik vásárlási választásaikkal egyben ökológiai környezetük megtartására törekednek.

Környezettudatos fogyasztás: kiegyensúlyozottan dinamikus középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és a környezeti erőforrásokat nem kizsákmányoló fogyasztás között.

Fenntartható fogyasztás: A szolgáltatások és a hozzájuk kapcsolódó termékek olyan módon történő felhasználása, amely a jelenleginél jobb általános társadalmi életminőséget eredményez, de közben minimálisra csökkenti a természeti források és a mérgező anyagok használatát, valamint a hulladék- és szennyező anyagok kibocsátását az adott szolgáltatás, illetve termék teljes életciklusa során, annak érdekében, hogy a jövő nemzedékek szükségletei és egészsége ne kerüljenek veszélybe.

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

Fogyasztóvédelem az oktatásban

Az egyes közismereti tantárgyak tanórai foglalkozásaiba jól beépíthetők a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos tartalmak.

Számolás-mérés

- fejszámolási készség fejlesztése,
- mértékegységek ismerete,
- becslések, eredmények valósággal való összevetése, számítások ellenőrzése.

Környezetismeret, Természetismeret, Biológia, Fizika, Kémia

- az ásványkincsek kiaknázása, felhasználási lehetőségei,
- a villamos energia előállításának lehetőségei. Hazai fogyasztási szokások,

- takarékoskodás a vízzel (közvetlen felhasználása, öntözés, a vízdíj, elszámolási problémái),
- eltérő fogyasztási szokások, családi vásárlási szokásai,
- gyógynövények és hatásaik, gyógyszereket helyettesítő szerepük,
- környezetvédelem,
- légszennyezés - dezodorok, spray-k,
- talajszennyezés - műtrágyák, vegyszerek, szárazelemek,
- vízszennyezés - mosószerek, tisztítószerek,
- erdők védelme - szemétfelhalmozás, fakitermelés - papír és bútorgyártás
- hulladékgazdálkodás - környezetbarát csomagolás - újrahasznosítás, szelektív hulladékgyűjtés
- az emberi egészségre káros anyagok fogyasztása,
- gyógyszerek - hatásai, mellékhatásai,
- nikotinfogyasztás következményei,
- túlzott alkoholfogyasztás következményei,
- élelmiszerek összetétele (fehérjék, szénhidrátok, zsírok, vitaminok... stb.),
- E számok (tartósítószer, savanyítószer, adalékanyagok... stb.),
- különböző vegyszerek beépülése - ezek egészségkárosító hatása – biotermékek jelentősége,
- műanyagok - helyettesítésük környezetbarát anyagokkal - műanyag hulladékok problémája,
- alkoholfogyasztás - egészségkárosító hatása,
- gyógyszerek összetétele - mellékhatásai.

Magyar nyelv és irodalom

- reklámnyelv,
- feliratok,
- a reklám kommunikációs csapdái.

Tanórán kívüli tevékenységek (vetélkedők, versenyek, rendezvények)

Iskolán kívüli helyszínek (piaci séták, üzletek, bankok látogatása)

Hazai együttműködés más iskolákkal, civil szervezetekkel, cégekkel

Módszertani elemek

- készségek fejlesztése: a kritikus gondolkodás, az egyéni és csoportos döntéshozás és a problémamegoldás,
- információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és végrehajtás módszerei,
- a szülők és a helyi közösségek együttműködése,
- médiafigyelés, médiaelemzés, reklámkritika,
- egyéni és csoportos döntéshozatal,
- szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása), jellemző piaci magatartások felismerése és elsajátítása.

8. Elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos iskolai terv

Elsősegélynyújtásban képzett gyógypedagógiai asszisztensek alkalmazása

Célja: hogy az oktatási intézményünkben legyenek olyan szakképzett kollégák, akik az elsősegély-nyújtási és/vagy baleset-megelőzési ismereteket szakképesítésük szerint tudják, a veszélyhelyzeteket felismerik, illetve ellátják.

További célok közt szerepel az elsősegély-ismeretek fontosságának bemutatása, annak népszerűsítése.

A szakképzett kollégák/ápolónók ismerik:

- az ember létfenntartó szerveivel kapcsolatos ismereteket;
- az elsősegélynyújtás alapjait, valamint az elsősegély-bemutatásának életkori sajátosságait;
- a segélynyújtás és a biztonsági előírások jogi vonatkozásait.

A szakképzett kollégák/ápolónók képesek:

- baleseti helyzetek felismerésére, azok ellátására, segélyhívásra;
- társszervezetekkel kapcsolat felvételre.

Elsősegély-nyújtási és baleset-megelőzési ismeretek a tantárgyak rendszerében

Életvitel és gyakorlati ismeretek (1.-2. évfolyam)

Egészségünk

Példák ismerete az egészséges, korszerű táplálkozás és a célszerű öltözködés terén.

Elemi higiéniai és munkaszokások szabályos gyakorlati alkalmazása.

Aktív részvétel, önállóság és együttműködés a tevékenységek során.

Életvitel és gyakorlati ismeretek (3.-4. évfolyam)

Egészségünk

Egészség és betegség fogalma. Betegségek tünetei. Betegségek elleni védekezés módjai. Betegápolás (egyszerű gondozási műveletek).

Egészségkárosító és környezetszennyező hatások a háztartásban. Megelőzés, kármentesítés.

Elemi elsősegély-nyújtási ismeretek.

Segélyhívószámok (mentők, tűzoltók, rendőrség). A telefonos segélyhívás szabályai.

Tárgyi kultúra, technológiák, termelés

Baleset-megelőzés. Kéziszerszámok biztonságos alkalmazása, tárolása, veszélyforrások felismerése tárgykészítés közben, segítségnyújtás.

Elemi higiéniai és munkaszokások szabályos gyakorlati alkalmazása

Életvitel és gyakorlati ismeretek (5.-6. évfolyam)

Konyhai eszközök, gépek használata

A balesetveszélyes konyhai kézi eszközök, kézi gépek, és a használatukkal járó balesetveszélyek azonosítása.

A konyhai eszközökhöz kapcsolódó étel-miszer-higiéniai szabályok megismerése, alkalmazása.

Teendők a háztartásban és a lakókörnyezetben

Balesetek megelőzése

Mechanikus jellegű baleseti veszélyek.

Kéziszerszámok, eszközök biztonságos használata.

Elektromos eszközök érintésvédelme.

Munkavédelmi eszközök, felszerelések.

Építési és mechanikus állagmegóvó, javító, takarító munkák során használt eszközök, felszerelések használatának szabályai.

Balesetveszélyes munkaműveletek, mozzanatok, munkavédelmi eszköz szükségességének felismerése.

Az egészségre ártalmatlan természeti eredetű veszélyforrások

Az embert érő időjárási és természeti eredetű károsító hatások (leégés, napszúrás, kiszáradás, túlhevülés, kihűlés, villámcsapás, allergia, kullancs- és rovarcsípések, fertőzések, élősködők az emberen és a lakásban).

A veszéllyel járó helyzetek és a veszélyek felismerése, teendők a károsodás elhárítása érdekében, illetve károsodás esetén.

Tárgyi kultúra, technológiák, tárgykészítés, modellezés

Eszközök rendeltetésszerű, biztonságos használata, megfelelő munkakörnyezet.

Biztonságos munkavégzéshez szükséges szerszámok célszerű, balesetmentes használata.

A műveletekhez szükséges munkavédelmi felszerelések alkalmazása.

A segítségnyújtás lehetőségeinek megismerése.

Közlekedés

Balesetvédelem

Közlekedési helyzetek, veszélyek, balesetek elemzése, megelőzése.

Tennivalók közlekedési baleset esetén. Az elsősegélynyújtás feltételrendszere, helyzetfelmérés, biztosítás és segélyhívás

Életvitel és gyakorlati ismeretek (7.-8. évfolyam)

Természetismeret- Biológia Egészségtan (7. évfolyam)

Egészségtani ismeretek

Az ember megbetegedésének okozói

Az ember egészsége, betegsége

Természetismeret - Biológia Egészségtan (8. évfolyam)

Az egészség

Egészség, betegség, betegápolás

Elsősegély-nyújtási és baleset-megelőzési ismeretek a tanórán kívüli nevelésben-oktatásban

Az intézmény Házirendjében, Szervezeti és Működési Szabályzatában, valamint a Munkavédelmi- és Tűzvédelmi Szabályzataiban foglaltak szerint baleset-megelőzési oktatás a tanév kezdetén, az osztályfőnöki órákon, s szükség szerint pl. kirándulások, üzemlátogatások alkalmával, illetve fokozott figyelemmel a testnevelés, az életvitel és gyakorlati ismeretek, a fizika, a kémia, az informatika tantárgyak tanításakor.

Tanulóink érdeklődése esetén, fejlettségi szintjüknek megfelelő információs tartalommal és gyakorlati tevékenységgel, elsősegélynyújtó szakkör megszervezése az alábbi tematika szerint:

- vészhelyzetek felismerése,
- helyszínbiztosítás,
- általános betegvizsgálat,
- vérzéscsillapítás, végtagsérülések felismerése és ellátása,
- égési és marási sérülések,
- mérgezések,
- görcsrohamok,
- egyéb belgyógyászati esetek.

9. Környezeti-és Egészségnevelési Programunk

Bevezetés/Fogalommagyarázat

Környezet: a minket körülvevő mikrovilág, mely jelenti a körülöttünk található dolgok összességét.

Természet: a minket körülvevő makrovilág, mely magában foglalja a növényi-és állati életszintereket.

A környezeti nevelés fogalma: „Az iskolai környezeti nevelés az a pedagógiai folyamat, melynek során a gyerekeket felkészítjük környezetük megismerésére, tapasztalataik feldolgozására, valamint az élő és élettelen természet érdekeit is figyelembe vevő cselekvésre.”

Egészség: Az életműködés zavartalansága. A testi, lelki és szociális jólét állapota.

Az Egészségnevelés fogalma: Az egészség preventív megóvására, megőrzésére és helyreállítására irányuló képzési forma, mely a képző részéről már a képzés elején, a képzett részéről a képzés végén tudatos törekvés.

9.1. A köznevelési stratégiai célok

Az iskolai környezeti nevelési programok akkor szolgálják igazán a diákok érdekeit, ha megvalósulásuk hozzájárul a közoktatás-fejlesztés stratégiai céljainak eléréséhez. Ezért már a programok elkészítése közben figyelmet kell fordítani arra, hogy olyan terv készüljön, mely elősegíti az alábbi, az Oktatási Minisztérium által megfogalmazott *köznevelési stratégiai célok* elérését:

Az élethosszig tartó tanulás megalapozása a kulcskompetenciák fejlesztése révén

A környezetről szóló tudás megszerzése során a diákok életközeli helyzetekben gyakorolják, erősítik az élethosszig tartó tanulás képességének fejlesztési folyamatában is nélkülözhetetlen kompetenciáikat (pl. értő olvasás, tudományos adatgyűjtés és elemzés, szóbeli információszerezés más emberektől, kommunikációs kompetencia).

Az oktatási esélyegyenlőtlenségek mérséklése

A környezeti nevelési tevékenységek fontos elemei az esélyegyenlőtlenségek csökkentésének. A hagyományos óraszervezéstől eltérő tanulási formák sok lehetőséget adnak azon diákok számára, akik más tevékenységi formákban jobban ki tudnak bontakozni.

A helyi tantervnek biztosítania kell, hogy a tanulók életkorához, az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák az egészségfejlesztéssel, a fogyasztóvédelemmel, a környezetvédelemmel, a közlekedésre neveléssel összefüggő ismereteket. Felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására, az infokommunikációs technológiák alkalmazására, akiket a hagyományos tanórai keretekben nem, vagy csak kevésbé sikerül aktivizálni, fejleszteni.

A környezeti nevelés módszertani kínálatában a sajátos nevelési igényű tanulókat jól segítő módszerek is fellelhetők. A környezeti nevelés széles módszertani választéka garancia arra, hogy a környezeti nevelés keretein belül megoldható a diákokkal való differenciált foglalkozás, illetve az egyénre szabott pedagógiai módszerek alkalmazása.

Az iskolai egészségnevelési programok akkor szolgálják igazán a diákok érdekeit, ha permanensen, szisztematikusan egymásra épülve fejleszti a gyermekek gondolkodását e témakörben úgy, hogy a képzési időszak végére saját testi-lelki egészségét preventíven megóvó,

mások egészségét károsan nem befolyásoló, kiegyensúlyozott, a társadalom számára hatékony emberré váljon fejlettségének megfelelő optimális szinten.

Az oktatás minőségének fejlesztése

A környezet-és egészség nevelésben alkalmazott módszerek sokfélesége és nem hagyományos jellege elősegíti a tanítás-tanulás folyamatának módszertani megújítását. A környezeti –és egészségnevelés jelen-, illetve jövőorientáltsága pedig segíti a tanításközpontú pedagógiából a tanulásközpontúba való átmenetet.

A pedagógus szakma fejlődésének támogatása

A környezeti-és egészség nevelés az egyik legdinamikusabban fejlődő területe a pedagógiai gyakorlatnak, így az avval való foglalkozás nagymértékben támogatja a pedagógusszakma fejlődését.

Miért főszereplő az iskola az egészség- és környezeti nevelésben? Mert:

- a gyermekek éveken át látogatják naponta az iskolát,
- a tanulók a személyiségfejlődésük szempontjából a legképlékenyebb időszakot töltik az intézmény falai között,
- az iskola gyermekekre gyakorolt hatása komplex, kommunikációs üzenetként fogható fel,
- társadalmi intézményi jogköréből adódóan más társadalmi intézmények kölcsönhatásában létezik.

Az oktatás tárgyi feltételei javítása

A környezeti nevelési tevékenységekhez rendelkezésre álló pályázati források (pl. Zöld Forrás, Erdei Iskola Program) hozzásegítik az iskolákat a tanulás tárgyi feltételeinek és környezetének javításához.

Az alaposan előkészített, átgondolt környezeti- és egészségnevelési program nem csak az iskola sikeres környezeti- és egészségnevelési munkájának záloga, hanem nagy mértékben hozzájárul az iskola egyéb célkitűzéseinek megvalósításához is.

Szükségesnek tartjuk a környezeti- és egészségnevelési programok két-háromévente történő felülvizsgálatát. Az iskolánk csak akkor tud megfelelni a rohamosan változó társadalmi igényeknek, ha maga is változik, s terveinket – köztük a környezeti- és egészségnevelési programot – is módosítjuk a változásoknak megfelelően.

9.2. Általános tudnivalók

Az iskola működése környezetnevelési szempontból

Iskolánk már rendelkezik környezeti- és egészségnevelési előélettel, hiszen az óriási kastélypark ragyogó lehetőséget teremt kiaknázásra. Rendszeres a növényvédelem keretében az „Ültess magadnak fát!” akció fenntartásával, illetve mint heti kötelező feladat szerepel a park karbantartása csoportokra leosztva. A kellemes hangulatú munka, lehetőséget biztosít a nevelők számára a növények megismertetésére és gondozásuk elsajátíttatására. A park karbantartásában aktív szerepet vállalnak a nevelők, a gyermekek egyaránt, amikor az évszaknak megfelelő kerti munkákat sajátíthatják el a gyakorlatban. A település területén szervezett „Tisztasági Napok” keretében rendszeresen részt veszünk a szemét- és hulladékszedési akciókban, valamint a parlagfű irtásában.

Hagyományainkat továbbra is aktívan életben kívánjuk tartani, ösztönözve ezzel a gyermekekben a környezet szeretetét és gondozását, védelmét és a szép természet élvezetét.

A költségvetés szűkössége számunkra nem ad módot arra, hogy a minőségi, környezetkímélő tisztítószereket alkalmazzuk. Lehetőségünk kizárólag a legszükségesebb, legolcsóbb termékekre korlátozódik.

9.2.1. Erőforrások

Nem anyagi erőforrások

Iskolán belüli együttműködés

- **Tanárok.** Az iskola minden tanárának feladata, hogy környezet- és egészségtudatos magatartásával, munkájával példaértékű legyen a tanulók számára. Ahhoz, hogy az iskolai környezeti- és egészségnevelés, ill. oktatás közös szemléletben és célokkal valósuljon meg, ki kell alakítanunk, illetve tovább kell fejlesztenünk a munkaközösségek együttműködését. Azoknak a kollégáknak, akik most kívánnak bekapcsolódni az iskolai környezeti- és egészségnevelési munkába, a tapasztaltabb kollégák tanácsokat, javaslatokat adnak. A közös munka áttekintése igazgatóhelyettesi feladat, a koordinátori szerepet az iskolai szabadidő-szervező tanár látja el.

- **Diákok.** Az iskola minden diákjának feladata, hogy vigyázzon környezetére és egészségére, és figyelmeztesse társait a kulturált és egészségóvó magatartásra. Ebben kiemelkedő feladata van az iskolai diákönkormányzatnak, az osztályközösségeknek, valamint a környezet- és egészség védelme iránt különösen érdeklődő és elkötelezett tanulókból álló diákcsoporthoz.

- **Tanárok és diákok.** A diákok a környezeti és egészségügyi témákkal kapcsolatos ismereteiket a tanáraikkal való közös munka során tanórai és tanórán kívüli programok keretében sajátítják el. Iskolánkban nagy szerepe van a környezet- és egészségtudatos szemlélet kialakításában az erdei iskoláknak, a témnapoknak, a hulladékgyűjtési akcióknak, higiénias és szervezetre ártalmas szerekről szóló előadásorozatoknak, valamint a nyári táboroknak. A diákok és tanárok együttműködése nélkülözhetetlen a környezet- és egészségbarát iskolai környezet létrehozásában és megőrzésében is. A tanórák környezet- és egészségnevelési témakörét a munkaközösségek határozzák meg, a tanórán kívüli környezeti- és egészségnevelési tevékenységek áttekintése igazgatóhelyettesi feladat lehet.

- **Tanárok és szülők/nevelők.** Az iskolai környezeti- és egészségnevelés területén is nélkülözhetetlen a szülői ház és az iskola harmonikus együttműködése. Fontos, hogy a szülők megerősítsék gyermekükben azt a környezet- és egészségtudatos magatartást, amit iskolánk is közvetíteni kíván. Az Intézményünkbe a környező településekről bejáró gyermekek szociokulturális háttéréből adódóan a szülők elenyésző százalékára számíthatunk.

- **Nem pedagógus munkakörben foglalkoztatottak.** Az iskola adminisztrációs és technikai dolgozói munkájukkal aktív részesei környezeti- és egészségnevelési programunknak. Az iskolai adminisztráció területén fontos feladatunk, hogy csökkentsük a felesleges papírfelhasználást (pl.: féloldalas papírlapok használata, kicsinyített és kétoldalas fénymásolás, digitális információáramlás), folyamatosan gyűjtsük a hulladékpapírt és a kifogyott nyomtatópatront, valamint a költségvetés növekedésével törekedjenek a környezet- és szervezetbarát tisztító-, tisztálkodó-, és növényvédelmi szerek használatára.

Iskolán kívüli együttműködés

- **Fenntartó.** Mivel a fenntartó határozza meg az általa fenntartott intézmények profilját és költségvetését, ezért a fenntartóval való kölcsönös együttműködés – az iskola egész életén belül – a környezeti- és egészségnevelési programunk megvalósítása szempontjából is fontos. Az iskola igazgatójának feladata, hogy a fenntartóval való egyeztetés során a lehető legoptimálisabb helyzet megteremtését elérje. Célunk, hogy a fenntartó a kötelező támogatáson túl is finanszírozza az iskolai környezeti- és egészségnevelési programokat.
- **Környezeti neveléssel is foglalkozó intézmények.** A tanórai és tanórán kívüli környezeti- és egészségnevelési programot színesebbé és tartalmasabbá teszi a különböző intézmények meglátogatása. Iskolánk számára ilyen szempontból kiemelkedően fontosak a múzeumok, az állatkertek, sportlétesítmények, gyógyfürdők, kirándulócentrumok, reformkonyhai tapasztalatokat nyújtó intézmények és civil szervezetek és a nemzeti parkok. Ezeket a látogatásokat a tanórákon készítjük elő. Iskolai tanulmányai során minden tanulónak legalább egy-egy környezeti- és egészségnevelési témájú intézménylátogatáson részt kell vennie. Az adott intézménnyel a kapcsolatot a munkaközösségek egy megbízott tanára tartja.
- **Civil szervezetek.** A civil szervezetek szakmai ismereteikkel és programjaikkal segítik környezeti- és egészségnevelési munkánkat. Szükséges, hogy több, az egész tantestületet érintő környezeti, egészségügyi témájú előadás és foglalkozás legyen a jövőben. A civil szervezetekkel való iskolai szintű kapcsolattartás igazgatóhelyettesi feladat. A szaktanárok egyénileg alakítanak ki kapcsolatot az egyes civil szervezetekkel.
- **Hivatalos szervek.** A hivatalos szervek egyik feladata annak ellenőrzése, hogy környezetvédelmi és egészségügyi szempontból megfelelően működik-e az iskola. Javasataikra, véleményükre építeni kívánunk az iskolai környezet kialakításában.

Anyagi erőforrások

Saját erőforrás

- **Költségvetés:** Az iskolai költségvetésből minden évben olyan felújításokat kell végezni, amelyek a környezetbarát és kulturált környezet megteremtését, továbbá a környezetkímélő működtetést szolgálják.
- **Alapítvány:** Az iskolai alapítvány – rászorultsági alapon – támogatja a tanulók erdei iskolákban és a nyári táborokban való részvételét. Lehetőség van azonban arra is, hogy a tábori munkához szükséges eszközök vásárlását az alapítvány anyagilag segítse.

Külső erőforrásaink:

- **Saját bevételeink** minimálisak, költségvetési jellegéből adódóan nem nyereségorientált. A befolyó bevételek azon szakágra fordítottak, ahol képződtek.
- **Pályázat.** A pályázat-megjelenések figyelése igazgatóhelyettesi feladat. Az igazgatóhelyettes tájékoztatja a kollégákat a pályázati lehetőségekről és segít a pályázatok elkészítésében. Az elnyert összeget teljes egészében arra a területre kell fordítani, amire a kiírás szól.
- **Civil szervezetek:** A gyermekotthon kulturális és szabadidős programjainak kiegészítéseképp táborok szervezésével és költségeinek fedezésével segíti az Intézmény munkáját.

9.3. Alapelveink, jövőkép, céljaink

9.3.1. Alapelveink

Mottó: „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan! Védj magad és környezeted egészségét! ”

- A környezetért, valamint az egészségért felelős, környezet- és egészségtudatos magatartás, az emberi társadalom és a biológiai sokféleség megőrzése és a fejlődés fenntartása.
- A megismerés folyamatának biztosítása. A mikro- és makrokörnyezet megismerése, holisztikus és szenzitív szemléletmód kialakítása.
- A figyelem felhívása: az emberi faj része a biológiai sokféleségnek és egyben az egyetlen faj, mely képes oly mértékben hatást gyakorolni környezetére, hogy ezzel más fajok és a saját életét is veszélyezteti.
- Érzékelteni az arányok eltolódását: az ember által épített mesterséges környezet része a természetes környezetnek, mely egyre nagyobb teret hódít, jóval a természet öngyógyító, regenerálódási idején belül.
- Az összefüggések láttatása: egyén, család, társadalom. Az egyéni, a családi és a társadalmi érdekek, a kölcsönhatások folyamata. Mit tehet az egyén, a család, a társadalom környezetének védelméért, egy élhető világ fenntartásáért.
- A globális környezetszennyezés valósága: múltunk, jelenünk, jövőnk. Történelmi, kulturális, gazdasági örökségünk. Műszaki, technológiai lehetőségeink, kutatási eredményeink. Nincs végtelenül sok időnk a problémák megoldására.
- Anyagok, melyeket használunk: nyersanyagaink, alternatív energiahordozók. Termékeink, szelektív hulladékgazdálkodás, az újrahasznosítás elve.
- A fogyasztás mértékének megismertetése: élelmiszereink, bútoraink, ruháink, eszközeink, épületeink, gyáraink, üzemeink, közlekedési eszközeink.
- A klímaváltozás következményei: a szélsőséges időjárási viszonyok, az ózonréteg sérülése, a növényi vegetáció pusztulása, a fajok kihalása, az ökológiai egyensúly felborulása, az emberi faj élete is veszélybe került.
- Talajok, vizek, levegő védelme: mindegyiket közösen használjuk, a helyi szennyezések összeadódnak és globális méreteket ölthetnek.
- Helyszíni szemlével a helyi viszonyok, a helyi sajátosságok megismerése: akcióprogramok indítása, melyeket az iskolában, otthon, a településünkön valósítunk meg.
- Az önkormányzati és a regionális környezetvédelmi programok megismerése.
- Ismerjék a Környezetvédelmi Minisztérium szerepét.
- Ismerjenek környezetvédő hazai és külföldi szervezeteket.
- Tudják, mikor van a Föld napja.
- A Földet unokáinktól kaptuk kölcsön, hát vigyázzunk rá!
- A gyermek biztosan tudja és ismerje saját életmódja egészségre gyakorolt hatását, ismerje a prevenció jelentőségét, tudja egészségmegővésének színtereit, ismerje fel a megbetegedés alapvető jegyeit és forduljon időben tanácsért szakemberhez.
- Saját és környezetének higiéniai követelményeit ismerje, és természetes igénye legyen ezekre, s az ahhoz kapcsolódó feladatokat elvégezze és megóvja azokat.

9.3.2. Jövőkép

Szeretnénk, ha Intézményünk olyanná válna, ahol:

- a felnőttek és a gyerekek által közösen gondozott környezetben, szinte természetes körülmények között „nyári iskolát” is elindíthassunk,
- különböző témakörök köré szerveződő Egészség- és Környezetvédelmi, Életmód táborokat szervezhessünk,
- a belső terek hangulatosabbá, otthonosabbá tétele mindenki céljává válna,
- több növény lenne a jelenleginél,
- diákjaink és dolgozóink figyelnének az intézmény energia- és vízfelhasználására,
- csökken a keletkezett hulladék mennyisége,
- szelektíven gyűjtjük a hulladékot,
- diákjaink aktív kezdeményező szerepet játszanak az iskolában kialakult környezet- és egészségtudatos szemlélet elterjesztésében,
- a diákok harmonikusabb, stressz-mentesebb körülmények között tanulnak,
- erdei iskola programunk már befutott, kistérségi szinten elismert,
- a gyermekek immunrendszere az egészséges életmódnak köszönhetően ellenállóbb lenne, az évközi megbetegedések csökkenése statisztikailag is kimutathatóvá válna.

9.3.3. Konkrét célkitűzéseink

- Az elmélet és a gyakorlat egysége a rendszerszemlélet. Legyenek képesek a tanulók a tanórán szerzett ismereteket az élet valóságos problémáival összekapcsolni. Legyenek képesek a probléma felismerésére, elemzésére és megoldási javaslatok kidolgozására saját fejlettségi szintjüknek megfelelően.
- Szembesüljenek azzal a ténnyel, hogy cselekedeteik következményekkel járnak és tudatosan vagy tudattalanul, de mindig hatást gyakorolnak környezetükre és saját egészségükre egyaránt. Tehát felelősek a tetteikért és felelősségre vonhatók környezet- és egészségkárosító magatartásukért ugyanúgy, mint bárki más.
- Ismerjék fel, hogy a létező környezetszennyezések mögött gazdasági, társadalmi érdekek rejlenek, melyek a XXI. század elejére globális méretűvé nőttek és az egész Föld életközösségeit – beleértve az embert is – veszélyeztetik. Sok esetben politikai segítséggel, szűk gazdasági lobbik a felelősek a világméretű szennyeződésekért, az embert és környezetet egyaránt károsító hatásokért. Ha szükséges, emberek vagy közösségek összefogásával, nemzetközi nyomással kell tiltakozni ellenük.
- Környezetünk minősége jól tükrözi gazdasági és kulturális fejlettségünket. Ezek nem tőlünk független állapotok, mi is cselekvő részesei vagyunk annak, hogy milyen környezetben élünk.
- Környezetünk minősége visszahat egész életminőségünkre, egész életminőségünk alakítja környezetünket. Ez egy ördögi kör, de a felelősség mindenképpen az emberé, mely használja és alakítja környezetét.
- A gondolkodásmód, a szemléletmód döntő fontosságú. Lényeges ismernie a rész–egész kölcsönhatását, a folyamatokban az egyes és számos ember szerepét.
- Az ember része a természetnek és csak akkor van esélye az emberi faj fennmaradásának, ha együttműködik a természettel, és nem zsákmányolja ki a végtelenségig, és nem akar uralkodni rajta.
- Gyermekkorban, tisztában kell lenni egyéni feladatainkkal, így a leendő felnőtt életének feladataival, gyermekének természet- és egészségtudatos nevelésével is.

- Meg kell értenie mindenkinek, hogy unokáinknak is joguk van tiszta levegőt szívni, az erdei forrás vizéből inni, egészséges földben termelt gyümölcsöket enni. Fürödni a tiszta vizű tengerben, csodálni a korallszirtek egzotikus halrajait, gyönyörködni a sasok röptében, a gazellák szökkenésében, beszívni a mezők, rétek virágainak illatát, megfejteni a pillangók táncát, barangolni a téli erdőben és hallgatni a farkasok üvöltését. Ezt nincs joga senkinek sem elvenni tőlük.
- Az ember történelme során nemcsak szembefordult környezetével, hanem számos esetben tudott azzal harmóniában élni. Erről tanúskodnak az indián és néger törzsek kulturális hagyatékai, az inka és a kínai történelem.

9.4. A Tanulás szervezési és tartalmi keretei

9.4.1. Hagyományos tanórai keretben

- Tanulmányi kirándulások és terepgyakorlatok.
- Kézműves foglalkozások.
- Helyi intézmények, üzemek, boltok, üzletek, szolgáltatók látogatása.
- A helyi önkormányzat környezetvédelmi programjának megismerése.
- Jeles napok.

A látogatásokról jegyzőkönyv, fotóalbum készítése. A látogatások elemzése, értékelése.

A kerettanterv és a helyi tanterv adta lehetőségekre építve, a kötelező tárgyakra kapott óraszám terhére kívánjuk megvalósítani környezet- és egészségnevelési, oktatási programunkat.

A KÖRNYEZETI- ÉS EGÉSZSÉGNEVELÉS–OKTATÁS TARTALMA AZ ALSÓ TAGOZATON

A tanító által kialakított környezet, a tanító stílusa, magatartása, egész habitusa minta, egyfajta értékrend a gyermek számára. Ebben a korban még testben és lélekben tökéletes harmóniában van az ember, életkori sajátossága a kíváncsiság, a környezetére való rácsodálkozás. Közvetlen környezetének számos jelenségével találkozott már, vannak személyes megfigyelései, tapasztalatai. Sokszor ezek a megfigyelések tudatának különböző bugyraiban rejtőznek, ő maga sem tudja, hogy mennyi mindent ismer már környezetéből. A tanító feladata, hogy e puzzle-darabkákat egységes képpé formálja a foglalkozásokon. A témakörök úgy kerüljenek megtervezésre, hogy minden sajátos nevelési igényt figyelembe véve megkapja azt a fejlesztési többletet, amelyre szüksége van.

A KÖRNYEZETI- ÉS EGÉSZSÉGNEVELÉS–OKTATÁS TARTALMA A FELSŐ TAGOZATON

A felső tagozaton a program célja és feladata az, hogy a Föld megismertetését a globális, regionális és helyi értékek rendszerszemléletében közelítse meg, összekapcsolva ezáltal a tanulók addig szerzett tudását. Az osztályfőnöknek jut az a szerep, hogy az alsó tagozaton tanultakat tovább bővítse, hogy összefogja a szaktárgyak ide vágó ismereteit, lehetőségeit.

Az osztályfőnök személyisége és elhivatottsága döntő a gyermekben kialakuló, formálódó valóságkép fejlődésében.

Központi szerepet kap az ember, mint egyed,

- s annak helyes és helytelen életmódjának részletes megismerése,

- az önállóság szépsége, nehézsége és felelőssége,
- a saját döntés jelentősége az egészségkárosító szerekekkel kapcsolatban,
- a környezet és egyed kölcsönös hatása egymásra, választási döntések pozitív és negatív oldalai, következményei.
- Testi, lelki, társas kapcsolati változások kora, önmagukkal való elégedetlenségi érzés kezelésének elsajátítása, tudatának fejlesztése a célból, hogy biztosan tudja értékelni saját jó közérzetének jellemzőit.
- A serdülőkorral járó változó, egyéni és családi elvárás-rendszer közötti harmónia és diszharmónia feldolgozása és komplex egészé formálása.
- A kortárs csoportok hatásának önálló elemzésének kifejlesztése a gyermekben.
- Emocionális fogalmak részleteinek megismertetése a serdülővel, ezek részletes megbeszélésén keresztül a tolerancia és a békés egymás mellett élés elsajátítása.
- A serdülőkorban élettanilag képződött feszültségek kezelési módjainak megismertetése, az emberek által alkalmazott feszültségoldás helyes és helytelen eszközei.
- Az egyéni és kollektív felelősség megismerése, a megismert folyamatok változtatásának lehetséges alternatívái, valamint a személyiséggel történő összeegyeztethetősége.
- Legális és illegális veszélyes anyagok, drogok hatásainak megismertetése, morális megítélésének fejlesztése az adott tárgykörben.
- A változás személyiségre gyakorolt hatásának feldolgozása, helyes értékelése, valamint a változás fogalmának kibővítése a fejlődéssel.
- Az információáradat helyes szelektálásának elsajátítása.
- A törvény, érték és normakövető gondolkodásmód kialakítása.
- A Fogyasztóvédelem fogalmkörének megismerése, a fogyasztó jogai és kötelessége, a termék gyártójának, valamint forgalmazójának joga és kötelezettsége, jogos panaszhelyzetek, panaszkezelési eljárás, jogorvoslat.

9.4.2. Tanórán kívüli tevékenységek

- A gyerekek, olyan versenyeken indulnak, ahol a környezet- és természetvédelem fontos téma, így elmélyíthetik elméleti tudásukat. (pl.: Emléktúrák)
- Intézményünk fennállása óta működik nyári táboroztatás, ahol jelentős szerepet kap gyermekeink ökológiai képzése, megerősítve az év közben elsajátított elméleti tudást. Az ötletet az hívta életre, hogy az évközi elméleti tananyag hasznosságát, alkalmazhatóságát mutassuk meg a gyerekeknek a természetben is. Az első évek sikere ösztönzött minket arra, hogy tevékenységünk minden évben folytatódjék. A táborban projekt-módszerrel dolgozunk. Olyan tudást adunk a tanulóknak, amely felelősségvállalással, önálló munkával, egymással dolgozni tudással jár együtt.
- Részt vállalunk különböző környezeti neveléssel foglalkozó kiadványok tanulmányozásában.
- Különböző akciókban veszünk részt.
- Az iskolában rendszeresen, különböző gyűjtési akciókat (elem-, alumínium-, használt háztartási zsiradék és papírgyűjtés) szervezünk.
- Kiállításokat rendezünk jeles alkalmakra: a Föld Napján rajzokból és természetes anyagokból készült kompozíciókból kiállítást.
- Tanulóink sok környezetvédelemmel foglalkozó csoport akcióiban vállalnak komoly feladatokat. A park területén és a közeli erdőkben gyűjtött ízeltlábú és a kétlábú populációinak felmérése egy-egy fajra vetítve.

- Évente rendezünk „Ősz Napját”, amelynek utolsó témája a néphagyományokban élő szüreti tevékenységek.
- Rendezünk továbbá „Kézművesek Napját”-t, ahol különböző szakmák ősi, kézi technikáival ismerkedhetnek meg tanulóink.
- Dolinai Piknik és akadályverseny.

A speciális nevelési módszereket igénylő gyerekek esetében a további szempontok az Egészség- és környezeti nevelés kapcsán:

Az I-IV. évfolyamot felölelő szakaszban nagyobb hangsúlyt szükséges fordítani a tanuláshoz nélkülözhetetlen funkciók fejlesztésére. Differenciált eljárásokkal, tartalmakkal és oktatásszervezési megoldásokkal, terápiákkal kell alkalmazkodni a tanulók között meglévő nagyobb eltérésekhez. A képességfejlesztésben hangsúlyosan jelen kell lennie a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek.

A nevelés, oktatás második szakaszában, az **V-VIII. évfolyamban** a megismerési módszerek további fejlesztése, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetek, ismeretek, elsajátított tanulási szokások fejlesztése a cél. Előtérbe kerül a verbális szint, de differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is. Új elemként jelentkezik a belépő tevékenységformák megfogalmazása valamennyi tantárgyban. Ezek jelzések arra vonatkozólag, hogy milyen tanulási situációkat kell létrehozni a kívánt fejlődés eléréséhez, a különböző képességcsoportok kialakításához, korrigálásához.

9.5. A szaktanárok feladata az egyes tantárgyak tananyagában rejlő környezeti- és egészségnevelési lehetőségek kiaknázásában:

Testnevelés

- fedezzék fel, értsék meg, hogy a környezeti hatások jelentős mértékben befolyásolják egészséges testi fejlődésüket;
- legyenek tisztában azzal, hogy testnevelés és a sport nélkülözhetetlen az élményszerű tapasztalatszerzésben, az emberi kapcsolatokban, az együttműködés és a tolerancia fejlesztésében;
- értsék és tapasztalják meg a szabadtéri foglalkozásokon keresztül, hogy a környezetszennyezés az egészségre veszélyes;
- igényeljék, hogy a sportoláshoz lehetőség szerint természetes anyagokból készüljenek az eszközök, és a tornaszerek;
- sajátítsanak el régi magyar mozgást igénylő népi játékokat (pl. méta, karikahajtás, gólyalábazás, zsákban futás);
- tudatosítsák általa az egészség és a környezet komplexitását.

Magyar nyelv és irodalom

- ismerjék meg a közvetlen természetes és mesterséges ember alkotta környezetük értékeit bemutató irodalmi alkotásokat (meséket, mondákat, népdalokat és verseket);
- egy táj megismerésekor képesek legyenek kifejezni érzelmeiket, alkalmazva érzékeljék az anyanyelv gazdagságát, szépségét a szóbeli és írásbeli kommunikáció során.
- Általános iskola – felső tagozat. A tanulók

- ismerjék meg az anyanyelv gazdagságát, a tájnyelv, a köznyelv és az irodalmi nyelv egymásra hatását és mindezt tudják alkalmazni a természetes és ember alkotta környezettel való kapcsolatteremtésben;
- törekedjenek az anyanyelv védelmére;
- sajátítsák el a média elemzésének technikáit;
- tudjanak disputát folytatni.
- alakuljon igénnyé a hatékony kommunikációra való törekvés;
- növeljük a környezethez való, pozitív érzelmi és intellektuális közeledést a környezet- és természetvédelmi témájú könyvek feldolgozásával;
- fejlesszük az egyéni és a közösségi kompetenciákat a drámajátékok segítségével,
- fejlesszük az esztétikai, erkölcsi érzékenységet.

Történelem

- értsék és tudják, hogyan, mikor és milyen emberi tevékenységek révén alakult át a természet;
- tudják értelmezni, hogyan hatottak a környezeti változások a gazdálkodásra, az életmódra, a közösségi normák alakulására;
- ismerjék meg a helyi történelmi értékeket, alakuljon ki bennük a hagyományok tisztelete;
- értsék meg az egész világot érintő globális problémákat, és érezzék hangsúlyozottan az egyén, az állam és a társadalom felelősségét és feladatait a problémák elhárításában, csökkentésében.

Matematika

- legyenek képesek a környezeti mérések eredményeinek értelmezésére,
- logikus gondolkodása, a szintetizáló és a lényegkiemelő képessége fejlődjön;
- tudják megfigyelni az őket körülvevő környezet mennyiségi és térbeli viszonyait;
- váljanak képessé felnőtt irányítással egy adott témához megfelelő adatok kiválogatására, gyűjtésére és feldolgozására;
- ismerjenek konkrét, a valós életből vett példákat, és legyenek képesek ezeket elemezni, tudjanak megfelelő következtetéseket levonni;
- legyenek képesek reális becslésekre.

Természetismeret

- váljanak képessé a környezeti változások magyarázatára;
- ismerjék meg az élő szervezetre káros fizikai hatások (sugárzások, zaj, rezgés) egészségkárosítását, tudják ezek kibocsátásának csökkentési lehetőségeit;
- ismerjék fel a fizikai törvényszerűségek és az élőlények életjelenségei közötti analógiákat, valamint az élő és élettelen közötti kölcsönhatásokat;
- tudják értelmezni a környezet változásának törvényszerűségeit, és ennek tudatában legyenek képesek megoldást keresni a globális környezeti problémákra;
- mérjék fel annak fontosságát, hogy a környezeti erőforrásokat felelősséggel szabad csak felhasználni;
- sajátos nevelési igényükből adódóan, a pillanatnyi fejlettségi állapotuknak megfelelően, ismereteik birtokában, tetteik következményeit látó állampolgárrá váljanak.
- ismerjék meg a környezeti problémákat és azok megelőzési, illetve mérséklési lehetőségeit;
- ismerjék és szeressék a természetes és az épített környezetet;
- ismerjék meg a környezet-egészségügyi problémákat;
- legyenek képesek az egészségügyi problémák megelőzésére és mérséklésére;

- sajátítsák el a testi-lelki egészséget megőrző életviteli technikákat.
- törekedjenek a környezettudatos magatartás kialakítására;
- legyenek képesek néhány környezeti elem egyszerű fizikai tulajdonság-vizsgálatára, az eredmények értelmezésére.

Földrajz

- szerezzenek tapasztalatot, gyűjtsenek élményeket a közvetlen élő és élettelen környezetükről;
- érzékeljék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat, mint a természeti és társadalmi folyamatok hatásainak eredményeit;
- ismerjék meg a világ globális problémáit;
- ismerjék meg és őrizzék a természeti és az ember alkotta táj szépségeit.

Ének-zene

- ismerjék fel a természeti, ill. művészeti szépség rokonságát és azonosságát;
- ismerjék meg a természet zenei ábrázolásának módjait;
- fedezzék fel a természet szépségeinek megjelenését a népdalokban;
- vegyék észre a zene közösségerősítő, közösségteremtő szerepét;
- tudják, hogy az élő ill. élettelen természet hangjai a zenében és a hétköznapi életben egyaránt akusztikus élményt jelentenek;
- fedezzék fel a zenei környezetszennyezést, és tudjanak ellene védekezni.

Erkölcstan

- legyenek képesek a már kialakított, megteremtett értékek között úgy élni, hogy a lehető legkevesebb károsodást okozzák;
- tanuljanak meg a természet károsítása nélkül teljes életet élni;
- mérjék fel annak elengedhetetlen fontosságát, hogy az utódaiknak is megfelelő életteret kell hagyniuk.
- alakítsuk ki azt a szemléletet, hogy a természet elemei emberi hasznosságuk fokától függetlenül is értéket képviselnek;
- alakuljon ki személyes elkötelezettség és tolerancia a környezeti kérdésekkel kapcsolatban;
- fejlődjön, szilárduljon meg a társadalmi szolidaritás és igazságosság az egészséges környezetért.

Rajz és vizuális kultúra

- ismerjék fel a természeti, ill. művészeti szépség rokonságát és azonosságát;
- ismerjék meg a természet képzőművészeti ábrázolásának lehetőségeit;
- ismerjék és tudják, hogy a hagyományápolás a fenntarthatóság egyik alappillére; tudjanak példákat említeni a népi építészet, díszítőművészet hazai előfordulásaira;
- ismerjék a természetes alapanyagok használatát;
- legyenek képesek a műalkotásokat környezeti nevelési szempontoknak megfelelően elemezni;
- legyenek képesek alkotásokat létrehozni a környezeti nevelési témaköröknek megfelelően;
- ismerjék a tárgyi világ formanyelvi elemeit, a tartalom és a forma összefüggését;
- tudjanak példákat mondani a környezetvédelmi szempontok szerinti formatervezésre;
- kutassanak fel, ismerjenek meg helyi népi építészeti emlékeket.

Életvitel és környezetismeret

- A termék és a szavatosság
- Termék és garancia
- Termék és jótállás
- A vásárlás és beüzemelés, felhasználás szabályai
- A vásárlók könyve és a kötelező adatok
- Mi történik a panaszoddal? Mit segít neked a Fogyasztóvédelem?

9.5.1. A tantárgyak ismereteinek mélyítése az osztályfőnöki óra keretében

A fiatalok osztályközösségi létének keretét általában az osztályfőnök teremti meg. Ő a különböző szintű személyes kapcsolatok segítője, fejlesztője is. Az átalakuló iskolarendszerben az osztályfőnöki feladatok bővülnek.

Az osztályfőnök személyisége és elhivatottsága döntő súllyal alakítja a gyerekekben kialakuló, formálódó valóságképet. Munkálkodása nyomán válnak konkrét közösségi tevékenységgé a szaktanárok tanórán túlnövő elképzelései, a különböző iskolai programkínálatok. A tanulók számos attitűdjének alakításán túl a nevelők hozzáállását is befolyásolhatja igényessége, értékrendje. A környezeti nevelés szempontjából nem meghatározó az osztályfőnök szaktárgyi hovatartozása. Az általános tájékozottsága, problémafelismerő és -feldolgozó képessége segítheti abban, hogy ezt a sokszínű témakört a környezethez és egészségvédelemhez való viszony alakítására, egyben pedagógiai céljaira használni, alkalmazni tudja.

A környezet megóvására, szépítésére, otthonossá tételére, igényes, gondos alakítására való nevelésen túl a mindennapi problémák felismerése, életmódminták elemzése, a megoldások keresése is kiváló lehetőséget nyújt az együttes tevékenységek során a közösségépítésre, a személyes kapcsolatok kialakítására, elmélyítésére.

Az osztályfőnök összefogja a szaktárgyak idevágó, de a hagyományos tanórai kereteket megbontó tevékenységeit. A közös tanulmányi kirándulások, vetélkedők, különböző akciókban való közös részvétel is kiegészítheti személyiségfejlődésüket, a szaktárgyakon belül tanult elméleti ismereteket és összefűzheti az egyes szaktárgyakat.

Az osztályfőnöki órák témájának kínálata akkor hatékony, ha az előző évi fejlesztési anyagra épülő, a gyermekek fejlettségi szintjét figyelembe vevő szocializációs programnak felel meg. Tervezése az osztályban tanító valamennyi pedagógus együtt gondolkodását kívánja meg.

9.6. Módszertani útmutató a pedagógusok számára

- Törekedjenek fenntartani az egyensúlyt a személyiség szabadsága és a munkavégzés rendje között.
- A tevékenységek során biztosítsanak sokoldalú tapasztalatszerzési lehetőséget és kommunikációs helyzetet tanulóik számára.
- Adjanak alkalmat az önálló elemzésre, az összefüggések felfedezésére, az önálló vélemények megfogalmazására.
- Szervezzék meg az egyéni és a kooperatív tanulási formákat.
- Biztosítsák a differenciálás lehetőségét a képességek fejlesztésének folyamatában.

- Építsenek a tanulók természetes kíváncsiságára, őrizték meg aktivitásukat, fejlesszék belső motivációjukat.
- A tanulókkal fedeztesse fel a rész-egész, forma-tartalom összefüggéseit.
- Csoportos foglalkozás keretében fogalmazzanak meg kérdéseket, a másik csoport feladata a kérdések megválaszolása.
- Készítsenek a csoportok folyamatábrákat és szemléltessék az összefüggéseket a másik csoport számára és viszont.

A feladatok sohasem lehetnek öncélúak. A csoportok munkájuk során kell, hogy ismerjék a cél-eszköz és az ok-okozati összefüggéseket.

Kommunikáció

A környezeti nevelésben – jellegénél, összetettségénél fogva – nélkülözhetetlenek a kommunikáció legkülönbözőbb módjai. Ugyanakkor legalább ilyen fontos, hogy diákjaink a nagyszámú írott, hallott és látott média-irodalomban gondolkodva és értékelve, a híreket mérlegelve tudják feldolgozni. Fontos számunkra, hogy képesek legyenek a szakirodalomban eligazodni, az értékes információkat meg tudják az értéktelentől különböztetni. Tanulóinkat meg kell tanítani a fellépésre, a szereplésre, a bátor megnyilatkozásra. Végzett munkájukról számot kell adniuk írásban és szóban egyaránt – ezen képesség napjainkban nélkülözhetetlen.

Az iskolán belüli kommunikáció formái

- plakátok készítése és bemutatása;
- faliújságon közölt információk készítése.

Iskolán kívüli kommunikáció formái

- környezetvédelmi cikkek feldolgozása különböző napilapokból;
- környezetvédelemről szóló rádiós és televíziós hírek feldolgozása, értékelése;
- a környezet állapotfelmérésének értékelése, kapcsolatfelvétel az illetékesekkel;
- a közvetlen környezet problémáinak meglátása, segítségnyújtás a problémák enyhítésére.

10. Az általános iskola helyi tanterve

10.1. A kerettanterv megnevezése 1-4. évfolyam

Iskolánkban a tanulásban akadályozott általános iskolai 1-4. évfolyamos tanulóink nevelése-oktatása az Oktatási Hivatal által kiadott 2020 - as NAT - hoz illeszkedő Kerettantervek az SNI tanulók oktatásához, - Kerettanterv az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára, Alapfokú nevelés oktatás szakasza, alsó tagozat, 1-4. évfolyam - című dokumentum alapján készült helyi tanterv alapján történik.

10.1.1. A Nemzeti alaptantervben meghatározott témakörök, célok, feladatok, fejlesztési területek-nevelési célok, kulcskompetenciák és óraszámok helyi megvalósítása

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettanterv céljaiban, feladataiban és az ezekre épülő további tartalmakban is figyelembe veszi a jövőben várható társadalmi, gazdasági változásokat, valamint az ezzel összefüggésben megjelenő, a köznevelés egészére vonatkozó célokat és feladatokat. A kerettantervi rendszer az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében is prioritásként értelmezi azokat a személyiség-, készség- és képességfejlesztési tartalmakat, amelyek az egyén és a társadalom számára egyaránt nélkülözhetetlenek.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavakat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékosággal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok, feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás e szakaszában a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére helyeződik a hangsúly. A tanulók között meglévő eltérések differenciált eljárások, tartalmak és oktatásszervezési megoldások, terápiák alkalmazását teszik szükségessé. A képességfejlesztésben hangsúlyos szerepük van a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek. A tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulnia a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének. Az alsó tagozat első évfolyamán javasolt tananyag elsajátítására – a Nemzeti alaptanterv által biztosított lehetőséggel élve – ajánlott egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. A hosszabb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátítására, amennyiben megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban egyre önállóbb tanulási tevékenységet tesz lehetővé a tanulók számára.

Az 1–2. évfolyamon a fő cél a személyiség biztonságérzetének megteremtésével, az egyéni diagnosztikára épülő funkcionális képességfejlesztéssel elérni az egyénhez viszonyítva azt a legoptimálisabb adaptív állapotot, amely elégséges előfeltétele a tantárgyi rendszerű fejlesztésnek.

Olyan fejlettségi szintre kell hozni a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichikus funkciókat – a gyógypedagógia eszközrendszerének, módszereinek, terápiáinak felhasználásával –, hogy a tanuló az alapvető kultúrtechnikák elsajátítására a sérülésének, állapotának megfelelő idő biztosítása mellett felkészült legyen. A tanulókat fogékonyá, befogadóvá kell tenni a környezet, a közvetlen megtapasztalható természet és a társas kapcsolatok iránt, miközben tág teret adunk az életkori sajátosságoknak, a fejlettségnek megfelelő gyermekjátéknak és mozgásnak, mindezzel felkeltve érdeklődésüket a tanulás iránt.

A 3–4. évfolyamon a cél az alapvető képességek és alapkészségek fejlesztése a tanulók egyéni háttértényezőinek figyelembevételével, a pszichés funkciók fejlesztésének stratégiáját tartalmazó egyéni fejlesztési tervek alapján, tantárgyi rendszerben végzett intenzív fejlesztési folyamatban.

Kiemelt feladat a személyiség érésének, az önismeret fejlődésének elősegítése a tanulási, viselkedési szokások elsajátításával, magatartási normák közvetítésével; a sérülésből, a fogyatékosságból eredő tanulási nehézségek leküzdésének, a jól működő funkciók tovább fejlődésének segítése individualizált programok, terápiák, differenciáló pedagógiai eljárások alkalmazásával.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Erkölcsei nevelés

E szakasz feladata a személyiség erkölcsi arculatának értelmi és érzelmi alapozása. Az életkori jellemzőkhöz illeszkedő – a spontán belátáson alapuló – szabálykövetési képesség megerősítése, az alkalmazkodás és az önértékesítés, a felelősségvállalás képességének alapozása a mindennapi iskolai gyakorlatban. Szociális konvenciók (köszönés, megszólítás stb.) szerepének tudatosítása a közösségi életben.

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítse fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési

problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása – az önfegyelemtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig – hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helytállásukat a munka világában is.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Az otthon, az iskola, a lakóhely alapvető személyi viszonyainak megismerése, biztos tájékozódás kialakítása az alapvető téri és időrelációkban, a nevezetes események megismerése, az ezzel kapcsolatos élmények feldolgozása. Hagyományok, népszokások megismerése, felelevenítése az azokban való aktív részvétel feltételeinek megteremtésével.

A tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát. Sajtítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

Az iskolai keretek között gyakorolható demokratikus részvétel. A házirend értelmezésével a jogok és kötelességek szerepének megértése. Szociális attitűd kialakítása mások problémái, nehézségei iránt, megoldások keresése.

A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi. Az iskola megteremti annak lehetőségét, hogy a tanulók megismerjék a főbb állampolgári jogokat és kötelezettségeket, és ennek keretében biztosítja a honvédelmi nevelést. A részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló mérlegelő gondolkodás, az elemzőképesség és a vitakultúra fejlesztését. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják a tanulók tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulás-szervezési eljárások.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A tanulók önmaguk megismerésére motiváló tanulási környezet létrehozásával az önmagukra jellemző tulajdonságok, érzelmi és indulati megnyilvánulásokat ismerik meg. Az énkép, önismeret alakítása, fejlesztése, szociális tanulás, az ember jellegzetes külső és belső jegyeinek megismerése. Az egymáshoz való alkalmazkodóképesség, együttműködési készség, elfogadás alapozása. A gyakran előforduló konfliktusok kezelésének gyakorlása, helyes magatartás bemutatásával. Az együttműködés és közreműködés a csoportban, közösségben, a meghatározott feladatok végzésében. A családi és az iskolai szerepek megismerése, alkalmazkodás és azonosulás a családi és iskolai viszonyrendszerekben.

Az önismeret – mint a személyes tapasztalatok és a megszerzett ismeretek tudatosításán alapuló, fejlődő és fejleszthető képesség – a társas kapcsolati kultúra alapja. Elő kell segíteni a tanuló kedvező szellemi fejlődését, készségeinek optimális alakulását, tudásának és kompetenciáinak kifejezésre jutását, s valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. Hozzá kell segíteni, hogy képessé váljék érzelmeinek hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. Ahhoz, hogy az oktatási és nevelési folyamatban résztvevő tanulók, az elsajátított készségekre és tudásra támaszkodva énképükben is gazdagodjanak, a tanítás-tanulás egész folyamatában támogatást igényelnek ahhoz, hogy tudatosuljon, a saját/egyéni fejlődésüket, sorsukat és életpályájukat maguk tudják alakítani. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi élethez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

A családi életre nevelés

Személyes élmények alapján a családi élet jellemzőinek megbeszélése, élmények, történések, családi események feldolgozása. A családon belüli kapcsolatok, egymás segítése, felelősségvállalás a családon belüli feladatokért, az egymásrautaltság tudatosítása.

A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.

A testi és lelki egészségre nevelés

A testi fejlettségnek, adottságoknak megfelelő egészségtudatos táplálkozás, a mértéktelenség, mohóság elkerülése, az önkorlátozás gyakorlása. Tisztálkodási szokások napi ritmusának kialakítása.

Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez. A pedagógusok ösztönözzék a tanulókat arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a mozgásra, a stresszkezelés módszereinek alkalmazására. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megóvására, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére. Az iskola feladata, hogy a családdal együttműködve felkészítse a tanulókat az önállóságra, a betegség-megelőzésre, továbbá a szabályok betartására a közlekedésben, a testi higiéniában, a veszélyes körülmények és anyagok felismerésében, a váratlan helyzetek kezelésében. A pedagógusok motiválják és segítsék a tanulókat a káros függőségekhez vezető szokások kialakulásának megelőzésében.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

Gyakorlati tevékenységekben a részvétel különbözőségeinek megfigyelése, hasonlóságok és különbségek, egymás erősségeinek és gyengeségeinek felismerése, az együttműködésre alapozott segítség és a segítéshatásainak megtapasztalása.

A Nat ösztönzi a személyiség fejlesztését, kibontakozását segítő nevelést-oktatást: célul tűzi ki a hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő emberek felé irányuló szociális attitűd, támogató, segítő magatartás kialakítását a tanulóknál úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás,

önkéntes feladatvállalás és -megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létehez.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A környezet adott szempontok alapján történő megfigyelése, a következtetések közös levonása. A szorosan vett természeti környezet ápolása, gondozása mindennapi feladatokban.

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben és a kultúrában. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. Cél, hogy a természet és a környezet ismeretén és szeretetén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. Az intézménynek fel kell készítenie őket a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába.

Pályaorientáció

Foglalkozások, foglalkozásokhoz rendelt tevékenységek megismerése, egyeztetése, tapasztalatgyűjtés. Az érdeklődés felkeltése, egyéni érdeklődések erősítése. Olyan feltételek, tevékenységek biztosítása, amelyek során a tanulók kipróbálhatják képességeiket.

Az iskolának – a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világáról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válnak arra, hogy ehhez megtegyék a szükséges erőfeszítéseket. Ezért fejleszteni kell bennük a segítséssel, az együttműködéssel, a vezetéssel és a versengéssel kapcsolatos magatartásmódokat és azok kezelését.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

Vásárlások, társasjátékok, szituációk segítségével a pénz szerepének, a gazdaságosság fontosságának a felismertetése.

A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelőségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Ennek érdekében a köznevelési intézmény biztosítja a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.

Médiatudatosságra nevelés

Életkornak megfelelő gyermekműsorok hallgatása, nézése és a tapasztalatok megbeszélése. A valóság és a virtuális valóság megkülönböztetésének elemi példáival az értelmező, mérlegelő gondolkodás alapozása.

Cél, hogy a tanulók a mediatizált, globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak: értsék az új és a hagyományos médiumok nyelvét. A médiatudatosságra nevelés az értelmező, mérlegelő beállítódás kialakítása és tevékenység-központúsága révén felkészít a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értékeltű megszervezésére, tudatos alakítására. A tanulók megismerkednek a média működésével és

hatásmechanizmusaival, a média és a társadalom közötti kölcsönös kapcsolatokkal, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmas érintkezés megkülönböztetésének módjával, valamint a különbségek és az említett médiajellemzők jogi és etikai jelentőségével.

A tanulás tanítása

A tanulás iránti érdeklődés felkeltése, sok személyes élmény biztosítása a tanulói tevékenység serkentésével. Az egyéni érdeklődésen alapuló önművelő és szükségletkielégítő szabadidős tevékenységek lehetőségeinek megismerése, az azokban való részvétel igényének kialakítása, alapozása.

A tanulás tanítása az iskola alapvető feladata. Minden pedagógus teendője, hogy felkeltse az érdeklődést az iránt, amit tanít, és útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításával, szerkezetével, hozzáféréssel kapcsolatban. Meg kell tanítani, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek. Olyan tudást kell kialakítani, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni, a változatok sokoldalú áttekintésével és értékelésével. A tanulás tanításának elengedhetetlen része a tanulás eredményességének, a tanuló testi és szellemi teljesítményeinek lehetőség szerinti növelése és a tudás minőségének értékelése.

Kulcskompetenciák

A Nat kulcskompetenciái nem tantárgyokhoz kötöttek, hanem tantárgyakon átívelve, horizontálisan jelennek meg a kerettantervben a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő adaptált formában. A Nat kulcskompetenciái az alábbi specifikumokat hordozzák az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében:

A tanulás kompetenciái

A hatékony, önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni, amit az alapkompentenciák biztosítanak. A tanulót támogatni kell abban, hogy megtalálja saját érdeklődési körét, hogy minél több tanulási technikát megismerjen, és ezek alapján képessé váljon majd saját tanulási stratégia kialakítására. Segíteni kell a tanulót abban, hogy lehetősége legyen a tanuláshoz való pozitív viszony kialakítására.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi kompetenciák)

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a nevelés-oktatás ezen szakaszában idegen nyelv oktatása még nem történik, a hangsúly az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésére helyeződik.

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a közlés és befogadás szóbeli ágát javasolt a középpontba állítani. Az anyanyelv elsajátítása során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett – alapelv, hogy esetükben a nyelvelsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit. Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja meg a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembevételével) a beszédnek mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet” funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formában (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban

(élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja. Törekedni kell a digitális technológia kínálta eszközök, lehetőségek kommunikációs célú alkalmazására.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák elsajátítása, felhasználói szintű alkalmazása az esélyegyenlőség megteremtése és a minél önállóbb életvitel támogatása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Az online zaklatás gyakori megjelenése miatt a tanulóknak ismerniük kell a biztonságos eszközhasználatot, valamint a digitális tartalmak létrehozásával kapcsolatos etikai szabályokat is. A munka, a szabadidő és a tanulás egész életen át ívelő folyamatai során a digitális eszközök használata, az így megszerzett információk feldolgozása és alkalmazása is a digitális kompetenciákat igényli. A tanulók számára fontos a megbízható információk, az online biztonság, a digitális eszközök társadalmilag elfogadott formáinak alkalmazása a kommunikáció során, illetve azok alapvető szabályainak ismerete a társadalomban való részvétel érdekében.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai kompetencia fejlesztése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás, valamint a kognitív képességek fejlesztésére. A matematikai kompetencia fejlesztésével az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képessé válik a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, valamint a tapasztalatok útján megszerzett tudás praktikus felhasználására a mindennapi élet különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanulás-tanítás folyamatában döntően a mindennapok során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt, a konkrét élethelyzetekhez kötött tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása, valamint a mindennapokban használható tudás biztosítása.

A természettudományos kompetencia fejlesztése során az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világnézet kialakítása a feladat. Fontos a mindennapi életet érintő, konkrét tényeken, tapasztalatokon alapuló egyszerű következtetések levonásának és az erre alapozott döntéshozatalnak a tanítása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Az eltérő képességeknek megfelelően fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta kihívásokra (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok). A tanulóknak ismereteket kell szerezniük a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás, valamint – az egyéni képességeket figyelembe véve – a rövidebb és hosszabb távú élethelyzetek tervezése kapcsán. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók felkészülnek a közügyekben való aktív részvételre. A társadalmi részvétel és felelősségvállalás kompetenciái fejlesztése során – a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva kell biztosítani. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést, a felelős társadalmi részvételt.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, ezen a területen nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is. Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzés, a nyitottság, az értékítélet kialakítása.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A munkavállalói és innovációs kompetenciákhoz szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanulási-tanítási folyamatban az enyhe értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. A munkavégzésre való szocializálás, a munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, az önálló életvezetés megalapozása a társadalmi beilleszkedés fontos eleme.

Egységesség és differenciálás

Az aktív tanulás a tanulónak a tanulási tevékenységekben történő részvételét hangsúlyozza. A tanulási tevékenység legfőbb célja olyan tanulói kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az ismereteknek különböző helyzetekben történő kreatív alkalmazását. A tevékenységekre épülő tanulásszervezési formák segítik a tanulót a tanulási eredmények által kijelölt ismeretek megszerzésében, és ezen keresztül a kompetenciák fejlesztésében. Lehetőség szerint ki kell használni a tanulás társas természetéből adódó előnyöket, a differenciált egyéni munka adta lehetőségeket. Segíteni kell a párban vagy csoportban végzett felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködésen alapuló tanulást. A tanulási eredmények elérését segítik elő az olyan differenciáló módszerek, mint a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet biztosítása, a tanulói különbségekhez illeszkedő, differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés és tananyag-alkalmazás, a fejlesztő, tanulást támogató értékelés. A differenciált tanulásszervezés jellegzetességeit képviselik az olyan eljárások, mint az egyéni rétegmunka vagy az adaptált szövegváltozatok felhasználása, melyek kiterjeszthetik és elmélyíthetik a tankönyvek tartalmát.

A pedagógus a probléma-megoldási és a jelenségértelmezési folyamatot – a tanuló szükségleteinek megfelelően – közvetett, illetve közvetlen eszközökkel segíti. A pedagógus az aktív tanulói tevékenységek megvalósítása során lehetővé teszi iskolán kívüli szakemberek bevonását, valamint a külső helyszínek nyújtotta pedagógiai lehetőségek felhasználását (könyvtár, múzeum, levéltár, színház, koncert). A pedagógus együttműködik más tantárgyakat tanító pedagógusokkal azért, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen a tanórákon vagy a témahetek, tematikus hetek, projektnapok, témákhoz szervezett események, tanulmányi kirándulások, iskolai táborok alkalmával a tantárgyak szervezett, összefüggő, illetve kapcsolódó tartalmainak integrálására.

Az iskoláknak tanítási évenként több olyan tanóra megszervezését ajánlott beilleszteniük a helyi tantervbe, amelyben több tantárgy ismereteinek integrálását igénylő (multidiszciplináris) téma kerül a középpontba, a tanóra céljának, tartalmának és megvalósítási módszereinek megjelölésével. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a tananyag feldolgozásánál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében ez az adaptálás lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott)

nevelés, oktatás során az egyéni módszerek alkalmazását. Az aktív tanulás segítése a tanuló tehetségének, különleges nevelési-oktatási szükségleteinek vagy sajátos nevelési igényének típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező szakember támogatásával történik.

Az egységesség és a differenciálás érvényesítésének megvalósítását a pedagógiai gyakorlatban az adaptív oktatás jellemzőinek ismerete és annak alkalmazása teszi lehetővé. Az oktatási folyamat akkor adaptív, ha a megvalósítása során a differenciálás és az egységesség elve egyaránt érvényesül. Az adaptív oktatás gondolata, a megvalósítás gyakorlata az egymástól különböző tanulók egyszerre történő eredményes tanításának ellentmondását oldja fel. Olyan tanári gondolat- és tevékenységrendszert kínál, amely a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételére épülve egyszerre biztosítja a differenciálás egyéni fejlesztő hatását és a pedagógiai gyakorlatban megjelenő egységességet.

Az adaptív oktatás feltételei között egyenrangúan szerepelnek a szükséges tanulói sajátosságok – a tanuló tudása, az aktivitásra való készenléte, fejlettsége az önálló munkavégzés és az együttműködés terén, helyzete a társas kapcsolatrendszerben – és a tanulók számára leginkább kedvező tanulásszervezési formák: a frontális munka, a csoportmunka, a párban folyó tanulás, az egyéni munka, az individualizált munka.

A pedagógiai differenciálás hátterében az a törekvés húzódik meg, hogy az egységes tartalmi szabályozás keretei között minden tanuló a neki megfelelő nevelésben és oktatásban részesülhessen optimális fejlődése, egyéni teljesítőképességének teljes kibontakoztatása érdekében. A differenciálásnak nélkülözhetetlen és sok variációban alkalmazott eszköze együttesként kell megjelennie. A sajátos nevelési igényű tanulók hatékony oktatása, nevelése érdekében többszintű és változatos differenciálást kell megvalósítani – mind a gyógypedagógiai intézményi, mind az inkluzív nevelési szervezeti formák esetén – a csoportba sorolás, a célok, a tartalom, a követelmények, a szervezési módok és eszközök vonatkozásában egyaránt. A megfelelő oktatási módszerek, munka- és tanulásszervezési formák serkenthetik az egyéni különbségek kibontakozását. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket. A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják ugyanakkor az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében-oktatásában (az együttnevelésre vonatkozóan is), a fejlesztésben részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, továbbá az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba. A sajátos nevelési igényű tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulás, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

Az adaptív oktatás gyakorlati megvalósításának két kulcsmozzanata van. Az egyik a bemeneti jellemzők köre, melyek alapjaiban kijelölik az egyéni utat, illetve az annak bejárásához vezető stratégia megvalósítandó pedagógiai mozzanatait. A másik a kimeneti elvárások köre, melyek a prognosztizálható fejlesztés/fejlődés kritériumainak, a kimeneti követelmények meghatározásához nyújtanak segítséget.

A bemenetnél, az iskolai, oktatási folyamat kezdetén a sajátos nevelési igény pontos, egyénre szabott feltárása szükséges, a képességstruktúra, a lényegi személyiségvonások, a szocializációs funkciók területeinek feltérképezésével. A feltárás a gyógypedagógia, a pszichológia módszereivel történik.

A funkcionális képességek (az észlelés, az emlékezet, a figyelem, a gondolkodás), a tanult képességek (a kommunikációs, a kognitív, a cselekvési, a szocializációs képességek), a család legjellemzőbb mutatói, a családi szocializáció szinterei, a kommunikációs, cél-racionális, dramaturgiai tevékenységrendszer, az interakciók és struktúrák rendszere együtt jelenthetik a gyermeki szükségletek megfogalmazásának alapjait, amelyre építeni lehet az egyéni út meghatározását, a pedagógiai diagnózist, a stratégiát és terápiát.

A kimeneti elvárások – a pedagógiai folyamatban a tanulók egyéni jellemzőit, fejleszhetőségi sajátosságait mindvégig figyelembe véve – a társadalmi szükségletből vezethetők le. A társadalmi szükséglet meghatározásához a kiindulópontot a társadalom leírása jelenti, a jelen és a belátható jövő társadalmi sajátosságainak számbavétele. Ez azt jelenti, hogy a klasszikus tudásközlés mellett az információrobbanás korszakának jellemzőjeként az integratív, interpretatív szerepet is figyelembe véve lehet az iskola helyi nevelési rendszerét a társadalom szocializációs közegének modelljeként tekinteni.

Így a fejlesztési-nevelési-oktatási-képzési rendszerben érvényesíthetők a következő jellemzők: a nevelés, mint kapcsolat, az értékek, a tudás, a cselekvési minták közvetlen cseréje; az identitás és önismeret, mint szocializációs cél; párbeszéd, megoldáskeresés, értékelés, válogatás, mérlegelés, közvetlen megfigyelés, kipróbálás, mint tipikus tevékenységek; valamint a kíváncsiság, mint motiváció.

Kötelező tantárgyak és óraszámok az 1–4. évfolyamon (2020 NAT)

Tantárgyak	1. évfolyam	2. évfolyam	3. évfolyam	4. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6	7
Matematika	4	4	3	4
Etika	1	1	1	1
Környezetismeret	-	-	1	1
Ének-zene	2	2	2	2
Vizuális kultúra	2	2	2	1
Digitális kultúra	-	-	1	1
Technika és tervezés	1	1	1	1
Testnevelés	5	5	5	5
Összesen	22	22	22	23
Szabadon tervezhető órakeret	+2	+2	+2	+2
Rendelkezésre álló órakeret	24	24	24	25

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

10.2. A kerettanterv megnevezése 5-8. évfolyam

Iskolánkban a tanulásban akadályozott általános iskolai 5-8. évfolyamos tanulóink nevelése-oktatása az Oktatási Hivatal által kiadott 2020 - as NAT - hoz illeszkedő Kerettantervek az SNI tanulók oktatásához, - Kerettanterv az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára, Alapfokú nevelés oktatás szakasza, felső tagozat, 5-8. évfolyam - című dokumentum alapján készült helyi tanterv alapján történik.

10.2.1. A Nemzeti alaptantervben meghatározott témakörök, célok, feladatok, fejlesztési területek-nevelési célok, kulcskompetenciák és óraszámok helyi megvalósítása

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettanterv céljaiban, feladataiban és az ezekre épülő további tartalmakban is figyelembe veszi a jövőben várható társadalmi, gazdasági változásokat, valamint az ezzel összefüggésben megjelenő, a köznevelés egészére vonatkozó célokat és feladatokat.

A kerettantervi rendszer az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében is prioritásként értelmezi azokat a személyiség-, készség- és képességfejlesztési tartalmakat, amelyek az egyén és a társadalom számára egyaránt nélkülözhetetlenek.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavakat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékossgal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a Nat jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal, sajátos nevelési igénnyel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv (együttnevelés esetén az együttesen alkalmazott kerettantervek) tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatók, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetők.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok és feladatok

A felső tagozaton a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra irányul. Hangsúlyosabbá válik az önálló tanulási tevékenység. A tudásgyarapítást, a képességek, a személyiség fejlesztését a konkrét tapasztalásokra alapozva a gondolkodási funkciók különböző sérülését, eltérő ütemű fejlődését figyelembe véve kell elérni.

Az 5–6. évfolyamon a cél a tevékenységek számának és minőségének növelésével, az önálló tanulás képességének fejlesztésével az alapvető kultúrtechnikák használatának eszközszintűvé tétele, valamint az intenzív személyiségfejlesztés.

Ehhez szükséges az alapkészségek megerősödésének biztosítása a tanulói tevékenységek középpontba állításával, a gyakorlás lehetőségeinek megteremtésével, továbbá a konkrét megtapasztaláson alapuló tudásgyarapítás erősítése a gondolkodási funkciók különböző sérülését, eltérő ütemű fejlődését figyelembe véve. A tantárgyi tartalmakat, a tevékenységeket, feladatokat, a terápiás célú eljárásokat a fejlődés egyéni üteméhez, a módosult tanulási képességhez kell igazítani. Végző soron mindennek meg kell alapoznia a tanulók felkészítését az önálló életvitelre és önálló munkavégzésre, a tanulói képességkultúra fejlettségéhez igazodó szakiskolai továbbtanulásra, társadalmi beilleszkedésre.

A 7–8. évfolyam legfontosabb célja a tudáselemek szintetizálása, a képességstruktúra megszilárdítása, a személyiség integritásának növelése.

E cél eléréséhez szükséges feladatok: a tanuló sikeres továbbtanulási, szakmaelsajátítási lehetőségeinek kialakítása; az önálló tanulás, a tájékozódási képesség, a tájékozottság, a döntési képesség erősítése; a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális és cselekvési kompetenciák kialakítása, az önálló életvitelre való alkalmasság megszilárdítása.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Erkölcsei nevelés

A szabályok létrehozásának folyamatában való részvétel megtapasztalása, gyakorlati alkalmazása, a megbeszélés, a megegyezés, a szabályokhoz való rugalmas alkalmazkodás képességének fejlesztése. Pozitív erkölcsi tapasztalatok erősítése. A magatartásban, az emberi kapcsolatokban a szeretet, bizalom, türelem, együttérzés, igazmondás stb. megismertetése, gyakoroltatása, befogadása. A negatív tapasztalatok feldolgozása, irigység, közömbösség, harag, durvaság stb., azok hatásainak kompenzálása.

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítsen fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása – az önfegyelemtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig – hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helytállásukat a munka világában is.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Tantárgyi tanulmányaik során megismert történelmi és kulturális értékeink alapján tudatosodjon a nemzeti összetartozás érzése. Közösségi tevékenységgel, a tanuló lakóhelyén aktív részvétellel váljon részesévé a jelentősebb társadalmi eseményeknek, ünnepeknek, ezen élmények segítségével, alakuljon ki benne a közösséghez való tartozás, a hazaszeretet.

A tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

Az iskolai demokráciában, a diákönkormányzat tevékenységeiben való aktív részvétellel a demokratikus technikák gyakorlása: véleménynyilvánítás, döntéshozatal, képviselő. A tanulói jogok és kötelességek arányainak tudatosítása.

A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi. Az iskola megteremti annak lehetőségét, hogy a tanulók megismerjék a főbb állampolgári jogokat és kötelezettségeket, és ennek keretében biztosítja a honvédelmi nevelést. A részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló mérlegelő gondolkodás, az elemzőképesség és a vitakultúra fejlesztését. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják a tanulók tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

Az éntudat, az énkép (önismeret) fejlesztése, törekvés önmaga minél sokrétűbb fizikai, pszichikai, erkölcsi megismerésére.

Az önismeret – mint a személyes tapasztalatok és a megszerzett ismeretek tudatosításán alapuló, fejlődő és fejleszthető képesség – a társas kapcsolati kultúra alapja. Elő kell segíteni a tanuló kedvező szellemi fejlődését, készségeinek optimális alakulását, tudásának és kompetenciáinak kifejezésre jutását, s valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. Hozzá kell segíteni, hogy képessé váljék érzelmeinek hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. Ahhoz, hogy az oktatási és nevelési folyamatban résztvevő tanulók, az elsajátított készségekre és tudásra támaszkodva énképükben is gazdagodjanak, a tanítás-tanulás egész folyamatában támogatást igényelnek ahhoz, hogy tudatosuljon, a saját/egyéni fejlődésüket, sorsukat és életpályájukat maguk tudják alakítani. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi élethez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

A családi életre nevelés

A család fogalma, típusai, tagjai, feladatai, családfa, generációk együttélése, családi munkamegosztás, gazdálkodás a családban, a család szerepe az egyén egészséges, harmonikus fejlődésében, egymásra utaltság, lelki közösség.

A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitéüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.

A testi és lelki egészségre nevelés

A mozgásigény kielégítésével, a mozgáskultúra, a mozgáskoordináció, a ritmusérzék és a hallás fejlesztésével, a koncentráció és a relaxáció képességének alapozásával, az egészséges életmódban a tudatosság szerepének bemutatása. Önellátó, testápoló technikák. Az érzelmi intelligencia mélyítése, gazdagítása, az önismeret alakítása, az önértékelés képességének fejlesztése.

Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez. A pedagógusok ösztönözzék a tanulókat arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a mozgásra, a stresszkezelés módszereinek alkalmazására. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megővésére, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére. Az iskola feladata, hogy a családdal együttműködve felkészítse a tanulókat az önállóságra, a betegség-megelőzésre, továbbá a szabályok betartására a közlekedésben, a testi higiéniában, a veszélyes körülmények és anyagok felismerésében, a váratlan helyzetek kezelésében. A pedagógusok motiválják és segítik a tanulókat a káros függőségekhez vezető szokások kialakulásának megelőzésében.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A szociális attitűd fejlesztése, az együttérző, segítő magatartás erősítése. Segítő feladatok az iskolai életben, rendszeresség.

A Nat ösztönzi a személyiség fejlesztését, kibontakozását segítő nevelést-oktatást: célul tűzi ki a hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő emberek iránti szociális attitűd, segítő magatartás kialakítását a tanulóknál úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladtvállalás és -megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létehez.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

Mindennapi tevékenységeiben váljon általánossá a környezetkímélő, takarékos magatartás, alakuljon ki a természeti és épített környezet iránti szeretet és megóvás igénye.

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben és a kultúrában. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. Cél, hogy a természet és a környezet ismeretén és szeretetén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. Az intézménynek fel kell készítenie őket a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába.

Pályaorientáció

A munka szerepe az ember életében. Érdeklődési területek, vonzódások tudatosítása, reális pályakép a képességek, adottságok szerint, mérlegelés. A fizikai és a szellemi munka (a szülők és ismerősök szakmája, ismert szakmák rendszerezése fizikai és szellemi munkacsoportba, a két szakmacsoport lényegi különbségei és hasonlóságai felismerése.

Az iskolának – a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világáról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válnak arra, hogy ehhez megtegyék a szükséges erőfeszítéseket. Ezért fejleszteni kell bennük a segítséssel, az együttműködéssel, a vezetéssel és a versengéssel kapcsolatos magatartásmódokat és azok kezelését.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

Részvétel a pénz kezelésében, a csoport (évfolyam) ezzel kapcsolatos tevékenységében, a családból hozott példákkal a célszerű gazdálkodás gyakorlása a pénzhasználat és a fogyasztás területén. A saját felelősség, az értékteremtő munka felismerése. Gazdasági, pénzügyi intézmények szerepének alapvető ismerete a mindennapi életben.

A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Ennek érdekében a köznevelési

intézmény biztosítja a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.

Mediatudatosságra nevelés

A különböző médiumok mint ismeretszerzési, művelődési, önkifejező kapcsolatteremtési lehetőségek megismerése, az alkalmazásokban lévő veszélyforrások tudatosítása. Tudatosság kialakítása a válogatásban.

Cél, hogy a tanulók a mediatizált, globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak: értsék az új és a hagyományos médiumok nyelvét. A mediatudatosságra nevelés az értelmező, elemző beállítódás kialakítása és tevékenység-központúsága révén felkészít a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értékeltű megszervezésére, tudatos alakítására. A tanulók megismerkednek a média működésével és hatásmechanizmusával, a média és a társadalom közötti kölcsönös kapcsolatokkal, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmas érintkezés megkülönböztetésének módjával, valamint a különbségek és az említett médiajellemzők jogi és etikai jelentőségével.

A tanulás tanítása

Az életkori jellemzők figyelembevételével a kreativitás fejlesztése, az írásbeliség és a szóbeliség egyensúlyára való törekvés, a tanulók egészséges terhelése, érési folyamatuk követése, személyre szóló, fejlesztő értékelésük. Az együttműködésre építő (kooperatív-interaktív) tanulási technikák és tanulásszervezési módok fokozott alkalmazása. Az egyéni tanulási stílus figyelembevétele, egyéni tanulási stratégiák érvényesítése.

A tanulás tanítása az iskola alapvető feladata. Minden pedagógus teendője, hogy felkeltse az érdeklődést az iránt, amit tanít, és útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításával, szerkezetével, hozzáféréssel kapcsolatban. Meg kell tanítania, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek. Olyan tudást kell kialakítani, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni, a változatok sokoldalú áttekintésével és értékelésével. A tanulás tanításának elengedhetetlen része a tanulás eredményességének, a tanuló testi és szellemi teljesítményeinek lehetőség szerinti növelése és a tudás minőségének értékelése.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

A Nat kulcskompetenciái nem tantárgyokhoz kötöttek, hanem tantárgyakon átívelve, horizontálisan jelennek meg a kerettantervben a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő adaptált formában. A Nat kulcskompetenciái az alábbi specifikumokat hordozzák az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében:

A tanulás kompetenciái

A hatékony, önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni, amit az alapkompentenciák biztosítanak. A tanulót támogatni kell abban, hogy megtalálja saját érdeklődési körét, hogy minél több tanulási technikát megismerjen, és ezek alapján képessé váljon majd saját tanulási stratégia kialakítására. Segíteni kell a tanulót abban, hogy lehetősége legyen a metakogníció (gondolkodásról való gondolkodás) gyakorlására, tudatos alkalmazására, a tanuláshoz való pozitív viszony kialakítására.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi kompetenciák)

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a közlés és befogadás szóbeli ágát javasolt a középpontba állítani. Az anyanyelv elsajátítása során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett – alapelv, hogy esetükben a nyelv elsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit. Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja meg a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembevételével) a beszédnek mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet” funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban (élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja. Az idegen nyelvi kommunikáció, mint kiemelt kompetenciaterület az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében egyénileg differenciált tananyagstruktúrát igényel. A hallási észlelés, a figyelem, az emlékezet fokozott fejlesztése mellett a célokat a tanulók szükségletei határozzák meg. A sikeres kommunikáció érdekében szükség van a nagyobb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra, a játékos helyzetekben történő megvalósításra, a helyzetgyakorlatokra. Törekedni kell a digitális technológia kínált eszközök, lehetőségek kommunikációs célú alkalmazására.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák elsajátítása, felhasználói szintű alkalmazása az esélyegyenlőség megteremtése és a minél önállóbb életvitel támogatása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Az online zaklatás gyakori megjelenése miatt a tanulóknak ismerniük kell a biztonságos eszközhasználatot, valamint a digitális tartalmak létrehozásával kapcsolatos etikai szabályokat is. A munka, a szabadidő és a tanulás egész életen át ívelő folyamatai során a digitális eszközök használata, az így megszerzett információk feldolgozása és alkalmazása is a digitális kompetenciákat igényli. A tanulók számára fontos a megbízható információk, az online biztonság, a digitális eszközök társadalmilag elfogadott formáinak alkalmazása a kommunikáció során, illetve azok alapvető szabályainak ismerete a társadalomban való részvétel érdekében.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai kompetencia fejlesztése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás, valamint a kognitív képességek fejlesztésére. A matematikai kompetencia fejlesztésével az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képessé válik a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, valamint a tapasztalatok útján megszerzett tudás praktikus felhasználására a mindennapi élet különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanulás-tanítás folyamatában döntően a mindennapok során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt, a konkrét élethelyzetekhez kötött tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása, valamint a mindennapokban használható tudás biztosítása.

A természettudományos kompetencia fejlesztése során az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világgép kialakítása a feladat. Fontos a mindennapi életet érintő, konkrét tényeken, tapasztalatokon alapuló egyszerű következtetések levonásának és az erre alapozott döntéshozatalnak a tanítása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Az eltérő képességeknek megfelelően fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta kihívásokra (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok). A tanulóknak ismereteket kell szerezniük a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás, valamint – az egyéni képességeket figyelembe véve – a rövidebb és hosszabb távú élethelyzetek tervezése kapcsán. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók felkészülnek a közügyekben való aktív részvételre. A társadalmi részvétel és felelősségvállalás kompetenciái fejlesztése során – a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva kell biztosítani. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést, a felelős társadalmi részvételt.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, ezen a területen nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is. Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzés, a nyitottság, az értékítélet kialakítása.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A munkavállalói és innovációs kompetenciákhoz szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanulási-tanítási folyamatban az enyhe értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. A munkavégzésre való szocializálás, a munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, az önálló életvezetés megalapozása a társadalmi beilleszkedés fontos eleme.

Egységesség és differenciálás

Az egységesség és a differenciálás érvényesítésének megvalósítását a pedagógiai gyakorlatban az adaptív oktatás jellemzőinek ismerete és annak alkalmazása teszi lehetővé. Az oktatási folyamat akkor adaptív, ha a megvalósítása során a differenciálás és az egységesség elve egyaránt érvényesül. Az adaptív oktatás gondolata, a megvalósítás gyakorlata az egymástól különböző tanulók egyszerre történő eredményes tanításának ellentmondását oldja fel. Egy olyan tanári gondolat- és tevékenységrendszer kínál, amely a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételére épülve egyszerre biztosítja a differenciálás egyéni fejlesztő hatását és a pedagógiai gyakorlatban megjelenő egységességet.

Az adaptív oktatás feltételei között egyenrangúan szerepelnek a szükséges tanulói sajátosságok – a tanuló tudása, az aktivitásra való készenléte, fejlettsége az önálló munkavégzés és az együttműködés terén, helyzete a társas kapcsolatrendszerben – és a tanulók számára leginkább kedvező tanulásszervezési formák: a frontális munka, a csoportmunka, a párban folyó tanulás, az egyéni munka, az individualizált munka.

A pedagógiai differenciálás hátterében az a törekvés húzódik meg, hogy az egységes tartalmi szabályozás keretei között minden tanuló a neki megfelelő nevelésben és oktatásban

részesülhessen optimális fejlődése, egyéni teljesítőképességének teljes kibontakoztatása érdekében. A differenciálásnak nélkülözhetetlen és sok variációban alkalmazott eszköz-együttesként kell megjelenie.

A sajátos nevelési igényű tanulók hatékony oktatása, nevelése érdekében többszintű és változatos differenciálást kell megvalósítani – mind a gyógypedagógiai intézményi, mind az integrált nevelés szervezeti formák esetén – a csoportba sorolás, a célok, a tartalom, a követelmények, a szervezési módok és eszközök vonatkozásában egyaránt. A megfelelő oktatási módszerek, munka- és tanulászervezési formák serkenthetik az egyéni különbségek kibontakozását. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket. A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják ugyanakkor az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében oktatásában (az együttnevelésre vonatkozóan is), a fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, továbbá az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba. A sajátos nevelési igényű tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

Az adaptív oktatás gyakorlati megvalósításának két kulcsmozzanata van. Az egyik a bemeneti jellemzők köre, melyek alapjaiban kijelölik az egyéni utat, illetve az annak bejárásához vezető stratégia megvalósítandó pedagógiai mozzanatait. A másik a kimeneti elvárások köre, melyek a prognosztizálható fejlesztés/fejlődés kritériumainak, a kimeneti követelmények meghatározásához nyújtanak segítséget.

A bemenetnél, az iskolai, oktatási folyamat kezdetén a sajátos nevelési igény pontos, egyénre szabott feltárása szükséges, a képességstruktúra, a lényegi személyiségvonások, a szocializációs funkciók területeinek feltérképezésével. A feltárás a gyógypedagógia, a pszichológia módszereivel történik. A funkcionális képességek (az észlelés, az emlékezet, a figyelem, a gondolkodás), a tanult képességek (a kommunikációs, a kognitív, a cselekvés, a szocializációs képességek), a család legjellemzőbb mutatói, a családi szocializáció színterei, a kommunikációs, célracionális, dramaturgiai tevékenységrendszer, az interakciók és struktúrák rendszere együtt jelenthetik a gyermeki szükségletek megfogalmazásának alapjait, amelyre építeni lehet az egyéni út meghatározását, a pedagógiai diagnózist, a stratégiát és a terápiát.

A kimeneti elvárások – a pedagógiai folyamatban a tanulók egyéni jellemzőit, fejleszthetőségi sajátosságait mindvégig figyelembe véve – a társadalmi szükségletből vezethetők le. A társadalmi szükséglet meghatározásához a kiindulópontot a társadalom leírása jelenti, a jelen és a belátható jövő társadalmi sajátosságainak számbavétele. Ez azt jelenti, hogy a klasszikus tudásközlés mellett az információrobbanás korszakának jellemzőjeként az integratív, interpretatív szerepet is figyelembe véve lehet az iskola helyi nevelési rendszerét a társadalom

szocializációs közegének modelljeként tekinteni. Így a fejlesztési-nevelési-oktatási-képzési rendszerben érvényesíthetők a következő jellemzők: (a) a nevelés, mint kapcsolat, az értékek, a tudás, a cselekvési minták közvetlen cseréje, (b) az identitás és önismeret, mint szocializációs cél, (c) párbeszéd, megoldáskeresés, értékelés, válogatás, közvetlen megfigyelés, kipróbálás, mint tipikus tevékenységek és (d) a kíváncsiság, mint motiváció.

Kötelező tantárgyak és óraszámok 5-8.évfolyamon (2020 NAT)

Tantárgyak	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	4	4	4	4
Idegen nyelv	-	-	2	2
Matematika	4	4	4	4
Etika	1	1	1	1
Történelem	2	2	2	1
Hon- és népismeret	1	-	-	-
Természettudomány	2	3	5	5
Állampolgári ismeretek	-	-	-	1
Ének-zene	2	2	1	1
Vizuális kultúra	2	2	1	1
Digitális kultúra	1	1	1	1
Technika és tervezés	1	1	1	1
Testnevelés	5	5	5	5
Osztályfőnöki óra (közösségi nevelés)	1	1	1	1
Összesen	26	26	28	28
Szabadon tervezhető órakeret	2	2	2	2
Heti órakeret	28	28	30	30

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

10.3. Szakköri, sportköri foglalkozások és a pedagógusválasztás szabályai

(Ebben a bekezdésben az iskola valamennyi tanulója, évfolyamára érvényes információk találhatóak, legyen az tanulásban vagy értelmileg akadályozott, általános- készségfejlesztő iskolai növendék vagy osztály, ezért a többi képzési szintéknél nem jelentetjük meg.)

A köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 6. melléklete szerint (gyermekek, tanulók finanszírozott heti foglalkoztatási időkerete), az osztályok heti engedélyezett időkerete terhére szakköri, sportköri foglalkozások szervezhetők, kellő számú tanuló esetén, amennyiben személyi, tárgyi és infrastrukturális feltételek rendelkezésre állnak. Az indítandó szakkör témáját mindenkor a tanulók érdeklődési körének, fejlettségi szintjének figyelembevételével határozzuk meg. (fejlesztő játékok, barkácsolás, kézimunka, számítástechnika, ökológia, stb.) A foglalkozásokat vezető pedagógus személyének kiválasztásakor minden esetben figyelembe vesszük a kolléga szakképzettségét, érdeklődési körét, rátermettségét, óraszámát.

10.4. A csoportbontások és egyéb foglalkozások szervezési elvei

(Ebben a bekezdésben az iskola valamennyi tanulója, évfolyamára érvényes információk találhatóak, legyen az tanulásban vagy értelmileg akadályozott, általános- készségfejlesztő iskolai növendék vagy osztály, ezért a többi képzési szintéknél nem jelentjük meg.)

Csoportbontást akkor alkalmazunk, amikor az osztály összetétele ezt megkívánja, a hatékony és eredményes ismeretsajátítás érdekében:

- az adott osztályfokon integráltan értelmileg akadályozott tanulót is oktatunk,
- túl magas létszám esetén,
- gyakorlati oktatás esetén.

10.5. Pedagógiai célú habilitáció-rehabilitáció és egyéni fejlesztés

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

10.5.1. A pedagógiai célú habilitáció-rehabilitáció

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók a gyógypedagógiai folyamatban a kötelező tanórákon kívül részt vesznek egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozásokon.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozás során a probléma jellegéhez legadekvátabb eljárások, módszerek és technikák használatával alakítják a gyermek képességeinek fejlődését, egyidejűleg biztosítva az ahhoz szükséges feltételeket. A fejlesztési célok közé tartozik az akadályozott fejlődésből eredő hátrányok csökkentése, hogy a tanuló ismeretszerzési-tanulási folyamatban való részvétele aktív és eredményes legyen, és a lehető legkevesebb nehézséget tapasztalja a folyamat során. A foglalkozás célja a hiányzó, sérült pszichikus funkciók kialakítása, magasabb szintre emelése, az esetleges rosszul szerveződött struktúrák megváltoztatása, de a kiemelkedő képességek fejlesztése szintén a fejlesztő munka hangsúlyos tartalmi eleme.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozás segít a tananyag és a fejlesztési követelmények differenciálásában, a képességeket fejlesztő eljárások és feladatok összehangolásában, az egyéni tanulási technika kialakításában, a haladási tempó és a motiváció egyéni biztosításában, a fejlődés és a fejlődést tükröző értékelés megállapításában.

A foglalkozás eredményességét növeli, ha minél rendszeresebben – terápia során akár naponta – egyénre szabottan valósul meg, a fejlődés üteméhez illeszkedik, illetve a habilitáció teljes ideje alatt folyamatos a szakember támogatása.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások dokumentálása az egyéni fejlesztési terv (EFT) alapján történik, amelyet a gyógypedagógus készít el, együttműködve a partnerekkel. Az EFT a szakértői véleményre, illetve a gyógypedagógus által készített pedagógiai diagnózisra alapulva készül.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások megvalósulása lehet osztálytermen belül és kívül is, egyéni vagy kiscsoportos formában. Mindehhez szükséges gyógypedagógusok és a pedagógiai munkát segítő más szakemberek közötti együttműködés.

10.5.2. Az egyéni fejlesztés

A tanulásban akadályozott gyermekek egyéni fejlesztése minden esetben egyéni fejlesztési terv alapján történik, amit a gyermekkel foglalkozó gyógypedagógus készít, a szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye, valamint saját diagnosztikus mérései alapján. Javasolt, hogy a fejlesztési tervet az osztályban tanító többi pedagógus is ismerje meg. Ez alapja lehet a tanórákon történő egyéni megsegítéseknek és a differenciálás megtervezésének. Számos esetben a többi pedagógus is nyújthat segítséget észrevételeivel, tanácsaival a gyógypedagógusnak a habilitációs-rehabilitációs tevékenységben és tervezésében. A tanulásban akadályozott tanulók speciális igényeinek kielégítése a fejlesztés középpontba állításával valósítható meg. Ez azonban nem azonos a pedagógiai korrekcióval. Azt jelenti, hogy egyéni tanulói igényekhez igazodva differenciált foglalkoztatást és a rugalmas alkalmazkodást alakít ki a pedagógus az egyén fejlődési üteméhez igazodva. A tanulók képességei és kompetenciái különböző fejlettségűek lehetnek. Ha egy képesség fejlődését szeretnék elérni, akkor olyan tevékenységeket kell végeztetni a tanulóval, ami erre a képességre célzottan fejlesztő hatású lehet. A tevékenység módjainak, eszközeinek kiválasztásában, kezdetben a gyógypedagógus nagyon sokat segíthet. Közös munkával biztosítani tudják a tanulásban akadályozott gyermekek számára azokat az egyéni tanulási útvonalakat, egyéni tanulási stratégiákat, amelyek megakadályozhatják az iskolai kudarcok elszenvedését.

Az egyéni fejlesztési terv fogalma

A szakértői véleményben feltüntetett elmaradást mutató részképesség-területek fejlesztésére irányuló, és a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelvében megfogalmazott, tanulók fejlesztési feladataira épülő ütemterv általában (maximum 6) hónapra készül. Készítését mérés előzi meg és az eltelt időszak után újabb mérés következik. Az elért eredményekkel történő összevetés után készül el a következő terv.

Az egyéni fejlesztés színterei még:

Tanóra

Egyéni megsegítést igényelhet a tanuló a tanórákon is. Leghatékonyabb mód a differenciálás. A differenciálás lényege a tanítási-tanulási folyamat tanulókhoz történő igazítása. A differenciálás szükségességét a tanulók képességbeli különbözősége indokolja. Differenciált feladatokat készítünk. A tanulók értékelése is differenciáltan történjen. Differenciálni lehet a feladatok mennyisége, mélysége, minősége, formája a megoldási stratégiák, elvárt megoldási szintek stb. szerint.

Differenciálással és különböző nevelési, módszertani eljárások alkalmazásával az egyéni megsegítés a tanóra szerves részeként, feltűnés nélkül, természetes módon valósulhat meg. Egyéni megsegítést nem csak a gyengébb képességű tanuló kaphat. Minden gyermek kerülhet olyan helyzetbe, hogy szüksége lehet, a tanár csak rá irányuló segítségére.

Tanórán kívül

Egyéni megsegítés történhet a tantárgyi felzárkóztató korrepetáción is.

10.6. Mindennapos testnevelés

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

A tanulásban akadályozott gyermekeknek kortársaikhoz hasonlóan, lételeme a mozgás. A mozgásos játékformák során bővülnek önmagukról és szűkebb-tágabb környezetükről szerzett tapasztalataik, ismereteik, fejlődnek kognitív és prekognitív képességeik.

A tanulásban akadályozott gyermek számára a testnevelés tantárgy számos lehetőséget kínál a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichikus funkciók fejlesztésére.

A testnevelés és sport műveltségi terület célja a motoros tevékenységeken keresztül a gyermek / tanulóközpontú személyiségfejlesztés. Az egyéni motoros képességek, testi és lelki kondíciók eltérő fejlődési ütemének figyelembevételével a rendszeres fizikai aktivitás, az egészségtudatos, aktív életvezetésre való szocializáció elősegítése.

Ennek érdekében: a mozgáskészség, a motoros, kondicionális, koordinációs képességek fejlesztése, motiváció a diák a szabadidős sportokban való aktív részvételre, a szociális és emocionális képességek pozitív megerősítése, preventív egészségtudatos életvezetési szokások kialakítása.

A tanulásban akadályozott tanulók esetében a fentebb felsorolt célok kiegészülnek a gyakran társuló testtartásbeli, mozgáskoordinációs és egyéb motoros anomáliákkal, amelyek fejlesztése a testnevelés tantárgy rehabilitációs céljai között szerepel. A tantárgy terápiás célja, hogy a tanulásban akadályozott tanuló kondicionális, koordinációs képességei és mozgásos cselekvésbiztonsága folyamatosan fejlődjen, hogy erősítse a szocializációs, rehabilitációs folyamatokat, esélyt teremtve a munka világában való helytállásra.

A motoros készségfejlesztés-edzettség a fitességi szintnövelő és megtartó testgyakorlatok végzése során, a motoros képességek fejlesztésének és szerepének tudatosítása mellett valósul meg. A motoros készségfejlesztés-mozgástanulás területén a sportág-specifikus és általános taktikai elemek egyénileg, párban és csoportban, valamint a motoros tanulással kognitív, affektív és szociális képességek fejlesztése során valósul meg.

A játék, játékoság szerepe kisgyermekkorától az ifjúkorig egyaránt fontos. Ezt szolgálhatják a játékos mozgásformák egyénileg, párban, csoportban, a sportág előkészítő mozgásos játékok, az alkotó és kooperatív játékos feladatok, a kognitív, affektív és szociális képességek fejlesztése játékkal. Az egyénileg, párban, csoportban végzett játékos és sportág-specifikus versenyek nagy jelentőséggel bírnak a tanulók kognitív, affektív és szociális képességeinek fejlesztésében. Preventív, életvezetési, egészségfejlesztési célokat szolgálnak a szabadidős sporttevékenységek, az életmód, életstílus és életminőség befolyásoló egyéni és társas tevékenységek.

A fentiekén kívül kiemelt általános fejlesztési feladatokat jelent a sajátos nevelési igényű tanulók esetében az erő, állóképesség, ügyesség, gyorsaság növelése, a koordinációs képesség, mozgástanulási, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazkodó, egyensúlyozó képesség, valamint az adekvát reakciók, a ritmus és téri tájékozódó képesség fejlesztése. Pozitív jellemtulajdonságok - akaraterő, bátorság, fair play - kialakítása és fenntartása.

A testnevelés tantárgy a NAT és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve által megjelölt kompetencia fejlesztési feladatok megvalósítására integráltan kínál lehetőséget.

10.7. A tanulók fizikai állapotának, edzettségének méréséhez szükséges módszerek (NETFIT)

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

A tanulók fizikai fittségi mérésének célja a tanulók egészsége megőrzésének, javításának, fenntartásának előmozdítása, és a tanulók egészségi állapotának nyomon követése a tanulók fizikai fittségi szintjének feltárásával.

Iskolánkban az **alsó tagozaton** a NETFIT-tel kapcsolatos alapvető feladatként - a motoros próbákkal történő játékos megismerkedést, a fittsésre és egészségre vonatkozó ismeretterjesztést, illetve a tesztekkel kapcsolatos pozitív attitűdök, érzelmek és motiváció kialakítását tekintjük elsődlegesnek.

A tényleges méréseket a felsősök és a szakiskolások körében - amennyiben a tanulók testi,- egészségügyi, -mozgásállapota, és értelmi képességeinek fejlettségi szintje ezt lehetővé teszi - a testnevelést tanító pedagógusok végzik a testnevelés órákon.

A mi iskolatípusunkban problémát jelent a tesztek végrehajtása, a teljesítmények reális értékelése. Tanulásban/értelmileg akadályozott és autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóink motorikus pszichés és kognitív fejlettsége, illetve individuális, valamint feladat megértési különbségek miatt, a legtöbb esetben megkérdőjelezhető a sztenderd végrehajtás minősége, így a tesztek megbízhatósága.

A mérési eredményeket, mint minden más értékelést a tanulók önmaga teljesítményéhez mért fejlődéshez viszonyítjuk.

10.8. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek és taneszközök kiválasztásának elvei

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

Iskolánkban a nevelő-oktató munka során a pedagógusok csak olyan nyomtatott taneszközöket (tankönyv, munkatankönyv, munkafüzet, térkép stb.) használnak a tananyag feldolgozásához, amelyek az országos tankönyvjegyzékben szerepelnek és a választott tankönyv a mi tantervünkhöz igazodik.

A törvényi rendelkezéseknek és irányvonalnak megfelelően törekszünk a tartós tankönyvek általános használatára.

Itt kívánjuk rögzíteni azonban, hogy a tanulásban és értelmi képességeikben akadályozott tanulók esetében a több éves tapasztalat azt bizonyítja, hogy értelmi fejlődésük maximális kibontakoztatása minden esetben sikeresebb a munkatankönyv használatával, ezért tartós tankönyv használata a mi iskolatípusunkba csak nagyon minimális számban lehetséges.

- a tankönyv legyen szép kivitelű, figyelemfelkeltő, áttekinthető, jól olvasható, a tanulást segítő illusztrációkkal legyen ellátva
- megfelelő szöveggel legyenek ellátva a szövegek tanulhatósága, nyelvezete, szerkezete, az ismétlést és alkalmazást segítő feladatok rendszere szempontjából
- terjedelemben igazodjanak a tanulók fejlettségi szintjeihez. tartalmazza a tananyag magját (alaptankönyv, több évfolyamon is használható legyen)
- az egyes tantárgyak tankönyvei egymásra épüljenek

- az alaptankönyvhöz tartozzon feladatlap, munkatankönyv a gyakorlás és a tanuló önálló munkáltatása, a tudás ellenőrzése céljából
- az alaptankönyvhöz a gyermekek igényeinek megfelelő más tankönyvek is kapcsolódhatnak
- a tankönyvrendelésekor ajánlatos megnézni, mennyire illeszkedik a tantárgyak tanterveihez, és kézikönyvet kínálnak e hozzá
- a tankönyv kiválasztásánál mérlegelni kell az árát, időtállóságát, (tartóshasználati könyv)
- a megrendelt tankönyvek bizonyos százaléka tartós tankönyv legyen
- kerülendők azok a tankönyvek, melyek túlterhelést okoznak a gyermekeknek. A túlterhelést okozó tankönyvek túlságosan sok információt, adatot, tényt közölnek, érthetetlenek, nem veszik figyelembe a tanuló életkori sajátosságait, fejlettségi szintjét

Az egyes évfolyamokon a különféle tantárgyak feldolgozásához szükséges kötelező tanulói taneszközöket a tanárok munkaközösségi értekezleteken határozzák meg az iskola helyi tanterve alapján. A taneszközök kiválasztásánál a munkaközösség a következő szempontokat veszi figyelembe:

- a taneszköz feleljen meg az iskola helyi tantervének
- jó minőségi mutatókkal rendelkezzen
- megfelelő ár-fekvésű legyen
- a taneszköz nyújtotta formáció megbízható legyen
- több célra lehessen használni
- időtálló legyen
- egyszerűen kezelhető legyen

Funkcionális taneszköz készletünk folyamatosan bővül a pályázatoknak, beszerzéseknek köszönhetően mivel az elmúlt időszakban sikerült új eszközöket vásárolnunk, a használható régiek megtartásával.

Az audio-vizuális eszközök kis számban állnak rendelkezésre, ezért az eszköztár bővítése alapvető szükségletünk.

Könyvgyűjteményünk gazdag gyermek- és szakirodalom terén. Gyermekeink kiskoruktól fogva intenzíven használják.

A médiatárunk folyamatos fejlesztés alatt áll, tantervhez kapcsolódó használata megoldott,

A számítógépterem kialakítása, berendezése megoldotta az informatika tantárgy oktatását, az egyéni fejlesztő programok használatával a képességfejlesztést.

A szaktantermi rendszer iskolánkban nem működik (szaktanterem hiánya miatt), az alapvető egyszerűbb tanulói kísérleteket a tantermeken belül végezzük, a látványosabb bonyolultabb kísérleteket az internet segítségével tekintjük meg.

A gyermekek testedzése és egészségük megőrzése érdekében nagy hangsúlyt fektetünk a testnevelés, illetve a sportfoglalkozásokra. A megfelelő, alapvető torna- és sportfelszerelésekkel rendelkezik iskolánk, pályázatokkal, fejlesztő mozgásfejlesztőeszközök beszerzésével aktívan és rendszeresen bővítjük az eszköztárunkat.

10.9. Az iskolai beszámoltatás, az ismeretek számonkérésének követelményei és formái, és a belső mérések

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

Tanulóink beszámoltatásának, az ismeretek számonkérésének követelményei és formái:

Folyamatosan történik az iskola helyi tanterve, illetve a pedagógusok által összeállított tanmenetek és osztályfőnöki munkatervek alapján. Intézményünk sajátos nevelési igényű gyermekeket oktat, ezért a tantárgyi számonkérés a gyógypedagógiában megfogalmazott irányelvet tartja szem előtt, miszerint a gyermekek teljesítményének értékelésekor figyelembe kell venni az önmaga képességeihez mért fejlődést, valamint a pszichés állapotához mért terhelhetőségét. Oktatásunk során természetesen alkalmazzuk a szóbeli és írásbeli számonkérés fajtáit, melynek gyakorisági táblázatát irányadónak szánjuk. Törekszünk arra, hogy minden hónapban egy-két érdemjeggyel rögzítsük a havi teljesítményt.

Gyakoriság \ Formái	Napi	Heti	Témakörönként
Felelet (szóbeli)	2	4	1
Felelet (írásbeli)	1	2	1
Szóbeli és írásbeli felelet együtt	2	4	1
Témazáró dolgozat	1	2	1
Félévi témazáró	1	2	1
Év végi témazáró	1	2	1

Nevelőtestületünk minden tagja tartja magát ahhoz a megállapodáshoz, hogy a hét első napján egyeztetjük a hétre vonatkozó tantárgyi számonkérési formákat. Ennek értelmében szóbeli felelet egy diák esetében a napi kettő, és a heti négy alkalom a maximális számonkérési lehetőség. Az írásos számonkérés ezzel egyenes arányban napi egy, és heti kettő lehet az egyenletes terhelést figyelembe véve. Előfordulhat, hogy a pedagógus írásbeli és szóbeli számonkérést is választ annak érdekében, hogy segítse a tanulók sikeres teljesítményének biztosítását. Hiszen vannak olyan tanulók, akik sikeresebben szóban vagy írásban és pedagógiai célunk a sikeresség biztosítása. A szóbeli és írásbeli számonkérés együttes száma nem haladhatja meg a napi kettő és a heti négy alkalmat.

Az írásbeli számonkérés fajtái:

Röpdolgozat

Óra eleji, rövid, maximum 5 kérdéses tömör válaszadási lehetőségű, írásos számonkérési forma: szerepe a rendszeres tanulás ellenőrzése és biztosítása. Szerepe a mindennapi tanulás rendszerességének elérésében van.

Tudáspróba

Szerepe biztosítani a verbális problémákkal küzdő diákjaink számára egy-egy lecke után a számonkérés felelet jellegű, kifejtéses válaszadás lehetőségét. A szóbeli felelettel egyenértékű. A megszerezhető (havi minimum egy) jegy biztosításában áll és domináns szerepet kap számtani átlaga az év végi jegy meghatározásában.

Témazáró dolgozat

Szerepe az adott témakörben megszerzhető tudás számonkérésében áll. A tanítási óra teljes időintervalluma rendelkezésére fordítható. A naplóba eltérő jegyként kell rögzíteni, súlya a gyermek tudásának pontosabb bemérésére szolgál, minősítő jellege van témakörönként.

Félévi és év végi záró dolgozat

Szerepe a rendszerszerű ismeretek számonkérésére szolgál, önmagában a feleletek számtani átlagának eredményével azonos, s az év végi jegy ebből a két részeredményből áll össze, vagyis módosító jelleggel bír.

Szóbeli számonkérés:

Szerepe biztosítani a tanulóink számára, egy-egy lecke után a verbális megnyilatkozás, a kifejtéses válaszadás gyakorlását. Szerepe a megszerzhető (havi minimum egy) jegy biztosításában áll és domináns szerepet kap számtani átlaga az év végi jegy meghatározásában.

Gyakorlatban bemutatott ismeretelsajátítás:

Szerepe az ismeretelsajátítás bemutatása verbális megnyilatkozás nélkül. A tanulók az elsajátított szabályokat ismereteket, gyakorlatban alkalmazzák, a pedagógusok megfigyelik a tevékenység végzése közben a növendékeket, ezáltal ellenőrzik az elsajátított ismeretek mértékét. Elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazása.

A számonkérés egyedi alkalmazásának korlátai

- A gyermek felmentése a tantárgy osztályozása alól,
- Sérülésspecifikuma miatt a számonkérés valamely formája nem, vagy lényegesen rosszabbul értékelhető, ezért a beszámoltatás formája az ő esetében kiváltható a számára kedvezőbb beszámolási formára.

Belső méréseink (szintfelmérők)

Követő mérésről akkor beszélünk, ha egyes kompetenciák, készségek, jártasságok, képességek, ismeretek alakulását mérjük egy iskolafokozat egymást követő osztályaiban, vagy az egész iskolarendszerben, a tanuló fejlődését kíséri végig tanévről tanévre.

A tanulók kompetenciáinak mérése

A helyi tantervi követelményeknek megfelelően az előző tanévekben átvizsgáltuk, korszerűsítettük átdolgoztuk iskolánkban a belső méréseinket. Megalkottuk a tanulásban akadályozott tanulóink kompetenciáinak méréséhez szükséges egységes belső mérések feladatlapjait, **szövegértés, matematikai készség, neveltségi szint, praktikus ismeretek területeken.**

Kiemelten vizsgáljuk az alapkészségek fejlődését. Az eredmények értékelésénél a tanulók önmagához mért fejlődését kiemelkedő fontosságúnak tartjuk. A követő mérésekkel vizsgáljuk és elemezzük a fejlődés ütemét.

A méréseket 1. – 8. évfolyamokon alkalmazzuk. A belső kompetencia mérések célja, a mérhető tudásszint és az egyéb kompetenciák alakulásának vizsgálata az egyén esetében. Minőségcélként megfogalmazódik az individuális oktatás színvonalának emelése.

10.10. Az iskola magasabb évfolyamába lépés feltételei, tanulmányok alatti vizsgák, a tanulók teljesítményének ellenőrzése, értékelése

Az általánosiskolai képzés szakaszai

I., II. Bevezető, illetve kezdő szakasz:

Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek számára az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésének lehetséges útja például az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás vagy az egyes évfolyamok követelményeinek teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb idő megjelölésének lehetősége.

A tanulók iskolakészültsége eltérő, ezért a tanulási feladatok jellege, összetettsége és a megvalósításhoz szükséges idő különbözik. **Az alsó tagozat 1. évfolyamán javasolt – a Nemzeti alaptanterv által biztosított lehetőséggel élve – egy évfolyam tananyagának elsajátítására egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. Érdemes élni az előkészítő szakasz meghosszabbításával is.** A nagyobb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátítására, amennyiben megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban, egyre önállóbb tanulási tevékenységre készíteti a tanulókat.

1-2, 3-4. évfolyamot felölelő szakaszban nagyobb hangsúlyt szükséges fordítani a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichikus funkciók fejlesztésére.

Differenciált eljárásokkal, tartalmakkal és oktatásszervezési megoldásokkal, terápiákkal kell alkalmazkodni a tanulók között meglévő nagyobb eltérésekhez. A képességfejlesztésben hangsúlyosan jelen kell lennie a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek. A rehabilitáció és rehabilitáció kiemelt területe és feladata a gondolkodási, tanulási és kommunikációs képességek fejlesztése.

III., IV. Alapozó, illetve fejlesztő szakasz:

5-6, 7-8. évfolyamon kiemelt feladat az alsó tagozat módszertanának további alkalmazása, hogy lehetővé váljon az alkalmazható tudás megszerzése. Fontos, hogy a tanulás iránti motiváció az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében – megfelelő tanulási környezetben – hosszabb ideig megmarad, mint a többségi tanulóknál, így erre még felső tagozatban is lehet építeni. A felső tagozaton a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra épül. Hangsúlyosabbá válik továbbá az önálló tanulási tevékenység. A tanulás-tanítás folyamatában előtérbe kerül a verbális szint, de a tanulók fejlettségének megfelelően differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is. Ezek a gondolkodásbeli szintkülönbségek egyéni fejlettségtől függően az értékelési területek és szintek (kognitív, affektív, pszichomotoros) megválasztását is befolyásolhatják.

Magasabb évfolyamba lépés feltételei

A tanuló az iskola magasabb évfolyamára akkor léphet, ha az oktatási miniszter által kiadott kerettantervekben „A továbbhaladás feltételei,„ című fejezetekben meghatározott minimum követelményeket az adott évfolyamon minden tantárgyból teljesítette.

A követelmények teljesítését 1-8. évfolyamig és a szakiskolában a közismereti tárgyak esetében a tanulók év közbeni tanulmányi munkája alapján bíráljuk el.

Egyéni tanrend alapján tanulók esetében (csak általános iskolai évfolyamok esetében lehetséges) a félévi és az év végi osztályozó vizsga eredménye alapján hozzuk meg a döntést a tovább haladásról.

A törvényi rendelkezések értelmében a tantestület határozatai a következők lehetnek:

- ha a tanuló az évfolyam tantárgyi követelményeit teljesítette, akkor a magasabb évfolyamba léphet,
- ha a tanuló a tantárgyi minimumkövetelményeket nem teljesítette és elégtelen osztályzatot kapott, akkor javító vizsgát tehet,
- ha a tanuló négy tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott, akkor évet ismételhet,
- ha a tanuló mulasztásainak összege meghaladja a 250 órát, akkor osztályozó vizsgát tehet,
- ha a tanuló mulasztásainak összege meghaladja a 300 órát, akkor osztályozó vizsgát nem tehet, évet ismételni köteles,
- ha a tanuló az adott tantárgy éves összes óraszámának 30%-át meghaladó mértékben mulaszt, akkor az adott tantárgyból osztályozóvizsgát tehet.

A tanulmányok alatti vizsga vizsgaszabályzata hatálya

Vizsgaszabályzatunk a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról alapján a tanulók tanulmányok alatt tett vizsgái lebonyolítási rendjének szabályozása iskolánkra vonatkoztatva a fenti jogszabályban foglalt szabályozás szerint:

- tanulmányok alatti vizsga követelményeit, részeit (írásbeli, szóbeli,)
- és az értékelés rendjét a nevelőtestület a pedagógiai program alapján határozza meg és a helyben szokásos módon nyilvánosságra hozza.

A tanulmányok alatti vizsgák célja

- azon tanulók osztályzatainak megállapítása, akiknek félévi vagy év végi osztályzatait évközi teljesítményük és érdemjegyeik alapján a jogszabályok és az intézmény Pedagógiai programja szerint nem lehetett meghatározni
- a Pedagógiai programban meghatározottaknál rövidebb idő alatt (tanév összevonással) szeretné a követelményeket teljesíteni.
- A szabályosan megtartott tanulmányok alatti vizsga nem ismételtető!

Javítóvizsga

Ha a tanuló tanév végén – a tantárgyak számától függetlenül- elégtelen osztályzatot kap, javítóvizsgát tehet.

Javítóvizsga augusztus 21. és augusztus 31. közötti időpontban szervezhető.

A javítóvizsga bizottságban a kérdező tanár lehetőség szerint ne a tanulót javítóvizsgára utasító kolléga legyen.

A tanulót a vizsga eredményéről azonnal tájékoztatni kell.

Tanulmányok alatti vizsgák szervezésének legfontosabb alapelvei

A vizgabizottság minimum három főből áll.

- elnök
- kérdező tanár
- ellenőrző tanár

Az elnök

- felel a szabályok betartásáért
- ellenőrzi a vizsgázók adatait, vezeti a jegyzőkönyvet

Kérdező tanár(ok)

- csak megfelelő tanári végzettséggel lehet
- lehetőség szerint ne az kérdezze a tanulót, aki vizsgára küldte

Ellenőrző tanár

- lehetőség szerint szakos tanár
- felel a vizsga szabályszerűségéért

A vizsgatárgyak követelményrendszere

Minden vizsgatantárgy követelményei azonosak az adott évfolyam adott tantárgyának az intézmény Pedagógiai programjában található követelményrendszerével.

1-2. évfolyamon	magyar nyelv és irodalom
	matematika
3-4. évfolyamon	magyar nyelv és irodalom
	matematika
	környezetismeret
5-6. évfolyamon:	magyar nyelv és irodalom (írásbeli és/vagy szóbeli vizsga)
	történelem (írásbeli és/vagy szóbeli vizsga)
	matematika
	természettudomány
7-8. évfolyamon	magyar nyelv és irodalom (írásbeli és/vagy szóbeli vizsga)
	történelem (írásbeli és/vagy szóbeli vizsga)
	matematika
	természettudomány
	idegen nyelv (írásbeli és/vagy szóbeli vizsga)

Tanulók teljesítményének ellenőrzése, értékelése

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók iskolai teljesítményeit döntően szöveges fejlesztő értékeléssel (tanulást támogató értékeléssel) végezzük, amely a Nat által kijelölt célok elérését is támogatja. Célja a tanulói szükségletek meghatározása, valamint a nevelési-oktatási folyamatnak azokhoz történő igazítása. A szöveges értékelés lehetőséget ad az egyéni képességek és eredmények szerinti differenciálásra, illetve javaslatokat tartalmaz, hogy a gyermek mire fordítson nagyobb figyelmet a tanulási folyamatban. A szöveges értékelés történhet szóban vagy írásban, ezt kiegészíthetik egyéb értékelési formák (szimbólumok, tárgyak, pontozás stb.). A fejlesztő értékelés pedagógiai célja, hogy a gyermek folyamatos támogatást kapjon. Éppen ezért a gyermek számára is jól érthető megfogalmazásnak nagy szerepe van.

A leíró, szöveges értékelés feltételei a következők:

- az értékelés a konkrét teljesítményre vagy viselkedésre vonatkozik, sohasem címkéz;
- tartalmában komplex, mind pozitív, mind negatív elemek megjelennek;
- a fejlődés előző fokához kell kapcsolódnia, és a perspektíva következő fokát jelöli meg;
- emellett a tovább lépésre vonatkozóan konkrét javaslatokat fogalmaz meg a szülők és a tanulók számára differenciáltan és érthető módon.

Az enyhe értelmi fogyatékos gyerekekről, fiatalról általában a családban és az iskolában is kevésbé feltételezik az önszabályozás képességét, így önértékelésükben a külső visszacsatolások jelenthetik a legmeghatározóbb megerősítést.

A fejlesztő értékelés és az értékelési folyamat részeként a tanulók számára nyújtott visszajelzés rendszeressége, a visszajelzés kultúrája, szakmai minősége az iskolai tanulási környezet alakulását, a tanulás motivációját és a tanulási célok elérésének sikerességét alapvetően meghatározó

Az ellenőrzés-értékelés információt ad a célok megvalósulásának mértékéről és szintjéről, és olyan folyamatnak is tekinthetjük, amelyben összefüggéseket keresünk a célok, és az adott, aktuális állapot között.

Az ellenőrzés-értékelés funkciói:

- Diagnosztikus, prognosztikai, korrekciós funkció, amely fontos információkat ad a pedagógusnak a helyzetfelméréshez, a csoport és az egyén tanulási folyamatának tervezéséhez.
- Formatív, fejlesztő, szabályozó funkció, amely a tanulás folyamatához, annak korrekciójához ad segítséget pedagógusnak, szülőnek, diáknak.
- Szummatív funkció, megerősítés, visszacsatolás, szelekció, amely egy-egy tanítási-tanulási periódus végén regisztrálja az eredményeket, a pedagógusnak, szülőnek, tanulóknak ad információkat.

Az első évfolyamon és a második évfolyam félévkor leíró szöveges értékelést alkalmazunk, valamint összegzőképpen egy záró mondatral értékelünk: „kiválóan megfelelt, jól megfelelt, gyengén felelt meg, fejlesztésre szorul.”

Az év végén az értékelés alapján a tantestület az alábbi határozatokat hozza:

- magasabb évfolyamba léphet
- tanulmányait évfolyam-ismétléssel folytathatja
- az első évfolyam követelményeit nem teljesítette, ezért munkája előkészítőnek minősül
- a szülő kérésére az évfolyamot megismételheti.

A szöveges értékelés mindhárom funkciót képes árnyaltan és differenciáltan ellátni, és fejlődés-lélektani, nevelés-lélektani, pedagógiai szempontból indokolt. A szöveges értékelés módszertani sokszínűsége is ösztönöz.

Az osztályozás ebben az időszakban nem képes ellátni ezeket a funkciókat megfelelően. Az osztályozás bizonyos félelmet kelt a tanulóknál, és a tanulástól és az osztályozástól való félelem alakulhat ki a kisgyerekeknél. Az osztályozás egyik negatívuma, hogy nem a tudásért, hanem az osztályzatokért folyik a küzdelem.

A szöveges értékelés koncepciójának elvi kiindulópontjai a következők lehetnek:

- Az értékelés a gyerekért, s elsősorban a gyerekeknek szóljon
- Alakítsa a helyes önértékelést, segítse a reális önismeretet
- Nyitott legyen, amely nem ítéletet alkot, hanem tükröt tart
- A gyerek lehessen aktív részese a saját fejlődésének
- A szülő és a pedagógus közösen gondolkodhasson a gyermek fejlődéséről

A második év végétől a nyolcadik évfolyam végéig osztályzattal értékelünk. Időközönként sor kerül minősítő, szummatív értékelésre, amelynek célja annak megállapítása, hogy a tanulók tudásának, ezen belül a stabil ismeretek kialakításának és a készségek elsajátításának szintje eléri-e a tanulási eredményekben foglalt kritériumokat. Az értékelés ez esetben tudáspróbák alapján történik, és százalékosan vagy ötfokú skálán lehet kifejezni. Kiemelten fontos az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál, hogy a szummatív értékelés formatív, fejlesztő elemeket is magában foglaljon, lehetőséget biztosítva a tanulók számára egy következő tanulási periódusban a javításra és a további fejlődésre. A diagnosztikus és szummatív értékelésnek ugyanakkor létjogosultsága van a továbbtanulás, pályaválasztás reális megítélésének elősegítésében, a szülők és tanulók döntésének támogatásában is.

Az értékelés alapján a tantestület az alábbi határozatokat hozza:

- magasabb évfolyamba léphet
- tanulmányait évfolyam-ismétléssel folytathatja
- mulasztásai miatt nem értékelhető, ezért osztályozóvizsgát tehet.

Az osztályzattá alakításkor a hangsúlyt a helyes megoldások aránya adja meg. Az önmaga képességeihez mért teljesítményt vesszük figyelembe. Az esetleges rosszabb teljesítmény a későbbiekben javítható. A félévi és év végi osztályzatok a témazáró felmérések súlyozott átlagából alakul ki. Az átlag kiszámításánál a javított osztályzatot vesszük figyelembe.

Az értékelés a pedagógus számára is átláthatóbbá teszi a további fejlesztési munka tervezését, árnyalt, reális képet ad az egyes tanulók egyéni teljesítményéről, segítségével a fejlődés vonala, tempója, sajátosságai is rögzíthetők. A szülői értesítő kiadására félévenként kerül sor.

Az értékelés alapjául az évfolyamokon a tanulók munkájának folyamatos megfigyelése és elemzése, valamint az egyes témakörök lezárásakor tudásszintmérő feladatrendszer - a tárgy jellegéből adódóan: szóbeli, írásbeli, illetve tevékenységekre épülő - megoldására szolgál. Elégtelen osztályzat javítható, a felkészülést egyéni segítségnyújtással biztosítjuk.

Az egyes évfolyamok követelményszintjeit, illetve az egyes szakaszok végére elérendő minimális teljesítményszinteket – a kerettanterv és a gyógypedagógiai irányelvek figyelembevételével - helyi tantervünkben rögzítjük.

Munkánk során a hangsúlyt nem a gyermekek jelentős részénél frusztráló hatású osztályzásra, hanem a tanulási folyamatok közös elemzésére, az elért szintek, sikerek regisztrálására, a további tanulási folyamatok közös tervezésére helyezük.

Az **etika tantárgy** értékelését az alábbiak szerint végezzük:

- **Alsó tagozaton** amennyiben a pedagógus a gyermek fejlettségi szintje és értelmi képességei alapján úgy dönt, akkor osztályzatot ad, más esetekben az értékelés formája **rv.** (részt vett).
- **Felső tagozat** tanulóit a fent leírt szempontok szerint osztályzattal értékeljük.

A tantárgyaknál alkalmazzuk még értékelés formájaként az **fm.** (értékelés alól felmentett) jelölést, melyet a Szakértői Bizottság szakvéleményben rögzít.

A tanulónak lehetősége van az adott évfolyam tantárgyi követelményeinek rövidebb idő alatt történő teljesítésére - egy szorgalmi év alatt két évfolyam tantárgyi követelményeinek teljesítése.

A szummatív értékelés formai előírásai

Tantárgyak: 5 (jeles) 4 (jó) 3 (közepes) 2 (elégséges) 1 (elégtelen)

Magatartás: 5 (példás) 4 (jó) 3 (változó) 2 (rossz)

Szorgalom: 5 (példás) 4 (jó) 3 (változó) 2 (hanyag)

10.11. Az iskolaváltás, valamint a tanuló átvételének szabályai

(Ebben a bekezdésben az iskola valamennyi tanulója, évfolyamára érvényes információk találhatóak, legyen az tanulásban vagy értelmileg akadályozott, általános- készségfejlesztő iskolai növendék vagy osztály, ezért a többi képzési szintéknél nem jelentjük meg.)

Iskolánkba az a gyermek nyer felvételt, aki:

- gyermekvédelmi eljárás során gyermekotthonunkba kap elhelyezést és a Szakértői és Bizottság szakvéleménye alapján tanulásban vagy értelmileg akadályozott
- szabad férőhely esetén fogadunk Pilis városból és a környező településekről olyan tanulókat, akiket a Szakértői Bizottság szakvéleménye alapján tanulásban vagy értelmileg akadályozottnak minősítettek

10.12. A tanulók jutalmazásának, magatartásának és szorgalmának értékelési elvei

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

Az iskola jutalmazási rendszere

Az iskolában tanév közben elismerésként a következő dicséretetek adhatók:

- szaktanári dicséret
- osztályfőnöki
- igazgató
- nevelőtestületi

Az egész évben példamutató magatartást és szorgalmat tanúsító és kiemelkedő tanulmányi és közösségi munkát végző tanulók a tanév végén dicséretben, oklevél, illetve tárgyi ajándékban részesülhetnek.

Az iskolai szintű, illetve iskolán kívüli versenyeken (szavaló, komplex, tanulmányi, kulturális...stb.) szereplő tanulók igazgatói dicséretben részesülnek.

Azt a tanulót, aki:

- tanulmányi kötelezettségeit folyamatosan nem teljesíti, vagy
- a házirend előírásait megszegi, vagy
- igazolatlanul mulaszt, büntetésben lehet részesíteni.

Az iskolai büntetések formái:

- szaktanári figyelmeztetés, intés, megrovás
- osztályfőnöki figyelmeztetés, intés, megrovás
- igazgatói figyelmeztetés, intés, megrovás

Tanulóinkat folyamatosan ellenőrizzük, értékeljük a tanév kezdetén és végén. Év közben a tanítás-tanulás során az ismeretek, a készségek, képességek és pszichikus funkciók alakulását folyamatosan figyeljük. A tények alapján a vizsgálat eredménye dönti el, hogy szükséges-e korrekciós változtatás.

Tanulóink magatartásának értékelése

A magatartás és szorgalom havi, félévi és év végi osztályzatát az osztályfőnökök a nevelőtestület véleménye alapján osztályozó értekezleten állapítják meg. A félévi és az év végi osztályzatot az ellenőrzőbe, illetve bizonyítványba be kell jegyezni. A tanulók magatartásának és szorgalmának értékelésénél és minősítésénél a törvény által használt fogalmakat alkalmazzuk. Értékelésünk két szempontú, értékeljük a személyiségfejlesztő és a közösségfejlesztő hatását.

Példás (5) az a tanuló, aki:

- a házirendet betartja,
- tanórán és a tanórán kívül példamutatóan, rendesen viselkedik,
- kötelességtudó, feladatait teljesíti,
- önként vállal feladatokat és azokat teljesíti,
- tisztelettudó,
- társaival, nevelőivel, a felnőttekkel szemben udvariasan, előzékenyen, segítőkészen viselkedik,
- az osztály és az iskolai közösség életében aktívan részt vesz,
- óvja és védi az iskola felszerelését, a környezetet,
- nincs írásbeli figyelmeztetése, intője vagy megrovása,

Jó (4) az a tanuló, aki:

- a házirendet betartja,
- tanórán vagy a tanórán kívüli foglalkozásokon rendesen viselkedik,
- feladatait a tőle elvárható módon teljesíti,
- feladatokat önként nem, vagy ritkán vállal, de a rábízottat teljesíti,
- az osztály vagy az iskolaközösség munkájában csak felkérésre, biztatásra vesz részt,
- nincs írásbeli intője vagy megrovása,

Változó (3) az a tanuló, aki:

- az iskolai házirend előírásait nem minden esetben tartja be,
- képességeinek megfelelő tanulmányi teljesítményt nyújt,
- a tanórákon többnyire aktív,
- többlet feladatot, tanórán kívüli foglalkozáson vagy versenyeken való részvételt önként nem vagy ritkán vállal, de az ilyen jellegű megbízatást teljesíti,
- a tanórán vagy tanórán kívül többször fegyelmezetlenül viselkedik,
- feladatait nem minden esetben teljesíti,
- előfordul, hogy társaival, a felnőttekkel szemben udvariatlan, durva,
- a közösség, az iskola szabályaihoz nehezen alkalmazkodik,
- igazolatlanul mulasztott,
- osztályfőnöki intője van.

Rossz (2) az a tanuló, aki:

- a házirend előírásait sorozatosan megsérti,
- közösségi feladatokat nem vállal, nem teljesíti,
- magatartása fegyelmezetlen, rendetlen,
- társaival, a felnőttekkel szemben rendszeresen udvariatlanul, durván viselkedik,
- viselkedése romboló hatású, az iskolai nevelést, oktatást akadályozza,
- több alkalommal igazolatlanul mulaszt,
- több szaktanári figyelmeztetést kapott, illetve van osztályfőnöki megrovása vagy ennél

magasabb fokozatú büntetése.

A magatartás elbírálásakor az egyes érdemjegyek, illetve osztályzatok eléréséhez a felsorolt szempontok közül legalább háromnak az együttes megléte vagy megsértése szükséges.

Tanulóink szorgalmának értékelése

A tanulók szorgalmának értékelésénél, minősítésénél az 1-8. évfolyamon a példás (5), jó (4), változó (3), hanyag (2), érdemjegyeket, illetve osztályzatokat használjuk.

Iskolánkban a szorgalom értékelésének és minősítésének követelményei a következők:

Példás (5) az a tanuló, aki:

- Képességeinek megfelelő, egyenletes tanulmányi teljesítményt nyújt,
- Tanulmányi feladatait minden tantárgyból rendszeresen elvégzi,
- A tanórákon aktív, szívesen vállal többlet feladatokat is, és azokat elvégzi,
- Munkavégzése pontos, megbízható,
- A tanórán kívüli foglalkozásokon, versenyeken önként részt vesz,
- Taneszközei tiszták, rendesek, és ezeket a tanítási órákra mindig elhozza.

Jó (4) az a tanuló, aki:

- Képességeinek megfelelő, viszonylag egyenletes tanulmányi teljesítményt nyújt,
- Rendszeresen, megbízhatóan dolgozik,
- A tanórákon többnyire aktív,
- Többlet feladatot, tanórán kívüli foglalkozáson vagy versenyeken való részvételt önként nem vagy ritkán vállal, de az ilyen jellegű megbízatást teljesíti,
- Taneszközei tiszták, rendezettek,

Változó (3) az a tanuló, akinek:

- Tanulmányi eredménye elmarad képességeitől,
- Tanulmányi munkája ingadozó, a tanulásban nem kitartó, feladatait nem mindig teljesíti,
- Felszerelése, házi feladata gyakran hiányzik,
- Érdemjegyeit, osztályzatait több tárgyból is lerontja,
- Önálló munkájában figyelmetlen, a tanórán többnyire csak figyelmeztetésre, felügyelettel dolgozik.

Hanyag (2) az a tanuló, aki:

- Képességeihez mérten keveset tesz tanulmányi fejlődése érdekében,
- Az előírt követelményeknek csak minimális szinten felel meg,
- Tanulmányi munkájában megbízhatatlan, figyelmetlen,
- Feladatait többnyire nem végzi el,
- Felszerelése hiányos, taneszközei rendetlenek,
- A tanuláshoz nyújtott nevelői vagy tanulói segítséget nem fogadja el, annak ellenszegül,
- Félévi vagy év végi osztályzata valamely tantárgyból elégtelen.

A szorgalom elbírálásakor az egyes érdemjegyek, illetve osztályzatok eléréséhez a felsorolt szempontok közül legalább háromnak az együttes megléte (vagy megsértése) szükséges.

10.13. Az otthoni, napközis és tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározása

(Ebben a bekezdésben a tanulásban akadályozott/enyhe értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak.)

A tananyag megtanulásának, elsajátításának az iskolai, tanórai tevékenység a fő terepe, ehhez kapcsolódik, ezt egészíti ki az otthoni/napközis/tanulószobai tanulás, amelyet szóbeli és írásbeli feladatok segítenek, erősítenek vagy mélyítenek el. Az otthoni/napközis/tanulószobai tanulási tevékenység a begyakorlás területe. Alapvető elvnek tekintjük, hogy a gyermekeket önálló vagy részben önálló tanulásra szoktassuk, és a helyes tanulási szokásokat kialakítsuk.

A megvalósítás elvei:

- A házi feladat kapcsolódjon az adott tananyaghoz, és nyújtson lehetőséget az órán tanultak átismétléséhez, bevéséséhez és megerősítéséhez.
- Az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó szóbeli tanulnivalók és írásbeli feladatok mennyisége legyen megfelelő arányban.
- Az írásbeli feladatok adjanak lehetőséget bizonyos témakörök begyakorlásához. Matematikából az alpműveletek tanulásánál, nyelvtanból a különböző helyesírási ismereteknél, idegen nyelvnél szavak begyakorlására.
- Készítsék elő a következő óra munkáját.
- Késztesse a tanulókat kutatómunkára, könyvek és a multimédia eszközeinek használatára, megfigyelések elvégzésére, következtetések levonására.

A megvalósítás korlátai:

- A különböző képességekkel rendelkező gyermekeknek megfelelően differenciált feladatokat kell adni, legyen kellően motivált a feladatok elvégzése közben.
- A házi feladat mennyiségét úgy kell megszabni, hogy a tanulókat képességeikhez mértén megfelelően terhelje. Legyen ideje a szóbeli és írásbeli rész elvégzésére is.
- A szóbeli és írásbeli házi feladat mennyisége az életkori sajátosságok korlátait ne lépje át.
- A megfigyelések elvégzésére kellő hosszúsági időt kell hagyni és előre megállapodni a határidőkben.
- A tanévközi szünetekre nem adunk házi feladatot.

11. Értelmileg akadályozott tanulók általános iskolájának kerettanterve

11.1. A kerettanterv megnevezése

Iskolánkban az értelmileg akadályozott általános iskolai 1-8. évfolyamos tanulóink nevelése-oktatása az Oktatási Hivatal által kiadott 2020 - as NAT - hoz illeszkedő Kerettantervek az SNI tanulók oktatásához, - Kerettanterv a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára, 1-8. évfolyam - című dokumentum alapján készült helyi tanterv alapján történik.

11.1.1. A Nemzeti Alaptantervben meghatározott témakörök, célok, feladatok, fejlesztési területek - nevelési célok, kulcskompetenciák és óraszámok helyi megvalósítása

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók igen eltérő egyéni adottságokkal bírnak, fejlesztésük során egyénenként is eltérő nevelési, oktatási igények és szükségletek jelentkeznek. A tanulási képességet a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók esetében elsősorban a kognitív képességek eltérései határozzák meg. Jellemző az idegrendszer (elsősorban a központi, de gyakran a környéki is) struktúrájának átfogó érintettsége. Az érzékelés gyakran differenciálatlanabb, így a releváns ingerek, észleletek feldolgozási folyamata – detektálása (felfedezése-tudatosítása), szelektálása (az adott helyzetben lényegesek szűrése, kiemelése) – is nehezített. Gyakran tapasztaljuk az önkéntelen figyelem ingadozását, csapongását különféle ingerforrások között, vagy merev megtapadását egy-egy dolognál. A figyelem szándékos fókuszálása, irányítása nagy erőfeszítést kíván, így hamarabb alakul ki fáradtság. Ennek megnyilvánulási formái lehetnek rendhagyók, pl. ingerlékenység, kapkodó munkavégzés, indokolatlanul gyakori mosdóba vagy egyéb helyre kéredezkedés, egyéb elkerülő magatartás (állandó orrfújás, ceruzahegyezés vagy bármi, az egyénre jellemzően). Az emlékezeti funkciókra jellemző, hogy a munkamemória egyszerre kevesebb, sok esetben csupán egy-egy új elemet tud befogadni. A hosszú távú tárbá nehezebben rögzülnek új elemek. A felejtés kevésbé jellemző, de a felidézéshez gyakran szükségesek a megfelelő kulcsingerek. A felidézést jelentősen támogatja, ha az adott dologhoz, ismerethez a tanulónak pozitív érzelmi kötődése van. A gondolkodásban a megszokott sztereotípiák fontos támpontokat adnak, ugyanakkor ezek okozzák más kontextusban a rigiditást (gondolkodásbeli merevséget, rugalmatlanságot) is. Általában az egy szempont szerinti ítéletalkotás, az egyenes következményes következtetések, a ha-akkor összefüggések felismerése jól alkalmazható. Az új ismeret korábbiakhoz való kötése, változó kontextusban való értelmezése, rugalmas alkalmazása, azaz az ismeretek generalizálása nehezített.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavakat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékossgal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíttetni;

- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogatják a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a Nat jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal, sajátos nevelési igénnyel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatóak, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetőek. A Nat. szerint meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok egyes esetekben összevontan, integráltan jelennek meg. Az egyes eltérő megnevezésű tantárgyak Nat tanulási terület és tantárgy szerinti megfeleltetése az „A tantárgyak struktúrája és a hozzájuk tartozó óraszámok” cím alatt történik meg.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben – adaptált formában – lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok, feladatok

Az iskolai nevelés-oktatás során az egyéni bánásmód elvét alkalmazva biztosítható a közép-súlyos értelmi fogyatékos tanulók személyiségének harmonikus fejlődése.

Az általános iskolai nevelés-oktatás célja kialakítani a helyes közösségi magatartást, az együttműködési képességet és a szocializációs készséget a hiányosan működő képességek korrekciója, a hátrányok csökkentése érdekében, miközben folyamatos motivációval, az érdeklődés fenntartásával valósul meg a jól működő funkciók fejlesztése.

Az általános iskolai nevelés-oktatás feladata minél nagyobb mértékben előkészíteni az önálló vagy támogatott életvezetés lehetőségét, kialakítani a környezethez való kötődés igényét, a közösségi alkalmazkodást és elfogadást, törekedve az önérvényesítéssel és önálló döntési képességgel rendelkezés kialakítására, a tanuló felkészítésére a lehető legeredményesebb társadalmi integrációra.

Az általános iskolai nevelés-oktatás megalapozza a tanulói képességekhez és érdeklődéshez igazodó, készségfejlesztő iskolai nevelés-oktatásban történő részvétel és a gyakorlati munkavégzés feltételeit úgy, hogy fokozott figyelmet fordít azoknak a kompetenciáknak a fejlesztésére, amelyre a közép-súlyos értelmi fogyatékos tanulóknak az iskolai oktatás után szükségük lehet (a készségfejlesztő iskola évfolyamain, napközi otthonokban, családban, lakóotthonokban, védő vagy integrált munkahelyeken).

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelésében kiemelt figyelmet kell fordítani az egyénre szabott terápiás eszközök, eljárások alkalmazásával a képességstruktúra hiányosságainak kompenzálására, az épen maradt funkciók feltárásával és azokra építéssel. A pedagógusoknak feladatuk a gyakorlatorientált, a mindennapi élet tevékenységeire felkészítő képzés megvalósítása, az életvezetési technikák megalapozása, elsajátíttatása, gyakoroltatása. A személyiség gazdagítása érdekében az önellátásra és mások elfogadására a toleráns magatartás kialakításával tehet szert a gyermek/tanuló.

Mindehhez olyan iskolai légkört kell teremteni, amelyben mind a tanuló, mind a felnőtt jól érzi magát, ahol az emberi és társas kapcsolatok a kölcsönös tiszteleten alapulnak, ahol minden tanuló teljes értékű emberként élheti meg önmagát, a másságot is elfogadva.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló képes szociális kapcsolatokat kialakítani és fenntartani, ismeri és elfogadja az alapvető emberi értékeket, a személyiségében rejlő pozitív tulajdonságokat meg tudja jeleníteni a környezete számára. Különböző élethelyzetekben képes az adekvát viselkedésre, elfogadja társait és környezetét, megismeri, követi és igyekszik betartani a szabályokat. Interperszonális kapcsolataiban együttműködő, megértő, türelmes.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanuló érdeklődik környezete és lakóhelye szokásai iránt, ismeri a legfontosabb nemzeti ünnepekhez köthető hagyományokat, képességeihez mérten bekapcsolódik az ünnepi megemlékezésekbe. Fokozatosan megismeri a szülőföld, a haza legfontosabb értékeit, megismeri környezetében előforduló szimbólumait.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló fokozatosan képessé válik az együttműködésre környezetével, közösségében magatartása elfogadó. Megismeri, és képességeinek megfelelően alkalmazza alapvető emberi jogait és kötelezettségeit. Kialakul igénye az önállóságra, megismeri az önérvényesítés és a támogatott döntéshozatal lehetőségét. Közösségének alakításába bevonható, igényli a rendezett, célszerűen kialakított környezetet.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A tanuló megtapasztalja saját személyét, bekapcsolódik társas foglalkozásokba. Megtanulja a helyzeteknek megfelelő kapcsolatokat megteremteni környezetével, cselekedeteit kontrollálni, képes a kapcsolatokban a közeledés és a távolságtartás egyensúlyának és szükségességének megválasztására. Konfliktusait önállóan, vagy segítséget kérve próbálja megoldani. Megtanul választani lehetőségei közül, képessé válik korlátai felismerésére, megismeri az adekvát segítségkérés módszereit. Megismeri a nemi szerepekkel kapcsolatos alapvető társadalmi elvárásokat és a biológiai működés elemeit.

A családi életre nevelés

A tanuló lehetőség szerint minél nagyobb önállósággal közreműködő önmaga ellátásában, ismeri a családi élet szerepeit, feladatait. Képességeihez mérten elfogadja és kéri személyi segítő tanácsát a magánéletben adódó problémahelyzetek megoldásához.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló megismeri a helyes táplálkozás és a személyes higiéné alapjait, minél önállóbban képes gondoskodni magáról, ápolni testét. Igényli a rendszeres testmozgást, figyel testi épségének és egészségének megőrzésére.

Lehetőségeihez mértén felismeri és elkerüli a káros szokásokat és veszélyes helyzeteket.

Testi és lelki érzéseit képes környezetének megfelelő jelzésekkel tudomására hozni.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség területén a tanulóban megerősödik a másokra való odafigyelés igénye, szívesen törekszik közösségében a segítségnyújtásra. Felismeri gyakorlati tevékenységében az önmaga és mások testi és lelki épségének megóvása érdekében szükséges körültekintő magatartás fontosságát.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanuló igényli a kulturált környezetet, vigyáz lakóhelye, élettere tisztaságára, óvja épségét. Felismeri a szennyező anyagokat, kerüli a káros környezeti hatásokat. Igényévé válik a takarékoság az anyagokkal, energiával, kerüli a felesleges pazarlást. Megtanulja szükségleteihez mértén beosztani a javakat.

Megismeri és alkalmazza a szelektív hulladékgyűjtés, az újrafelhasználás és hasznosítás gyakorlati technikáit.

Pályaorientáció

A tanuló motivációja felkelthető a munkatevékenységek iránt, lehetőségeihez képest igényli a felnőtt élet alapvető tevékenységének, a munkának megismerését, elsajátítását.

Képes önmaga munkatevékenységi lehetőségeinek felismerésére, belátására, elfogadja a segítséget.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló megismeri a pénz fogalmát, adott nagyságrendben tisztában van az ár és az érték fogalmával. Tisztában van a takarékoság, a pazarlás és a felesleges fogalmával.

Képes saját tulajdonának felismerésére és megóvására.

Médiatudatosságra nevelés

A tanulóban fokozatosan tudatosul a virtuális valóság és az élet közötti különbség. Felismeri az elektronikus eszközök helyes információszerező és szabadidő eltöltési lehetőségeit, ügyel a mértékletességre.

A tanulás tanítása

A tanuló az elsajátított kompetenciák felhasználásával igényli az ismeretszerzést, az új információk, tevékenységek elsajátítását. Felkelthető a tanuláshoz és megismeréshez motivációja, kíváncsisága.

Kulcskompetenciák

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók egyénileg nagyon eltérő képességprofilja miatt a Nat kulcskompetenciáinak fejlesztése is egyéni, individualizált módon valósulhat meg. Mindazonáltal a fejlesztésnek vannak olyan átfogó elemei, amelyeknek egységesen érvényesülniük kell. Kiindulási alap a kognitív fejlesztés, amely meghatározza a többi területen való sikerességet is. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az egyes kompetenciaterületek nem elszigetelten, hanem kölcsönhatásban jelennek meg és fejlődnek.

Alapkompetenciák

Az értelmileg akadályozott tanulók nevelését, oktatását, a köznevelésben eltöltött egész idejét áthatja az alapkompetenciák fejlesztése. Abban az esetben, ha ezen kompetenciák valamelyike nem vagy nehezen fejleszthető a szokásosnak tekinthető célkitűzések mentén (pl. verbális önkifejezés, szövegértő olvasás), az egyén képességeihez igazodó korrekciós-terápiás támogatásra van szükség (pl. kiemelten sok közvetlen tapasztalatszerzés, augmentatív kommunikáció). Ahol a speciális módszerek sem vezetnek eredményre, kompenzációt kell biztosítani (pl. alternatív kommunikáció, képes napirend, speciális markírozás, vagyis az egyén számára jól értelmezhető és követhető vizuális jelzések, piktogramok, iránymutatók, vezetőcsíkok elhelyezése, felfestése a téri tájékozódáshoz). Elengedhetetlen a személyre szabott, egyéni felméréseken alapuló tanulási utak meghatározása és tágabb időkeretbe helyezése.

A tanulás kompetenciái

A Nat-ban meghatározott kapcsolódó ismeret, készség és attitűd kialakulása részlegesen várható el értelmi akadályozottság esetén. Ez távlati, ideális célkitűzésként értelmezhető, és a fejlesztést kis lépésekre, részcélokra kell bontani, az egyes tanulók képességstruktúrájához igazodva. Különös figyelmet kell fordítani a motiváció kialakítására, illetve fenntartására, az én-tudatosságra, a saját értékek és lehetőségek felismerésének fejlesztésére. Elsődleges cél a szűkebb, majd tágabb környezetben való eligazodás, a közösségi részvétel különféle szerepkörre való felkészülés, a minél önállóbb életvitel kialakítása.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi)

A kommunikációs kompetenciák fejlesztése általános, tág értelmezésben megfeleltethetők a Nat vonatkozó célkitűzéseinek. Nélkülözhetetlen az információ befogadásához, az elemi gondolkodási műveletek hatékony működéséhez. Elsődleges a kommunikációs szándék felkeltése/fenntartása, a kommunikációs csatornák hatékony alkalmazása mind a megértés és információszerzés, mind az önkifejezés tekintetében. Mivel a társas helyzetek, kapcsolatok alapja, a szociális készségek fejlesztése szempontjából is kiemelten fejlesztendő terület. A más nyelvekkel való ismerkedés opcionális, sok középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló esetében nem megvalósítható. Néhányan azonban rendelkezhetnek a szükséges alapképességekkel, és általános adottságaikhoz képest jó nyelvelsajátítási képességük lehet. Ezen nevelési-oktatási formában idegen nyelv oktatása nem folyik, a hangsúly az anyanyelvi kompetenciákra helyeződik.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák alapjaiban megfeleltethetők a Nat elvárásainak. A készségszintben, illetve a támogatási szükségletben lehetnek jelentős egyéni eltérések. A hamis információk kiszűrése, valamint a lehetséges visszaélések elkerülése érdekében fokozottan figyelmet kell fordítani a „gyanús”, „bizonytalan” internetes tartalmak felismerésére, a megfelelő kapcsolati személytől való segítségkérésre, a támogatott döntéshozatal gyakorlására. A verbális kommunikációra képtelen tanulók esetén helyettesítő/kiegészítő jelleggel egyaránt alkalmazunk különféle IKT-eszközöket.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A gondolkodás kompetenciái megfelelően adaptálva jól értelmezhetők a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulóknak is. Különös figyelmet kell fordítani a meglévő képességek fejlesztésére, a látókör szélesítésére, az elemi mérlegelő érzék, óvatosság alakítására, miközben meg kell tartani / ki kell alakítani a környezet iránti nyitottságot, kíváncsiságot is. Alapcél az egyszerű logikai összefüggések felismerése, az ismeretek minél rugalmasabb, eltérő kontextusokban való hatékony előhívása és alkalmazása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A középsúlyos értelmi fogyatékos ember számára kiemelten fontos terület, mivel nagy valószínűséggel hosszú távon, egész életén át valamilyen közösségi ellátásban fog részesülni. Az egyéni és közösségi javakat szolgáló tevékenységek, készségek gyakorlása a személyes jóllétnek is egyik alappillére. A saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok ismerete, a viselkedésszabályozás alapjai, az együttműködési készség (ki)alakítása, a társas kapcsolatok szabályrendszerének megismerése kiemelten fejlesztendő. Cél a harmonikus, reális önértékeléssel, pozitív énképpel rendelkező személyiség kibontakoztatása. Fontos a helyes önellátási-önkiszolgálási szokások (beleértve a napirend, az egészséges életmód), a tanuló önmaga és környezete iránti igényesség kialakítása. Kiemelten fontos, hogy a tanuló érdeklődéséhez, igényeihez mérten megfelelő nemi és szexuális nevelést biztosítsunk, mint az önazonosság, én-tudatosság integráns része. Mint minden nevelésben, kisebb korban a szokások kialakítása van inkább előtérben, de a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulóknál is fontos, hogy fokozatosan megtanulják az önálló felelősségvállalást. Ennek kardinális kérdése, hogy a tanuló felismerje a lehetőségek és lehetséges következmények közötti összefüggéseket, tudja, hogy mit jelent a következmények vállalása, és felismerje, hogy mikor van szüksége segítségre a lehetséges következmények feltárásában (támogatott döntéshozatalra való felkészítés). Ez leginkább konkrét élethelyzetekhez, eseményekhez kötötten valósulhat meg.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat leírásában foglaltak megvalósulásában nagyobb szerep jut az érzelmi alapú megközelítésnek. A kreativitás, az alkotótevékenység sok középsúlyos értelmi fogyatékos ember számára az önkifejezés alapvető eszköze. Ennek elemei épülnek be a felnőttkori foglalkozásterápiás tevékenységekbe is. Sok esetben ez a szabadidő tartalmas eltöltésének egyik módja lehet. Külön figyelmet kell szentelni e téren a kiemelkedően teljesítő tanulók tehetség gondozására.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A vonatkozó kompetenciák megfelelően adaptált értelmezésben megfeleltethetők a Nat leírásának. Elsődleges a pályaorientáció: adjuk meg a lehetőséget, hogy a tanuló különféle területeken próbálja ki magát. Ezáltal felszínre kerülhetnek erősségei, egyben érdeklődésének megfelelő elfoglaltságot végezhet. Fejlesztendő területek a kitartás, a munkafegyelem, az adott tevékenység jelentőségének belátása, a munkavállalói szerepkörhöz igazodó viselkedési normák gyakorlása. Ettől elválaszthatatlan, hogy a tanuló tisztában legyen az alapvető jogokkal, amelyek munkavállalóként megilletik. A különféle eszközök, nyersanyagok, munkafolyamatok célirányos megismertetése is szükséges. Tudatossá kell tenni a különbséget a precíz teljesítményelvárás és a kreativitás, az alternatív megoldások lehetőségei között.

Egységesség és differenciálás

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók oktatásának követendő szempontja az életkori csoportokban történő fejlesztés megtartása mellett a tanulók egyéni haladási üteméhez igazodó, az önmagához mért fejlődést értékelő, sikerélményt biztosító, a reális életlehetőségeket folyamatosan szem előtt tartó oktatás, nevelés, képzés. A tananyag kiválasztásában és elrendezésében figyelembe kell venni, hogy a foglalkozások célja lépésről lépésre a károsodásokból eredő lemaradások csökkentése a meglévő képességekre építve, tanórai keretek között, figyelembe véve a harmonikus személyiségfejlődés igényeit. Fontos a folyamatos ismétlés, gyakorlás, nagy szerepe van a tevékenységek életközegben való alkalmazásának, a cselekvésbe ágyazott ismeretszerzésnek. A tantárgyak tananyagánál a fő hangsúly nem a

műveltségátadáson van, hanem azon komplex képességek, készségek, kompetenciák kialakításán, amelyek elősegítik az alapvető fejlesztési célok megvalósítását.

A pedagógiai munka során törekedni kell a gyógypedagógiai nevelésben, fejlesztésben kiemelkedő jelentőségű érzelmi motivációra, játékosságra. A nevelési és oktatási módszereket mindig a tanulók életkorának és személyiségjegyeinek megfelelően kell megválasztani.

A tanterv a kultúrtechnikai tantárgyak tanítása során, a magasabb évfolyamokon sem javasol képesség szerint differenciált csoportokat. A differenciálást az ismeretekben, módszerekben, a tanulói tevékenységekben és a segítségnyújtás mértékében a tanítási órán kell megvalósítani, mert a gyakorlati pedagógiai tapasztalat azt mutatja, hogy minden tanuló képes fiatal felnőtt koráig ezen a téren továbbfejlődésre. A kamaszkor és annak befejeződése után is motiváltak a tanulók az olvasás, írás, számolás elsajátítására.

Az egyénre szabott nevelés és oktatás mellett is mutatkoznak – az adott csoporton belül – leszakadó, lemaradó tanulók. A lemaradás oka a súlyos akadályozottságban, hosszantartó betegségben, a képesség, tudás elsajátításához rendelkezésre álló időkeret szűkösségében keresendő. A tanulási képességek terén mutatkozó nagyfokú eltérések leküzdésére fontos a differenciált foglalkoztatás, egyéni és kiscsoportos formában.

Tanórai keretben a figyelemfelkeltés, a cselekedtetés, az ismeretek közvetítése és megerősítése differenciált formában, képesség szerinti csoportok kialakításával, esetenként egyéni bánásmóddal történik. Lehetőséget kell teremteni a feladatok elvégzésében az egyéni igényekhez igazodó segítségnyújtásra, a szemléltető eszközök és tanulói segédletek szükséglet szerinti megválasztására. Ebben a munkában a legfontosabb segítők a pedagógiai asszisztensek és a gyermekfelügyelők. A tanulás szervezésénél döntő az állandó ösztönzés megvalósítása, a cselekedtetés, a különböző tantárgyaknál megjelenő tananyagok kapcsolódási pontjainak különböző szempontú megközelítése, megerősítése. Az iskola tanulásszervezése a napközi otthoni foglalkozásokkal együtt egész napos. A tanulók házi feladatot csak saját kérésre kapnak, minden kötelező tanulási tevékenység az iskolában történik.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, és az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít.

A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba.

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

Az adaptív oktatás gyakorlati megvalósításának kulcsmozzanatai:

- a bemeneti jellemzők megismerése, melyek alapjaiban kijelölik az egyéni utat, illetve az annak bejárásához vezető stratégia megvalósítandó pedagógiai mozzanatait;

- a kimeneti elvárások, melyek a prognosztizálható fejlesztés/fejlődés kritériumainak, a kimeneti követelmények meghatározásához nyújtanak segítséget.

A bemenet, az iskolai, oktatási folyamat kezdetén szükséges a sajátos nevelési igény pontos, egyénre szabott feltárása, a képességstruktúra, a lényegi személyiségvonások, a szocializációs funkciók területeinek feltérképezésével. A feltárás a gyógypedagógia, a pszichológia módszereivel történik. A funkcionális képességek (az észlelés, az emlékezet, a figyelem, a gondolkodás), a tanult képességek (a kommunikációs, a kognitív, a cselekvés, a szocializációs képességek) és a család legjellemzőbb mutatói (a családi szocializáció szinterei, a kommunikációs, cél-rationális, dramaturgiai tevékenységrendszer, az interakciók és struktúrák rendszere) együtt jelenthetik a gyermeki szükségletek megfogalmazásának alapjait, amelyre építeni lehet az egyéni út meghatározását, a pedagógiai diagnózist – a stratégiát és a terápiát.

A kimeneti elvárások – a pedagógiai folyamatban a tanulók egyéni jellemzőit, fejleszhetőségi sajátosságait mindvégig figyelembe véve – a társadalmi szükségletből vezethetők le. A társadalmi szükséglet meghatározásához a kiindulópontot a társadalom leírása jelenti, a jelen és a belátható jövő társadalom sajátosságainak számbavételét. Ez azt jelenti, hogy a klasszikus tudásközlés mellett az információrobbanás korszakának jellemzőjeként az integratív, interpretatív szerepet is figyelembe véve lehet az iskola helyi nevelési rendszerét a társadalom szocializációs közegének modelljeként tekinteni.

Így a fejlesztési-nevelési-oktatási-képzési rendszerben érvényesíthetők a következő jellemzők:

- a munka, a tanulás, a szabadidő, a szórakozás határainak elmosódása, az élethosszig tartó tanulás szükségessége,
- a piaci elemek, mint a gazdasághoz való viszony fő jellemzői,
- nagy választási lehetőség, elágazó életutak, mint az életút jellemzői,
- a nevelés, mint kapcsolat, az értékek, a tudás, a cselekvési minták közvetlen cseréje,
- az identitás és önismeret, mint szocializációs cél,
- párbeszéd, keresés, értékelés, válogatás, kritika, közvetlen megfigyelés, mint tipikus tevékenységek,
- érték-pluralitás, egyéni boldogság, mint értékek, és a kíváncsiság, mint motiváció.

Tantárgyak struktúrája és óraszámok 1-8. évfolyam (2020 NAT)

Műveltségi terület	Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció (Magyar nyelv és irodalom)	4	4	4	4	4	4	5	5
	Olvasás-írás (Magyar nyelv és irodalom)	2	2	3	3	4	4	2	2
Matematika	Számolás-mérés (Matematika)	2	2	2	2	3	3	3	3
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	-	-	-	-	1	1	1	1
	Hon- és népismeret	-	-	-	-	-	-	1	-
	Etika	-	-	-	-	-	-	-	1
Természet-tudomány és földrajz	Környezet-ismeret	-	-	-	-	1	1	2	2
Művészetek	Ének-zene	2	2	2	2	2	2	2	2
	Ábrázolás-alakítás (Vizuális kultúra)	3	3	2	2	2	2	2	2
Technológia	Digitális kultúra	-	-	-	-	-	-	1	1
Testnevelés és egészség-fejlesztés	Mozgásnevelés (Testnevelés)	5	5	5	5	5	5	-	-
	Testnevelés	-	-	-	-	-	-	5	5
	Osztályfőnöki (Közösségi nevelés)	-	-	-	-	1	1	1	1
Egyéb	Önkiszolgálás	2	2	-	-	-	-	-	-
	Életvitel és gyakorlat	-	-	2	2	2	2	3	3
	Játékra nevelés	2	2	2	2	-	-	-	-
Összesen		22	22	22	22	25	25	28	28
Szabadon tervezhető órakeret		+2	+2	+2	+3	+3	+3	+2	+2
Összesen		24	24	24	25	28	28	30	30

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

11.2. A pedagógiai célú rehabilitáció-rehabilitáció és egyéni fejlesztés

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóakra is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció célja, hogy az iskolai fejlesztés során tanórai keretek között, vagy egyéni és kiscsoportos formában, jelentősen csökkentse a fogyatékból eredő szomatikus és pszichés hátrányokat, elősegítse a szociális érést, valamint a meglévő képességelőnyökre építve megvalósítsa az eredményes személyiségfejlesztést.

Kiemelten vonatkozik ez:

- az érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, koncentráció, grafomotoros ügyesség, tájékozódás, gondolkodás, vizuomotoros koordináció fejlesztésére;
- bazális stimuláció, beszédfejlesztés megvalósítására,
- a szociális és kommunikációs tevékenységek segítésére;
- a művészeti foglalkozások során a dráma, a zene, a tánc, az ábrázolás személyiségfejlesztő hatásának érvényesítésére;
- a mozgásállapot javítására, sporttevékenység végzésére.

A konkrét célkitűzések meghatározása során a főbb szempontok a tanuló képességprofiljában látható erősségek (ezekre építünk, ezek jelentik a „húzóerőt”) és a leginkább fejlesztésre szoruló területek (a lemaradást igyekszünk csökkenteni vagy kompenzálni). Nem hagyhatók figyelmen kívül a legközelebbi kapcsolati személyek (a család vagy gyám) elvárásai, kívánságai, valamint a tanuló személyes érdeklődési köre, motivációi sem. E téren partneri egyeztetésre, megbeszélésre lehet szükség.

A fejlesztés célja nem a tanórai tananyag átismétlése, hanem a képességek, készségek, kompetenciák terápiás fejlesztése.

Az egyéni fejlesztéshez szükséges tartalmak, eszközök, módszerek megtalálásának, az egyéni fejlesztési program kidolgozásának alapjául a szakértői bizottság véleményében foglalt javaslatok, valamint a rendszeres gyógypedagógiai diagnózis, az értékelések eredményei szolgálnak.

A hátrányok csökkentésén, kompenzálásán túl fontos szerepet kap a tehetséggondozás, az egyéni adottságok megerősítése, a valós erőfeszítésen, egyéni teljesítményen alapuló sikerélmény biztosítása is. A tehetséggondozás során a fő hangsúly az épen maradt rész-képességek fejlesztésén van, és elsősorban érdeklődési körök alapján szerveződik. Legfontosabb feladata a szabadidő hasznos eltöltésére nevelés, művészetekkel, az egészséges életmóddal és a környezettudatos magatartással összefüggő tevékenységek.

11.3. Mindennapos testnevelés

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóira is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

A tantárgy célja kialakítani a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók mozgáskultúráját, javítani a mozgás összerendezettségét. A mozgást a motorikus fejletlenségek, testtartási rendellenességek korrekciójának eszközévé tenni a helyi lehetőségekhez igazodó terápiás eljárások alkalmazásával, kialakítva olyan ismereteket, jártasságokat, készségeket, képességeket, amely a későbbi mozgásos cselekvési biztonságukat, rendszeres fizikai aktivitásukat megalapozza, motorikus képességeiket hatékonyan fejleszti.

A tantárgy sajátos módszereivel, versenyekkel, mozgásos játékokkal segíti a tanulók mozgásvágyának fenntartását, valamint élményeket gyűjtését.

A pedagógus feladata a megtanult, begyakorolt testhelyzetek, gimnasztikai gyakorlatok, elemi mozgássorok reprodukálását segíteni az alapmozgások gyakorlásával (csúszás, kúszás, mászás, járás, futás, ugrás, dobás), erősíteni a pozitív személyiségjegyeket. A mozgáskedv felkeltésével a játék az örömforrás, a kapcsolatteremtés eszközévé tehető, rendszeres testedzéssel az ügyességet, állóképességet, gyorsaságot, bátorságot, edzettséget, fizikai állóképességet lehet fejleszteni, az izomerőt növelni.

Az elemi munkavégzéshez szükséges fizikai, szociális képességek kialakítását, a tanulók társadalmi mobilizációját elősegíti a téri orientációt, a feladattudatot és feladattartást fejlesztő gyakorlatok, tevékenységek megtervezése. A tanulók társadalmi mobilizációjának elősegítése valósul meg az elemi munkavégzéshez szükséges fizikai, szociális képességek kialakításával. A mindennapi élethez szükséges összerendezett mozgáskészségek kialakítása, térbeli irányok, viszonyfogalmak használata, testhelyzetek, mozgások utánzásának gyakorolása, a gimnasztikai alapformájú gyakorlatok rögzítése, ciklikus mozgássorok elsajátítása is ezt szolgálja.

A tantárgyi fejlesztés támogatja a mozgásos emlékezet, mozgáskészség fejlesztését, kontrollált mozgássorok rögzítését, tornaszerek adekvát, egyre önállóbb használatát.

Csapatjátékokban az együttműködési képesség kialakítása erősödik játékokkal, versenyekkel és a figyelem, gyorsaság, kitartás és koncentrációs képesség fejlesztése is megvalósul a mozgásos és eszközös feladatokban. A sporttevékenységek teremtenek lehetőséget az egyszerű szabályok betartásának gyakorlására, a mozgásos versenyhelyzetekben, csapatjátékokban a győzelem és a vereség kulturált megélésnek kialakítására.

1.-2. évfolyam

A tantárgy a segítőkészség, az együttműködés kialakításával, a becsületes és szabályos tevékenységek megalapozásával mozgásos feladathelyzetekben, játékokban támogatja az erkölcsi nevelést.

Fejleszti az önismeretet és a társas kapcsolati kultúrát a pozitív személyiségjegyek megerősítésével, az egészséges önbizalom kialakításával, a fizikai képességek reális megismertetésével, segíti a féltékenység és a szorongás érzésének csökkentését a mozgásos tevékenységekben.

Fontos szerepet játszik a felelősségvállalásban a tanuló saját testi épségéért, és a társak testi épségének megóvására törekvés. Megalapozódik a siker és a sikertelenség élményének helyes feldolgozása.

A tantárgy a testi és lelki egészségre nevelésben a mozgásos cselekvési biztonság kialakításával, a bátorság megalapozásával vesz részt a feladatok kivitelezése közben, amelyet a motorikus képességek ügyesítésével, az egyensúly, a figyelem fejlesztésével ér el. A

balesetveszélyes helyzetek felismerése és az elkerülés technikáinak gyakorlása segít a testi épség megőrzésében.

Az anyanyelvi kommunikáció kompetencia területet az egyszerű utasítások megértése, végrehajtása, a szóbeli irányítás megértésének és elfogadásának megalapozása támogatja.

A szociális kompetencia fejlesztése a társas, mozgásos tevékenységekben, csapatjátékokban, versenyekben megfelelő magatartás kialakításával, az együttműködés, egymásra figyelés megalapozásával valósul meg.

Az esztétikai és művészeti tudatosságot és kifejezőképességet a tantárgy a mozgás esztétikumának felismerésével, az érzelmek, indulatok mozgáson keresztül történő kifejezésével és levezetésével segíti.

3.-4. évfolyam

A tantárgy az erkölcsi nevelést folyamatosan támogatja a szabálykövetési képesség kialakításával, a szabálybetartás igényének megalapozásával, a közösségi tevékenységek során az együttműködés, türelem, önfegyelem fejlesztésével.

Hozzájárul az önismeret és a társas kultúra fejlesztéséhez a konfliktushelyzetekben az önuralom megtartására, a játékhelyzet és a valós helyzet felismerésére és adekvát viselkedésre ösztönzéssel. Segíti a féltékenység, szorongás érzésének csökkenését, az önbizalom fejlesztését sikerélmény biztosításával mozgásos tevékenységekben.

Kialakul az alkalmazkodási képesség, a tanuló saját és mások fizikai teljesítő képességének reális felmérése, az egymás segítése iránti érzékenység és a csapatösszetartás érzése.

A testi és lelki egészségre nevelésben nagy szerepet játszik a fizikai állóképesség és erőnlét javítása, mozgásigény felkeltése, a helyes testtartás folyamatos javítása.

Az anyanyelvi kommunikáció fejlesztéséhez hozzájárul a mozgásos tevékenységek verbális utasításainak megértésével, a sport- és játéktevékenységek eszközeinek, szabályainak megnevezésével, a fogalmak adekvát megértésével.

A szociális és állampolgári kompetencia a kapcsolatok kialakítására való képességek fejlesztésével, a közösségi játékokban való együttműködéssel, a beilleszkedés fejlesztésével erősödik.

A mozgás esztétikumának megismerése, a mozgás és ritmus tudatos alkalmazása, összekapcsolása az esztétikai- művészeti tudatosság és kifejezőképesség kompetencia terület fejlődésében játszik nagy szerepet.

5.-6. évfolyam

A tantárgy szerepe különösen fontos a szabályok betartásának, a becsületes játék normáinak elmélyítésében és versenyhelyzetekben az önuralom és önfegyelem kialakításában.

A nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelést segíti a csapat tagjává válás igényének felébresztése, a csapattal való azonosulás érzésének, a közösségért végzett aktív cselekvésnek az ösztönzése.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztését a féltékenység, szorongás érzésének csökkentésével és a megfelelő önbizalom kialakításával segíti.

A testi és lelki egészségre nevelést támogatja az elemi munkavégzéshez szükséges fizikai állóképesség, izomerő kialakítása, a mozgás megszerettetése, a fizikai aktivitás iránti belső igény megerősítése.

Anyanyelvi kommunikáció kompetencia terület fejlesztéséhez a tantárgy a verbális utasításra mozgásos tevékenységek végzésének, végrehajtásának gyakorlásával és a sporttevékenységek eszközeinek és fogalmainak mind pontosabb és részletesebb megnevezésével, adekvát használatával járul hozzá.

A kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlődése a társadalmi mobilizációra való felkészülés elősegítésével, a reális célok kitűzésének és elérésének gyakorlásával, a

magabiztosság növelésével, a segítségkérés és segítségelfogadás képességének fejlesztésével érhető el.

A szociális és állampolgári kompetencia megalapozását a közösségért végzett munka fontosságának felismerése és elismerése, a csoportos együttműködések, kapcsolatok megerősítése éri el.

A harmonikus mozgás esztétikumának felismerése és gyakorlása segíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlődését.

7 -8. évfolyam

A tantárgy célja a záró évfolyamokon elsősorban kialakítani a rendszeres mozgás, testedzés, és az egészséges életmód iránti igényt, továbbá a testnevelés tantárgy tanítása során kialakított és begyakorolt mozgáselemeket és a gimnasztikai alapformájú gyakorlatokat rögzíteni, térbeli irányokat, viszonyfogalmakat használni, az alapmozgásokat gyakorolni.

Az egészséges testi fejlődést biztosítja, a motorikus képességeket fejleszti, korrigálja a testi fejlődés zavarait a pedagógus egyéni igényekre alapozott munkája. Az évfolyamokon a sportjátékokhoz szükséges elemi és tájékozódási képesség /figyelem/ fejlesztése, a labda-biztonság növelése tovább folyik, egyéni igényekhez és adottságokhoz illesztve alakítva az ügyességet, erőt, állóképességet, kitartást, edzettséget, bátorságot, akaratot. Növekvő elem és ütemszámú mozgássorok elsajátítása teremt lehetőséget a ritmus és sorrend megtartására a mozgásos feladatokban.

A tantárgy további feladata a sportversenyek elemeinek elsajátíttatása, a sportjátékok alapvető játékelemeinek megismertetése, támogatva a tanulók felkészülését az iskolai sportversenyekre. A tantárgy az erkölcsi neveléshez kapcsolódva fontos szerepet játszik a fegyelemre, a szabályok betartására törekvéssel és a csapatjátékokban a győzelem és vereség fegyelmezett megélésének az élményével.

Az önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése az önelfogadást, és mások tulajdonságainak megismerésével a társaival szembeni toleráns magatartás kialakítását erősíti.

A testi és lelki egészségre nevelést a rendszeres mozgás iránti természetes igény megerősítése, az állóképesség, kitartás, a mozgáskultúra fejlesztése, az egészséges testi fejlődés biztosítása a megfelelő, életkorhoz, testi erőnléthez igazodó mozgáslehetőségek kihasználásával támogatja. A testi képességek, izomerő fejlesztése, a magabiztos mozgás és egyensúly megerősödése a saját és mások testi épségének megóvását segíti, a másokért vállalt felelősség érzésének megismerése, az önkéntességben rejlő lehetőségek személyiségét építik.

A tantárgy hozzájárul az együttműködési hajlandóság fejlesztéséhez, a feladatvállaláshoz csoportos mozgásokban, versenyekben.

A kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia területének fejlődéséhez a reális célok kitűzésének és elérésének gyakorlásával, a testi és erőnléti korlátok felismerésével járul hozzá.

A szociális és állampolgári kompetencia erősödése támogatja a másokért vállalt felelősséget, a tolerancia fejlesztésével a bizalmas emberi kapcsolatok lehetőségeinek bemutatása, a problémamegoldás lehetőségeinek megismertetése és gyakoroltatása, a segítő magatartás gyakorlásával támogatás nyújt a rászorulóknak.

Az esztétikai-művészeti tudatosság fejlődéséhez hozzájárul a mozgás utánzása és az emberi testi szépségek felismerése, a harmóniára törekvés.

11.4. A tanulók fizikai állapotának, edzettségének méréséhez szükséges módszerek

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóakra is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

Testi és lelki egészségre nevelés: az értelmileg akadályozott tanulók fizikai-morfológiai adottságai a kóreredettől függően igen sokfélék lehetnek, ezért az általános – Nat-ban megfogalmazott – célkitűzéseken túl szükséges az egyedi adottságokra, szükségletekre és lehetőségekre is tekintettel lenni. Érvényesülnie kell a korrekció és a kompenzáció elvének. Esetenként más szakemberekkel (ortopéd szakorvos, neurológus, konduktor, gyógytornász, szomatopedagógus stb., lelki egészség terén pszichológus, pszichiáter, családgyógyász, védőnő) való együttműködés, konzultáció is szükséges lehet.

A személyes jóllét megéléséhez, feltételeinek kialakításához, a fenntartásában való aktív közreműködéshez különböző tantárgyak tartalmainak egymásra épülő, egymást kiegészítő és megerősítő megjelenése szükséges és jellemző az értelmileg akadályozott tanulók nevelés-oktatásában. Ezek elsősorban a játékokra nevelés, önkiszolgálás, technika, életvitel és gyakorlat, környezetismeret, állampolgári ismeretek.

A szorosabb értelemben vett testnevelés általános célkitűzései (kondíciós és koordinációs képességek fejlesztése, személyiségfejlesztés, betegségmegelőzés) mellett a mozgásnevelés, majd a testnevelés tárgyakhoz számos speciális feladat kapcsolódik.

A mozgásnevelés és a testnevelés speciális feladatai az értelmileg akadályozott tanulók esetében

A tanulókkal való foglalkozást számos esetben a mozgásöröm megélésének kialakításával, felfedeztetésével kell kezdenünk. E hiányosság hátterében meghúzódhat a lehetőség felismerésének, az adekvát válaszreakció önszervezésének nehezítettsége, de lehet szorongás egy nagyobb tér észlelésének bizonytalansága vagy egy viszonylag ismeretlen helyzet miatt. A megfelelő módszer megválasztásához mindenképp szükséges a konkrét tanuló viselkedésének elemzése.

- Testtudatosság, testsémafejlesztés, ezen keresztül az én-kép, én-tudatosság fejlesztése.
- Alapmozgások begyakorlása, automatizálása az elhúzódó pszichomotoros fejlődés egyéni ütemének figyelembevételével.
- A mozgáskoordináció, a térészlelés és a téri tájékozódás fejlesztése a tanuló számára, saját maga, majd a tágabb téri környezet viszonylatában. Kiemelt feladat a gördülékeny, ritmusos mozgáskivitelezés begyakorlása, mivel az általános idegrendszeri éretlenség következtében a legtöbb tanuló kihívásokkal küzd e téren.
- Kórképekhez kötött morfológiai adottságok (izomzat, kötőszövet, csontrendszer) korrekciója, kompenzációja (egyes esetekben társszakmákkal együttműködésben).
- A motivációhoz sok játékos elem, mondókák, énekek bevonása ajánlott. Különösen nagy figyelmet kell fordítani a baleset-megelőzésre (különös tekintettel a helyzetfelismerés és a térészlelés zavaraira), az egyes kórképekhez kapcsolódó lehetséges kontraindikációk (ellenjavallatok, jelen esetben fokozott sérülésveszély, egészségügyi kockázat miatt) figyelembevételére.

Játékra nevelés

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók speciális szükségleteihez igazodó speciális tantárgy. E téren a felfedezés, spontán kezdeményezés, kibontakozás és spontán fejlődés jelentősen akadályozott az ép társakra jellemző fejlődési úthoz képest. Speciális feladataink közé tartozik az egyes játékfajták elsajátíttatása, a játékeszközök használatának megismertetése, a kezdeményezőkézség, a választási és döntési képesség fejlesztése és lehetőségként való megélése, a kreativitás és az egyéni vágyak kibontakoztatása. Ide sorolható továbbá a játékélmény megélése, szabadidős lehetőségként való alkalmazása, elkülönítése feladathelyzettől, más kötelességektől, valamint a társas jelleg megélése, szintjének szabad megválasztása, az életkorhoz illeszkedő lehetőségek megismerése, megtapasztalása.

A fent leírt okok miatt értelmileg akadályozott tanulóink számára fizikai állapotot mérő tesztet nem használunk.

11.5. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek és taneszközök kiválasztásának elvei

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóira is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

Iskolánkban a nevelő-oktató munka során a pedagógusok csak olyan nyomtatott taneszközöket (tankönyv, munkatankönyv, munkafüzet, térkép stb.) használnak a tananyag feldolgozásához, amelyek az országos tankönyvjegyzékben szerepelnek és a választott tankönyv a mi tantervünkhöz igazodik.

Az értelmi képességeikben akadályozott tanulók esetében a több éves tapasztalat azt bizonyítja, hogy értelmi fejlődésük maximális kibontakoztatása kizárólag szép kivitelű, színes, figyelemfelkeltő, áttekinthető, jól olvasható, a tanulást segítő illusztrációkkal ellátott, fejlesztő lapokat tartalmazó kiadványokkal lehetséges.

A taneszközök kiválasztásánál a munkaközösség a következő szempontokat veszi figyelembe:

- a taneszköz feleljen meg az iskola helyi tantervének,
- fejlesztő hatású legyen,
- jó minőségi mutatókkal rendelkezzen,
- megfelelő árfekvésű legyen,
- a taneszköz nyújtotta formáció megbízható legyen,
- több célra lehessen használni,
- időtálló legyen,
- egyszerűen kezelhető legyen,

Funkcionális taneszköz készletünket folyamatosan bővítjük egyrészt a saját készítésű eszközök előállításával, másrészt a pályázatokon nyert, illetve az adományokból kapott eszközökkel.

11.6. Az iskolai beszámoltatás, az ismeretek számonkérésének követelményei és formái

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóakra is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

Iskolánkban az értelmileg akadályozott tanulóink írásbeli formában csak korlátozottan és segítséggel tudják közölni a tanultakat, mivel gondolataikat önállóan nem képesek megfogalmazni, lényegkiemelő képességük pedig szűken behatárolt. Összefüggő mondatok írására csak néhányan, segítséggel képesek.

Tudásuk számonkérésére differenciált rajzos, színezős, rakosgatós, csipeszelős feladatokat készítünk, melyeket irányítással, segítséggel oldanak meg. Az értékelést legtöbbször piros ponttal, piros csillaggal, fekete ponttal, szóbeli dicsérettel, apró tárgyi jutalommal és osztályzattal értékeljük. Ezeknek a módszereknek fontos szerepük van gyermekeink ösztönzésében és személyiségük fejlesztésében. A szóbeli beszámoltatás is csak differenciáltan alkalmazható.

12.7. Az iskola magasabb évfolyamába lépés feltételei

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóakra is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

A tanulók évfolyamba sorolására a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleményében hoz határozatot. A tapasztalatok alapján, a szülővel (gondviselővel) egyetértésben a tanuló más csoportba való sorolására az osztályfőnök tesz javaslatot és a nevelőtestület dönt.

Az értelmileg akadályozott fogyatékos tanuló fejlődése a követelmények meghatározásával nem szabályozható, a tanulók egyéni fejlődési üteme miatt a tanulók általában az évfolyam befejezése után magasabb évfolyamba lépnek.

Abban az esetben, ha a tanuló személyiségfejlődése érdekében az alacsonyabb évfolyamú csoportban jobban biztosított a tanuló fejlesztése, úgy az osztályfőnök javaslatára a nevelőtestület döntésével, illetve a szülő kérésére a tanuló egyszer, vagy többször megismételheti az évfolyamot.

11.8. A tanulók jutalmazásának, magatartásának, szorgalmának, tantárgyi értékelésének elvei

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóakra is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

A tanulók jutalmazása

A motiváció eszköze/közege lehet az érzelmi kötődés, a **jutalmazás**, de az életkor előrehaladtával egyre inkább törekedni kell a távlatibb, általánosabb értékek felismertetésére. A rendszeres **pozitív megerősítés, biztatás** kiemelt jelentőségű az értelmileg akadályozott tanulók motiválásában, önértékelésük fejlesztésében. A pozitív megerősítésnek az eredmények

elismerése mellett feltétlenül ki kell térnie a részvételi hajlandóságra, a cél elérése érdekében tett erőfeszítésekre is – így tanulóink hosszú távon nagyobb valószínűséggel lesznek aktívak, bizakodóak a kisebb-nagyobb kihívást jelentő feladatokban. Minden osztályban az osztályfőnök és az osztályban tanító más pedagógusok egységes értékelési, jutalmazási rendszert alakítanak ki, amit minden tanulóval és szülővel/nevelővel megismertetnek, ez jelenti a jutalmazás alapját.

Magatartás, szorgalom, tantárgyi értékelés

Az adott tanulócsoport sajátosságaiból, a nagy egyéni eltérésekből adódóan egy külső elvárásrendszerhez igazodó értékelés irreleváns lenne. Ezért, a bemeneti és kimeneti diagnosztikus mérésekhez a szakértői véleményben leírtakat, a helyi mérésünk részét képező „Készségek-képességek egységes belső mérőrendszere” mérőlapjait, továbbá az egyéni megfigyelésünket használjuk. A fejlődést, illetve az elért eredményekkel való elégedettséget is individualizált módon kell értelmezni, hiszen a várható előmenetel erősen függ a kóroki tényezőktől is. Ezek miatt, legtöbbször szükséges a szöveges értékelés, de akinél lehet az osztályzattal történő értékelést is alkalmazzuk.

Rendkívül fontos szem előtt tartani, hogy az értelmileg akadályozott tanuló pillanatnyi teljesítményét jelentősen befolyásolhatják a különféle külső és belső tényezők. Épp ezért az egyszere „felmérés” nem feltétlenül felel meg a tanuló valós képességprofiljának. Szükség van tehát rendszeres visszamérésekre, folyamatdiagnosztikára, tanári megfigyelésekre, valamint szülői visszajelzésekre, amelyek során a várt és az észlelt eredmények elemzését követően szükség szerint módosítható a tanulási cél.

Mit értékelünk?

- A tanuló önmagához mért fejlődését az ismeretek elsajátítása, a képességek minősége, mennyiségi gyarapodása terén.
- A tanuló szocializáció terén mutatkozó fejlődését, magatartásának, viselkedésének alakulását.
- Év végén részletes pedagógiai véleményt készítünk minden tanulóról.

11.9. Az otthoni, napközis és tanulószobai gyakorláshoz előírt feladatok

(Ebben a bekezdésben az értelmileg akadályozott/középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók ellátására vonatkozó információk találhatóak, melyek a készségfejlesztő iskolai tanulóokra is érvényesek, ezért a készségfejlesztő iskolánál újra nem jelentetjük meg.)

Iskolánk hagyományos oktatási rendszerben, gyógypedagógus irányításával oktatja tanulóit, délelőtt kötelező tanítási órák, délután napközis, tanulószobai, foglalkozások keretében. Az órarend kialakításnál figyelembe vesszük a tanulók optimális terhelhetőségének mértékét.

A felkészítéshez elvei:

- A házi feladat kapcsolódjon az adott tananyaghoz, és nyújtson lehetőséget az órán tanultak átismétléséhez, begyakorlásához, és megerősítéséhez.
- Az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó beragasztós, összekötős színezős, gyakorlatok és rajzos feladatok mennyisége legyen megfelelő arányban.
- A rajzos, kirakós feladatok adjanak lehetőséget bizonyos témakörök begyakorlásához.
- Készítsék elő a következő óra munkáját.

A megvalósítás korlátai:

- A különböző képességekkel rendelkező gyermekeknek megfelelően differenciált feladatokat kell adni, legyen kellően motivált a feladatok elvégzése közben.
- A házi feladat mennyiségét úgy kell megszabni, hogy a tanulókat képességeikhez mértén megfelelően terhelje. Legyen elég ideje a gyakorlati jellegű tevékenykedést igénylő feladatok elvégzésére.
- A tanévközi szünetekre nem adunk házi feladatot.

12. Készségfejlesztő Iskolánk Kerettanterve (2020 NAT)

Értékelési elvek és eljárások

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység lényeges eleme a folyamatos vagy szakaszos pedagógiai diagnosztizálás, amely a korrigáló, kompenzáló tartalmak, eljárások, terápiás eszközök tervezését, megelőzheti a további - másodlagos - tünetek megjelenését szolgálja, lehetőséget ad a fiziológiai funkciók zavarának korrigálásához, kompenzálásához, a funkcionális képességek csökkenéséből, a funkciók fejletlenségéből eredő zavarok kezeléséhez, a szociális szféra akadályozottságából származó hátrányok csökkentéséhez.

Az értékelés célja és feladata

Az értékelés célja visszajelzést adni a tanuló, a csoport és az oktatás-nevelés valamennyi érintett szereplője számára a tanulónak az oktatási-nevelési folyamatban elért fejlődéséről. Feladata, hogy rámutasson a további fejlődés érdekében a tanuló és a pedagógus számára a szükséges tennivalókra.

Az értékelés alapelvei

- Az egyénre fókuszáló értékelés a tanuló önmagához mért fejlődésére irányul.
  - Személyre szóló, fejlesztő, támogató értékelés valósul meg, amely a pedagógus számára is kijelöli a további tennivalókat az oktatási folyamatban.
  - A fejlesztő értékelés az oktatás eredményességét növelő, a tanulók egyéni fejlődését támogató értékelés.
  - Reális alapokra épülő kvalitatív és kritériumorientált értékelés valósul meg, amely fejlesztően hat a tanulók önértékelésére.
  - Egységes, differenciált és egyénre szabott tanulási követelmények, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása.
  - Az értékelés akkor tölti be szerepét a fejlesztési folyamatban, ha rendelkezésre állnak megfelelő mérőeszközök és ezeket alkalmazza is a pedagógus.
  - A rendszeres és megfelelő időben történő értékelés hatékonysága felerősödik.
- Az önbizalomhiánnyal küzdő enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára ideális tanítási-tanulási környezetet teremt a támogató érzelmi klímában megnyilvánuló reflektív tanári magatartás.

Értékelés

A minőségi értékelés minőségi tanuláshoz vezet. Az oktatás eredményességét növelő, a tanulók egyéni fejlődését támogató minőségi értékelés a fejlesztő értékelés. A közismereti és elméleti tartalmak értékelése a pedagógiai gyakorlatban ma elfogadott ötfokozatú skálán érdemjegy adásával történik. A gyakorlati évfolyamokon a készségfejlesztő kerettanterv oktatása során az oktatónak folyamatosan figyelemmel kell kísérni és szóban értékelní a tanulók gyakorlati munkavégzését.

Vizsga

A készségfejlesztő kerettanterv elméleti és gyakorlati vizsgával zárul. A képzés végén a tanuló előre összeállított tételsor alapján gyakorlati tevékenységet kísérően ad számot elméleti tudásáról. A gyakorlati vizsgán be kell mutatni egy készterméket vagy munkafolyamatot (lehet digitálisan rögzített is), amelyet a tanuló a legjobbnak tart saját munkái közül, egy elkezdett munkadarabon pedig folytatja a munkát, bemutatva gyakorlati ismereteit. A vizsgabizottság összetétele a gyakorlati tevékenységet oktató szakemberből, szakirányú végzettségű gyógypedagógusból és a bizottság elnökéből áll.

A Vizsgabizonyítvány minősítése:

- kiválóan megfelelt - a tanuló az elméleti és gyakorlati vizsgán képes az önálló munkavégzésre, egyéni ötleteit felhasználja, korrigálja hibáit, a pontos és kitartó munkavégzésre törekszik,
- jól megfelelt - a tanuló irányítás mellett képes a feladatok elvégzésére, munkájában körültekintő,
- megfelelt - a tanuló segítséggel el tudja végezni az adott tevékenységeket, ha szükséges, képes segítséget kérni,
- a képzésben részt vett - a tanuló segítséggel, balesetmentesen képes egyszerű munkafázist elvégezni.

12.1. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 9-10. évfolyamának közismereti kerettanterve

Tantervi bevezető

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára készült közismereti kerettanterv céljaiban, feladataiban és az ezekre épülő további tartalmakban figyelembe veszi a jövőben várható társadalmi, gazdasági változásokat, valamint az ezzel összefüggésben megjelenő, a köznevelés egészére vonatkozó célokat és feladatokat. A kerettantervi rendszer az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében is prioritásként értelmezi azokat a személyiség-, készség- és képességfejlesztési tartalmakat, amelyek az egyén és a társadalom számára egyaránt nélkülözhetetlenek.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavokat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékossgal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a Nat jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal, sajátos nevelési igénnyel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatóak, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetőek.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok és feladatok

Ebben a szakaszban – az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 9-10. évfolyamain – az előzetes tudások megerősítése és tovább építése, alkalmazása, az önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása kerül a középpontba. A pedagógus feladata biztosítani az enyhe értelmi fogyatékos, alapfokú iskolai tanulóira a befejezett tanulók általános tudásának elmélyítését, illetve szinten tartását, a közismereti órákon a szociális kompetenciák fejlesztését, a személyes jártasságnak, a problémákkal való megbirkózás képességének erősítését célzó tanulási környezetet, a tevékenységközpontú tanulásszervezést. A képzés feladata elmélyíteni, kiegészíteni az alapfokú iskolában megszerzett általános műveltséget, feltárni és segíteni az épen maradt részképességeket, támogatni az érdeklődés és tehetség alapján kialakuló tanulói tevékenységeket.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés területén kialakul a szabálykövető magatartás érvényesítése; a mindennapi gyakorlatban az érzelem, az értelem és a cselekvés összefüggésének tudatosításával, az erkölcsi meggyőződés és az erkölcsi cselekvés kívánatos összhangjának felismertetésével valósul meg. A folyamat végén az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képes lesz cselekedetei következményeinek belátására, a mások iránti felelősség és felelősségvállalás érzékelésére. Kibontakozik a közösségi élettel kapcsolatos igazságérzete, társaival és az őt körülvevő személyekkel szembeni elfogadása, segítőkészsége. Magatartásában fejlődik az önfegyelem, a másokat megillető tisztelet megadása és tevékenységeiben a kívánatos mértéktartás. Feladatai és munkatevékenységei során megerősödik kötelességtudata.

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítse fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása – az önfegyelemtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig – hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helytállásukat a munka világában is.

A nemzeti öntudat, hazafias nevelés segíti a magyar történelemre és hagyományokra, hazájára való büszkeség kialakulását, a más népek, azok kultúrája iránti érdeklődés és tisztelet megnyilvánulását azzal, hogy támogatja a tanuló aktív részvételét szűkebb környezetének megemlékezéseiben, a történelmi múlthoz kapcsolódó ünnepeken. A társadalom, a társadalmi jelenségek megítélése fókuszba kerül, a tanulót a pályaválasztási és önálló életkezdési ismeretei, motivációja segíti abban, hogy reális képet kapjon a társadalomban elfoglalt, elfoglalható helyéről.

A tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségeket, tudósokat, feltalálók, művészeket, írókat, költőket, sportolók munkásságát. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi

tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról.

Az állampolgárságra, demokráciára nevelés terén felkészül a társadalmi elvárásoknak megfelelő kötelezettségek és jogok gyakorlására, megismeri és szükség szerint igénybe veszi az önérvényesítés intézményes lehetőségeit.

A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi. Az iskola megteremti annak lehetőségét, hogy a tanulók megismerjék a főbb állampolgári jogokat és kötelezettségeket, és ennek keretében biztosítja a honvédelmi nevelést. A részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló mérlegelő gondolkodás, az elemzőképesség és a vitakultúra fejlesztését. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják a tanulók tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások.

Önismeret és társas kultúra fejlesztése területén az enyhe értelmi fogyatékos tanulóban kialakul a felnőtt életéhez kötődő reális énképe, megismeri és kontrollálni tudja a viselkedését. A társas kapcsolatok tudatosan megfigyelt visszajelzései alapján továbbfejlődik önértékelése, önbizalma. Kialakul a társakkal, ismerős és ismeretlen környezettel szembeni bizalom és bizalmatlanság megfelelő egyensúlya.

Az önismeret – mint a személyes tapasztalatok és a megszerzett ismeretek tudatosításán alapuló, fejlődő és fejleszthető képesség – a társas kapcsolati kultúra alapja. Elő kell segíteni a tanuló kedvező szellemi fejlődését, készségeinek optimális alakulását, tudásának és kompetenciáinak kifejezésre jutását, s valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. Hozzá kell segíteni, hogy képessé váljék érzelmeinek hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. Ahhoz, hogy az oktatási és nevelési folyamatban résztvevő tanulók, az elsajátított készségekre és tudásra támaszkodva énképükben is gazdagodjanak, a tanítás-tanulás egész folyamatában támogatást igényelnek ahhoz, hogy tudatosuljon, a saját/egyéni fejlődésüket, sorsukat és életpályájukat maguk tudják alakítani. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi életéhez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

A családi életre nevelést segíti, hogy a tanuló a középfokú oktatás időszakában megismeri a harmonikus családi mintákat és a családi együttélés szabályait. A hétköznapi élethelyzetek megbeszélése, gyakorlása segíti a párkapcsolatok megismerését, felelős párkapcsolat kialakítását, az együttlét, a szakítás felelősségét, kultúráját.

A támogatást nyújtó társadalmi, egészségügyi rendszerek megismerése, a konfliktusok kezelési lehetőségeinek, az érzelmi bizonytalanságoknak, a magánéleti krízishelyzeteknek a felismerése a felnőttkorba lépő fiatalok számára támpontokat nyújt az érzelmi élet válságaiban.

A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párcapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.

A testi és lelki egészségre nevelés támogatja a tanuló tudatos törekvését az egészséges életmódra, a testi és lelki egyensúly megőrzésére. Igénnyé válik a testi épség megóvása és a sérülések elkerülése. A mindennapos testedzés megalapozza a munkavégzéshez elengedhetetlen fizikai állóképesség megszerzését és megőrzését. A pedagógus lehetőséget ad a tanulónak felismerni és elkerülni a káros szenvedélyeket, a testi, szellemi és lelki érettség elérésével megerősödik sikeres társadalmi beilleszkedésének lehetősége. A pedagógus feladata felhívni a tanuló figyelmét a rendszeres és bőséges táplálkozás fontosságára, a táplálék összetevőinek, minőségének megfigyelésére, megteremteni az egészségvédelem és a szociális gondoskodás gyakorlatát az iskolában, felhívni a figyelmet a rendszeres mozgás, a megjelenés, a küllem, az ápoltság összefüggéseire.

A hétköznapi élethelyzetek megbeszélése, gyakorlása segíti a párcapcsolatok megismerését, felelős párcapcsolat kialakítását, az együttlét, a szakítás felelősségét, kultúráját.

Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez. A pedagógusok ösztönözzék a tanulókat arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a mozgásra, a stresszkezelés módszereinek alkalmazására. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megóvására, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére. Az iskola feladata, hogy a családdal együttműködve felkészítse a tanulókat az önállóságra, a betegség-megelőzésre, továbbá a szabályok betartására a közlekedésben, a testi higiéniában, a veszélyes körülmények és anyagok felismerésében, a váratlan helyzetek kezelésében. A pedagógusok motiválják és segítsék a tanulókat a káros függőségekhez vezető szokások kialakulásának megelőzésében.

A felelősségvállalás másokért és önkéntesség területén a tanuló tapasztalatai bővülnek a társadalom tagjainak különbözőségéről, megerősödik benne az elfogadás érzése, a másság elfogadása, a betegség, a sérült és a fogyatékos emberek iránti együtt érző, segítő magatartás kialakítása. A pedagógus feladata lehetőséget teremteni arra, hogy fejlődjön a tanulóban az önkéntes segítségnyújtás igénye, amelyben megismeri és megéli a saját személyének fontosságát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, az egymásra utaltságot.

A Nat ösztönzi a személyiség fejlesztését, kibontakozását segítő nevelést-oktatást: célul tűzi ki a hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő emberek iránti szociális attitűd, segítő magatartás kialakítását a tanulóknál úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és -megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létehez.

A *fenntarthatóságot és környezettudatosságot* segíti, ha a pedagógiai helyzetekben cselekedeteit, azok hatását személyesen is megtapasztalja, belátja a környezeti ártalmak és az emberi élet szükségleteit, összefüggéseit. A környezeti ártalmak számbavétele, a védekezés lehetőségeinek kipróbálása, a takarékoságnak, a szükségletekhez igazított szokásrendnek a megismerése teszi lehetővé a mindennapi alkalmazást, azt, hogy fejlődjön az önálló étellel kapcsolatosan az egészséges és esztétikus környezet és élettér kialakításának és megóvásának igénye.

A pedagógiai helyzetekben cselekedeteit, azok hatását személyesen is megtapasztalja, belátja a környezeti ártalmak és az emberi élet szükségleteit, összefüggéseit. A környezeti ártalmak számbavétele, a védekezés lehetőségeinek kipróbálása, a takarékoságnak, a szükségletekhez igazított szokásrendnek a megismerése teszi lehetővé a mindennapi alkalmazást, azt, hogy fejlődjön az önálló étellel kapcsolatosan az egészséges és esztétikus környezet és élettér kialakításának és megóvásának igénye.

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben és a kultúrában. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességekre tekintettel használja. Cél, hogy a természet és a környezet ismeretén és szeretetén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. Az intézménynek fel kell készítenie őket a környezettel kapcsolatos állampolgári köteleességek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába.

A *pályaorientáció területén* a tanuló reális önértékeléssel megismeri munkaerőpiaci lehetőségeit, a társadalmi munkamegosztás alapjait. Képességeinek, lehetőségeinek és érdeklődésének figyelembevételével pályát választ, megismeri és motiválttá válik a céljai elérése érdekében szükséges képességek fejlesztésében.

Az iskolának – a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világáról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válnak arra, hogy ehhez megtegyék a szükséges erőfeszítéseket. Ezért fejleszteni kell bennük a segítséssel, az együttműködéssel, a vezetéssel és a versengéssel kapcsolatos magatartásmódokat és azok kezelését.

A *gazdasági és pénzügyi nevelés* folyamatában kiemelt szerepet kap a figyelem ráirányítása a tanuló saját felelősségére a javakkal való ésszerű gazdálkodásban, a pénz világában és a fogyasztás területén.

A tanuló a pedagógiai folyamatban és a valóságban is kipróbálhatja az ügyintézés útjait, a segítségkérés lehetőségeit a lakhatás, a munkavállalás, a lakóhelyi, közösségi ügyintézés terén, tapasztalatokat szerezhet a döntései közvetlen és közvetett következményeinek és kockázatainak mérlegelésében.

A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az

értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Ennek érdekében a köznevelési intézmény biztosítja a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.

A médiatudatosságra nevelés különös jelentőséget kap a médiumok használatának előtérbe kerülése, a tanulás, az önművelés területein történő felhasználása miatt. A médiatudatos magatartás a mindennapokban, a munka világában való tájékozódás szolgálatában azt jelenti, hogy a tanulónak megfelelő gyakorlata alakul ki az információhordozók megválasztásában, használatában, megismeri a hétköznapi élet során szerepüket az ismeretek, a fontos információk megszerzésében, fejlődik képessége az óvatosság területén és az információk hitelességének ellenőrzésében, vigyáz személyes adatainak védelmére, mértéktartó az eszközök használatában.

Cél, hogy a tanulók a mediatizált, globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak: értsék az új és a hagyományos médiumok nyelvét. A médiatudatosságra nevelés az értelmező, mérlegelő beállítódás kialakítása és tevékenység-központúsága révén felkészít a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értékeltű megszervezésére, tudatos alakítására. A tanulók megismerkednek a média működésével és hatásmechanizmusával, a média és a társadalom közötti kölcsönös kapcsolatokkal, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmas érintkezés megkülönböztetésének módjával, valamint a különbségek és az említett médiajellemzők jogi és etikai jelentőségével.

A tanulás tanítása terület a tanuló számára lehetőséget ad az egyénre szabott, képességeknek megfelelő motivációra és a folyamatos fenntartásra az ismeretszerzésben. Segít elfogadni és megismerni a környezet folyamatos változását, fenntartani az igényt és képességet a tevékenységekkel és munkavégzéssel kapcsolatos ismeretek bővítésére a munkaerőpiaci és a társadalmi integráció elérése érdekében.

A tanulás tanítása az iskola alapvető feladata. Minden pedagógus teendője, hogy felkeltse az érdeklődést az iránt, amit tanít, és útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításával, szerkezetével, hozzáféréssel kapcsolatban. Meg kell tanítania, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek. Olyan tudást kell kialakítani, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni, a változatok sokoldalú áttekintésével és értékelésével. A tanulás tanításának elengedhetetlen része a tanulás eredményességének, a tanuló testi és szellemi teljesítményeinek lehetőség szerinti növelése és a tudás minőségének értékelése.

Kulcskompetenciák

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknak is fel kell készülniük a munkavállalásra, a változások kezelésére és a későbbi tanulásra is. Kompetenciákkal a társadalmi integráció, az önálló életvezetés és a felnőttkori munkaerőpiaci helytállás érdekében nekik is rendelkezniük kell. A valamiben kompetens fiatal tudja, hogy adott esetben mit kell tennie; tudása van róla, képes azt megtenni; kialakult a megfelelő képessége, és meg is akarja tenni, mert megfelelő attitűddel rendelkezik. A kulcskompetencia különböző szintű kompetenciák rendszere – fejlesztésük

egymásra épülő, tervezhető. Az alapkészségek kialakításához szükséges kompetenciák a jövőben való boldogulás várható igényei szerint kiegészülnek más olyan kompetenciákkal, amelyek a társadalomban való sikeres részvételhez, az egész életen át tartó tanuláshoz szükségesek. Ezek a kulcskompetenciák, amelyek nemcsak egyes tantárgyakhoz köthetőek. Kialakításuk, fejlesztésük a köznevelés feladataként az enyhe értelmi fogyatékos tanulókat nevelő-oktató intézményekben is elvárásként jelenik meg. Egy-egy terület fejlesztési feladatai valamennyi kompetenciát mozgósíthatják, illetve számos terület tartalmának feldolgozása valamennyi kompetencia fejlesztésére hatással lehet. Az egyes területek kijelölik, hogy mely kulcskompetenciák fejlesztését célozzák meg a fejlesztési feladatok megvalósítása folyamán.

A Nat kulcskompetenciái nem tantárgyakhoz kötöttek, hanem tantárgyakon átívelve, horizontálisan jelennek meg a kerettantervben a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő adaptált formában. A Nat kulcskompetenciái az alábbi specifikumokat hordozzák az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében:

A tanulás kompetenciái

A hatékony, önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni, amit az alapkompentenciák biztosítanak. A tanulót támogatni kell abban, hogy megtalálja saját érdeklődési körét, hogy minél több tanulási technikát megismerjen, és ezek alapján képessé váljon majd saját tanulási stratégia kialakítására. Segíteni kell a tanulót abban, hogy lehetősége legyen a metakogníció (gondolkodásról való gondolkodás) gyakorlására, tudatos alkalmazására, a tanuláshoz való pozitív viszony kialakítására.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi kompetenciák)

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a közlés és befogadás szóbeli ágát javasolt a középpontba állítani. Az anyanyelv elsajátítása során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett – alapelv, hogy esetükben a nyelvészsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit. Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja meg a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembevételével) a beszédnek mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet” funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban (élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja. Az idegen nyelvi kommunikáció mint kiemelt kompetenciaterület az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében egyénileg differenciált tananyagstruktúrát igényel. A hallási észlelés, a figyelem, az emlékezet fokozott fejlesztése mellett a célokat a tanulók szükségletei határozzák meg. A sikeres kommunikáció érdekében szükség van a nagyobb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra, a játékos helyzetekben történő megvalósításra, a helyzetgyakorlatokra. Törekedni kell a digitális technológia kínálta eszközök, lehetőségek kommunikációs célú alkalmazására.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák elsajátítása, felhasználói szintű alkalmazása az esélyegyenlőség megteremtése és a minél önállóbb életvitel támogatása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Az online zaklatás gyakori megjelenése miatt a tanulóknak ismerniük kell a biztonságos eszközhasználatot, valamint a digitális tartalmak létrehozásával kapcsolatos etikai szabályokat is. A munka, a szabadidő és a tanulás egész életen át ívelő folyamatai során a

digitális eszközök használata, az így megszerzett információk feldolgozása és alkalmazása is a digitális kompetenciákat igényli. A tanulók számára fontos a megbízható információk, az online biztonság, a digitális eszközök társadalmilag elfogadott formáinak alkalmazása a kommunikáció során, illetve azok alapvető szabályainak ismerete a társadalomban való részvétel érdekében.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai kompetencia fejlesztése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás, valamint a kognitív képességek fejlesztésére. A matematikai kompetencia fejlesztésével az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képessé válik a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, valamint a tapasztalatok útján megszerzett tudás praktikus felhasználására a mindennapi élet különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanulás-tanítás folyamatában döntően a mindennapok során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt, a konkrét élethelyzetekhez kötött tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása, valamint a mindennapokban használható tudás biztosítása.

A természettudományos kompetencia fejlesztése során az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világnézet kialakítása a feladat. Fontos a mindennapi életet érintő, konkrét tényeken, tapasztalatokon alapuló egyszerű következtetések levonásának és az erre alapozott döntéshozatalnak a tanítása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Az eltérő képességeknek megfelelően fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta kihívásokra (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok). A tanulóknak ismereteket kell szerezniük a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás, valamint – az egyéni képességeket figyelembe véve – a rövidebb és hosszabb távú élethelyzetek tervezése kapcsán. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók felkészülnek a közügyekben való aktív részvételre. A társadalmi részvétel és felelősségvállalás kompetenciái fejlesztése során – a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva kell biztosítani. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést, a felelős társadalmi részvételt.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, ezen a területen nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is. Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzés, a nyitottság, az értékítélet kialakítása.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A munkavállalói és innovációs kompetenciákhoz szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanulási-tanítási folyamatban az enyhe értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. A munkavégzésre való szocializálás, a munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, az önálló életvezetés megalapozása a társadalmi beilleszkedés fontos eleme.

Egységesség és differenciálás

Az egységesség és a differenciálás érvényesítésének megvalósítását a pedagógiai gyakorlatban az adaptív oktatás jellemzőinek ismerete és annak alkalmazása teszi lehetővé. Az oktatási folyamat akkor adaptív, ha a megvalósítása során a differenciálás és az egységesség elve egyaránt érvényesül. Az adaptív oktatás olyan tanári gondolat- és tevékenységrendszerrel kínál, amely a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételére épülve egyszerre biztosítja a differenciálás egyéni fejlesztő hatását és a pedagógiai gyakorlatban megjelenő egységességet. Az adaptív oktatás feltételei között egyenrangúan szerepelnek a tanulói sajátosságok – a tanuló tudása, az aktivitásra való készenléte, fejlettsége az önálló munkavégzés és az együttműködés terén, helyzete a társas kapcsolatrendszerben – és a tanulók számára leginkább kedvező tanulásszervezési formák: a frontális munka, a csoportmunka, a párban folyó tanulás, az egyéni munka, az individualizált munka. A pedagógiai differenciálás hátterében az a törekvés húzódik meg, hogy az egységes tartalmi szabályozás keretei között minden tanuló a neki megfelelő nevelésben és oktatásban részesülhessen optimális fejlődése, egyéni teljesítőképességének teljes kibontakoztatása érdekében. A sajátos nevelési igényű tanulók hatékony oktatása, nevelése érdekében többszintű és változatos differenciálást kell megvalósítani – mind a gyógypedagógiai intézményi, mind az integrált nevelés szervezeti formák esetén – a csoportba sorolás, a célok, a tartalom, a követelmények, a szervezési módok és eszközök vonatkozásában egyaránt. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket. A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják ugyanakkor az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Az adaptív oktatás gyakorlati megvalósításának két kulcsmozzanata van. Az egyik a bemeneti jellemzők köre, melyek alapjaiban kijelölik az egyéni utat, illetve az annak bejárásához vezető stratégia megvalósítandó pedagógiai mozzanatait. A másik a kimeneti elvárások köre, melyek a prognosztizálható fejlesztés/fejlődés kritériumainak, a kimeneti követelmények meghatározásához nyújtanak segítséget. A bemenetnél, az iskolai, oktatási folyamat kezdetén a sajátos nevelési igény pontos, egyénre szabott feltárása szükséges, a képességstruktúra, a lényegi személyiségvonások, a szocializációs funkciók területeinek feltérképezésével. A feltárás eredményeire kell építeni az egyéni út meghatározását, a pedagógiai diagnózist, a stratégiát és terápiát. A kimeneti elvárásokat – a pedagógiai folyamatban a tanulók egyéni jellemzőit, fejleszhetőségi sajátosságait mindvégig figyelembe véve – a társadalmi szükségletből kell levezetni. A fejlesztési, nevelési, oktatási, képzési rendszerben érvényesíthetők a következő jellemzők: (a) a nevelés mint kapcsolat, az értékek, a tudás, a cselekvési minták közvetlen cseréje; (b) az identitás és önismeret mint szocializációs

cél; (c) párbeszéd, megoldáskeresés, értékelés, válogatás, mérlegelés, közvetlen megfigyelés, kipróbálás mint tipikus tevékenységek és (d) a kíváncsiság mint motiváció.

Tantárgyak és óraszámok

Műveltségi terület	Tantárgy	Heti óraszám		2 tanéves óraszám
		9. évfolyam	10. évfolyam	
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	5	5	360
Idegen nyelv	Idegen nyelv	2	2	144
Matematika	Matematika	5	5	360
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1	1	72
Természettudomány és földrajz	Természettudomány	3	3	216
Művészetek	Vizuális nevelés	2	2	144
Technológia	Digitális kultúra	2	2	144
Egyéb	Pályaorientáció	1	1	72
	Szakmai alapozó ismeretek	4	4	288
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	360
	Osztályfőnöki óra (közösségi nevelés)	1	1	72
Összesen		31	31	2232
Szabadon tervezhető		+3	+3	+216
Mindösszesen		34	34	2448

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

12.2. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 11-12 évfolyamos közismereti kerettanterve

Tantervi bevezető

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára készült közismereti kerettanterv céljaiban, feladataiban és az ezekre épülő további tartalmakban figyelembe veszi a jövőben várható társadalmi, gazdasági változásokat, valamint az ezzel összefüggésben megjelenő, a köznevelés egészére vonatkozó célokat és feladatokat. A kerettantervi rendszer az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében is prioritásként értelmezi azokat a személyiség-, készség- és képességfejlesztési tartalmakat, amelyek az egyén és a társadalom számára egyaránt nélkülözhetetlenek.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatói folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavokat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékossgal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a Nat jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal, sajátos nevelési igénnyel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv (együttnevelés esetén az együttesen alkalmazott kerettantervek) tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatóak, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetőek.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok és feladatok

A készségfejlesztő iskolai oktatás felkészíti a tanulókat az egész életen át tartó tanulásra, a munkaerőpiacon való eredményes részvételre, a sikeres munkaerőpiaci és társadalmi integrációra. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók közismereti oktatásának a készségfejlesztő iskolai képzésben kiemelt célja támogatni a gyakorlati ismeretek elsajátítását, gyakorlási-kipróbálási lehetőséget adni a társadalmi beilleszkedés, az önálló életvezetési technikák, a társadalmi cselekvőképesség, a személyiségstruktúra megszilárdítására. Támogatja a személyiség komplex, harmonikus fejlődését, az önismeret, az önbizalom és a megfelelő önértékelés megerősödését, segíti a kognitív funkciók, az érzékelés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás további fejlődését, teret enged a helyes és kívánatos társas kapcsolatok, viselkedési normák, szociális interakciók gyakorlásának.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés terén a tanulók erkölcsi érzékének továbbfejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, társadalmi beilleszkedésük elősegítése zajlik. A szabálykövető magatartás érvényesítése a mindennapi gyakorlatban, az érzelem, az értelem és a cselekvés összefüggésének tudatosításával, az erkölcsi meggyőződés és az erkölcsi cselekvés kívánatos összhangjának felismertetésével valósul meg. Segíti az érzelem, az értelem és a cselekvés összefüggésének tudatosítását a nemzedékek közötti és a kortársi kapcsolatok megerősítésével, az állampolgári ismeretek gyakorlati értelmezésével, a mindennapi életvitellel összefüggő praktikus tudás nyújtásával. A folyamat végén az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képes lesz cselekedetei következményeinek belátására, a mások iránti felelősség és felelősségvállalás érzékelésére. Kibontakozik a közösségi élettel kapcsolatos igazságérzete, társaival és az őt körülvevő személyekkel szembeni elfogadása, segítőkészsége. Magatartásában fejlődik az önfegyelem, a másokat megillető tisztelet megadása és tevékenységeiben a kívánatos mértéktartás. Feladatai és munkatevékenységei során megerősödik kötelességtudata.

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítsen fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása – az önfegyelemtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig – hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helyzetállásukat a munka világában is.

A nemzeti öntudat, hazafias nevelés segíti a magyar történelemre és hagyományokra, hazájára való büszkeség kialakulását, a más népek, azok kultúrája iránti érdeklődés és tisztelet megnyilvánulását azzal, hogy támogatja a tanuló aktív részvételét szűkebb környezetének megemlékezéseiben, a történelmi múlthoz kapcsolódó ünnepeken. A társadalom, a társadalmi jelenségek megítélése fókuszba kerül, a tanulót a pályaválasztási és önálló életvezetési

ismeretei, motivációja segíti abban, hogy reális képet kapjon a társadalomban elfoglalt, elfoglalható helyéről.

A tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát. Sajtátsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról.

Az állampolgárságra, demokráciára nevelés terén felkészül a társadalmi elvárásoknak megfelelő kötelezettségek és jogok gyakorlására, megismeri és szükség szerint igénybe veszi az önérvényesítés intézményes lehetőségeit. Iskolai keretekben gyakorolja a demokratikus jogokat és megismeri a demokrácia szabályait. Az iskola az egyéni adottságokhoz és lehetőségekhez mértén biztosítja a tanuló részvételét a helyi civil társadalom életében azért, hogy fogékony legyen a társadalom jelenségei, problémái iránt.

A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi. Az iskola megteremti annak lehetőségét, hogy a tanulók megismerjék a főbb állampolgári jogokat és kötelezettségeket, és ennek keretében biztosítja a honvédelmi nevelést. A részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló mérlegelő gondolkodás, az elemzőképeség és a vitakultúra fejlesztését. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják a tanulók tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulás-szervezési eljárások.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése területén az enyhe értelmi fogyatékos tanulóban kialakul a felnőtt élethez kötődő reális énkép, megismeri és kontrollálni tudja a viselkedését. A társas kapcsolatok tudatosan megfigyelt visszajelzései alapján továbbfejlődik önértékelése, önbizalma. Kialakul a társakkal, ismerős és ismeretlen környezettel szembeni bizalom és bizalmatlanság megfelelő egyensúlya. A serdülőkorban, mint a személyiség kialakulásának döntő szakaszában, az életkorból adódó problémák kezelése érdekében kiemelt szerepet kapnak a feszültség, a szorongás, a stressz, a fáradtság oldásának technikái, annak felismerése és leírása, hogy a tanuló önmaga hogyan változik, alakul. Az elképzelések, vágyak, tervek a felnőtt szerepekről – a felnőttkori önmaga megvalósításáról – akkor lesznek reálisak, ha a tanuló képes a kudarcok tűrésére, tanulságaik feldolgozására, hasznosítására.

Az önismeret – mint a személyes tapasztalatok és a megszerzett ismeretek tudatosításán alapuló, fejlődő és fejleszhető képesség – a társas kapcsolati kultúra alapja. Elő kell segíteni a tanuló kedvező szellemi fejlődését, készségeinek optimális alakulását, tudásának és kompetenciáinak kifejezésre jutását, s valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. Hozzá kell segíteni, hogy képessé váljék érzelmeinek hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. Ahhoz,

hogyan az oktatási és nevelési folyamatban résztvevő tanulók, az elsajátított készségekre és tudásra támaszkodva énképükben is gazdagodjanak, a tanítás-tanulás egész folyamatában támogatást igényelnek ahhoz, hogy tudatosuljon, a saját/egyéni fejlődésüket, sorsukat és életpályájukat maguk tudják alakítani. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi élethez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

A családi életre nevelést segíti, hogy a tanuló a középfokú oktatás időszakában megismeri a harmonikus családi mintákat és a családi együttélés szabályait. A hétköznapi élethelyzetek megbeszélése, gyakorlása segíti a párok kapcsolatok megismerését, felelős párok kapcsolat kialakítását, az együttlét, a szakítás felelősségét, kultúráját.

A támogatást nyújtó társadalmi, egészségügyi rendszerek megismerése, a konfliktusok kezelési lehetőségeinek, az érzelmi bizonytalanságoknak, a magánéleti krízishelyzeteknek a felismerése a felnőttkorba lépő fiatalok számára támpontokat nyújt az érzelmi élet válságaiban.

A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párok kapcsolat kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.

A testi és lelki egészségre nevelés támogatja a tanuló tudatos törekvését az egészséges életmódra, a testi és lelki egyensúly megőrzésére. Igénnyé válik a testi épség megővése és a sérülések elkerülése. A mindennapos testedzés megalapozza a munkavégzéshez elengedhetetlen fizikai állóképesség megszerzését és megőrzését. A pedagógus lehetőséget ad a tanulónak felismerni és elkerülni a káros szenvedélyeket, a testi, szellemi és lelki érettség elérésével megerősödik sikeres társadalmi beilleszkedésének lehetősége. A pedagógus feladata felhívni a tanuló figyelmét a rendszeres és bőséges táplálkozás, a táplálék összetevőinek, minőségének megfigyelésére, megteremteni az egészségvédelem és a szociális gondoskodás gyakorlatát az iskolában, felhívni a figyelmet a rendszeres mozgásra, a megjelenésre, a küllemben, az ápoltság összefüggéseire.

Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez. A pedagógusok ösztönözzék a tanulókat arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a mozgásra, a stresszkezelés módszereinek alkalmazására. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megőrzésére, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére. Az iskola feladata, hogy a családdal együttműködve felkészítse a tanulókat az önállóságra, a betegség-megelőzésre, továbbá a szabályok betartására a közlekedésben, a testi higiénében, a veszélyes körülmények és anyagok felismerésében, a váratlan helyzetek kezelésében. A pedagógusok motiválják és segítsék a tanulókat a káros függőségekhez vezető szokások kialakulásának megelőzésében.

A felelősségvállalás másokért, önkéntesség területén a tanuló tapasztalatai bővülnek a társadalom tagjainak különbözőségéről, megerősödik benne az elfogadás érzése, a másság elfogadása, a betegség, a sérült és a fogyatékos emberek iránti együttérző, segítő magatartás kialakítása. A pedagógus feladata lehetőséget teremteni arra, hogy fejlődjön a tanulóban az önkéntes segítségnyújtás igénye, amelyben megismeri és megéli a saját személyének fontosságát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, az egymásra utaltságot. A szociális attitűd, az együttműködés, a problémamegoldás, az önkéntes feladtvállalás és a megoldás képességének kialakulása, az alkalmazás általánossá válása a mindennapi életben, a munka világában is támogatja a beilleszkedést.

A Nat ösztönzi a személyiség fejlesztését, kibontakozását segítő nevelést-oktatást: célul tűzi ki a hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő emberek iránti szociális attitűd, segítő magatartás kialakítását a tanulóknál úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladtvállalás és -megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létezéshez.

A fenntarthatóságot, környezettudatosságot segítik azok a helyzetek, amelyekben a tanuló felismerheti, hogy az emberiség összefogása szükséges a környezet épségének megóvása, a természet védelme érdekében.

A pedagógiai helyzetekben cselekedeteit, azok hatását személyesen is megtapasztalja, belátja a környezeti ártalmak és az emberi élet szükségleteit, összefüggéseit. A környezeti ártalmak számbavétele, a védekezés lehetőségeinek kipróbálása, a takarékoságnak, a szükségletekhez igazított szokásrendnek a megismerése teszi lehetővé a mindennapi alkalmazást, azt, hogy fejlődjön az önálló étellel kapcsolatosan az egészséges és esztétikus környezet és élettér kialakításának és megóvásának igénye.

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben és a kultúrában. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. Cél, hogy a természet és a környezet ismeretén és szeretetén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. Az intézménynek fel kell készítenie őket a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelezettségek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába.

A pályaorientáció területén a tanuló reális önértékeléssel megismeri munkaerőpiaci lehetőségeit, a társadalmi munkamegosztás alapjait. Képességeinek, lehetőségeinek és érdeklődésének figyelembevételével pályát választ, megismeri és motiválttá válik a céljai elérése érdekében szükséges képességek fejlesztésében.

Az iskolának – a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válnak arra, hogy ehhez megtegyék a

szükséges erőfeszítéseket. Ezért fejleszteni kell bennük a segítséssel, az együttműködéssel, a vezetéssel és a versengéssel kapcsolatos magatartásmódokat és azok kezelését.

A gazdasági és pénzügyi nevelés terén a tanuló felkészül a változó gazdasági környezet lehetőségeihez történő alkalmazkodásra, megismeri a családi munkamegosztást, gazdálkodást, felismeri, hogy milyen az észszerű, beosztó felhasználás, takarékoság. A folyamatban kiemelt szerepet kap a figyelem ráirányítása a tanuló saját felelősségére a javakkal való észszerű gazdálkodásban, a pénz világában és a fogyasztás területén.

A tanuló a pedagógiai folyamatban és a valóságban is kipróbálhatja az ügyintézés útjait, a segítségkérés lehetőségeit a lakhatás, a munkavállalás, a lakóhelyi, közösségi ügyintézés terén, tapasztalatokat szerezhet a döntései közvetlen és közvetett következményeinek és kockázatainak mérlegelésében.

A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való észszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Ennek érdekében a köznevelési intézmény biztosítja a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.

A médiatudatosságra nevelés különös jelentőséget kap a médiumok használatának előtérbe kerülése, a tanulás, az önművelés területein történő felhasználása miatt. A médiatudatos magatartás a mindennapokban, a munka világában való tájékozódás szolgálatában azt jelenti, hogy a tanulónak megfelelő gyakorlata alakul ki az információhordozók megválasztásában, használatában, megismeri a hétköznapi élet során szerepüket az ismeretek, a fontos információk megszerzésében, fejlődik képessége az óvatosság területén és az információk hitelességének ellenőrzésében, vigyáz személyes adatainak védelmére, mértéktartó az eszközök használatában.

Cél, hogy a tanulók a mediatizált, globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak: értsék az új és a hagyományos médiumok nyelvét. A médiatudatosságra nevelés az értelmező beállítódás kialakítása és tevékenység-központúsága révén felkészít a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értékelvű megszervezésére, tudatos alakítására. A tanulók megismerkednek a média működésével és hatásmechanizmusával, a média és a társadalom közötti kölcsönös kapcsolatokkal, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmas érintkezés megkülönböztetésének módjával, valamint a különbségek és az említett médiajellemzők jogi és etikai jelentőségével.

A tanulás tanítása terület a tanuló számára lehetőséget ad az egyénre szabott, képességeknek megfelelő motivációra és a folyamatos fenntartásra az ismeretszerzésben. Segít elfogadni és megismerni a környezet folyamatos változását, fenntartani az igényt és képességet a tevékenységekkel és munkavégzéssel kapcsolatos ismeretek bővítésére a munkaerőpiaci és a társadalmi integráció elérése érdekében.

A tanulás tanítása az iskola alapvető feladata. Minden pedagógus teendője, hogy felkeltse az érdeklődést az iránt, amit tanít, és útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításával, szerkezetével,

hozzáféréseivel kapcsolatban. Meg kell tanítania, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek. Olyan tudást kell kialakítani, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni, a változatok sokoldalú áttekintésével és értékelésével. A tanulás tanításának elengedhetetlen része a tanulás eredményességének, a tanuló testi és szellemi teljesítményeinek lehetőség szerinti növelése és a tudás minőségének értékelése.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknak is fel kell készülniük a munkavállalásra, a változások kezelésére és a későbbi tanulásra is. Kompetenciákkal a társadalmi integráció, az önálló életvezetés és a felnőttkori munkaerőpiaci helytállás érdekében nekik is rendelkezniük kell. A valamiben kompetens fiatal tudja, hogy adott esetben mit kell tennie; tudása van róla, képes azt megtenni; kialakult a megfelelő képessége, és meg is akarja tenni, mert megfelelő attitűddel rendelkezik. A kulcskompetencia különböző szintű kompetenciák rendszere – fejlesztésük egymásra épülő, tervezhető. Az alapkészségek kialakításához szükséges kompetenciák a jövőben való boldogulás várható igényei szerint kiegészülnek más olyan kompetenciákkal, amelyek a társadalomban való sikeres részvételhez, az egész életen át tartó tanuláshoz szükségesek. Ezek a kulcskompetenciák, amelyek nemcsak egyes tantárgyakhoz köthetőek. Kialakításuk, fejlesztésük a köznevelés feladataként az enyhe értelmi fogyatékos tanulókat nevelő-oktató intézményekben is elvárásként jelenik meg. Egy-egy terület fejlesztési feladatai valamennyi kompetenciát mozgósíthatják, illetve számos terület tartalmainak feldolgozása valamennyi kompetencia fejlesztésére hatással lehet. Az egyes területek kijelölik, hogy mely kulcskompetenciák fejlesztését célozzák meg a fejlesztési feladatok megvalósítása folyamán. A 11–12. évfolyamon jellemzően fejlesztendő kulcskompetenciák meghatározhatóak, azonban egyénenként eltérő összetevők fejlesztésére helyeződik a hangsúly – az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében ez különösen jellemző. Ezért a szakértői bizottságok és a gyógypedagógusok képességekre, rész képességekre vonatkozó vizsgálati eredményeire is támaszkodva differenciált, egyénre szabott programokon keresztül érhető el a tanulási képesség egyénileg különböző szintre fejlesztése.

A tanulás kompetenciái

A hatékony, önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni, amit az alapkompentenciák biztosítanak. A tanulót támogatni kell abban, hogy megtalálja saját érdeklődési körét, hogy minél több tanulási technikát megismerjen, és ezek alapján képessé váljon majd saját tanulási stratégia kialakítására. Segíteni kell a tanulót abban, hogy lehetősége legyen a metakogníció (gondolkodásról való gondolkodás) gyakorlására, tudatos alkalmazására, a tanuláshoz való pozitív viszony kialakítására.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi kompetenciák)

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a nevelés-oktatás ezen szakaszában, ebben az intézménytípusban idegen nyelv oktatása nem történik, a hangsúly az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésére helyeződik.

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a közlés és befogadás szóbeli ágát javasolt a középpontba állítani. Az anyanyelv elsajátíttatása

során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett – alapelv, hogy esetükben a nyelvelsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit. Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja meg a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembevételével) a beszédnek mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet” funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban (élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja. Törekedni kell a digitális technológia kínálta eszközök, lehetőségek kommunikációs célú alkalmazására.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák elsajátítása, felhasználói szintű alkalmazása az esélyegyenlőség megteremtése és a minél önállóbb életvitel támogatása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Az online zaklatás gyakori megjelenése miatt a tanulóknak ismerniük kell a biztonságos eszközhasználatot, valamint a digitális tartalmak létrehozásával kapcsolatos etikai szabályokat is. A munka, a szabadidő és a tanulás egész életen át ívelő folyamatai során a digitális eszközök használata, az így megszerzett információk feldolgozása és alkalmazása is a digitális kompetenciákat igényli. A tanulók számára fontos a megbízható információk, az online biztonság, a digitális eszközök társadalmilag elfogadott formáinak alkalmazása a kommunikáció során, illetve azok alapvető szabályainak ismerete a társadalomban való részvétel érdekében.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai kompetencia fejlesztése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás, valamint a kognitív képességek fejlesztésére. A matematikai kompetencia fejlesztésével az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képessé válik a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, valamint a tapasztalatok útján megszerzett tudás praktikus felhasználására a mindennapi élet különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanulás-tanítás folyamatában döntően a mindennapok során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt, a konkrét élethelyzetekhez kötött tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása, valamint a mindennapokban használható tudás biztosítása.

A természettudományos kompetencia fejlesztése során az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világnépek kialakítása a feladat. Fontos a mindennapi életet érintő, konkrét tényeken, tapasztalatokon alapuló egyszerű következtetések levonásának és az erre alapozott döntéshozatalnak a tanítása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Az eltérő képességeknek megfelelően fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta kihívásokra (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok). A tanulóknak ismereteket kell szerezniük a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás, valamint – az egyéni képességeket figyelembe véve – a rövidebb és hosszabb távú élethelyzetek tervezése kapcsán. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók felkészülnek a közügyekben való aktív

részvételre. A társadalmi részvétel és felelősségvállalás kompetenciái fejlesztése során – a tanulók gyogyopedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva kell biztosítani. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést, a felelős társadalmi részvételt.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, ezen a területen nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is. Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzés, a nyitottság, az értékítélet kialakítása.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A munkavállalói és innovációs kompetenciákhoz szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanulási-tanítási folyamatban az enyhe értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. A munkavégzésre való szocializálás, a munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, az önálló életvezetés megalapozása a társadalmi beilleszkedés fontos eleme.

Egységesség és differenciálás

Az aktív tanulás a tanulónak a tanulási tevékenységekben történő részvételét hangsúlyozza. A tanulási tevékenység legfőbb célja olyan tanulói kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az ismereteknek különböző helyzetekben történő kreatív alkalmazását. A tevékenységekre épülő tanulásszervezési formák segítik a tanulót a tanulási eredmények által kijelölt ismeretek megszerzésében, és ezen keresztül a kompetenciák fejlesztésében. Lehetőség szerint ki kell használni a tanulás társas természetéből adódó előnyöket, a differenciált egyéni munka adta lehetőségeket. Segíteni kell a párban vagy csoportban végzett felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködésen alapuló tanulást. A tanulási eredmények elérését segítik elő az olyan differenciáló módszerek, mint a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet biztosítása, a tanulói különbségekhez illeszkedő, differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés és tananyag-alkalmazás, a fejlesztő, tanulást támogató értékelés. A differenciált tanulásszervezés jellegzetességeit képviselik az olyan eljárások, mint az egyéni rétegmunka vagy az adaptált szövegváltozatok felhasználása, melyek kiterjeszhetik és elmélyíthetik a tankönyvek tartalmát.

A pedagógus a probléma-megoldási és a jelenségértelmezési folyamatot – a tanuló szükségleteinek megfelelően – közvetett, illetve közvetlen eszközökkel segíti. A pedagógus az aktív tanulói tevékenységek megvalósítása során lehetővé teszi iskolán kívüli szakemberek bevonását, valamint a külső helyszínek nyújtotta pedagógiai lehetőségek felhasználását (könyvtár, múzeum, levéltár, színház, koncert). A pedagógus együttműködik más tantárgyakat tanító pedagógusokkal azért, hogy a tanulónak lehetőségük legyen a tanórákon vagy a témahetek, tematikus hetek, projektnapok, témákhoz szervezett események, tanulmányi kirándulások, iskolai táborok alkalmával a tantárgyak szervezett, összefüggő, illetve kapcsolódó tartalmainak integrálására.

Az iskoláknak tanítási évenként több olyan tanóra megszervezését ajánlott beilleszteniük a helyi tantervbe, amelyben több tantárgy ismereteinek integrálását igénylő (multidiszciplináris)

téma kerül a középpontba, a tanóra céljának, tartalmának és megvalósítási módszereinek megjelölésével. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a tananyag feldolgozásánál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében ez az adaptálás lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott) nevelés, oktatás során az egyéni módszerek alkalmazását. Az aktív tanulás segítése a tanuló tehetségének, különleges nevelési-oktatási szükségleteinek vagy fogyatékosságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező szakember támogatásával történik.

Az egységesség és a differenciálás érvényesítésének megvalósítását a pedagógiai gyakorlatban az adaptív oktatás jellemzőinek ismerete és annak alkalmazása teszi lehetővé. Az oktatási folyamat akkor adaptív, ha a megvalósítása során a differenciálás és az egységesség elve egyaránt érvényesül. Az adaptív oktatás egy olyan tanári gondolat- és tevékenységrendszer kínál, amely a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételére épülve egyszerre biztosítja a differenciálás egyéni fejlesztő hatását és a pedagógiai gyakorlatban megjelenő egységességet. Az adaptív oktatás feltételei között egyenrangúan szerepelnek a tanulói sajátosságok – a tanuló tudása, az aktivitásra való készenléte, az önálló munkavégzés és az együttműködés terén való fejlettsége, helyzete a társas kapcsolatrendszerben – és a tanulók számára leginkább kedvező tanulásszervezési formák: a frontális munka, a csoportmunka, a párban folyó tanulás, az egyéni munka, az individualizált munka. A pedagógiai differenciálás háttérében az a törekvés húzódik meg, hogy az egységes tartalmi szabályozás keretei között minden tanuló a neki megfelelő nevelésben és oktatásban részesülhessen optimális fejlődése, egyéni teljesítőképességének teljes kibontakoztatása érdekében. A differenciálásnak nélkülözhetetlen és sok variációban alkalmazott eszközezőként kell megjelennie. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakaszhoz megfelelő kihívások elé állítják őket. A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. A pedagógus együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatát beépíti a pedagógiai folyamatokba. Az adaptív oktatás gyakorlati megvalósításának két kulcsmozzanata van. Az egyik a bemeneti jellemzők köre, melyek alapjaiban kijelölik az egyéni utat, illetve az annak bejárásához vezető stratégia megvalósítandó pedagógiai mozzanatait. A másik a kimeneti elvárások köre, melyek a prognosztizálható fejlesztés/fejlődés kritériumainak, a kimeneti követelmények meghatározásához nyújtanak segítséget. A bemenetnél, az iskolai, oktatási folyamat kezdetén a sajátos nevelési igény pontos, egyénre szabott feltárása szükséges, a képességstruktúra, a lényegi személyiségvonások, a szocializációs funkciók területeinek feltérképezésével. Erre lehet építeni az egyéni út meghatározását, a pedagógiai diagnózist, a stratégiát és terápiát. A kimeneti elvárások – a pedagógiai folyamatban a tanulók egyéni jellemzőit, fejleszhetőségi sajátosságait mindvégig figyelembe véve – a társadalmi szükségletből vezethetők le.

Tantárgyak és óraszámok

Műveltségi terület	Tantárgy neve	11–12. évfolyam (heti időkeret)	2 tanéves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	1	72
Matematika	Matematika	2	144
Technológia	Digitális kultúra	1	72
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	360
	Osztályfőnöki óra	1	72
Közismeret összesen		10	720
További szabad közismereti időkeret		+2	+144
Készségfejlesztő kerettantervek		20	1440
Szabad készségfejlesztő időkeret		+2	+144
Összesen:		34	2448

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

12.3. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelő- oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 9-10. Évfolyamának közismereti kerettanterve

Tantervi bevezető

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók igen eltérő egyéni adottságokkal bírnak, fejlesztésük során egyénenként is eltérő nevelési, oktatási igények és szükségletek jelentkeznek. A tanulási képességet a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók esetében elsősorban a *kognitív képességek* eltérései határozzák meg. Jellemző az idegrendszer (elsősorban a központi, de gyakran a környéki is) struktúrájának átfogó érintettsége. Az *érzékelés* gyakran differenciálatlanabb, így a releváns ingerek, *észleletek* feldolgozási folyamata – detektálása (felfedezése-tudatosítása), szelektálása (az adott helyzetben lényegesek szűrése, kiemelése) – is nehezített. Gyakran tapasztaljuk az önkéntelen *figyelem* ingadozását, csapongását különféle ingerforrások között, vagy merev megtapadását egy-egy dolognál. A figyelem szándékos fókuszálása, irányítása nagy erőfeszítést kíván, így hamarabb alakul ki fáradtság. Ennek megnyilvánulási formái lehetnek rendhagyók, pl. ingerlékenység, kapkodó munkavégzés, indokolatlanul gyakori mosdóba vagy egyéb helyre kérézkedés, egyéb elkerülő magatartás (állandó orrfújás, ceruzahegyezés vagy bármi, az egyénre jellemzően). Az *emlékezeti* funkciókra jellemző, hogy a munkamemória egyszerre kevesebb, sok esetben csupán egy-egy új elemet tud befogadni. A hosszú távú tárbá nehezebben rögzülnek új elemek. A felejtés kevéssé jellemző, de a felidézéshez gyakran szükségesek a megfelelő kulcsingerek. A felidézést jelentősen támogatja, ha az adott dologhoz, ismerethez a tanulónak pozitív érzelmi kötődése van. A *gondolkodásban* a megszokott sztereotípiák fontos támpontokat adnak, ugyanakkor ezek okozzák más kontextusban a rigiditást (gondolkodásbeli merevséget, rugalmatlanságot) is. Általában az egy szempont szerinti ítéletalkotás, az egyenes következményes következtetések, a ha-akkor összefüggések felismerése jól alkalmazható. Az új ismeret korábbiakhoz való kötése, változó kontextusban való értelmezése, rugalmas alkalmazása, azaz az ismeretek generalizálása nehezített.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszávokat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékossgal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a Nat jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal,

sajátos nevelési igénnyel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatóak, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetőek. A Nat. szerint meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok egyes esetekben összevontan, integráltan jelennek meg. Az egyes eltérő megnevezésű tantárgyak Nat. műveltségi terület és tantárgy szerinti megfeleltetése az „A tantárgyak struktúrája és a hozzájuk tartozó óraszámok” cím alatt történik meg.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben – adaptált formában – lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok és feladatok

A készségfejlesztő iskola 9-10. közismereti évfolyamai az általános iskolai nevelés-oktatás koncepcionális folytatása. A nevelés-oktatás célja az általános iskolában elsajátított életkezdéshez, pályaválasztáshoz kapcsolódó ismeretek megerősítése, a gyengébb vagy sérült funkciók fejlesztése, kompenzálása, a felnőtt életben elérhető munkatevékenységek iránti motiváció felkeltése, a gyakorlati tevékenységek elsajátításához szükséges kompetenciák, magatartásformák kialakítása, a gyakorlati képzés sikerének megalapozása. A tanuló megismeri a gyakorlati évfolyamok munkatevékenységeit, felkészül a gyakorlati ismeretek és tevékenységek elsajátításának megkezdésére. A képzés során a tanuló megismeri, fokozatosan magáévá teszi és elfogadja a reális, képességeit, érdeklődését, lehetőségeit figyelembe vevő, számára elérhető életperspektívát, kialakítja életcéljait. Megismeri és alkalmazza a segítségkérés és elfogadás aktuális helyzetéhez szükséges formáit, társas kapcsolataiban és kommunikációjában kialakul a megfelelő önbizalomra épülő bátorság, a helyes önértékelésen alapuló közösségi magatartás. Az eltérő tanulási képességek miatt szükséges az egyéni megsegítés és bánásmód alkalmazása, folyamatosan szem előtt tartva a gyakorlati felkészítés eredményességének megalapozását. Különösen nagy hangsúlyt kell helyezni a gyakorlati tevékenységekkel és a munkavállalással kapcsolatosan a kommunikáció fejlesztésére a beszéd értése és beszédprodukció, illetve alternatív kommunikációs eszközök területén egyaránt. A tevékenységek elsajátításának érdekében fontos a nagymozgásos fejlesztés a megfelelő állóképesség kialakulásához, a finommotoros koordináció fejlesztése a sikeres munka- és feladatvégzéshez. A készségfejlesztő iskola olyan nyitott szellemiségű, befogadó intézmény, amelyben minden tanuló számára lehetővé válik a képességeinek megfelelő ismeretek elsajátítása, a munkatevékenységekben rejlő sikerélmény biztosítása, az eltérő adottságok elfogadása és a tanulói közösség ösztönző erejének, lendületének kiaknázása.

Fejlesztési területek - nevelési célok

A tanuló a készségfejlesztő iskola 9-10. évfolyamain erkölcsi nevelés területén megismeri a felnőtt életet strukturáló szabályrendszereket, a szabályok betartásának fontosságát. Felismeri a cselekvéseket és döntéseket befolyásoló értelmi és érzelmi motívumokat, megkülönbözteti a kívánatos és a nem megfelelő viselkedési formákat a társas érintkezésben. Folyamatosan alakulnak ismeretei a társait érintő érzelmi kapcsolatokról, megéli és tudatosan irányítja saját érzéseit, kiemelten a türelem, az együttérzés, a segítőkészség területén. A képzés során fejlődnek a tanuló ismeretei a nemzeti öntudat és hazafias nevelés területén a társadalom szerkezetéről, a hétköznapi életben végzett munkatevékenységek társadalmi hasznosságáról, a közös nemzeti értékteremtésben az egyének munkavégzési feladatáról. Erősödik szűkebb környezetével és közösségével való együttműködése. Aktívan részt vesz társadalmi rendezvényeken és külsőségeiben is megjeleníti a társadalmi ünnepek, megemlékezések szimbólumait.

Testi és lelki egészségre nevelés: a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók fizikai-morfológiai adottságai a kóreredtől függően igen sokfélék lehetnek, ezért az általános – Nat-ban megfogalmazott – célkitűzéseken túl szükséges az egyedi adottságokra, szükségletekre és lehetőségekre is tekintettel lenni. Érvényesülnie kell a korrekció és a kompenzáció elvének. Esetenként más szakemberekkel (ortopéd szakorvos, neurológus, konduktor, gyógytornász, szomatopedagógus stb.), lelki egészség terén pszichológus, pszichiáter, családgyógyász, védőnő) való együttműködés, konzultáció is szükséges lehet.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése: kiemelt területe a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelésének, szoros összefüggésben az önállóság fejlesztésével. Ugyanakkor adottságaiknál fogva sokan töredékesen képesek kibontakozni ezen a téren. Tanulóinknál kiemelt feladat annak megtanítása, hogy ismerje fel és tudja kifejezni saját érzelmeit, legyen tisztában saját erősségeivel és ismerje fel saját határait, bizonytalanságait. Ehhez igazodóan legyen képes segítséget kérni és elfogadni, ehhez ismerje meg környezetében a segítő személyek körét, az érdekképviseleti szerveket. A szükségletalapú támogatás rendszerében képességeihez, adottságaihoz mérten optimális módon igazodjon el és tudja érvényesíteni érdekeit.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés: a Nat által összefoglaltak konkrét helyzetekben, a középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló saját életterére, napi kapcsolataira jellemző módon kell, hogy megjelenjenek. Kiemelt fontosságú a valóság, hitelesség, beláthatóság. Az egészséges öntudat fejlesztése mellett kiemelten fontos olyan szokásrendszer következetes jelenléte az iskolai nevelés során, amely interiorizálása (belső meggyőződéssé, élete részévé válása) a tanuló részéről elősegíti a hétköznapi életben való eligazodást, a szükséges alkalmazkodást.

Médiatudatosságra nevelés: a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók kommunikációs adottságai nagyon eltérőek, de tartalmi és/vagy formai tekintetben többnyire elmaradnak a korosztályi sajátosságoktól. Épp ezért kiemelt jelentőségű a beszélt és az írott nyelv használatának és befogadásának gyakorlása, fejlesztése tartalmi és formai, mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt. Ahol jelentősebb akadályokba ütközik a szokásos csatornák alkalmazása, mindenképp indokolt az augmentatív és alternatív kommunikáció lehetőségei közül az adott tanuló számára legmegfelelőbb kiválasztása és tanítása, így biztosítva a kommunikáció jelentőségének és lehetőségeinek megtapasztalását. A médiahasználat ennek egyik eszköze is lehet. A médiumok, a különféle közösségi oldalak, információk megismertetése során kiemelten szükséges a felelősségteljes használatra tanítás, ezáltal az esetleges abúzusok (visszaélések,

kihasználások, bántalmazások) megelőzése, tekintettel arra, hogy az értelmi akadályozottsággal gyakran együtt jár a rejtett szándékok fel nem ismerése, a naivitás.

A tanulás tanítása, pályaorientáció: Középsúlyos értelmi fogyatékos személyek esetében nem várható teljes önállóság e téren. A pedagógus fő feladata a személyiség kibontakoztatása, a tehetséggondozás, az egyéni hajlamok, érdeklődési kör megismerése és a tanuló támogatása az ebben való kiteljesedésben. Az eredményes tanulási stratégiák, a leghatékonyabb segítségnyújtási formák egyénre szabottan, differenciáltan jelennek meg. Fontos, hogy az egyént érintő döntésekbe mindig bevonják a középsúlyos értelmi fogyatékos személyt, belátható és érthető érveket, szempontokat mutassanak fel, megfelelően a „semmit rólunk nélkülünk” alapelvek.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés: Kiemelkedően fontos a közvetlen társadalmi és természeti környezet megismerésének és az ezekkel való harmonikus kapcsolat kialakulásának elősegítése. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók elsősorban saját élményeken keresztül, tapasztalás révén ismerkedhetnek nemzeti kultúránk értékeivel. A hazai – nem hazai, magyar – nem magyar kategóriákat többségük megtanulja értelmezni, és a sokszínűség, más nyelvek, kultúrák felfedeztetése, a kölcsönös tisztelet elemi megtapasztalása is elérhető. A nevelés egyik sarkalatos pontja az olyan szociális, kommunikációs, kognitív készségek fejlesztése, amelyek megkönnyítik és teljesebbé teszik a szűkebb és tágabb személyes, közösségi és társadalmi környezetben való eligazodást, részvételt. Ennek módja, mértéke nagy egyéni eltéréseket mutat, de túlnyomó többségük felnőttkorra is több-kevesebb támogatást igényel jogainak gyakorlásában, elemi kötelességeinek tudatosításában (pl. okiratok jelentősége), változó társas-viselkedéses helyzetek megfelelő értelmezésében és az ezekhez való alkalmazkodásban.

Az állampolgárságra, demokráciára nevelés területén a tanuló felkészül a felnőtt élettel összefüggő állampolgári és demokratikus jogok és kötelességek gyakorlására, megismeri a támogatott döntéshozatal lehetőségét. Iskolai keretek között felkészül a döntések meghozatalában való felelősségre, igyekszik saját jogainak és érdekeinek megfelelő keretek között érvényt szerezni és ebben segítséget igénybe venni.

A készségfejlesztő iskolai képzés során erősödik a tanulóban a *fenntarthatóság, környezettudatosság* területén a környezete megóvására való igény, megismeri és elkerüli a környezetet károsító tevékenységeket. Odafigyel hétköznapijaiban az anyagokkal, energiával történő takarékosagra, igényeit a szükségletekhez és lehetőségeihez hangolja.

A gazdasági és pénzügyi nevelés területén a tanuló megismeri a társadalmi munkamegosztás alapjait, a munkabér és más támogatások beosztásának fontosságát, a gazdálkodással összefüggő ügyintézés formáit. Tovább formálódnak ismeretei a pénz értékéről, a beosztó családi költségvetés betartásáról.

A készségfejlesztő iskolai tanuló a *médiatudatosságra nevelés* eredményeképpen gyakorlottan használja az elektronikus információ hordozókat, képes tevékenységeihez, szórakozásaihoz a megfelelő felhasználás alkalmazására. Óvatosan kezeli a médiumok felhasználásában az információk hitelességét, vigyáz személyiségének védelmére. A szabadidő eltöltése során ügyel a média túlsúlyának elkerülésére.

Kulcskompetenciák

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók egyénileg nagyon eltérő képességprofilja miatt a Nat kulcskompetenciáinak fejlesztése is egyéni, individualizált módon valósulhat meg. Mindazonáltal a fejlesztésnek vannak olyan átfogó elemei, amelyeknek egységesen érvényesülniük kell. Kiindulási alap a kognitív fejlesztés, amely meghatározza a többi területen való sikerességet is. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az egyes kompetenciaterületek nem elszigetelten, hanem kölcsönhatásban jelennek meg és fejlődnek.

A tanulás kompetenciái

A Nat-ban meghatározott kapcsolódó ismeret, készség és attitűd kialakulása részlegesen várható el értelmi akadályozottság esetén. Ez távlati, ideális célkitűzésként értelmezhető, és a fejlesztést kis lépésekre, részcélokra kell bontani, az egyes tanulók képességstruktúrájához igazodva (v.ö. önállósági szintek, differenciálás leírásával). Különös figyelmet kell fordítani a motiváció kialakítására, illetve fenntartására, az én-tudatosság, a saját értékek és lehetőségek felismerésének fejlesztésére. Elsődleges cél a szűkebb, majd tágabb környezetben való eligazodás, a közösségi részvétel különféle szerepköreire való felkészülés, a minél önállóbb életvitel kialakítása.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi)

A kommunikációs kompetenciák fejlesztése általános, tág értelmezésben megfeleltethetők a Nat vonatkozó célkitűzéseinek. Nélkülözhetetlen az információ befogadásához, az elemi gondolkodási műveletek hatékony működéséhez. Elsődleges a kommunikációs szándék felkeltése/fenntartása, a kommunikációs csatornák hatékony alkalmazása mind a megértés és információszerzés, mind az önkifejezés tekintetében. Mivel a társas helyzetek, kapcsolatok alapja, a szociális készségek fejlesztése szempontjából is kiemelten fejlesztendő terület. A más nyelvekkel való ismerkedés opcionális, sok középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló esetében nem megvalósítható. Néhányan azonban rendelkezhetnek a szükséges alapképességekkel, és általános adottságaikhoz képest jó nyelvsajátítási képességük lehet. Ezen nevelési-oktatási formában idegen nyelv oktatása nem folyik, a hangsúly az anyanyelvi kompetenciákra helyeződik.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák alapjaiban megfeleltethetők a Nat elvárásainak. A készségszintben, illetve a támogatási szükségletben lehetnek jelentős egyéni eltérések. A hamis információk kiszűrése, valamint a lehetséges visszaélések elkerülése érdekében fokozottan figyelmet kell fordítani a „gyanús”, „bizonytalan” internetes tartalmak felismerésére, a megfelelő kapcsolati személytől való segítségkérésre, a támogatott döntéshozatal gyakorlására. A verbális kommunikációra képtelen tanulók esetén helyettesítő/kiegészítő jelleggel egyaránt alkalmazunk különféle IKT-eszközöket.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A gondolkodás kompetenciái megfelelően adaptálva jól értelmezhetők a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulóokra is. Különös figyelmet kell fordítani a meglévő képességek fejlesztésére, a látókör szélesítésére, az elemi mérlegelő érzék, óvatosság alakítására, miközben meg kell tartani / ki kell alakítani a környezet iránti nyitottságot, kíváncsiságot is. Alapcél az egyszerű logikai összefüggések felismerése, az ismeretek minél rugalmasabb, eltérő kontextusokban való hatékony előhívása és alkalmazása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A középsúlyos értelmi fogyatékos ember számára kiemelten fontos terület, mivel nagy valószínűséggel hosszú távon, egész életen át valamilyen közösségi ellátásban fog részesülni. Az egyéni és közösségi javakat szolgáló tevékenységek, készségek gyakorlása a személyes jóllétnek is egyik alappillére. A saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok ismerete, a viselkedésszabályozás alapjai, az együttműködési készség (ki)alakítása, a társas kapcsolatok szabályrendszerének megismerése kiemelten fejlesztendő. Cél a harmonikus, reális önértékeléssel, pozitív énképpel rendelkező személyiség kibontakoztatása. Fontos a helyes önellátási-önkiszolgálási szokások (beleértve a napirend, az egészséges életmód), a tanuló önmaga és környezete iránti igényesség kialakítása. Kiemelten fontos, hogy a tanuló érdeklődéséhez, igényeihez mérten megfelelő nemi és szexuális nevelést biztosítsunk, mint az önazonosság, én-tudatosság integráns része. Mint minden nevelésben, kisebb korban a szokások kialakítása van inkább előtérben, de a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulóknál is fontos, hogy fokozatosan megtanulják az önálló felelősségvállalást. Ennek kardinális kérdése, hogy a tanuló felismerje a lehetőségek és lehetséges következmények közötti összefüggéseket, tudja, hogy mit jelent a következmények vállalása, és felismerje, hogy mikor van szüksége segítségre a lehetséges következmények feltárásában (támogatott döntéshozatalra való felkészítés). Ez leginkább konkrét élethelyzetekhez, eseményekhez kötötten valósulhat meg.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat leírásában foglaltak megvalósulásában nagyobb szerep jut az érzelmi alapú megközelítésnek. A kreativitás, az alkotótevékenység sok középsúlyos értelmi fogyatékos ember számára az önkifejezés alapvető eszköze. Ennek elemei épülnek be a felnőttkori foglalkozásterápiás tevékenységekbe is. Sok esetben ez a szabadidő tartalmas eltöltésének egyik módja lehet. Külön figyelmet kell szentelni e téren a kiemelkedően teljesítő tanulók tehetség gondozására.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A vonatkozó kompetenciák megfelelően adaptált értelmezésben megfeleltethetők a Nat leírásának. Elsődleges a pályaaorientáció: adjuk meg a lehetőséget, hogy a tanuló különféle területeken próbálja ki magát. Ezáltal felszínre kerülhetnek erősségei, egyben érdeklődésének megfelelő elfoglaltságot végezhet. Fejlesztendő területek a kitartás, a munkafegyelem, az adott tevékenység jelentőségének belátása, a munkavállalói szerepkörhöz igazodó viselkedési normák gyakorlása. Ettől elválaszthatatlan, hogy a tanuló tisztában legyen az alapvető jogokkal, amelyek munkavállalóként megilletik. A különféle eszközök, nyersanyagok, munkafolyamatok célirányos megismertetése is szükséges. Tudatossá kell tenni a különbséget a precíz teljesítményelvárás és a kreativitás, az alternatív megoldások lehetőségei között.

Egységesség és differenciálás

A készségfejlesztő iskolában az egységesség és differenciálás elve az azonos életkori csoportokban történő oktatási rendszerben is biztosítja az egyéni haladási ütemnek, az eltérő képességeknek, a reális életlehetőségeknek a figyelembe vételét, az adaptív oktatás alkalmazását. Az adaptív oktatás lehetőséget ad az eltérő képességű, másodlagos sérülésekkel is küzdő tanulók számára egyéni tanulási utak kijelölésére, a rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások támogató jellegének tervezésére. A fejlesztésben a fő hangsúly nem a műveltségterületek elsajátításán, hanem a meglévő képességelönyökre építve az alapvető kompetenciák kialakításán van. Az évfolyamokon a tanulók felkészülnek az eltérő érdeklődés és kompetenciastruktúra szerint a gyakorlati tevékenységek kiválasztására. A 9-10. évfolyamok során a differenciálást legfőképpen

az egyéni életlehetőségek, képességek felismertetésén keresztül az eltérő felnőtt életkori tevékenységek és a különböző életcélok kitűzésével kell elérni.

A tantárgyak struktúrája és a hozzájuk tartozó óraszámok

Műveltségi terület	Tantárgy	Heti óraszám		2 tanéves óraszám
		9. évfolyam	10. évfolyam	
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció (Magyar nyelv és irodalom)	5	5	360
Matematika	Számolás-mérés (Matematika)	5	5	360
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1	1	72
Természettudomány és földrajz	Környezet- és egészségvédelem (Természettudomány)	2	2	144
Művészetek	Ének-zene	2	2	144
	Ábrázolás-alkatás (Vizuális kultúra)	2	2	144
Technológia	Digitális kultúra	2	2	144
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	360
	Osztályfőnöki óra (Közösségi nevelés)	1	1	72
Egyéb	Életvitel és gyakorlat	4	4	288
	Gyakorlati képzés előkészítése	2	2	144
Összesen		31	31	2232
	Szabad időkeret	+3	+3	+216
Mindösszesen		34	34	2448

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

12.4. A közepsúlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelő- oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 11-12. évfolyamának közismereti kerettanterve

Tantervi bevezető

A közepsúlyos értelmi fogyatékos tanulók igen eltérő egyéni adottságokkal bírnak, fejlesztésük során egyénenként is eltérő nevelési, oktatási igények és szükségletek jelentkeznek. A tanulási képességet a közepsúlyos értelmi fogyatékos tanulók esetében elsősorban a *kognitív képességek* eltérései határozzák meg. Jellemző az idegrendszer (elsősorban a központi, de gyakran a környéki is) struktúrájának átfogó érintettsége. Az *érzékelés* gyakran differenciálatlanabb, így a releváns ingerek, *észleletek* feldolgozási folyamata – detektálása (felfedezése-tudatosítása), szelektálása (az adott helyzetben lényegesek szűrése, kiemelése) – is nehezített. Gyakran tapasztaljuk az önkéntelen *figyelem* ingadozását, csapongását különféle ingerforrások között, vagy merev megtapadását egy-egy dolognál. A figyelem szándékos fókuszálása, irányítása nagy erőfeszítést kíván, így hamarabb alakul ki fáradtság. Ennek megnyilvánulási formái lehetnek rendhagyók, pl. ingerlékenység, kapkodó munkavégzés, indokolatlanul gyakori mosdóba vagy egyéb helyre keredzkedés, egyéb elkerülő magatartás (állandó orrfújás, ceruzahegyezés vagy bármi, az egyénre jellemzően). Az *emlékezeti* funkciókra jellemző, hogy a munkamemória egyszerre kevesebb, sok esetben csupán egy-egy új elemet tud befogadni. A hosszú távú tárba nehezebben rögzülnek új elemek. A felejtés kevésbé jellemző, de a felidőzéshez gyakran szükségesek a megfelelő kulcsingerek. A felidőzést jelentősen támogatja, ha az adott dologhoz, ismerethez a tanulónak pozitív érzelmi kötődése van. A *gondolkodásban* a megszokott sztereotípiák fontos támpontokat adnak, ugyanakkor ezek okozzák más kontextusban a rigiditást (gondolkodásbeli merevséget, rugalmatlanságot) is. Általában az egy szempont szerinti ítéletalkotás, az egyenes következményes következtetések, a ha-akkor összefüggések felismerése jól alkalmazható. Az új ismeret korábbiakhoz való kötése, változó kontextusban való értelmezése, rugalmas alkalmazása, azaz az ismeretek generalizálása nehezített.

A célok és feladatok meghatározása a Nemzeti alaptanterven (Nat) és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvén alapul. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavakat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékossgal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A hatályos jogszabályok alapján az iskola pedagógiai programjának részeként, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv elkészítésekor különös figyelmet kell fordítani a Nat jelzett elvei közül arra, hogy a helyi tanterv a fogyatékossgal,

sajátos nevelési igényvel összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket jelenítsen meg, ennek érdekében a kerettanterv tartalmi elemei az igényeknek megfelelően adaptálhatóak, illetve ugyanazon célokat szolgáló elemekkel behelyettesíthetőek. A Nat. szerint meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok egyes esetekben összevontan, integráltan jelennek meg. Az egyes eltérő megnevezésű tantárgyak Nat. műveltségi terület és tantárgy szerinti megfeleltetése az „A tantárgyak struktúrája és a hozzájuk tartozó óraszámok” cím alatt történik meg.

Témakörök

A Nat témakörei a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő módon adaptálva, horizontálisan érvényesülnek a kerettantervben. A témakörök egy adott tantárgyon belül a Nat-tól esetenként eltérő megnevezéssel és más belső elrendezéssel jelennek meg, hogy igazodjanak a sajátos nevelési igényű tanulók speciális tanulási igényeihez, de összességükben – adaptált formában – lefedik a Nat által az adott tantárgyra meghatározott témakörök tartalmi egészét.

Célok és feladatok

A készségfejlesztő iskola tanulói számára készült kerettanterv célja az egyéni sajátosságokhoz igazodóan a képességeknek és érdeklődésnek megfelelő gyakorlati tevékenységek kiválasztása, a minél teljesebb körű felkészítés az iskola utáni gyakorlati feladatok ellátására. Az évfolyamok közismereti tantárgyai a 9-10. évfolyamokon elért tudásra építenek, azt megerősítik a gyakorlati képzés céljainak és feladatainak függvényében. A képzés célja, hogy kialakítsa a tanulóban az igényt a felnőtt életben szükséges tevékenységek elsajátítása, ellátása és minél önállóbb gyakorlása iránt, támogassa a gyakorlati műhelyekben elengedhetetlen praktikus készségek, figyelem, fegyelem, motiváció, pontosság, türelem kialakulását. A képzés feladata a munkafolyamat ellátásának, a munkatevékenységeket támogató készségeknek tudatos, célorientált fejlesztése, a kitartás megalapozása. A képzés során törekedni kell az egyéni képességstruktúra feltérképezésére és minél teljesebb körű fejlesztésére az eltérő szükségletek alapján. A gyakorlati oktatás során szem előtt kell tartani a hétköznapi életben előforduló felhasználások bemutatását, a gyakorlatias elsajátítást, a tevékenységek szükségességének példáit a felnőtt életben előforduló helyzetekben. A képzés alatt minél több lehetőséget kell adni a szituációs helyzetekben történő megértésre, gyakorlásra. A készségfejlesztő iskola 11-12. évfolyamain a gyakorlati tevékenységek elméleti ismereteit, alapjait is a gyakorlatban, folyamatos bemutatás, ismétlés, gyakorlás keretében célszerű elsajátítani. Törekedni kell az egyéni különbségekből, sajátos nevelési igényből adódó tevékenységválasztásra és az egyéni életutak alakulásában szerepet játszó lehetőségek minél teljesebb körű felismertetésére és elfogadására. Kiemelt figyelmet kell fordítani a munkavégzéshez szükséges szociális készségek, kommunikáció, a közösségi magatartás, a kölcsönös segítség, a csapatszellem fejlesztésére. Mindezek eléréséhez fontos a tevékenykedésre, az aktív felnőtt életre ösztönző, cselekvéseken alapuló, a szellemi és fizikai aktivitásra ösztönző, motivált légkör megteremtése.

Fejlesztési területek, nevelési célok

A készségfejlesztő iskolai tanuló a gyakorlati évfolyamokon az erkölcsi nevelés területén szociális kapcsolataiban felkészül a munkahelyi közösségbe történő beilleszkedésre, megismeri a munkatársi kapcsolatok kialakításához szükséges alapelveket. Képes társas kapcsolataiban a közösségi magatartás alapvető formáinak megtartására, alkalmazására, fejlődik feladatainak elvégzéséhez szükséges kötelességtudata. Megismeri és elfogadja az egyéni különbségekből adódó praktikus lehetőségeket, kialakul az egymás segítése iránt érzett igény.

Nemzeti öntudat és hazafias nevelés területén a tanuló érdeklődik környezete szokásai és hagyományai iránt, bővülnek ismeretei a társadalom és az őt körül vevő közösség ünnepeiről, jeles helyszíneiről. Kötődik és aktívan részt vesz a helyi megemlékezéseken, felismeri a haza legfontosabb értékeit és szimbólumait.

A tanuló az állampolgárságra, demokráciára nevelés terén megismeri és iskolai keretekben gyakorolja a demokratikus döntési szabályokat, igényli a saját hétköznapi életét meghatározó körülmények megismerését, a befolyásoló tényezőket figyelembe vevő választás lehetőségét, az önálló döntés szabadságát, aktívan részt vesz a közösség döntéshozatalában. Törekszik a társadalmi elvárásoknak megfelelő magatartásformák, jogok és kötelezettségek betartására.

A tanuló önismeretének és társas kapcsolati kultúrájának fejlesztése során megismeri és elfogadja reális életlehetőségeit, kialakul igénye a felnőtt élet kapcsolatai iránt, tudatosan gyakorolja a különböző helyzetekben szokásos viselkedésformákat. Fejlődik önbizalma, önértékelése, felismeri az érzelmi élet fontosságát és irányíthatóságát. Személyes kapcsolataiban kerüli a túlzott bizalmaskodást, kialakul magatartásában a felnőttes mértéktartás.

A tanuló tudatosan törekszik a testi és lelki egészségre nevelés területén az egészséges életmód szabályainak betartására, ismeri és kerüli a káros hatásokat. Megalapozódik a munkatevékenységek megkezdéséhez szükséges fizikai és lelki alkalmasság, fejlődik a kitartás, a tevékenységek végig vitelének igénye.

A készségfejlesztő iskolai évfolyamokon a tanulóban mélyül a családi életben elfoglalt szerepének ismerete, társas kapcsolataiban felismeri az érzelmi kötődések és kapcsolatok új formáit. Megismeri felnőtt élete családi életlehetőségeit, a családi, lakóotthoni együttélések alternatíváit. Gyakorolja a konfliktushelyzetek megoldásának lehetőségeit, törekszik a nézeteltérések kulturált megoldására, a kialakult kompromisszumokat elfogadja.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség területén a tanulóban megerősödik a másokra való odafigyelés igénye, szívesen törekszik közösségében a segítségnyújtásra. Felismeri gyakorlati tevékenységében az önmaga és mások testi és lelki épségének megóvása érdekében szükséges körültekintő magatartás fontosságát.

A fenntarthatóság, környezettudatosság területén a készségfejlesztő iskolai nevelés-oktatás tovább tudatosítja a tanulóban az egyén és a környezet egymásra hatásának jelentőségét, a környezet kímélésének fontosságát. Felkészít a munkatevékenységek végzése közben és a mindennapi felnőtt élet tevékenységeiben felmerülő környezeti hatások megértésére, a káros jelenségek elkerülésére, az elvárható óvatosság és mértéktartás szem előtt tartására.

A pályaaorientációs fejlesztés során a tanuló felkészül a gyakorlati képzést követően a számára elérhető munkatevékenységben történő részvételre, amelynek része az alapvető képességek és készségek feltérképezése mellett az egyéni motivációk és elképzelések összehangolása. A képzés fő felelőssége a tanuló érdekében a pályaaorientáció terén egyénre szabott megoldásokkal az érdeklődés, az alkalmasság és lehetőségek függvényében a megfelelő képzési profil kialakítása.

Gazdasági és pénzügyi nevelés terén a tanuló ismeretei bővülnek a felnőtt társadalom munkamegosztásának rendjéről, a családban elvárható feladatokról és a személyes felelősségi körébe tartozó lehetőségekről. Tudatosan az anyagokkal és energiával történő takarékoság fontossága, az életvitel tervezésének, a gazdálkodásnak a jelentősége a mindennapi életben.

A médiatudatosságra nevelés során a tanuló elsajátítja az elektronikus információhordozók célszerű és szükségszerű felhasználását, felismeri a virtuális valóság és „igazi” valóság közötti eltéréseket, fenntartással fogadja a média híreket. Megismeri a munkatevékenységekhez szükséges információk elérésének lehetőségeit.

Tanulás tanítása terén a tanuló igényli a gyakorlatba ágyazott ismeretsajátítást, elfogadja a folyamatos önképzés szükségességét a változó világhoz történő alkalmazkodás érdekében.

Fejleszti és alkalmazza az önképzésben az iskolai pályafutása során elsajátított tanulási technikákat. Megőrzi kíváncsiságát a környezet változásai iránt és igyekszik a változásokat beépíteni ismereteibe, alkalmazni az új lehetőségeket.

Kulcskompetenciák

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók egyénileg nagyon eltérő képességprofilja miatt a Nat kulcskompetenciáinak fejlesztése is egyéni, individualizált módon valósulhat meg. Mindazonáltal a fejlesztésnek vannak olyan átfogó elemei, amelyeknek egységesen érvényesülniük kell. Kiindulási alap a kognitív fejlesztés, amely meghatározza a többi területen való sikerességet is. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az egyes kompetenciaterületek nem elszigetelten, hanem kölcsönhatásban jelennek meg és fejlődnek.

A tanulás kompetenciái

A Nat-ban meghatározott kapcsolódó ismeret, készség és attitűd kialakulása részlegesen várható el értelmi akadályozottság esetén. Ez távlati, ideális célkitűzésként értelmezhető, és a fejlesztést kis lépésekre, részcélokra kell bontani, az egyes tanulók képességstruktúrájához igazodva. Különös figyelmet kell fordítani a motiváció kialakítására, illetve fenntartására, az én-tudatosságra, a saját értékek és lehetőségek felismerésének fejlesztésére. Elsődleges cél a szűkebb, majd tágabb környezetben való eligazodás, a közösségi részvétel különféle szerepköreire való felkészülés, a minél önállóbb életvitel kialakítása.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi)

A kommunikációs kompetenciák fejlesztése általános, tág értelmezésben megfeleltethető a Nat vonatkozó célkitűzéseinek. Nélkülözhetetlen az információ befogadásához, az elemi gondolkodási műveletek hatékony működéséhez. Elsődleges a kommunikációs szándék felkeltése/fenntartása, a kommunikációs csatornák hatékony alkalmazása mind a megértés és információszerzés, mind az önkifejezés tekintetében. Mivel a társas helyzetek, kapcsolatok alapja, a szociális készségek fejlesztése szempontjából is kiemelten fejlesztendő terület. A más nyelvekkel való ismerkedés opcionális, sok középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló esetében nem megvalósítható. Néhányan azonban rendelkezhetnek a szükséges alapképességekkel, és általános adottságaikhoz képest jó nyelvsajátítási képességük lehet. Ezen nevelési-oktatási formában idegen nyelv oktatása nem folyik, a hangsúly az anyanyelvi kompetenciákra helyeződik.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák alapjaiban megfeleltethető a Nat elvárásainak. A készségszintben, illetve a támogatási szükségletben lehetnek jelentős egyéni eltérések. A hamis információk kiszűrése, valamint a lehetséges visszaélések elkerülése érdekében fokozottan figyelmet kell fordítani a „gyanús”, „bizonytalan” internetes tartalmak felismerésére, a megfelelő kapcsolati személytől való segítségkérésre, a támogatott döntéshozatal gyakorlására. A verbális kommunikációra képtelen tanulók esetén helyettesítő/kiegészítő jelleggel egyaránt alkalmazunk különféle IKT-eszközöket.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A gondolkodás kompetenciái megfelelően adaptálva jól értelmezhetők a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulókra is. Különös figyelmet kell fordítani a meglévő képességek fejlesztésére, a látókör szélesítésére, az elemi mérlegelő érzék, óvatosság alakítására, miközben meg kell tartani / ki kell alakítani a környezet iránti nyitottságot, kíváncsiságot is. Alapcél az egyszerű logikai összefüggések felismerése, az ismeretek minél rugalmasabb, eltérő kontextusokban való hatékony előhívása és alkalmazása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A középsúlyos értelmi fogyatékos ember számára kiemelten fontos terület, mivel nagy valószínűséggel hosszú távon, egész életen át valamilyen közösségi ellátásban fog részesülni. Az egyéni és közösségi javakat szolgáló tevékenységek, készségek gyakorlása a személyes jóllétnek is egyik alappillére. A saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok ismerete, a viselkedésszabályozás alapjai, az együttműködési készség (ki)alakítása, a társas kapcsolatok szabályrendszerének megismerése kiemelten fejlesztendő. Cél a harmonikus, reális önértékeléssel, pozitív énképpel rendelkező személyiség kibontakoztatása. Fontos a helyes önellátási-önkiszolgálási szokások (beleértve a napirend, az egészséges életmód), a tanuló önmaga és környezete iránti igényesség kialakítása. Kiemelten fontos, hogy a tanuló érdeklődéséhez, igényeihez mértén megfelelő nemi és szexuális nevelést biztosítsunk, mint az önazonosság, éntudatosság integráns része. Mint minden nevelésben, kisebb korban a szokások kialakítása van inkább előtérben, de a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulóknál is fontos, hogy fokozatosan megtanulják az önálló felelősségvállalást. Ennek kardinális kérdése, hogy a tanuló felismerje a lehetőségek és lehetséges következmények közötti összefüggéseket, tudja, hogy mit jelent a következmények vállalása, és felismerje, hogy mikor van szüksége segítségre a lehetséges következmények feltárásában (támogatott döntéshozatalra való felkészítés). Ez leginkább konkrét élethelyzetekhez, eseményekhez kötötten valósulhat meg.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat leírásában foglaltak megvalósulásában nagyobb szerep jut az érzelmi alapú megközelítésnek. A kreativitás, az alkotótevékenység sok középsúlyos értelmi fogyatékos ember számára az önkifejezés alapvető eszköze. Ennek elemei épülnek be a felnőttkori foglalkozásterápiás tevékenységekbe is. Sok esetben ez a szabadidő tartalmas eltöltésének egyik módja lehet. Külön figyelmet kell szentelni e téren a kiemelkedően teljesítő tanulók tehetséggondozására.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A vonatkozó kompetenciák megfelelően adaptált értelmezésben megfeleltethetők a Nat leírásának. Elsődleges a pályorientáció: adjuk meg a lehetőséget, hogy a tanuló különféle területeken próbálja ki magát. Ezáltal felszínre kerülhetnek erősségei, egyben érdeklődésének megfelelő elfoglaltságot végezhet. Fejlesztendő területek a kitarítás, a munkafegyelem, az adott tevékenység jelentőségének belátása, a munkavállalói szerepkörhöz igazodó viselkedési normák gyakorlása. Ettől elválaszthatatlan, hogy a tanuló tisztában legyen az alapvető jogokkal, amelyek munkavállalóként megilletik. A különféle eszközök, nyersanyagok, munkafolyamatok célirányos megismertetése is szükséges. Tudatossá kell tenni a különbséget a precíz teljesítményelvárás és a kreativitás, az alternatív megoldások lehetőségei között.

Egységesség és differenciálás

A készségfejlesztő iskolában az egységesség és differenciálás elve az azonos életkori csoportokban történő oktatási rendszerben is biztosítja az egyéni haladási ütemnek, az eltérő képességeknek, a reális életlehetőségeknek a figyelembe vételét, az adaptív oktatás alkalmazását. Az adaptív oktatás lehetőséget ad az eltérő képességű, másodlagos sérülésekkel is küzdő tanulók számára egyéni tanulási utak kijelölésére, a rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások támogató jellegének tervezésére. A fejlesztésben a fő hangsúly nem a műveltségtartalmak elsajátításán, hanem a meglévő képességelőnyökre építve az alapvető kompetenciák kialakításán van. Az évfolyamokon a tanulók felkészülnek az eltérő érdeklődés és kompetenciastruktúra szerint a felnőtt életben betölthető eltérő lehetőségek megismerésére, kiválasztására. Az gyakorlati évfolyamok során a differenciálást legfőképpen az egyéni életlehetőségek, képességek felismertetésén keresztül az eltérő felnőtt életkori tevékenységek és a különböző életcélok kitűzésével kell elérni.

A tantárgyak struktúrája és a hozzájuk tartozó óraszámok

Műveltségi terület	Tantárgy	11. évfolyam	12. évfolyam	2 éves
		Heti	Heti	
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció (Magyar nyelv és irodalom)	2	2	144
Matematika	Számolás-mérés (Matematika)	1	1	72
Természettudomány és földrajz	Környezet- és egészségvédelem (Természettudomány)	1	1	72
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	360
	Osztályfőnöki óra (Közösségi nevelés)	1	1	72
Szabad időkeret		2	2	108
Közismeret összesen		12	12	864
Gyakorlati tevékenység	Készségfejlesztő kerettantervek	20	20	1440
Szabad készségfejlesztő időkeret		2	2	144
Készségfejlesztő időkeret összesen		22	22	1 584
Összesen		34	34	2 448

A kerettantervek által előírt tartalmakra jelzett javasolt óraszámok az adott tantárgyon belül a tanulók egyéni képességeinek megfelelően átcsoportosíthatók.

12.5. Készségfejlesztő iskolánk gyakorlati kerettantervei

A készségfejlesztő kerettantervek heti 4, 8, illetve 12 óraszámra lettek kidolgozva. A gyakorlati évfolyamokon a készségfejlesztő kerettantervek oktatására heti 20 óra (a hozzá tartozó szabad időkerettel) áll rendelkezésre. Ezen időtartamot kell az intézményünknek a készségfejlesztő kerettantervek oktatásával kitöltenie, azaz a tanulóinknak a gyakorlati évfolyamokon egy 2-5 készségfejlesztő kerettantervből álló képzési egység elsajátítására van lehetősége. A gyakorlati képzési egységek összeállítását, mindig az adott osztály tanulói összetételének megfelelően határozzuk meg.

Ennek egyetlen korlátja, hogy nem oktatható egy egységben a,

-Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre képes tanulók részére és a

-Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére megnevezésű készségfejlesztő kerettanterv.

A készségfejlesztő iskola sikeresen teljesített gyakorlati évfolyamai eltérő készségfejlesztő kerettantervek szerinti oktatással megismételhetők.

A készségfejlesztő kerettantervek sikeres elvégzése rész szakképzettséget, illetve szakképzettséget nem tanúsít.

12.5.1. Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére készségfejlesztő kerettanterv

Célok

1. Megértetni a felnőtté válás és a munkavégzés „törvény- és életszerű” kapcsolatát.
2. A tanulót lehetőségeinek függvényében ösztönözni az elmélyült, kitartó feladatvégzésre.
3. Megismertetni a „munka világával”, illetve a saját munkalehetőségeivel, adottságaival, képességeivel, ezáltal hozzájárulni a reális énkép kialakításához.
4. Fejleszteni a manuális tevékenységekben az eszközhasználatot, és a feladatok végrehajtásában az igényességet.
5. A már meglévő kognitív, érzelmi és motoros funkciókra építeni és fejleszteni azokat.
6. A szociális készségeket fejleszteni iskolán belül végzett munkatevékenységeken keresztül.
7. Megértetni, hogy a felnőttkori pozitív életérzést, a hasznosság tudatot jelentősen meghatározza a munkavégző képesség.
8. Kialakítani az igényt a pontos munkára és a kitartó munkavégzésre.
9. Bővíteni a környezetről kialakult tárgyi és fogalmi ismeretkört.

Feladatok

1. Iskolai műhelyekben a balesetvédelmi szabályok betartásával munkatevékenységek gyakorlása, munkatapasztalatok szerzése.
2. A szociális készségek és képességek (együttműködés, alkalmazkodás, tolerancia) valamint az énkép és az önismeret fejlesztése, reális önértékelés kiépítése.
3. A verbális és nonverbális kommunikáció és az információszerző, -átadó képesség fejlesztése.
4. Az eszközhasználat színvonalának emelése.
5. A munkatevékenységekhez kapcsolódó elméleti ismeretek és gyakorlati tapasztalatok körének bővítése.

A készségfejlesztő kerettanterv szerepe a fejlesztési területekben

Az erkölcsi nevelés: A tanuló a gyakorlatban, munkahelyi környezetben ismeri meg a munkaterületen követendő szabályokat, szokásokat. A társas kapcsolatokban fejlődik az egymásra való odafigyelés, együttműködés és a tolerancia képessége. Elsajátítja a munkahelyi közösségbe történő beilleszkedésnek és a munkatársi kapcsolatok kialakításának normáit és lépéseit. A munkahelyi tevékenységeken keresztül fejlődik a munkamorál, munkakedv és a kötelességtudat.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés: A tanuló megtapasztalja a hétköznapi életben végzett munkatevékenységet, azok szerepét és hasznosságát. Munkavégzésével aktívan részt vesz a társadalmi értékteremtésben.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés: A képzés során a tanuló megismeri a munkával kapcsolatos jogait és kötelezettségeit. Iskolai munkahelyi környezetben gyakorolja a társadalmi elvárásoknak megfelelő megbízható és felelős magatartás kialakítását.

Az önismeret és társas kultúra fejlesztése: A tanulók a gyakorlati tevékenységek során megismerik képességeiket, korlátaikat, lehetővé válik a reális énkép kialakítása és az önbizalom fejlesztése. Elmélyülnek a kulturált viselkedési szokások és kommunikációs formulák.

A családi életre nevelés: A tanulók megtapasztalják a munkamegosztás előnyeit, elméleti ismereteket szereznek a munkavállalás és a családi élet közötti összefüggésekről.

A testi és lelki egészségre nevelés: A tanulók elsajátítják a munkatevékenységekkel kapcsolatos megfelelő higiénés szokásokat. Megismerik az egészségüket megóvó magatartásformákat és testhelyzeteket. Megtanulják a munkájukhoz szükséges veszélyes anyagokat körültekintően használni és a veszélyes helyzeteket felismerni illetve azok elkerülésével hatékonyan dolgozni. Felelősségvállalás másokért, önkéntesség: A tanulók a gyakorlati feladatok végzése során megtapasztalják az együttműködés, az egymásra való odafigyelés és segítségnyújtás fontosságát, gyakorolják az önkéntes feladatvállalást és megvalósítást.

Fenntarthatóság, környezettudatosság: A tanulók gyakorolják az iskolán belül végzett munkatevékenységekhez szükséges erőforrások takarékos használatát, a vegyszerek mértéktartó alkalmazását, munkájuk során keletkezett hulladékok megfelelő tárolását. Ezáltal aktívan közreműködnek a természeti értékek tudatos megóvásában.

Pályaorientáció: Az iskolai műhelyekben végzett munkafolyamatok gyakorlása révén a tanuló számára lehetővé válik, hogy megtalálja az érdeklődési körének megfelelő tevékenységet és abban képességeit kibontakoztathassa.

A tanulás tanítása: A műhelyekben végzett feladatok hozzájárulnak a munkatevékenységek iránti érdeklődés és a munkakedv felkeltéséhez. A tanuló gyakorlatba ágyazva alkalmazza az elméleti órákon elsajátított ismereteit.

A tantárgy szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében

Anyanyelvi kommunikáció: A munkafolyamatokhoz szükséges anyagok, eszközök, tevékenységek neveivel bővül a szókincs. A tanulók gyakorolják a verbális és nonverbális információk helyes értelmezését, átadását, gondolataiknak, kérdéseiknek minél pontosabb és érthetőbb kifejezését valamint a hatékony segítségkérés módjait.

Matematikai kompetencia: A tanuló a gyakorlatban alkalmazza a korábban megszerzett matematikai ismereteit: a mértékegységek használatát, a téri és időbeli tájékozódást. Konkrét feladatvégzés során fejlődik a problémamegoldó képesség.

Természettudományos és technikai kompetencia: A környezet részletesebb megismerése lehetővé teszi a természet és a cselekedetek közötti összefüggések megértését, a munkavégzéshez szükséges eszközök működésének megismerését és rendeltetésszerű használatának gyakorlását.

Szociális és állampolgári kompetencia: A tanulók saját élményű tapasztalatokat szereznek iskolai keretek között a gyakorlati munkavégzésről. Fejlődik a toleráns, elfogadó, segítőkész magatartás és a másokra való odafigyelés képessége.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia: A tanuló számára lehetővé válik a munkatevékenységben - felügyelet mellett - az elképzeléseinek, egyéni ötleteinek megvalósítása és az önkéntes feladatvállalás.

A hatékony, önálló tanulás: A tanuló előzetes ismereteit és tanulási tapasztalatait gyakorlati szituációkban alkalmazza. Gyakorolja a segítségkérést és elfogadást, felkészül a mindennapi életben történő alkalmazkodásra, motiválttá válik az ismeretszerzésre.

A tanterv teljesítéséhez javasolt óraterv

Évfolyamok	11-12.
Heti órakeret	4
2 éves órakeret	288
Ebből kötött	260
Szabadon tervezhető órakeret	28

A tantárgy témáinak feldolgozására javasolt időkeret

Témakör / Évfolyam	11-12.	11.	12.
1. A munka világa. Tanulás, tehetség. Pályaválasztás.	20	12	8
2. A munkafolyamatokhoz tartozó anyag- és eszközismeretek.	32	20	12
3. Gyakorlati munkavégzés.	208	98	110
Szabadon tervezhető órakeret	28	14	14

12.5.2. Háztartástan - életvitel készségfejlesztő kerettanterv

Célok

1. Járuljon hozzá olyan ismeretek, készségek elsajátításához és szokások kialakításához, amelyekkel a tanulók - képességeikhez mérten kisebb irányítás mellett - képessé válnak a mindennapi életben előforduló egyszerű önellátó, konyhai, takarítási és a házimunkához tartozó feladatok elvégzésére.
2. Az elméleti ismereteket minél teljesebben, pontosabban és körültekintően legyenek képesek alkalmazni a gyakorlatban.
3. Ismerjék a munka-baleset- és környezetvédelmi szabályokat, azok betartásával kitartóan végezzék a tevékenységeket.
4. Ismerjék a háztartásban használt eszközök, gépek alkalmazási területeit és azokat tudják biztonságosan működtetni, rendeltetészerűen használni.
5. A tanulók legyenek képesek a takarítási, tisztítási, mosási munkafolyamatokhoz a megfelelő vegyszereket kiválasztani és azokat körültekintően használni.
6. Alakuljon ki az igény az ápoltság megjelenésére, a tiszta, rendezett és harmonikus környezetre, erősítse a környezettudatos szemléletet és magatartásformát.
7. Alakuljon és erősödjön meg az együttműködő, szabálykövető magatartás, a munkavégzés során felmerülő problémákat, nehézségeket ismerjék fel, megoldásukhoz hatékonyan kérjenek segítséget.
8. Váljanak képessé az elsajátított ismeretek, tevékenységek iskolán kívüli alkalmazására.
9. A szociális képességek fejlesztésével és a munkatevékenységek gyakorlásával növelje a fiatalok esélyegyenlőségét a társadalmi élet minden területén.

Feladatok

1. A konyhai tevékenységek során alapanyagok és felhasználásuk megismerése, a konyhai eszközök, gépek rendeltetészerű használatának elsajátítása, egyszerű ételek elkészítése, higiéniai szokások kialakítása.
2. Vásárlással kapcsolatos teendők gyakorlása (tervezés, pénzhasználat, áru kiválasztása, a vásárlás során felmerülő problémák kezelése), kulturált viselkedési szokások elsajátítása.
3. Takarítóeszközök hatékony használata, tisztítószerek fajtáinak megismerése, körültekintő, balesetvédelmi előírásoknak megfelelő használata, szelektív hulladékgyűjtés alapjainak elsajátítása.
4. Ruhagondozási műveletek - mosás, vasalás, varrás - gyakorlása és elsajátítása, a textíliáknál tanult előzetes ismeretek alkalmazása, piktogramok helyes értelmezésének megtanulása.
5. A varráshoz használatos eszközök, alapanyagok, öltésfajták megismerése, ruhajavítás és egyszerűbb munkadarabok készítése segítséggel.
6. Vágott és cserepes növények gondozásának elsajátítása.
7. Lakáskultúrával kapcsolatos ismeretek bővítése, rendezett környezet iránti igény kialakítása.
8. Balesetvédelem a munkafolyamatok végzése során.
9. Képességekhez igazodó, rendszeres gyakorlás biztosítása a mindennapi munkatevékenységekben.

A készségfejlesztő kerettanterv szerepe a fejlesztési területekben

Erkölcsei nevelés: A gyakorlati tevékenységek sikerélményt biztosítanak a fiataloknak. A „kézzel fogható” eredmények ösztönzőleg hatnak a kitartó munkavégzésre, mely során fejlődik a segítőkészség, önfegyelem, rendszeretet, pontosságra való törekvés. A tanulóknál kialakul saját és társaik munkájának értékelése és megbecsülése.

Az önismeret és társas kultúra fejlesztése: A háztartási munkák végzése során a tanulók még jobban megismerik képességeiket, ezáltal hatékonyabban tudnak bekapcsolódni a közösség életébe és motiváltabbá válnak a feladatok vállalására.

A családi életre nevelés: A mindennapi élethelyzetek megteremtése lehetővé teszi az együttélési szabályok megismerését és a szokások elsajátítását, a munkamegosztás és együttműködés gyakorlását, az egymás segítése iránti igény kialakítását.

A testi és lelki egészségre nevelés: A készségfejlesztő kerettanterv hozzájárul az egészségtudatos magatartás kialakításához azáltal, hogy a tanulók megismerik az egészséges életmód jellemzőit, a helyes táplálkozást, higiéniai szokásokat, környezetük tisztán tartásának lépéseit és fontosságát.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség: A közös munkatevékenységek erősítik a tanulóknál az egymásra való odafigyelést, ösztönzik őket a közös problémamegoldásra és egymás segítésére.

Fenntarthatóság, környezettudatosság: A képzés során a tanulók közvetlenül kapcsolódnak be környezetük alakításába, értékeinek megőrzésébe, tapasztalatokat szereznek a környezetet megóvó szokásokról, lehetővé válik a környeztikímélő szemlélet és életvitel kialakítása, elsajátítása. (pl.: mértékletes vegyszerhasználat, szelektív hulladékgyűjtés, tudatos vásárlás, takarékos víz- és áramhasználat).

Gazdasági és pénzügyi nevelés: A tantárgy hozzájárul a pénzeszközök használatában való jártasság kialakításához, a bevétel és kiadások összefüggéseinek felismeréséhez, a pénz szükségyszerű beosztásának megtanulásához.

A tantárgy szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében

Anyanyelvi kommunikáció: A készségfejlesztő kerettanterv segíti a társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs formák elsajátítását, a gyakorlati tevékenységek során az ok-okozati összefüggések felismerését, fejlődik a beszédértés és beszédprodukciónak, bővül a szókincs.

Matematikai kompetencia: A tanuló a matematikai ismereteit, logikai gondolkodását a gyakorlatba ágyazva alkalmazza. Készség szintűvé válik a mértékegységek használata, bővülnek az ismeretek a pénzkezelés szabályairól, fejlődik a téri- és időbeli tájékozódás, a problémamegoldó képesség.

Természettudományos és technikai kompetencia: A sokrétű konyhai eszközhasználat segíti a tárgyak tulajdonságainak, működésének megismerését, folyamatok megértését, használatukban való jártasság kialakulását.

Szociális és állampolgári kompetencia: Az önismeret mélyítése, a megfelelő viselkedési szokások kialakítása segíti a társadalmi beilleszkedést. A tanuló képessé válik a családban betöltött szerepek és feladatok felismerésére, a munkamegosztásban való részvételre, igényeinek kifejezésére és megvalósítására, kötelességeinek elvégzésére.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia: A tanulók egyre magabiztosabbá válnak a mindennapi tevékenységekben, a gyakorlati feladatok során mélyebb önismeretre tesznek szert, ezáltal képessé válnak a munkamegosztásba történő hatékony bekapcsolódásra és munkavégzésre.

Eszttikiai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: A házi- és ház körüli munkák végzése során a tanulók felismerik a tisztaság és a rend fontosságát, ízlésviláguk fejlődik, a mindennapokba beépül a harmonikus környezet kialakítása iránti igény.

A háztartástan-életvitel készségfejlesztő kerettanterv oktatásának tárgyi feltételei

A létszámnak megfelelően kényelmes székekkel, munkaasztalokkal berendezett, háztartási gépekkel és eszközökkel felszerelt világos, jól szellőztethető tankonyha szükséges.

Eszközigeény

1. konyhaszekrény felszerelve főző- és tálalóedényekkel, evő- és tálalóeszközökkel
2. konyhai mérleg, mérőedények
3. tűzhely sütővel, mikrohullámú sütő, szagelszívó
4. hűtőszekrény fagyasztóval
5. konyhai kisgépek - vízforraló, kenyérpíró, szendvicssütő, robotgép, turmixgép
6. kéttálcás mosogató, mosogatógép
7. takarítóeszközök, porszívó
8. mosdótál, automata mosógép, ruháskosár, ruhaszárító
9. vasalódeszka, vasaló
10. varróeszközök
11. kerti szerszámok

Szemléltető eszközök

1. tankönyvek, szakácskönyvek, gasztronómiai folyóiratok, kiadványok, filmek
2. a tevékenységekkel kapcsolatos fotók, folyamatábrák, képek a munkafázisokról és minta munkadarabok
3. IKT-eszközök (számítógép, televízió, táblagép, dvd-lejátszó, kamera,)

A tanterv teljesítéséhez javasolt óraterv

Évfolyamok	11-12.
Heti órakeret	8
2 éves órakeret	576
Ebből kötött	518
Szabadon tervezhető órakeret	58

A tantárgy témáinak feldolgozására javasolt időkeret

Témakör / Évfolyam	11-12.	11.	12.
1. Konyhatechnika	240	120	120
2. Takarítás	72	36	36
3. Mosás	32	16	16
4. Vasalás	32	16	16
5. Varrás	80	40	40
6. Virágápolás	32	16	16
7. Lakáskultúra	30	15	15
Szabadon tervezhető órakeret	58	29	29

12.5.3. Kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv

Célok

1. A tanulók munkavégzéshez kapcsolódó pozitív attitűdjének fejlesztése, és a felnőttkori munkavégzésre, a családi munkamegosztásban való részvételre való igényük kialakítása.
2. Mindennapos élethelyzetekben megjelenő takarítói munka jellegű gyakorlati tevékenységek végzése, ismeretek nyújtása, és gyakorlási lehetőség biztosítása.
3. A már tanult takarítási tevékenységek felelevenítése, újak bemutatása, megtanítása, gyakorlása az ehhez szükséges készségek elsajátítása és önálló - részben önálló alkalmazása.
4. A tanuló legyen képes különböző egyszerű takarítási munkák betanulására, önálló, folyamatos munkavégzésre, önellenőrzésre.
5. Ismerje a területet, (ahol tevékenykedik) tudjon tájékozódni a munkaterületen.
6. Képes legyen huzamosabb ideig végezni a kijelölt munkát, a szükséges öltözék és eszközök kiválasztásával, használatával.
7. Megfelelően használja a munkavégzéshez szükséges eszközöket.
8. Tudjon utasításokat végrehajtani.
9. Legyen képes elfogadni és betartani a munkahelyi elvárásokat, szabályokat.
10. Alakuljon ki megfelelő munkatartása, munkafegyelme.
11. Megfelelően tudjon alkalmazkodni a különféle munkahelyi légkörökhöz, munkahelyi elvárásokhoz.
12. Legyen képes együttműködni.
13. Tudjon elfogadni kritikát, igyekezzon hibáit kijavítani.

Feladatok

1. A takarítói munkatevékenységek során használt eszközök és tisztítószer megismertetése.
2. A takarító eszközök, és gépek hatékony, rendeltetésszerű használatának elsajátíttatása.
3. A tisztítószer fajtáinak megismertetése, körültekintő, balesetvédelmi előírásoknak megfelelő használatuk elsajátíttatása.
4. A szelektív hulladékgyűjtés alapjainak bemutatása, elsajátíttatása.
5. Ruhagondozási műveletek - mosás, vasalás, varrás - gyakorlása és elsajátítása, a textíliáknál tanult előzetes ismeretek alkalmazása, piktogramok helyes értelmezésének megtanulása.
6. Vágott és cserepes növények gondozásának elsajátítása. Virágápolási, udvartakarítási ismeretek nyújtása, gyakorlási lehetőségek biztosítása.
7. Lakáskultúrával kapcsolatos ismeretek bővítése, ápolts, tiszta, rendezett környezet iránti igény kialakítása.
8. Munka és balesetvédelmi, egészség- és környezetvédelmi ismeretek nyújtása a munkafolyamatok végzése során.
9. Képességekhez igazodó, rendszeres gyakorlás biztosítása a részmunkaterületeken, a mindennapi munkatevékenységekben.
10. Leendő saját munkaterületek/külső munkahelyek területeinek meghatározott időnkénti nagytakarítása.

A készségfejlesztő kerettanterv szerepe a fejlesztési területekben

Erkölcsei nevelés: Az értelmi fogyatékos tanuló a készségfejlesztő iskolában megismeri a munkavégzés és munkahely magatartási normáit, a műhelyekben, munkaterületen követendő, önmaga és társai testi épségéért felelős, viselkedési szabályokat. Emberi és munkatársi kapcsolataiban kiemelten együttműködő, a munkahelyi struktúrában elfoglalt helyének megfelelő kapcsolattartási és felelősségi szinteken magabiztosan mozog.

Nemzeti azonosságtudat és hazafias nevelés: A tanuló a képzés során megismeri önmagát, ismereteket szerez a társadalmi munkamegosztásról, főnök-beosztott viszonyról a hétköznapi életben végzett munkatevékenységek társadalmi hasznosságáról. A közös nemzeti értékteremtésben az egyének szerepvállalását, munkavégzési feladatát gyakorolja. Erősödik szűkebb környezetével és közösségével való együttműködés. Aktívan részt vesz társadalmi rendezvényeken és külsőségeiben is megjeleníti a társadalmi ünnepek, megemlékezések szimbólumait.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés: A tanuló felkészül a felnőtt élettel összefüggő állampolgári és demokratikus jogok és kötelességek gyakorlására, megismeri a támogatott döntéshozatal lehetőségét. Iskolai keretek között felkészül a döntések meghozatalában való felelősségre, igyekszik saját jogainak és érdekeinek megfelelő keretek között érvényt szerezni. **Önismeret és társas kapcsolati kultúra:** A képzés lehetőséget nyújt a felnőtt életben betöltendő feladatokkal kapcsolatos reális énkép és önismeret kialakulására, a vágyak és lehetőségek összehangolására. Az emberi kapcsolatok új elemekkel, a munkatársi, munkahelyi kapcsolatokkal bővülnek, amelyben kiemelt szerepet játszik a társakra való odafigyelés, a körültekintő magatartás.

Testi és lelki életre nevelés: A készségfejlesztő iskolai képzés közismereti tantárgyai között túlsúlyban lévő testnevelés kiemelten fontos szerepet játszik a helyes életmódra nevelésben, a felnőttként követendő életvitel megalapozásában. A kiegészítő takarító képzés során is folyamatosan szem előtt kell tartani a megfelelő állóképesség kialakulásához szükséges erőnlét biztosítását, a munkafolyamatok során esetlegesen kialakuló tartási és mozgásos rendellenességek megelőzését. A tanuló megismeri a testi erőnlét, az egészség és a lelki egyensúly közötti összefüggéseket, tőle telhető módon és mértékben igyekszik a károsító, veszélyeztető hatásokat elkerülni.

Családi életre nevelés: A középfokú oktatás időszakában a tanuló megismeri a felnőtt életében megtapasztalható családi kapcsolatokat, felkészül a családban elfoglalt helyének és képességeinek megfelelő részvételre a családi munkamegosztásban. Megismeri a hétköznapi élethelyzetek lehetőségeit családban, lakóotthonban, bővülnek ismeretei az együttéléssel, családi kapcsolatokkal járó konfliktusok kialakulásáról és a megoldások lehetőségéről.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség: A tanuló ismeretei bővülnek a közösségek tagjainak különbözőségéről, igényli az önkéntes segítségnyújtást a rászorulóknak, átéli a személyes fontosság érzését. Kialakul felelősségérzete a rábízott feladatokkal kapcsolatban, körültekintően jár el tevékenységeiben.

Fenntarthatóság, környezettudatosság: A kiegészítő takarító képzés során tovább erősödik a tanulóban a környezete megóvására való igény, megismeri és elkerüli a környezetet károsító tevékenységeket. Odafigyel hétköznapijaiban a környezetvédelmi előírásokra, az anyagokkal, energiával történő takarékosagra, igényeit a szükségletekhez és lehetőségeihez hangolja.

Pályaaorientáció: A tanuló felkészül az iskolai képzés elhagyására, a nyílt vagy védett munkahelyi, napközi otthoni tevékenységek ellátására. Megismeri a munkavállalói élet ritmusát, a munkafeladatok elvégzésének szükségességét, a munkahelyi vezető utasításainak fontosságát. A képzés során választott munkatevékenységében örömet leli.

Gazdasági és pénzügyi nevelés: A tanuló megismeri a társadalmi munkamegosztás alapjait, a munkabér és más támogatások beosztásának fontosságát, a gazdálkodással összefüggő

ügyintézés formáit. Tovább formálódnak ismeretei a pénz értékéről, a beosztó családi költségvetés betartásáról.

Médiatudatosságra nevelés: A készségfejlesztő iskolai tanulók gyakorlattan használják az elektronikus információhordozókat, képesek tevékenységeikhez, szórakozásaikhoz a megfelelő felhasználás alkalmazására.

Tanulás tanítása: A képzés során a tanuló felkészül az iskolai oktatás alatt elsajátított ismereteinek felnőtt életkorban történő folyamatos megújítására. Megerősödik benne, hogy a környezet változásait figyelemmel kell kísérni. Felismeri, hogy érdeklődésének kielégítése folyamatosan új ismeretekhez juttatja, amelyek megkönnyítik számára az életben történő eligazodást.

A tantárgy szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében

Anyanyelvi kommunikáció: A készségfejlesztő iskolai kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv ismeretanyaga támogatja a felnőtt élet során a munkavállaláshoz, a felnőtt társas kapcsolatokhoz és a társadalmi szerepvállaláshoz szükséges kommunikációs formák rögzülését, a közösséggel és környezettel kapcsolatos véleményalkotást. Tovább fejlődik a beszédértés és egyre pontosabbá, változatosabbá válik a beszédprodukció, bővül a munkavállaláshoz kapcsolható szókincsük.

Matematikai kompetencia: A kisegítő takarító képzés során az oktatásban elsajátított logikai, matematikai ismereteket a gyakorlatban alkalmazza. A problémamegoldás területén egyre nagyobb önállóságra tesz szert, kognitív képességeinek megerősítése történik. Készség szintjévé válik a hétköznapi és a munkatevékenységekben fontos szerepet játszó mértékegységek használata, a téri tájékozódás, az idő, és a pénz szükségszerű beosztása.

Természettudományos és technikai kompetencia: A tanuló ismeri a hétköznapi előforduló legfontosabb természeti jelenségeket és a leggyakoribb technikai és munkaeszközök, háztartási gépek szerepét, működését. Az elvárható óvatossággal mozog környezetében, képes a változásokat megfigyelni és megmutatni vagy megfogalmazni. Tisztában van a legfontosabb egészségvédelemmel, balesetvédelemmel, környezetvédelemmel összefüggő ismeretekkel, ezeket helyesen alkalmazza.

Digitális kompetencia: A képzés során alkalmazza ismeretszerzésre, és kikapcsolódásra az infokommunikációs eszközöket; magabiztosan kezeli a háztartásban, a munkához, a szórakozáshoz használt és a hétköznapi előforduló elektronikus eszközöket.

Szociális és állampolgári kompetencia: A tanuló önismerete fejlődik, gyakorolja az állampolgári szerepet. Képesé válik családi munkamegosztásban, és munkahelyén a felnőtt szerep betöltésére, közösségi környezetében igényeinek, jogainak érvényesítésére, kötelezettségeinek teljesítésére.

Kezdeményező képesség és vállalkozói kompetencia: A tanuló kiismeri magát a társadalmi kapcsolatrendszer elemi szintjén, képes egyre önállóbb interakciók kezdeményezésére a takarítói gyakorlatok végzése során a külső gyakorló helyeken is. Megismeri képességének terét, elfogadja, összehangolja igényeit, vágyait és lehetőségeit, el tudja képzelni jövőbeli munkáját is.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: Kialakul a tanulóban környezetének és megjelenésének igényessége, tudatosul önálló ízlésvilága, mindennapjaiba beépül az esztétikum és harmónia.

A hatékony, önálló tanulás: A kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv ismeretanyagának elsajátítása, gyakorlása során a tanuló minden elsajátított munkafolyamat, eszköz és módszer igénybe vételével felkészül a felnőtt élet mindennapjaiban szükséges alkalmazkodásra és önfejlesztésre. Folyamatosan igényli az új lehetőségek megismerését, önként vállal takarítói

feladatokat is. Érdeklődik természeti és társadalmi környezete iránt, részt vesz közösségi feladatok megvalósításában.

Értékelés, elvárások a tanulóktól

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végére

1. alakuljon ki a munkavégzéshez kapcsolódó pozitív attitűd, a felnőttkori munkavégzésre és a családi munkamegosztásban történő részvételre való igény
2. ismerje meg a munkahely és a munkavégzés magatartási normáit, munkatársi kapcsolataiban váljon együttműködővé
3. figyeljen oda az anyagokkal, energiával történő takarékosagra, igényeit a szükségletekhez és a lehetőségekhez hangolja
4. ismerje meg a társadalmi munkamegosztás alapjait-
5. erősödjenek a munkavállaláshoz, a felnőtt társas kapcsolatokhoz szükséges kommunikációs formák
6. legyen képes a családi munkamegosztásban részt venni
7. készség szintűvé váljon a mértékegységek használata, a téri tájékozódás, az idő, a pénz szükség szerű beosztása
8. legyen tisztában a legfontosabb egészségvédelemmel és a balesetvédelemmel összefüggő ismeretekkel, ezeket helyesen alkalmazza
9. alakuljon ki a tanulóknál a környezetének és saját megjelenésének igényessége

A legfontosabb tudáselemek a második év végére

1. A tanuló ismeri az eszközök, háztartási gépek és berendezések nevét, funkcióját, balesetmentes használatát. A feladat megoldásához kiválasztja a legmegfelelőbbet.
2. Ismeri a használt anyagokat. Tudja tárolásuk helyét és helyes tárolásuk módját, különös figyelemmel a vegyszerekre.
3. Ismeri a piktogramokat. Segítségükkel eligazodik a használatról.
4. Önállóan, vagy segítséggel (rajzos illetve szöveges útmutató) a tanult munkafolyamatot elvégzi.

Eszköz- és anyagszükséglet

Egyénekenként

1. munkaköpeny, gumikesztyű, 3 féle söprű (cirok, vessző, lomb,) partvis, lapát, felmosó szett (vödör, felmosó rúd, felmosó fej), felmosó kocsi, szivacs, törlőkendő (száraz, nedves), kisméretű vödör vagy lavór, ablak lehúzó
2. varró cérnák, tűk, gyűszű, olló
3. locsolókanna, ásó, kapa, gereblye, hólapát

Csoport szinten

1. teleszkópos portörölő, pókhálózó, gyökérkefe, poroló, mosogató szivacs, dörzsi szivacs, üvegmosó, létra, WC kefe, WC pumpa, porszívó, takarító gép, mosogatógép
2. lavór/teknő/kád, mosógép (hagyományos, automata), centrifuga, ruhacsipesz, teregető- és vasaló állvány, vasaló
3. gombok, különböző színű varró- és hímző fonalak, díszítőelemek
4. fűnyíró, ágvágó, cipőtisztító készlet

Anyagigény

A kerettantervben felsorolt takarító/ tisztítószeres folyamatos biztosítása lehetőleg változatos formában.

A tanterv teljesítéséhez javasolt óraterv

Évfolyamok	11-12.
Heti órakeret	12
2 éves órakeret	864
Ebből kötött	778
Szabadon tervezhető órakeret	86

A tantárgy témáinak feldolgozására javasolt időkeret

Témakör / Évfolyam	11-12.	11.	12.
1.Takarítás	528	264	264
2.Mosás-vasalás	60	30	30
3.Ágyazás-ágynemű csere	36	36	-
4.Gombvarrás, ruhajavítás	36	-	36
5.Díszítés	48	24	24
6./Kitekintés/Virágápolás, udvartakarítás	35	35	-
7./Kitekintés/Kertgondozás, cipőápolás	35	-	35
Szabadon tervezhető órakeret	86	43	43

12.5.4. Udvaros készségfejlesztő kerettanterv

Célok

A tanulók sajátítsák el irányítással udvarok, parkok, útjainak gondozási, ápolási, karbantartási munkálatait. Készítse fel a fiatalokat arra, hogy egyéni megsegítéssel legyenek képesek felnőttként munkát vállalni, a munkaerőpiacon segítséggel eredményesen helytállni. Segítse a tanulókat szocializációjukban, a munkavégzéshez szükséges kötöttségek, szabályok interiorizált elsajátításában, a későbbi rehabilitáció, illetve védett munkahelyen történő munkavégzés képességének elősegítésében. A tanulók képessé váljanak elvégezni egyszerű, különösebb elméleti felkészültséget nem igénylő udvarosi munkafolyamatokat, megfelelő irányítás mellett.

Feladatok

1. A mindennapi élethez alapvetően nélkülözhetetlen munka- és egészségvédelmi ismeretek, szokások elsajátítása mellett a testi fejlettség és ellenálló képesség kialakítása és fenntartása.
2. Fontos, hogy kialakuljanak az egészséges életmódhoz tartozó higiénias szokások. A fiatal képességeinek megfelelően vigyázzon egészségére, kerülje a káros szokások kialakulását.
3. Legyen a tanuló igénye saját és közvetlen környezetének szép kialakítására. Segítséggel tegye vonzóvá környezetét, szívesen tartózkodjon a jó levegőn, szeresse a természetet, és tudjon dolgozni megfelelően előkészített szerszámokkal, eszközökkel.
4. Ismerje meg és tartsa be a tanuló a munka- és egészségvédelemre vonatkozó szabályokat.
5. Fokozottan szokjon hozzá a termelőmunkában megszokott munkaidő szerinti terheléshez, egyéni terhelhetőségüknek megfelelően. Alakuljon ki a tanuló önismerete annyira, hogy segítséggel képes legyen társaival megfelelően együtt dolgozni.
6. Tudja emberi kapcsolataiban az egyet nem értést kezelni, és kevésbé sérüljön a vitákban. Legyen képes bizalommal fordulni szűkebb, és tágabb környezetéhez amennyiben segítségre van szüksége.

A készségfejlesztő kerettanterv szerepe a fejlesztési területekben

Pályaorientáció: Megismeri a fiatal azt a területet, ahol tevékenykedik, tud tájékozódni a munkaterületen. Képessé válik huzamosabb ideig végezni a kijelölt munkát, a szükséges öltözék és eszközök kiválasztásával. Tud utasításokat végrehajtani. Törekszik a kitartó, folyamatos munkavégzésre. Az udvarosi munkák végzése biztosítja számára a teljesebb életet, a társadalomban és a termelőmunkában való részvételt, elősegíti rehabilitációjukat, rehabilitációjukat.

Az önismeret és társas kultúra fejlesztése: Kialakulnak és megszilárdulnak a magatartást szabályozó viselkedésformák. A tanuló elsajátítja a másokkal való együttműködést a feladatok végzése során.

Felelősségvállalás: A tanuló megismeri az eredmények eléréséhez szükséges rendszeresség, kitartás és pontosság fontosságát, munkájának elismerése által megéli személyes fontosságát.

A testi és lelki egészségre nevelés: Elsajátítja a fiatal az egészség megóvásához szükséges egészségügyi alapismereteket, az alapvető higiéniai szokásokkal együtt. Mindennapi élete és munkája során törekszik az egészséges és a tiszta, környezetszennyezéstől mentes életmód megjelenítésére, megtanulására és közvetítésére.

Eszközigény

1. cirokseprű, 2. vesszősöprű, 3. lombseprű,
4. ásó, 5. gereblye, 6. kapa, 7. lapát, 8. hólapát, 9. szemétlapát,
10. ültetőfa, 11. sorkihúzó, 12. metszőolló, 13. fűnyíró, 14. sövénynyíró,
15. aprómagvető, 16. szaporító láda, 17. komposzt, 18. fólia, fóliaszák

A baleset-, munka- és környezetvédelemmel kapcsolatos fogalmak (védőkesztyű, védőszemüveg, térdvédő, munkaruha)

A tanterv teljesítéséhez javasolt óraterv

Évfolyamok	11 - 12.
Heti órakeret	4
2 éves órakeret	288
Ebből kötött	260
Szabadon tervezhető órakeret	28

A tantárgy témáinak feldolgozására javasolt időkeret

Témakör / évfolyam	11-12.	11.	12.
1. Munka-, egészség- és balesetvédelem	16	8	8
2. Környezetvédelem	24	12	12
3. Anyag-eszközismeret	82	41	41
4. Éghajlati ismeretek	24	12	12
5. Talajtani ismeretek	68	34	34
6. Munkavállalói ismeretek	46	23	23
Szabadon tervezhető órakeret	28	14	14

13. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóink tanterve

13.1. A választott kerettanterv megnevezése

Iskolánk az autista tanulók képzésére az Autizmus Kutatócsoport által kidolgozott „Tanterv pervazív zavarban szenvedő (autista/autisztikus) gyermekeket nevelő/oktató általános iskolák számára” című tantervet adaptálta.

13.2. A Nemzeti alaptantervben meghatározott pedagógiai feladatok helyi megvalósítása tanulóink számára

A tanterv tartalmában, szerkezetében alkalmazkodik az autizmussal élő tanulók fogyatékoságból eredő speciális szükségleteihez. Kidolgozásakor a szerzők a NAT követelményrendszere és a Középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott tanterv mellett a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelveire támaszkodtak. A tanterv folyamatos fejlesztés alatt áll. Az autisztikus állapotok lényege a szociális, kommunikációs és speciális kognitív képességek minőségi károsodása, mely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autisztikus tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő szociális készségek, illetve a rugalmas gondolkodás és kreativitás területén tapasztalható kognitív deficit, a beszéd szintjéhez képest károsodott kommunikáció, az egyenetlen intelligencia, illetve képességprofil és a következményes sztereotíp viselkedés, érdeklődés, aktivitás. A deficit okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek az igen súlyostól a jól kompenzált állapotban csaknem tünetmentesig változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formában jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. Az autisztikus szindrómák gyakran társulnak egyéb problémákkal, melyek a következőképpen csoportosíthatók:

- értelmi fogyatékoság, mint a leggyakrabban társuló fejlődési zavar
- beszéd-, érzékszervi-, mozgás-, egyéb fogyatékoság, fejlődési zavar
- viselkedésproblémák, pl. agresszió, autoagresszió.

A tanterv kialakításakor figyelembe kell venni azokat a speciális szükségleteket, amelyek minden érintettnél jelen vannak, valamint a családok igényeit. A helyi tantervek elkészítéséhez szükséges a helyi igényeket felmérni. A tanterv alapján egyéni fejlesztési programot kell készíteni, amely a tanuló életkora mellett figyelembe veszi autizmusa súlyosságát, a mentális korát, egyenetlen képességprofilját.

Az, hogy a tantervben foglaltak milyen keretek között valósulnak meg, számos tényezőtől függ. Meghatározó ebből a szempontból, hogy a tanulók milyen képességekkel rendelkeznek:

A képességektől függően az autizmussal élő tanulók beiskolázhatók többségi általános iskolába, speciális autista csoportba, a társuló fogyatékoságnak megfelelő intézménybe, illetve elhelyezhetők képzési kötelezett gyermekeket ellátó intézménybe. A tanulók bizonyos hányada otthon részesül fejlesztésben.

Az autista tanulók speciális szükségleteinek megfelelő teljes körű ellátás rendkívül költséges, elsősorban az egyéni fejlesztés szükségessége miatt, és mert csak kis létszámú csoportok szervezhetők, melyekben, egy időben minimálisan két szakképzett felnőtt jelenléte szükséges. Tapasztalatunk szerint fontos, hogy egyikük valamilyen pedagógiai (lehetőleg gyógypedagógiai) alapképzettséggel és autizmus-specifikus képzettséggel is rendelkezzen, másik legyen az autizmus terén képzett asszisztens, vagy gyermekfelügyelő. Ezeknek az igényeknek teljes körű kielégítése világszerte problémát okoz, és hazánkban sem lehetséges kizárólag a Köznevelési törvény által biztosított kereteken belül megszervezni a tanulók ellátását, ezért nagyon fontos további forrásokat is bevonni. Ezek a többletek származhatnak a fenntartótól, pályázatokból, szülői hozzájárulásból, valamint az illetékes pedagógiai és

egészségügyi intézményekkel való együttműködésből. (pl. Nevelési Tanácsadók, Gyermek-ideggondozók kiegészítő terápiás segítséget nyújthatnak.)

Az ellátás kialakítását nagymértékben befolyásolja, hogy rendelkezésre áll-e megfelelően képzett szakember.

A NAT és a kerettanterv alkalmazása a tantervben

A tanulók csoportja rendkívül heterogén, többségüknél nem alkalmazható a NAT követelményrendszere. A fejlesztés rendszerében és a csoportok kialakításánál a hagyományos életkori elvtől eltérünk. A rendezőelv az egyes tanulók fejlettségi szintje, mentális kora.

A NAT-ban és a kerettantervben megjelenő tartalmakat minőségi és mennyiségi szempontból módosítani és redukálni szükséges. Az egyes műveltségi területekre és tantárgyakra vonatkozó sajátos eltéréseket az egyéni fejlesztési tervben kell kimunkálni.

A tanterv „A” és „B” változata 8 évfolyamra készült, egységes követelményrendszert tartalmaz, amelyhez az egyes tanulók teljesítményei viszonyíthatók.

Az „A” változat a nyelvet használó, az ismeretsajátításban gyorsabban haladó tanulók számára készült, a „B” változat a lassan fejlődő, súlyos társuló fogyatékkal küzdő tanköteles gyermekek részére jelöli ki a tanítás tartalmát. A követelményrendszer csak azt a minimumot határozza meg, amely a továbblépéshez feltétlenül szükséges. Természetesen az egyenetlen képességprofil következményeként a tanuló egyes tantárgyakban tarthat sokkal magasabb szinten, mint ami az adott évfolyamon elvárt. A többlettartalmak az egyéni fejlesztési tervben jelennek meg.

Az első (megismerési és felzárkóztatási) évfolyam az „A” és „B” változatban azonos, elvégzésére szükség esetén két tanév adható. Attól függően, hogy a gyermek hogyan teljesítette a minimális teljesítményeket három lehetőség van. Ha a gyermek nem képes teljesíteni azokat, akkor javasolni kell a képzési kötelezettség megállapítását. Amennyiben igen, akkor a „Minimális teljesítmények” teljesítésének szintjétől függően haladhat az „A” illetve „B” változat szerint.

A „B” változatban a tantárgyak és a tananyag alkalmazkodik ahhoz, hogy az autizmus mellett súlyos társuló fogyatékoságok is megjelenjenek. A fejlesztés során szem előtt kell tartani az autizmus súlyosságát és a járulékos problémákat. E tényezők egyéni kombinációja határozza meg a szükségleteket és az ennek megfelelő speciális módszereket. A halmozottan sérült tanulók esetében a fejlesztés céljainak és módszertanának meghatározója általában az autizmusból eredő hátrányok kompenzálása. A társuló sérülésekre specifikus módszerek alkalmazásának keretei a megfelelően megválasztott autizmus specifikus módszerek alkalmazásával teremthetők meg. A 2. 3. 4. évfolyam végén a minimális teljesítményeknek való megfeleléstől függően egyaránt lehetőség nyílik az „A” és a „B” változat közötti átjárásra, vagy kezdeményezhető a tanuló integrációja. A 4. évfolyam végén a változatok közötti átjárás lehetősége gyakorlatilag megszűnik, de elvi lehetőségét fenn kell tartani, hiszen a tanulók bizonyos hányadánál a fejlődés iránya, üteme megváltozhat. Ezek a változások nagyon rosszul prognosztizálható

A kulcskompetenciák fejlesztése

Alapkompetenciák

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében az alapkompetenciák fejlesztésekor is igen nagy egyéni eltérésekkel kell számolni, nem csupán a tipikus kortársakhoz képest, hanem a célcsoporton belül is.

Az alapkompenciák megszerzése és megszilárdulása jellemzően tágabb időkeretben valósul meg, mint a tipikus kortársak esetében. Az alapkompenciák fejlesztése is az egyéni felmérésen alapuló egyéni fejlesztési terv szerint történik.

A beszéd, olvasás, írás, szövegalkotás, mennyiségekkel, számokkal, idővel kapcsolatos ismeretek elsajátítása gyakran mechanikus, ezért feltétlenül szükséges a megszerzett ismereteket valós élethelyzetekben alkalmazni. Az írott és beszélt nyelv funkcionális használatának elsajátítása kulcsfontosságú, annak spontán fejlődése nem elvárható.

A szociális kommunikáció és a rugalmas gondolkodás minőségi sérülése akadályozza a nyelv és beszéd rugalmas, funkcionális használatát, az absztrakt szimbólumok rugalmas kezelését. A pozitív attitűd kialakításához sikerélményt nyújtó, egyénre szabott tanulási helyzetek kialakítása szükséges.

A tanulás kompetenciái

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében minden esetben egyénileg azonosítjuk a hatékony és önálló tanuláshoz szükséges feltételek meglétét, majd a felmérés alapján egyéni fejlesztési célokat tűzünk ki. A szükséges feltételek közül a sérülés természete miatt általában számolni kell a gyenge vagy sérült motivációval, az énkép, önismeret hiányával, töredékességével. A tanulás tanítása során alapvető fontosságú arra alapozni, hogy a tanuló mely ismeretek, tudások, képességek birtokában van, illetve milyen kialakulóban lévő készségekre építhetünk. Az önállóság elősegítésének egyik fontos módszertani eszköze az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítése, kiegészítése egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. Az informatikai eszközök egyénre szabott alkalmazása ugyancsak elősegíti a fejlődést.

A Nat által meghatározott ismeretek e területen is az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztése prioritást kap az érintett tanulók iskolai nevelése-oktatása során. Az autizmussal élő tanulók között lehetnek olyan, az autizmus mellett értelmi fogyatékossgal is küzdő gyermekek, akik nem vagy kortársaiknál jóval később sajátítják el az írást, olvasást, számolást, ill. az IKT-eszközök használatát. Az értelmi és nyelvi képességektől függetlenül hiányozhatnak a hatékony és önálló tanulás egyes feltételei: a tartós, irányítható figyelem, a motiváció, a tanulás céljának, jelentőségének megértése. Hiányozhatnak a csoportos helyzetben való tanulás kognitív és viselkedéses feltételei, ezért szükség lehet az új ismeretek egyéni helyzetben való tanítására. A tanulás iránti pozitív attitűd gyakran csak a saját érdeklődési kör esetében jelenik meg, egyébként számolnunk kell az újdonságokkal szembeni ellenállásra.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcseré eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkciók megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükség lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására.

Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek esetében a kommunikációs képességek fejlődése és a nyelvelsajátítás folyamata minőségileg eltér a tipikusan fejlődő kortársakétól. A fejlődési zavar kihat a szókinés, jelentés, nyelvtan és nyelvi funkciók elsajátítására, rugalmas alkalmazására. Hiányozhatnak vagy sérülhetnek azok a képességek, melyek lehetővé teszik a helyzetnek megfelelő személyközi kommunikációt és a nyelvi úton történő ismeretszerzést. Különösen nehezített az élő nyelv és szociális közvetítés útján való tanulás. A kommunikációs képességek sérülése és a kompenzáció lehetősége egyénenként mérendő fel, a fejlődési zavar spektrum jellege, az egyéni képességek és tünetek nagyfokú változatossága miatt.

A digitális kompetenciák

Az IKT-eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos tanuló mutat érdeklődést e terület iránt.

Az IKT alkalmazása egyedülálló lehetőséget jelent az autizmussal élő tanulók számára, a kommunikációs akadálymentesítés, a tanulás és későbbi munkalehetőségek tekintetében egyaránt, sokan közülük pedig kifejezetten tehetségesek az IKT alkalmazásában. Az érintett tanulók esetében azonban kiemelten fontos a lehetséges veszélyek megelőzése. Fokozottan veszélyeztetettek azzal kapcsolatban, hogy függővé váljanak a számítógép és az internet használata során. Szociális-kommunikációs sérülésük miatt nehézséget jelenthet számukra az IKT interaktív használatával összefüggő veszélyeinek felismerése, elkerülése, valamint a rendelkezésre álló információk közötti kritikus válogatás.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtése, rendszerezése, az információk különböző logikai eljárásokkal történő átalakítása, értelmezése és elemzése az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók erőssége lehet. Nehézséget jelenthet ugyanakkor az adatok értelmezése, a rugalmas problémamegoldás és az információk alkalmazása a mindennapi életben.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes és társas kompetenciák explicit tanítása az autizmusspecifikus fejlesztés kulcsterülete. A sikerélményeket biztosító, a tanuló érdeklődését és motivációját fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában.

Hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, a szociális normáknak a direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. Elsődleges az érzelmi biztonság megteremtése, a pozitív, reális énkép és önértékelés támogatása, a fejlődési zavarral gyakran együtt járó szorongás megelőzése, oldása.

A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása szintén prioritást kap az egyéni fejlesztési tervben.

A saját testtel, szexualitással, nemiséggel és emberi kapcsolatokkal összefüggő ismeretek, viselkedési normák direkt tanítása ugyancsak prioritást kell hogy élvezzen, mivel a szociális megértés sérülése e területet speciálisan nehezzé teszi.

Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés szabályainak direkt tanítása, ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

A szociális és állampolgári kompetencia körébe tartozó ismeretek, képességek és attitűdök teljes körű elsajátítása mélyebb szociális megértést feltételez. Mivel az autizmus spektrumzavarok lényegi jellemzője a szociális megértés sérülése, az érintett tanulók esetében elsősorban a tények, ismeretek, együttélési szabályok elsajátítása kap prioritást.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat által meghatározott ismeret, készség és attitűd az egyéni képességektől függően sajátítható el. A művészetek sokoldalúan segíthetik az autizmusspecifikus egyéni fejlesztést. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók között lehetnek kiemelkedő zenei, rajz- vagy egyéb művészi tehetséggel bíró gyermekek.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az autizmusban azonosított kognitív sérülések jellege miatt (végrehajtó működések zavara, naiv tudatelméleti sérülés) e kompetencia fejlesztésekor általában sokféle képesség, készség célzott, egyénre szabott, intenzív fejlesztésére van szükség. A szükséges képességek többsége (pl. tervezés, szervezés, irányítás, hatékony kommunikáció, csapatmunka, kreativitás) az autizmussal élő tanulók esetében sérült, illetve hiányozhat.

A Nat által meghatározott ismeretek, képességek, attitűdök az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A képességek terén a típusos nehézségek mellett szintén nagy egyéni különbségek mutatkoznak az autizmus spektrumán. A felnőttkori munkavállalásra való felkészítés, az egyén erősségeihez illeszkedő foglalkozások körének meghatározása prioritást kap.

A helyi tanterv megvalósításához szükséges óraszámok

Az autista spektrumzavarral küzdő tanulóink tanulási képességeiknek megfelelő osztályfokban tanulnak integráltan. Amennyiben aktuális állapotuk megengedi, az osztályfok óraszámában képezzük őket. Ezen óraszámokon belül az egyéni fejlesztésük a szakértői véleményükben meghatározott óraszámokban történik.

A csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezési elvei

Alapító Okiratunkba szerepel az autista spektrumzavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása-fejlesztése, ezért létszámuk évről évre gyarapodik. Tervezzük, hogy számukra autista csoportot alakítunk. A csoport szervezéséhez a lehetőségek adottak a feltételek nem ideálisak.

A csoportba kerülés alapelvei között a gyermekek aktuális állapota és csoportba illeszthetősége prioritásként szerepel.

13.3. Pedagógiai célú habilitáció rehabilitáció és egyéni fejlesztés

Autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóink habilitációs-rehabilitációs és egyéni fejlesztési feladatait a szakértői véleményben leírt módon és mennyiségben igyekszünk biztosítani a fenntartó által engedélyezett óraszámok felhasználásával.

Pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció és rehabilitáció céljai és feladatai az iskolai nevelés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatók meg.

Módszertanilag az autizmusspecifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges. Tartalmilag a hiányzó készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való habilitációs és rehabilitációs célú kezelését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek;
- viselkedésproblémák (dührohamok, auto- és heteroagresszió, sztereotip viselkedések stb.);
- figyelem, emlékezet, utánpótlás, problémamegoldó gondolkodás, énkép, önismeret;
- érzékszervek és testhasználat, nagy- és finommozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása;
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók;

- önkiszolgálás, önellátás;
- saját speciális segédeszközök mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata;
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása;
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása;
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása;
- a halmozottan fogyatékos tanulók speciális ellátása.

A pedagógiai célú rehabilitációra való törekvés beépül valamennyi tantárgy tananyagába és átszövi az egész napos pedagógiai tevékenységet.

Az autizmussal élő gyermekek típusos nehézségei, s az ezekből fakadó sajátos oktatási-nevelési feladatok szükségessé teszik azonban, hogy a rehabilitáció önálló fejlesztő programokban is megjelenjen az „A” és „B” változat szerint tanulók esetében egyaránt, az alábbi elnevezéssel:

- Tér-idő szervezése
- Társas viselkedés fejlesztése

Egyéni foglalkozások

A gyermekek speciális szükségletei megkövetelik az egy tanár- egy tanuló formában történő oktatás-fejlesztés magas arányát. Mivel a kellő mértékű differenciálás így is csak részben oldható meg, e szempontok alapján is javasolt a megközelítőleg 1:2 pedagógus-gyermek arány, ha ennek biztosítását a fenntartó vállalja.

Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek

A személyre szabott tanulás biztosítása, a tanuló fejlődését támogató multidiszciplináris team elérhetősége (szükség esetén gyermekpszichiáter, pszichológus, szociális szakember bevonása), az autizmusszemponitú akadálymentesítés, az adaptált tananyag, a differenciált tanulásszervezési módok alkalmazása egyaránt szükséges az iskolai kudarc megelőzése és a tanuló fejlődésének biztosítása szempontjából.

Erősségek, tehetség gondozás

Az autizmus területén a tehetség gondozás gyakran ugyanolyan fontos feladat, mint a fogyatékból fakadó nehézségek kompenzálása. Az autizmussal élő tanulók egyes esetekben olyan képességeket mutathatnak, melyek valóban kiemelkedők. Gyakrabban azonban csak az általános fejlődési elmaradáshoz képest jobbak a képességek valamely területen. A fejlesztési elvekben foglaltaknak megfelelően nem törekedhetünk a kiemelkedő képességek egyoldalú fejlesztésére, hiszen ezzel önmagában nem segítenénk elő a felnőttkori adaptációt.

A pedagógusok általános feladata e téren sokrétű: meg kell próbálniuk a jó/kiemelkedő képességeket a későbbi sikeres adaptáció szolgálatába állítani, a speciális érdeklődést a gyermek, fiatal motiválására használni. Segíteniük kell abban is, hogy a családok megértsék az autizmus következményeként kialakult fejlődés menet sajátosságait. Így érhető el, hogy a családok reális célokat tűzzenek ki a gyermek jövőjével kapcsolatban. Emellett fontos feladat a kiemelkedő képességek felismerése és gondozása. A tehetség gondozás folyamatában nagyon fontos meglátni a különlegest, a speciális adottságot a tehetséges gyermekben, bármilyen területen nyilvánul is az meg. Az egyénileg szervezett tehetség gondozással a kiemelkedő

képességek fejleszthetők, és a felnőttkori munka, valamint az örömteli szabadidős tevékenységek alapjául szolgálhatnak.

Tanórán kívüli tevékenységek

A tanulók számára csak a strukturált foglalkozások jelenthetnek szükségleteiknek megfelelő ellátást. Ilyen szervezett formában jelenhetnek meg a szülők igényeinek megfelelően a fenntartó által biztosított napközis ellátás órái. A szervezési formák közül – a személyi feltételektől függően – az egyéni foglalkozások lehető legnagyobb arányára kell törekedni.

Az egyéni tervek összeállításakor a pedagógusok döntenek arról, hogy mely tanórán kívüli tevékenységekben vesznek a tanulók részt.

Valamennyi tanuló számára ajánlott foglalkozás:

- Szervezett szabadidő

Differenciáltan tervezhető:

- Zene
- Műhelymunka (pl. rajz, festés, fotó, batikolás)
- Számítógépes ismeretek
- Gyógytestnevelés, sport

A pedagógusok a tanév során a csoportok rendelkezésére álló azonos habilitációs órakeretet a szükségletektől függően az egyes gyermekek, illetve a tanítási hetek között osztják meg.

13.4. A tanulók szükségletei

A tanulók szükségleteit típusos erősségeik és nehézségeik határozzák meg.

A tanítás, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű speciális tulajdonságok:

- a másik személy szándékának, érzéseinek, érzelmeinek, gondolatainak, szempontjának (pl. az információ átadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya, legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint számára a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat a tárgyaktól megkülönböztesse,
- a szociális megerősítés jutalomértékének, illetve a belső motiváltságnak gyakran teljes hiánya, és hogy a tanulóknak nagyon kevés, vagy szokatlan dolog okoz örömet,
- a beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukciónak is, amelyet neheztelenek a beszéd emocionális, szociális sajátosságai, mint pl. a hanghordozás,
- az egyenetlen képesség-profil: pl. ismeretek és önellátás, vagy mechanikus és személyes memória közötti szakadékszerű különbségek,
- belátás hiánya vagy korlátozott volta egyrészt a saját tudásával kapcsolatban, másrészt a tudás, illetve ismeret megszerzésének forrásával, módjával kapcsolatban.

Típusos erősségek, amelyekre egyes autisztikus tanulóknál építeni lehet:

- a megfelelő szintű vizuális információ általában informatív,
- tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás,
- jó mechanikus memória
- megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció, kitartás,
- egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken relatíve jó képesség (pl. memoriter, nem szöveges számtan, zene).

Típusos nehézségek, és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás-tanulás során:

- szenzoros információfeldolgozás zavarai (hallás, látás, fájdalom stb.)
- figyelemzavar,
- utánzási képesség zavara,
- percepció, vizuomotoros koordinációs problémák,
- analízis, szintézis műveleteinek problémája,
- lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás sérülése,
- általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése,
- emlékezet-felidézési problémák (szociális tartalmaknál és személyes élményeknél),
- nehézség ismert tananyagban szociális elem bevezetésével, vagy új körülmények közötti alkalmazással,
- a feladat céljának nem-értése, reális jövőre irányultság hiánya,
- szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága,
- énkép, én-tudat fejlődésének zavara,
- a valóság téves értelmezése, felfogása,
- realitás és fantázia összetévesztése,
- szóbeli utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezése, többreszes utasítások esetén,
- képességek, ismeretek kreatív (nem mechanikus, vagy sztereotip) alkalmazásának hiánya,
- gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz,
- strukturálatlan időben passzivitás, reaktív viselkedésproblémák,
- félelmek, fóbiák, szorongás.

A fenti problémák következménye, hogy a szociális-kommunikációs kontextusban zajló tanulás akadályozott, ezért a pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekek számára a világról való megértés keretétől elsősorban nem a személyek közötti kapcsolatok szolgálnak.

Együtműködés a családdal és más partnerekkel

A családdal és más partnerekkel való szoros partneri együtműködés az autizmus-specifikus ellátás alapja. Fontos, hogy a családtagok és az ellátásban részt vevő szakemberek kölcsönösen informálják egymást a tanuló fejlődésével kapcsolatban, és támogassák egymást a közös célok elérésében. A szülők és családtagok nélkülözhetetlen információkkal szolgálnak az autista tanuló egyedi fejlődéséről, motivációjáról, kommunikációs és tanulási stílusáról, ezért a sikeres szakmai munka elképzelhetetlen a család bevonása nélkül.

A szakembereknek tudatában kell lenniük, hogy a családtagok tartós stresszt élhetnek át, ezért különösen fontos irányukban az empatikus, támogató attitűd. Ideális esetben a tanuló fejlődésének támogatására team alakul, melyben helyet kap minden olyan családtag és szakember, aki szerepet játszik az egyéni fejlesztési célok elérésében, így természetesen tagja maga a tanuló is. A team lehetséges tagjai: a tanuló, a családtagok, a tanuló pedagógusai, gyógypedagógus, konduktor, gyógypedagógiai asszisztens, az előző vagy következő ellátó intézmény szakemberei, gyermekpszichiáter, pszichológus, esetenként szociális szakember. A szoros együtműködés a felső tagozatban és a középiskola évei alatt is szükséges, többek között azért, mert az autista tanulók gyakran kevésbé osztják meg környezetükkel élményeiket, tapasztalataikat, problémáikat.

A szülők, családtagok számára kiemelkedően fontos, hogy folyamatosan információkat kapjanak a tanuló fejlődéséről, teljesítményéről. Kívánatos, hogy a szakemberek kiemeljék a pozitív eredményeket az esetleg eltérő viselkedések és teljesítmények mellett, és segítsenek a reális jövőkép kialakításában. Az összehangolt nevelési célok, a következetes elvárások, a tanuló viselkedésének és teljesítményének közös értékelése nagymértékben hozzájárul a felnőttkorra való sikeres felkészüléshez.

A tanárok érzékenyen vegyék tekintetbe az autizmussal élő gyermeket nevelő család szempontjait, lehetőséget adva az együttműködésre.

Az egyéni szükségletekhez szabott fejlesztési terv kidolgozásakor maximálisan vegyék figyelembe a család rövid és hosszú-távú elképzeléseit.

Minden szülő számára fontos, hogy konkrét segítséget kapjon olyan otthoni és családon kívüli nevelési helyzetek megoldására, mint az önálló tevékenykedésre való szoktatás, önkiszolgálással kapcsolatos készségek kialakítása, változások elfogadtatása, a társas viselkedés szabályainak tanítása, súlyos viselkedésproblémák (agresszió, autoagresszió) kezelése. Az iskolai képzés során alakuljanak ki olyan készségek, képességek, melyek segítik a felnőttkori társadalmi beilleszkedést. A szülők segítséget várhatnak abban, hogy megfelelő terápiás, illetve nevelési-oktatási módszert válasszanak gyermekük számára. Ennek feltétele, hogy a pedagógusok szakmailag felkészültek legyenek.

13.5. Nevelési-oktatási célok

A nevelési-oktatási célokat a tanulók szükségletei és a helyi igények határozzák meg.

- a.) A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség mellett elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése.
- b.) Ennek alapja a szociális, kommunikációs és egyéb kognitív készségek hiányának specifikus módszerekkel való kompenzálása, a fejlődésben elmaradt készségek rehabilitációs (normalizációs célú) fejlesztése, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák kezelése, a mindennapi gyakorlati készségek és az (adaptált) tananyag speciális módszerek segítségével való tanítása.
- c.) A fejlesztés céljai hierarchikus rendben helyezkednek el aszerint, hogy mennyire szükségesek a szociális adaptáció kialakításához. Kiemelt cél annak elérése, hogy a tanuló képessé váljon a család életébe való beilleszkedésre.
- d.) A testi egészség megóvása, az erőnlét, állóképesség, ügyesség egyénre szabott fejlesztése.
- e.) Általános emberi értékek, társadalmi elvárások, szülőföldünk kultúrája, hagyományai képességszintnek megfelelő ismertetésével a felnőttkori szociális adaptáció segítése.
- f.) Fontos, hogy a tanuló élvezze az iskolában töltött időt, érezze jól magát.

13.6. Nevelési-oktatási feladatok

- a.) A nevelés-oktatás feladata a sérülésből következő fejlődési hiányok, elmaradások kompenzálása a következő területeken:
  - Elemi pszichoszomatikus funkciók
  - Szenzomotoros készségek
  - Szociális készségek
  - Kommunikáció
  - Kognitív készségek

- b.) A sérülésből adódó szükségletekhez adaptált környezet megteremtése.
- c.) A biztonságérzet kialakítása a fejleszthetőség és az önálló tevékenykedés feltételeként.
- d.) Egyéni fejlesztési tervek kialakítása a gyermek szükségleteinek megfelelően és a család igényeinek messzemenő figyelembevételével.
- e.) A deviáns fejlődésmenetből következő zavaró vagy veszélyes viselkedésformák megelőzése és kezelése.
- f.) A gyermek alkalmazkodását segítő viselkedésformák kialakítása a családi, iskolai és iskolán kívüli környezetben.
- g.) Az elsajátított ismeretek, készségek bővítése, szinten tartása, általánosítása.
- h.) A felnőttkori adaptáció részeként munkára való előkészítés.

13.7. Fejlesztési területek

A szociális készségek fejlesztése

Az autizmusban sérült három terület közül (szociális viselkedés, kommunikáció, és rugalmas gondolkodás) a legmarkánsabb problémákat a szociális interakciókban fedezhetjük fel – az autizmus, mint „szociális fogyatékoság” a legszembetűnőbb. Természetesen egymástól elválaszthatatlan az első két terület, hiszen a valódi kommunikáció mindig valamilyen szociális interakciót is jelent. Elsődleges fontosságú speciális pedagógiai cél tehát a gyermek képességszintjének megfelelő szociális viselkedés, illetve az ezt megalapozó elemi készségek fejlesztése, tanítása.

A szociális fejlesztési feladatok között a beilleszkedést közvetlenül elősegítő készségek tanítása (taníthatóságot megalapozó szociális készségek, önmagáról való tudás, kapcsolatteremtés és fenntartás) mellett rendkívül fontos feladat, hogy a gyermek minél tartalmasabban legyen képes eltölteni szabadidejét önálló és társas formában egyaránt.

A tanítási, fejlesztési módszerek kiválasztásakor feltétlenül figyelembe kell venni, hogy az autizmusból fakadó nehézségek megakadályozzák a gyermekeket abban, hogy a szociális készségeket spontán, intuitív úton sajátítsák el, szociális megértésükre alapozva. Ezért a fejlesztés metodológiájában elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív és viselkedésterápiás eljárások, amelyek a gyermek egyéni szükségleteinek és képességszintjének megfelelően vegyíthetők más fejlesztési módszerekkel is (pl. zenei interakció).

A szociális beilleszkedést közvetlenül befolyásoló készségek

A taníthatóságot megalapozó szociális készségek:

- a.) A pedagógus segítségének elfogadása.
- b.) Más személyek jelenlétének elviselése.
- c.) Az elemi viselkedési szabályok elsajátítása.
- d.) Az utánzás tanítása.

Önmagáról való tudás:

- a.) Személyi adatok megtanítása.
- b.) Saját külső tulajdonságok ismerete.
- c.) A gyermek által gyakran végzett, megszokott és rendkívüli saját tevékenységek körének tanítása.

- d.) Annak tudatosítása, hogy a gyermek mit tud és mi az, amelyet segítséggel képes csinálni, mi az, amit egyáltalán nem tud.
- e.) A kedvelt és elutasított dolgok meghatározása.
- f.) Kellemes és kellemetlen dolgok meghatározása, tanítása.
- g.) Saját élmények felidézése.
- h.) Saját teljesítmény értékelése megadott szempontok alapján, önellenőrzés.
- i.) Saját viselkedésére vonatkozó szabályok betartásának tanítása.
- j.) A sztereotip viselkedésformák kontroll alá vonása.

Kapcsolatteremtés, fenntartás:

- a.) A metakommunikációs megértésének és használatának fejlesztése.
- b.) Ismerős és ismeretlen személyek külső és nem látható tulajdonságainak tanítása.
- c.) Egyszerű szociális rutinok megtanítása (pl. köszönés).
- d.) Az információcsere szabályainak tanítása: témaválasztás, kezdeményezés, a beszélgetés fenntartása, befejezése stb.
- e.) Iskolán belüli szociális helyzetek viselkedési, udvariassági szabályai.
- f.) Iskolán kívüli szociális helyzetek viselkedési, udvariassági szabályainak tanítása különböző szintereken. (pl. uszodában, üzletekben, járműveken, könyvtárban)
- g.) A legnyilvánvalóbb érzelmi reakciók felismerése és az azokhoz illő, megfelelő viselkedés szabályai.
- h.) Elemi kooperáció tanítása felnőttel, gyermekkel.

Szabadidős készségek

A szabadidős készségek tanításának közös feladatai:

- a.) A gyermek számára örömet nyújtó, az életkornak és a mentális kornak egyaránt megfelelő szabadidős aktivitások kiválasztása.
- b.) A lehetséges aktivitások közötti választás tanítása.
- c.) A teljes önállóságához szükséges vizuális segítség megtervezése, használatának tanítása.
- d.) A tárgyakon való megosztás tanítása.
- e.) A megfelelő viselkedési szabályok elsajátíttatása.

A szabadidő önálló eltöltésének tanítási szempontjai:

- a.) A szabadidős aktivitások lehetséges helye, ideje.
- b.) Önállóan végezhető szabadidős aktivitások.
- c.) Eszközök, anyagok kiválasztása.

A szabadidő társas eltöltésének tanítási szempontjai:

- a.) A sorra kerülés szabályának és jelzésének tanítása.
- b.) Egyszerű társasjátékok szabályainak tanítása.
- c.) A vesztes elviselésének, a nyereség jelentésének megtanítása.

A kommunikációs készségek fejlesztése

A fejlesztés egyik fő célterülete a kommunikációs, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkció megértésének sérülése. Miden autizmussal élő gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges fontosságú cél tehát az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. E cél megvalósításához egyénre szabott kommunikációs eszközök (pl. alternatív kommunikációs rendszerek; metakommunikáció) használatának tanítása szükséges.

Hasonlóan a szociális fejlesztéshez a kommunikációs készségek tanításának metodológiájában is elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív és viselkedésterápiás eljárások, amelyeket a gyermek egyéni szükségleteinek és képesszintjének megfelelően vegyíthetők más fejlesztési módszerekkel is (pl. zenei interakció).

A fejlesztés területei:

Fel kell mérni a kommunikációs készségeket az alábbi területeken, a megértés és a használat szempontjából.

A kommunikáció *módja, eszköze*, vagyis mindaz, amit a gyermek mond vagy csinál. Tágan értelmezve ide tartoznak azok a viselkedésbeli megnyilvánulások is, amelyekkel a gyermek válaszol az őt ért ingerekre anélkül, hogy azokat tudatosan használná a környezet befolyásolására. (pl. dührohamok). A kommunikáció eszközei lehetnek tárgyak, képek, természetes gesztusok, jelek, beszéd.

Szókincs, jelentés (tárgyak, személyek, cselekvések, helyszín, minőségek, belső állapotok stb. megnevelése). A felmérésnél számítanunk kell a szó szerinti értelmezésre és arra, hogy az értés és használat kontextustól függő.

Funkció (utalás, üdvözlés, kérés, kérdezés, utasítás, állítás, felajánlás, tréfa, vita, tiltakozás, figyelemfelhívás, visszautasítás, kommentálás, információadás, kommunikáció az érzelmekről). A funkciók felmérésekor képet kapunk arról, hogy a gyermek mire használja kommunikációs készségeit, illetve arról, hogy milyen funkciókat ért meg.

Kontextus (a különböző helyzetek, amelyekben kommunikálunk). Hol? Kivel? Milyen körülmények között?

A felmérés a spontán meglévő készségekre irányul.

A felmérés alapján egyénre szabott fejlesztési terv készül. A fejlesztés legfontosabb feladatai a felmérés eredményétől függően a következők:

- A gyermek az általa megértett szinten tanulja meg valamely kommunikációs eszköz használatát, hogy minél hamarabb sikeres lehessen a kapcsolatteremtésben.
- Alternatív kommunikációs rendszer használatának tanítása, mely lehet tárgyas, képes stb.
- A beszédértés és beszédhasználat fejlesztése.
- A metakommunikáció értésének és használatának fejlesztése.
- A kommunikációs eszköz funkcionális használatának tanítása, melynek érdekében a környezetet tudatosan úgy kell szervezni, hogy aktív kommunikációra serkentse a gyermeket.
- A fejlesztés során a meglévő, funkcionálisan használt kommunikációs eszközt a lehető legtöbb természetes helyzetben alkalmaztatni kell, mert a meglévő készségeket a gyermekek új helyzetekben spontán ritkán alkalmazzák.

Kognitív készségek fejlesztése

Az autizmussal élő gyermekek közel 75%-a valamilyen szintű értelmi sérülésben is szenved. Az autizmus-specifikus fejlesztési célok mellett, tehát az értelmi szintnek, illetve az egyenetlen képesség-struktúrának megfelelő kognitív fejlesztési célok is szerepet kapnak az oktatás és nevelés során. A következőkben azon sérült kognitív készségekkel foglalkozunk, amelyek autizmus specifikusak, illetve gyakran jelennek meg járulékos problémaként.

Az autizmussal élő gyermekek kognitív stílusát a rugalmas gondolkodás, valamint az információk jelentés-teli egészként való észlelésének, értelmezésének sérülése jellemzi.

Jellegzetes nehézségek tapasztalhatóak az általánosításban, a szimbólumok kezelésében és a belső forgatókönyvek kialakításának és alkalmazásának területén. Részben e problémák következménye a sérülések triáza az autizmusban, azaz a jellegzetes viselkedéses kép. Így természetesen a kognitív fejlesztési célok erőteljesen befolyásolják a szociális és kommunikációs terület fejlesztését is.

A fejlesztés legfontosabb feladatai:

- 1.) Jelentés-teli információk kiemelésének elősegítése:
  - a figyelem irányuljon a környezet lényeges ingereire
  - lényegkiemelés képességének elősegítése
- 2.) A figyelem terjedelmének bővítése, időtartamának növelése,
- 3.) Cselekvések tervezésének, kivitelezésének tanítása.
- 4.) Alternatív problémamegoldó stratégiák tanítása lehetőleg abban a kontextusban, ahol azt alkalmazni kell.
- 5.) A megtanult készségek általánosítása, alkalmaztatása a lehető legtöbb természetes élethelyzetben.
- 6.) Elvont fogalmak, összefüggések (pl. idői, ok-okozati relációk) megértésének elősegítése

A szenzomotoros készségek fejlesztése

A szenzomotoros készségek sérülése gyakran megjelenik az autizmusban: a problémák részben a társult fogyatékoságok következményeként jelennek meg, részben az autizmus részjelenségeként. A szenzomotoros készségek fejlesztése minden tantárgyban megjelenik, és különösen nagy szerepet kap az Életvitel és gondozási ismeretek, az Ábrázolás-alakítás és a Mozgásfejlesztés tantárgyakban, valamint a „Tér- idő szervezése” fejlesztő programban. Az alábbiakban az autizmussal élő gyermekeknél leggyakrabban megjelenő fejlesztési feladatokat emeljük ki.

A legfontosabb fejlesztési feladatok a következők:

- 1.) A testséma ismeretének kialakítása, tudatosítása, a testélmény fejlesztése.
- 2.) A testmozgások célszerű összehangolásának tanítása különféle terekben és aktivitásokban.
- 3.) A szociális kontextusokban való megfelelő mozgásformák kialakítása.
- 4.) Módszerek tanítása, amelyekkel a gyermek kontroll alatt tudja tartani mozgásos és egyéb, pl. verbális sztereotípiáit.

Elemi pszichoszomatikus funkciók

Az autizmusban gyakoriak az evéssel, ivással, alvással, szobatisztasággal kapcsolatos problémák. Ezek részben az általános fejlődési elmaradással magyarázhatók, részben az autizmusból erednek. Ilyen jelenség az azonossághoz való ragaszkodás, mely az élet bármely területén jelen lehet.

Az alvással kapcsolatos gyakori problémák:

- A nappal és éjszaka felcserélése.
- Csökkent alvásigény.
- A gyermek csak bizonyos körülmények, feltételek megléte esetén képes aludni.

A szobatisztasággal kapcsolatos problémák:

- Jelentősen késik kialakulása.
- Stresszel járó helyzetekben a gyermek vizeletét, székletét nem tartja.
- A gyermek csak meghatározott körülmények között szobatiszta stb.

Az evéssel, ivással kapcsolatos leggyakrabban megfigyelhető nehézségek:

- Túl sok vagy túl kevés táplálék, folyadék bevitele.
- Rágással, nyeléssel kapcsolatos nehézségek.
- Azonosságához való ragaszkodás (pl. hely, idő, evőeszköz, személyek, bizonyos ételek, italok típusa, állaga, színe, hőfoka).
- Étkezési helyzetekben jelentkező viselkedésproblémák.
- Az étkezés tempójával kapcsolatos problémák.

A Fejlesztés legfontosabb feladatai:

- a.) A probléma pontos meghatározása, súlyosságának mérlegelése.
- b.) A probléma vizsgálata: Az orvosi okok kizárása, más lehetséges okok felkutatása, meghatározása.
- c.) Megoldási stratégiák kidolgozása, kivitelezése.

13.8. A fejlesztés elvei

A fejlődési szemlélet fontossága:

Az autizmus következménye olyan deviáns fejlődésmenet, melyben az egyes fejlődési fokok nem feltétlenül épülnek egymásra (pl. a nyelvet használó tanulónál a beszéd kialakulását nem előzi meg a preverbális kommunikáció értéke és használata). Az egyes fejlődési területek között lehetnek szakadákszerű különbségek, de a fejlődési szintek között, és azokon belül is egyenetlen a fejlődés. A deviáns fejlődés kompenzálására inadaptív kognitív stratégiák, viselkedésproblémák alakulnak ki, melyek szakszerű terápiás és oktatási módszerekkel megelőzhetőek, illetve korrigálhatóak.

A tanulók habilitációjának, oktatásának alapja fejlettségük, képességeik részletes ismerete. Az egyes tanulók képességstruktúrája formális (pl. pszichológiai vizsgálatok az intelligencia mérésére) és informális felmérésekkel (pl. fejlődési kérdőív és felmérő feladatlapok) ismerhető meg.

Az egyénre szabott felmérések funkciói a következők: Az ép gyermek fejlődésmenetéhez hasonlítják az autizmussal élő gyermek fejlődését, melynek mentén kirajzolódnak a tanuló erősségei és gyengébb, illetve hiányzó képességei. Regisztrálja a tanuló önmagához mért fejlődését. A mérés eredménye irányadó az egyénre szabott tananyag összeállításában, a habilitációs területek kiválasztásában, az egyéni eszközök és stratégiák meghatározásában és abban, hogy a tanítási célok fontossági sorrendjét a szülővel egyeztetve megállapíthassa a pedagógus. A mérés eredményétől függően korrigálható az egyéni fejlesztési terv, ellenőrizhető a fejlesztés eredményessége. A tervezés rövid, közép- és hosszú-távú. A pedagógiai felméréseket tanévenként háromszor szükséges elvégezni.

Speciális megközelítés a tanításban

Az új készségek és ismeretek elsajátítása egyéni tanítási helyzetben történik a szociális és kommunikációs nehézségek miatt, napi rendszerességgel szervezve.

A tanítás kudarca esetén nem feltételezhető, hogy a gyermek szándékosan nem teljesít, el kell hinni, hogy nem képes elvégezni a feladatot. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert gyakran az a látszat, hogy a tanuló „daczból” nem végez el bizonyos feladatokat, melyeket máskor, mással már tudott. Ennek leggyakoribb oka, hogy az autizmussal élő gyermek számára a körülmények legkisebb változása is új helyzetnek minősül, melyben nem képes készségeit, tudását mozgósítani.

A tanításban mindig a meglévő tudást bővítjük egyetlen új mozzanattal.
(egy új szín, forma, mozdulat, stb.)

Az optimális terhelés érdekében a feladatokat a gyermek képességeinek megfelelő lehető legnagyobb nagyságú lépésekre kell bontani.

A feladatoknak a tanuló szempontjából értelmesnek kell lenniük, ezért az ismereteket lehetőleg abban a kontextusban tanítjuk, melyben a gyermeknek alkalmaznia kell azokat.

Az elsajátított ismereteket, az új készségeket a lehető legtöbb olyan helyzetben gyakoroltatni kell, melyben funkcionálisak.

A fejlesztésben való továbblépéskor csak azokra az ismeretekre, készségekre alapozhatunk, melyeket a tanuló folyamatosan gyakorol. A tanultak folyamatos szinten-tartása szükséges.

Egyénre szabott motivációs rendszert kell kialakítani. Jutalomnak azt tekinthetjük, ami a gyermek számára örömforrás (ez lehet nagyon egyedi, szokatlan, a tárgytól a szociális megerősítésig). Törekedni kell arra, hogy a tevékenység önmagában jutalomértékűvé váljon, hogy fokozatosan el lehessen hagyni a külső jutalmakat.

Az oktatás nevelés során támaszkodni kell a meglévő ép, esetleg kiemelkedő képességekre, speciális érdeklődésre, melyek különösen fontosak lehetnek a pályaorientáció szempontjából. A fejlődési egyenetlenség csökkentése azonban elsőbbséget kap a szigetszerű képességek fokozott fejlesztésével szemben.

A követelményeket az objektív körülményekből fakadó szükséges dologként kell megjeleníteni, és nem a pedagógus személyes kívánságaként.

Protetikus környezet kialakítása

A környezet térben és időben strukturált, így informálja a tanulót arról, hogy mit, hol, hogyan, miért, mennyi ideig tegyen, tehet. (Ennek részletes leírása a Tér-idő szervezése című fejezetben található.)

Beszéd helyett, illetve mellett a gyermek szimbólumszintjének megfelelő vizuális eszközök, információhordozók alkalmazása szükséges (valódi tárgyak, kicsinyített tárgyak, fotók, képek, piktogramok, szóképek, stb.)

A tárgyi, fizikai környezet csak a szükséges információkat tartalmazza, segítve ezzel a tanulók figyelmének fenntartását és a megértést. (Zavaróak lehetnek a fény-árnyék viszonyok, felületek, mintázatok, színek, szagok, zajok, felesleges dekoráció, kényelmetlen bútorok, váratlan változások. stb.)

A pedagógusok tudatosan tervezik kommunikációjuk minden dimenzióját és számolnak azzal, hogy ők is lehetnek olyan ingerforrás, amely a gyermeket zavarják (pl. sok hangos beszéd, szemüveg, ékszer, mintás, színes ruha, új frizura, illatok, váratlan változás a viselkedésükben).

Mindennapos testnevelés

Integráltan oktató autista tanulóinknak a mindennapos testnevelés az osztályuk órarendje szerint történik.

A testnevelés és egészségfejlesztés kiemelt szerepet játszik az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló fejlődése szempontjából. A rendszeres mozgás segít a stressz csökkentésében, a nagy- és finommozgások, a mozgáskoordináció fejlődésében, a testi tudatosság fejlődésében, az egészségmegőrzésben. A sportban elért teljesítmények, eredmények pozitív hatással vannak a tanuló önértékelésére, önbecsülésére. Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek mozgásfejlődése a tipikusan fejlődő kortársakéhoz képest jelentős elmaradást mutathat, ezért a teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokat egyénre kell szabni. Jellemző az adott életkorban elvártnál gyengébb mozgáskoordinációs képesség. A testnevelésórákon való részvételt nehezíthetik a szenzoros ingerekre adott szokatlan válaszok (pl. tornateremben, uszodában a zajok, fények, szagok lehetnek az egyén számára extrém módon túlterhelők). A társas megértéssel kapcsolatos típusos nehézségek nehezíthetik a csapatsportokban való részvételt. A

testnevelésórákon való sikeres részvétel biztosításában nagy szerepe van az egyénre szabott vizuális segítségnek (pl. vizuális időmérő, az aktivitások sorrendjét és mennyiségét jelző algoritmusok).

13.9. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek és taneszközök kiválasztásának elvei

A tanulók számára a speciális szükségleteknek megfelelően egyénre szabottan kell megválasztani a tankönyveket és a taneszközöket. Az ép és a fogyatékos tanulók számára készült taneszközök, tankönyvek egyaránt felhasználhatók. A tankönyvek, munkafüzetek, egyéb segédletek legyenek konkrét tartalmúak, jól variálhatók, áttekinthetők, tartalmazzanak minél több valóság-hű képet. Szükségessé válhat, hogy a pedagógusok saját kezűleg készítsék el a taneszközöket. Az egyes tantárgyak tanítása során a mindennapi életben előforduló valóságos tárgyakat kell használni. Fontos szempont, hogy az alkalmazott eszközök biztonságosak legyenek.

13.10. A mérés és értékelés formái, a magasabb évfolyamba lépés feltételei

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál eltér attól, amely az oktatásban megszokott.

A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az értékelés és minősítés a tananyagban való előrehaladásról szolgál tájékoztatásul, elsősorban a szülők számára. A tanulók énképük és önismeretük fejlesztése érdekében szembesíthetők elért konkrét eredményeikkel. Ez különösen akkor hasznos, ha nincsenek tudatában annak, hogy milyen készségeik és ismereteik vannak. Ugyanakkor a gyermekek elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye, megjelenésük sokszor a természetes érésnek, a jól szervezett környezetnek, tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető. Sérülés-specifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája számukra nem motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés viszont jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában. A visszajelzés lehetőleg pozitív tartalmú legyen, fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikeresebb. Az értékelésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a gyermek önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni.

Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak (pl. Fejlődési Kérdőív, megfigyelés).

Az „A” és a „B” változatban szöveges értékelést kell készíteni a tanulók teljesítményének minősítésére, félévkor és a tanév végén, mind a 8 évfolyamon. Az 1. évfolyamon az „A” és „B” változat tartalma ugyanaz, és az itt nyújtott teljesítmény alapján dönthető el, hogy a gyermek melyik változat szerint halad tovább. Ezt a tanulócsoportok heterogenitása, az egyenetlen képességprofil, a sajátos oktatási tartalom és az egyéni fejlesztési program teszi szükségessé.

A minősítés lehetséges fokozatai az első hat évfolyamon:

- sokat fejlődött
- fejlődött
- részterületen fejlődött

- változatlan
- hanyatlott

A fokozatok a legutolsó minősítéshez viszonyított állapotot, valamint a tantárgyi tantervekben meghatározott tartalmak elsajátításának mértékét tükrözik.

A szöveges értékelés mellett a 7. évfolyamtól kezdődően megjelenik a törvény által előírt érdemjeggyel történő minősítés is a következő módon:

Jeles az, aki: sokat fejlődött, a minimális teljesítményeknél sokkal többet teljesített

Jó az, aki: fejlődött, a minimális teljesítményeknél többet teljesített

Közepes az, aki: részterületen fejlődött, a minimális teljesítmények teljesítésével

Elégséges az, aki nem fejlődött, de a minimális teljesítményeket teljesítette

Elégtelen az, aki: nem fejlődött, vagy hanyatlott, a minimális teljesítményeket nem teljesítette

A tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha az adott évfolyamra előírt minimális teljesítményeket elérte. Önállóan tekintendő a gyermek teljesítménye akkor is, ha valamely vizuális segédeszköz alkalmazásával éri azt el. A bizonyítványban megfelelő szöveges értékelés mellett minden esetben a gyermek adott félévi előmenetelét tartalmazó részletes pedagógiai jellemzésben kell összefoglalni a fejlesztés tartalmát és eredményeit.

13.11. A magatartás és szorgalom értékelésének formája, minimális teljesítményei

Az autizmussal élő tanulók számára az iskolai normák, elvárások felismerése és alkalmazása – sérülésükből fakadóan – akadályozott. A magatartás és a szorgalom értékelésének törvénybeli kötelezettsége csak sajátos tartalommal valósulhat meg.

A magatartás és szorgalom félévi, illetve év végi minősítése szövegesen történik, a 6. évfolyamtól a törvény által előírt formában.

Magatartás alatt értjük a gyermek adaptív viselkedésének, környezetéhez való alkalmazkodó képességének szintjét, önkontrolljának mértékét.

Kiváló az, aki: a megadott, tanult viselkedési szabályokat betartja.

Jó az, aki: a megadott viselkedési szabályokat felnőtt segítségével képes betartani.

Változó az, aki: alkalmanként segítséggel sem tartja be a tanult viselkedési szabályokat, ilyenkor inadaptív viselkedést mutat (pl. hipermotilitás, passzivitás, sztereotip viselkedés, esetleg agresszió, autoagresszió).

Gyenge az, aki: gyakran autoagresszív, agresszív, vagy egyéb súlyos viselkedésproblémát mutat (pl. szökés). Önmagát, környezetét súlyosan veszélyezteti.

Szorgalom fogalmával jellemezzük, minősítjük a gyermek motiválhatóságát, aktivitásának, aktivizálhatóságának mértékét.

Kiváló az, aki: bizonyos tanult aktivitásokat önként, külső motiváció nélkül is elvégez, teljesítménye egyenletes.

Jó az, aki: biztos motivációs bázissal rendelkezik, teljesítménye egyenletes.

Változó az, aki: csak bizonyos körülmények között aktivizálható.

Hanyag az, aki: nem aktív, nem motivált, csak teljes irányítással képes elvégezni aktivitásait.

Mivel az autizmusban éppen azok a készségek, képességek sérülnek, amelyeket a magatartás és szorgalom értékelése és minősítése során figyelembe kell venni, ezért javasoljuk, hogy autizmus diagnózis esetén a tanulók kapjanak felmentést a minősítés alól.

14. Az Intézményben folyó logopédiai fejlesztés

14.1. A logopédiai fejlesztés célja

- a nyelvi elmaradás korrekciója: a beszédészlelés, a beszédmegértés és kifejezőkészség fejlesztése;
- a környezet megismerése: az analízáló, szintetizáló, lényegkiemelő készségek fejlesztése;
- nyelvtani szabályok kialakítása, tudatosítása;
- a verbális és nonverbális kommunikáció, valamint önkifejezés mozgásba ágyazott fejlesztése;
- a mozgás, beszéd és gondolkodás ritmusának kialakítása, összerendezése;
- a mozgás és zene emocionális hatásán keresztül az önszemélyiség ritmikus harmonizálása, az önkifejező készség és kreativitás fejlesztése;
- a kialakult beszédhiba javítása, az aktív, passzív szókinccs bővítése és a grammatikailag helyes kifejező, összefüggő beszéd tanítása;
- segítse elő a gyermek önmegismerését, önmagáról alkotott képének felépítését;
- az alap kultúrtechnikák elsajátítását megalapozó vizuális, megfigyelő és elemző készség fejlesztése;
- A beszédhibás, beszéd fogyatékos, részképesség-zavarral küzdő gyermeket képessé tegye a beszéd, olvasás, írás eszközszintű használatára.

14.2. A logopédiai fejlesztés feladata

A fejlesztés elsődleges feladata a képesség- és személyiségfejlesztés. Elsődlegesen nem a tüneteket, hanem az okot (beszédszervi ügyetlenség, hallásfigyelem gyengeség, beszédészlelés-beszédmegértés zavar, szórítmus –érzékelési zavar, formaérzékelési zavar, téri tájékozódás zavara, grafomotoros ügyetlenség) kell megszüntetni. Amennyiben az okokat sikerül megszüntetni, vagy enyhíteni, a tünetek (beszédhiba, írás- olvasászavar) is könnyebben megszüntethető, javítható.

Ebből következő feladataink:

- a gyermek szabad önkifejezésének, közlési vágyának, kapcsolatteremtési készségének elősegítése;
- a megismerési vágy felkeltése;
- összefüggések észrevetetése, az asszociációs képesség fejlesztése;
- a kreativitás és absztraháló képesség fejlesztése;
- a percepció fejlesztése;
- beszédindítás;
- az érzelmi feszültségek oldása;
- a kommunikáció fejlesztése, újjáépítése;
- interperszonális kapcsolatok fejlesztése;
- nonverbális kifejezőeszközök fejlesztése;
- a beszéd folytonosságának fejlesztése;
- a mozgás ritmikus összehangolása a beszéd verbális és nonverbális elemeivel;
- az artikulációs mozgások ügyesítése;
- hallási figyelem fejlesztése;
- az izomtónus szabályozás fejlesztése;

- a helyes légzéstechnika kialakítása;
- a magyar nyelv normáinak megfelelő hangképzés kialakítása;
- a magyar nyelv grammatikai rendszerének készségi szintre emelése;
- az összefüggő szöveges beszéltetés előkészítése;
- a testrészek tudatosítása;
- a téri helyzetek, viszonylatok észlelésének kialakítása;
- a bal-jobb irányok megkülönböztetése, a laterális fejlesztése;
- szem- kéz koordinációjának fejlesztése;
- az alakállandóság kialakítása;
- az alak-háttér felfogás fejlesztése;
- a vizuális megfigyelő- és elemző készség fejlesztése (vizuális memória, ritmus, időrendiség);
- vizuális helyzet, pozíció felismerése.

14.3. A logopédiai fejlesztés alapelvei

- olyan feltételrendszer biztosítása, amely figyelembe veszi a tünetek változatosságát, a speciális szükségleteket, az egyéni képességet;
- egyéni, kiscsoportos formában történő fejlesztés a gyermek fejlődési ritmusához alkalmazkodó lépésekben;
- a személyiség harmonikus fejlődésének elősegítése;
- a fokozatosság elvének szem előtt tartása.

A logopédiai foglalkozások időpontja, képzési rendje

Az óvodai és iskolai napirend (foglalkozások, órák, étkezési időpontok, az ebédet követő csendes pihenő, programok) behatárolják a logopédiai foglalkozások időpontját. Az óvodában, a délelőtti órákban, az iskolában a délelőtti és kora délutáni órákban kerül sor a foglalkozásokra.

A tanítási órák 45 perces időtartamúak, de a beszédhiba, vagy a gyermek egyéni sajátosságai miatt az időtartam módosítható;

Munkarend

A tanév munkarendje alkalmazkodik az intézmény tanítási rendjéhez.

Logopédiai szűrések és vizsgálatok

- A szűrés elsősorban az artikulációs zavarok és a diszlexia veszélyeztetettség feltárására irányul
- A szűrés és vizsgálat alapján - a logopédus javaslatára - a szülő és/vagy gondviselő beleegyezésével és kérésére a gyermek további részletes logopédiai vizsgálaton vehet részt. A vizsgálat eredményei alapján beszédhiba, vagy részképesség-zavar, a szakértői bizottság vizsgálata alapján pedig beszéd fogyatékos állapot állapítható meg;
- Felvétel:
- A logopédus a beszédhiba típusa és súlyossága, a gyermek életkora, a kezelés várható időtartama alapján állapítja meg a felvétel sorrendjét;
- A fel nem vett gyermekeket előjegyzésbe veszi;
- A „beszédhibája megszűnt”, „tünetmentes”, vagy „kimaradt” minősítéssel elbocsátott tanuló helyét az előjegyzési listáról tölti be;

Beosztás, létszámok

- A logopédus a gyermekeket a beszédhiba típusa, súlyossága és az életkor szerint lehetőleg homogén tanórai foglalkozási csoportokba osztja (létszám: 1-3 fő);

A terápia adminisztrációja

- A logopédus a gyermekek vizsgálatát vizsgálati űrlapokkal dokumentálja;
- A vizsgálati órán, illetve az óvodai és iskolai beszédvizsgálás megvizsgált beszédhibás gyermekeket a fogalmi naplóban tartja nyilván;
- A felvett beszédhibás gyermekek a munkanaplóba is bevezetésre kerülnek, a logopédus ebben a naplóban rögzíti a tanítási órán végzett beszédjavítás anyagát

Az ellátásban részesülő gyermekek minősítése

- Tünetmentes: ha a beszédhiba megszűnt, a spontán beszéd helyes és tiszta;
- Lényegesen javult: ha a beszédhiba 80-90 %-ban javult;
- Részben javult: ha a beszédhiba 40-50 %-ban javult;
- Keveset javult: ha a beszédhiba 20 %-ban javult;
- Nem javult: ha a beszéd, változás nélküli;
- Nem minősíthető: ha a gyermek, későn kapcsolódott be a foglalkozásba, vagy nagyon sokat hiányzott;
- Kimaradt: ha a terápia valamilyen oknál fogva megszakadt, pld. költözés, óvoda-, iskolaváltás.

Egyéb tevékenységek

- Felvilágosító tevékenység folytatása a beszéd-, nyelvi- és részképesség-zavarok témakörében;
- Szoros együttműködés fenntartása a gondviselővel, osztályfőnökökkel illetve óvodapedagógusokkal;
- Szülői értekezlet tartása tanév elején illetve új gyermekek felvétele esetén;
- A szülők egyéni tájékoztatása gyermekük fejlődésével kapcsolatosan a logopédusok által közzétett vizsgálati és tanácsadó órákon;
- Tagjai tudásának folyamatos korszerűsítése különböző szakmai tanfolyamokon való részvétellel;
- Munkaértekezletek tartása havi rendszerességgel;

14.4. A logopédiai foglalkozásokon folyó nevelő-oktató munka ellenőrzési, értékelési, minőségbiztosítási rendszere

A belső ellenőrzési rendszer a pedagógiai munka eredményességét hivatott szolgálni a fenntartó és a partnerek igényeit szem előtt tartva.

Az intézet belső ellenőrzése az intézményegység-vezető feladata. Az intézményegység-vezető ellenőrzési munkáját a munkaterv részét képező évenként elkészített ellenőrzési terv alapján végzi. Az ellenőrzési tervet a tanévnyitó értekezleten hozza nyilvánosságra. Indokolt esetben rendkívüli ellenőrzésre is sor kerülhet, melyeknek szükségességét az intézményegység-vezető dönti el. Az ellenőrzésekkel kapcsolatos észrevételeit a belső ellenőrzési naplóban rögzíti.

Az ellenőrzés módszerei:

- logopédiai foglalkozások látogatása;
- az írásos dokumentumok vizsgálata;
- a logopédiai csoportszobák felszereltségének, dekorációjának ellenőrzése;
- a kollégák tanítási órán kívüli tevékenységének figyelemmel kísérése;

- a kollégák beszámoltatása szóban illetve írásban.

A pedagógiai munka ellenőrzésének tárgya:

- a nevelő-oktató munka színvonala;
- a logopédus tervező munkája, felkészültsége;
- a logopédiai terápia felépítése;
- a foglalkozás során alkalmazott módszerek;
- a tanulók ellenőrzése, értékelése, motiválása, jutalmazása;
- a foglalkozás céljának megvalósulása;
- a gyermekek differenciált fejlesztése.

15. A pedagógusok munkájának ellenőrzési rendszere, módszerei, visszacsatolási eljárások, az értékelés alapelvei, rendszeressége

Az iskola vezetése évente, meghatározott szempontok alapján megvizsgálja az iskola működésének paramétereit a partneri elvárásoknak való megfelelés és a hatékonyság biztosítása érdekében. Az évente elvégzendő értékelések feladata annak vizsgálata, hogy az iskola, illetve annak egyes folyamatai milyen hatékonysággal működnek.

Cél: az iskola pedagógusai munkájának mérése, értékelése, ennek folyamatos visszajelzése. A munkatársak teljesítményének megerősítésével, javításával, a szükséges képességek és készségek, a tudás és tapasztalat fejlesztésével az intézmény célkitűzéseinek elérése, a hatékonyság növelése. Az értékelésnek tisztázni kell a kölcsönös elvárásokat. Az értékelést közösen kialakított, mindenki által ismert szempontrendszer alapján végezzük. A szempontrendszernek összhangban kell lennie az alapidokumentumokkal.

Az ellenőrzésnek vannak területei, amelyeket folyamatosan napirenden kell tartani, vannak, amelyek azonos időközönként visszatérő feladatok és vannak olyan feladatok, amelyek csak alkalmankénti ellenőrzést igényelnek.

Az ellenőrzést- értékelést végzi:

- igazgató,
- igazgatóhelyettes,
- munkaközösség vezető,
- megbízott szakértők

Az ellenőrzés- értékelés érinti:

- gyógypedagógusokat,
- pedagógusokat,
- osztályfőnököket,
- szaktanárokat
- munkaközösség-vezetőt,

Az ellenőrzés- értékelés gyakorisága:

- a tanév rendjéhez kötött ellenőrzési pontok pl: tanévkezdés, félévi értékelések, év végi értékelések, tanévzárás, stb...
- tevékenység befejezésekor, (kimenet szabályozás)
- tevékenység közben, (folyamat ellenőrzés)

Az ellenőrzés- értékelés területei:

a.) Az iskola működése

- szakszerű, törvényes működést,
- takarékos gazdálkodás,
- gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok,
- egészséges és biztonságos munkafeltételek megléte,
- a dolgozók rendszeres egészségügyi vizsgálatának elvégzése,
- az intézményi vagyontárgyak használatának szakszerűsége, szabályszerűsége,
- a tervezési és beszámolási feladatok teljesítése,
- adminisztráció pontos vezetése,
- gazdálkodási, ügyviteli tevékenységek
- tankötelezettségről szóló törvény maradéktalan érvényesülése, tartalmi és formai szempontból,
- helyettesítések, túlórák vezetése, elszámolása,
- előírt nyomtatványok használata,

b.) Pedagógiai tevékenység:

- tantárgyfelosztás,
- munkabeosztás, (tartalmi, formai szempontok alapján)
- az óraszám tervezésének törvényi megfelelése,
- az órarend (órakedvezmények, tantárgyak sorrendisége)
- szakkörök ütemterve,
- szabadidős programok,
- szakmai jellegű kirándulások tervezése, tanári felügyelet megléte,
- ünnepek, rendezvények szervezésével kapcsolatos feladatok,
- különböző határidők betartása,
- az oktatás színvonala,
- tanításra, oktatásra vonatkozó okmányok vezetése (naplók, anyakönyvek, tanulónyilvántartások, osztályozó- és javító vizsgák jegyzőkönyvei...)
- tantervek, tanmenetek elkészítésének szakmai szakszerűsége és színvonala,
- tanítási órák, foglalkozások megtartása,
- egyéni és rehabilitációs foglalkozások, fejlesztő foglalkozások, sérülés-specifikus, differenciált fejlesztés folyamata,
- osztályfőnöki teendők,
- tanórák kívüli tevékenységek (könyvtár, tanfolyamok, ügyeletek, egyéb foglalkozások),
- munkatervi feladatok határidőre történő elkészítése,
- szaktárgyi versenyek megszervezése,
- pályázatírás megszervezése,
- szakmai szertárak fejlesztése, anyagok, eszközök szakszerű, megfelelő és gazdaságos használata,
- értekezletek jegyzőkönyvei,
- osztályozás, értékelés folyamata,
- belső mérések,
- tanulmányi eredmények,
- továbbképzések tervezése, megszervezése,

Az ellenőrzés-értékelés módszerei:

- folyamatos adatszolgáltatás elemzése,
- munkafolyamatba épített ellenőrzés (adatellenőrzés, tevékenység ellenőrzés,
- beszámoltatás,
- helyszíni ellenőrzés,
- óralátogatás,
- dokumentumok, iratok, okmányok ellenőrzése, tételesen, vagy szűrőpróbaszerűen, formailag vagy tartalmilag, folyamatosan vagy alkalomszerűen,

A tanítási órák látogatásának értékelési alapelvei a következők:

- pedagógus felkészültsége,
- pedagógus attitűdje,
- pedagógus módszertani kultúrája
- pedagógus kapcsolata a gyermekekkel,
- az osztály és a csoport légköre,
- a kialakult társas kapcsolatok a csoportban,
- a gyermekek motiváltsága, aktivitása,
- az ismeretanyag érthetősége, szemléltetése,
- a tanóra tervezése, vezetése
- differenciálás alkalmazása,
- az előző időszakhoz képest a gyermek fejlődési szintje, menete, (önmagához képest),
- a szervezett tevékenység fejlesztő hatása,
- a pedagógus aktivitása, részvétele más területeken is,

Félévkor az osztályfőnökök elemző módon írásban számolnak be az osztályok és a csoportok tanulmányi, illetve nevelési helyzetéről, a pedagógiai munka hatékonyságáról, feladatokat, teendőket határoznak meg.

Tanév végén a munkaközösség-vezető elvégzi az adott szakmai terület munkájának elemzését, beszámol az éves munkaterv végrehajtásáról.

Tanév végén az intézményi tevékenységrendszer egésze hatékonyságának elemzésére, az éves munkaterv végrehajtásának ellenőrzésére is sor kerül. Az intézményvezető beszámol az intézmény munkájáról, melyet a tantestület megvitatás után elfogad.

Visszacsatolási eljárások:

- gyermekeink teljesítményszintjétől, viszonyítási eljárások alapján,
- gyermekeink kulturált magatartásáról és viselkedésük szintjétől, partnerek jelzései alapján,
- gyermekeink személyiségének pozitív fejlődéséről, szülői jelzések alapján,
- gyermekeink kulturált kommunikációjáról és tanult szokásaikról, viselkedésük alapján,
- neveltségi vizsgálatok elvégzése alapján, neveltségi szint meghatározása

15.1. A pedagógusok, szaktanárok és az osztályfőnökök feladatai

A pedagógus alapvető feladata a rábízott gyermekek, tanulók nevelése, oktatása, iskolában a kerettantervben előírt törzsanyag átadása, elsajátításának ellenőrzése, sajátos nevelési igényű tanuló esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak figyelembevételével.

Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy

1. nevelő és oktató munkája során gondoskodik a gyermek személyiségének fejlődéséről, tehetségének kibontakoztatásáról, ennek érdekében tegyen meg minden tőle elvárhatót, figyelembe véve a gyermek egyéni képességeit, adottságait, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét,
2. a különleges bánásmódot igénylő gyermekekkel egyénileg foglalkozzon, szükség szerint együttműködjön gyógypedagógussal vagy a nevelést, oktatást segítő más szakemberekkel, a bármilyen oknál fogva hátrányos helyzetű gyermek, tanuló felzárkózását elősegítse,
3. segítse a tehetségek felismerését, kiteljesedését, nyilvántartsa a tehetséges tanulókat,
4. előmozdítsa a gyermek, tanuló erkölcsi fejlődését, a közösségi együttműködés magatartási szabályainak elsajátítását, és törekedjen azok betartatására,
5. egymás szeretetére és tiszteletére, a családi élet értékeinek megismerésére és megbecsülésére, együttműködésre, környezettudatosságra, egészséges életmódra, hazaszeretetre nevelje a gyermekeket, tanulókat,
6. a szülőt (törvényes képviselőt) rendszeresen tájékoztassa a tanuló iskolai teljesítményéről, magatartásáról, az ezzel kapcsolatban észlelt problémákról, az iskola döntéseiről, a gyermek tanulmányait érintő lehetőségekről,
7. a gyermek testi-lelki egészségének fejlesztése és megóvása érdekében tegyen meg minden lehetséges erőfeszítést: felvilágosítással, a munka- és balesetvédelmi előírások betartásával és betartatásával, a veszélyhelyzetek feltárásával és elhárításával, a szülő - és szükség esetén más szakemberek - bevonásával,
8. a gyermekek, a tanulók és a szülők, valamint a munkatársak emberi méltóságát és jogait maradéktalanul tiszteletben tartsa, javaslataikra, kérdéseikre érdemi választ adjon,
9. az ismereteket tárgyilagosan, sokoldalúan és változatos módszerekkel közvetítse, oktatómunkáját éves és tanórai szinten, tanulócsoporthoz igazítva, szakszerűen megtervezve végezze, irányítsa a tanulók tevékenységét,
10. a kerettantervben és a pedagógiai programban meghatározottak szerint érdemjegyekkel vagy szövegesen, sokoldalúan, a követelményekhez igazodóan értékelje a tanulók munkáját,
11. részt vegyen a számára előírt pedagógus-továbbképzéseken, folyamatosan képezze magát,
12. tanítványai pályaorientációját, aktív szakmai életútra történő felkészítését folyamatosan irányítsa,
13. a pedagógiai programban és az SZMSZ-ben előírt valamennyi pedagógiai és adminisztratív feladatait maradéktalanul teljesítse,
14. pontosan és aktívan részt vegyen a nevelőtestület értekezletein, a fogadóórákon, az iskolai ünnepeken és az éves munkaterv szerinti rendezvényeken,
15. határidőre megszerezze a kötelező minősítéseket,
16. megőrizze a hivatali titkot,
17. hivatásához méltó magatartást tanúsítson,
18. a gyermek, tanuló érdekében együttműködjön munkatársaival és más intézményekkel.

Továbbképzési kötelezettség

A pedagógus hétévenként legalább egy alkalommal - jogszabályban meghatározottak szerint - továbbképzésben vesz részt. Megszüntethető - munkaviszony esetében felmondással, közalkalmazotti jogviszony esetében az alkalmatlanság jogcímén történő felmentéssel - annak a pedagógusnak a munkaviszonya, közalkalmazotti jogviszonya, aki a továbbképzésben önhibájából nem vett részt, vagy tanulmányait nem fejezte be sikeresen. Az első továbbképzés az első minősítés előtt kötelező. Mentésül a továbbképzési kötelezettség alól az a pedagógus, aki betöltötte az 55. életévét. Nem kell továbbképzésben részt venni annak a pedagógusnak, aki pedagógus-szakvizsgát tett, a vizsgák letétele utáni hét évben.

Pedagógusok, szaktanárok feladatai

Feladat megnevezése	Időpontja	Felelős
Tanmenet összeállítás, érvényesítés	szeptember 15-ig	pedagógusok, szaktanárok
Adminisztrációs feladatok napló, fejlődési lap, ped. jell.	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Felkészülés a tanítási órákra	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Fogadóórák	a kijelölt időpontokban	pedagógusok, szaktanárok
Tanulók folyamatos értékelése	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Dolgozatok javítása, értékelése	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Feladatlapok összeállítás	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Differenciált feladatok készítése	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Anyaggyűjtés, eszközbeszerzés	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Bemutatódarabok előállítás	folyamatos	szaktanárok
Önképzés- továbbképzés	folyamatos a tov.képz. terv alapj.	pedagógusok, szaktanárok óvónők
Gyermekvédelmi feladatok	folyamatos	igazgatóhelyettes, óvónők pedagógusok
Egészségvédelmi feladatok	folyamatos	védőnő, pedagógusok, óvónők
Feladat megnevezése	Időpontja	Felelős
Balesetvédelmi feladatok	folyamatos	pedagógusok, óvónők
Bűnmegelőzési feladatok	folyamatos, eseti	pedagógusok, meghívott ea.-k
Drog prevenciós feladatok	eseti	meghívott előadók
Füzetek javítása, értékelése	folyamatos	pedagógusok, szaktanárok
Dekorációs munkák	folyamatos	pedagógusok, óvónők
Tanulók, gyermekek felügyelete	folyamatos	pedagógusok, óvónők napközis nevelők
Tanulmányi-,szavaló-, kulturális versenyre való felkészülés	időszakos	szaktanárok
Kapcsolattartás egyéb szakemberekkel, hivatalos szerv- kel, team munka	folyamatos	igazgatóhelyettes, óvónők, osztályfőnökök, pedagógusok
Esetmegbeszélések, szupervízió	folyamatos	pedagógusok, óvónők
Részvétel az iskolai dokumentumok módosításában	határidőtől függően	igazgatóhelyettes, óvónők pedagógusok, szaktanárok
Pályázatok írása	folyamatos	pedagógusok, óvónők

Osztályozóvizsgára való felkészítés	kijelölt időpontokban	osztályfőnökök, pedagógusok szaktanárok
Munkaközösségi értekezleteken való részvétel, előadás megtartása	kijelölt időpontokban a mkt. alapján	kijelölt pedagógusok

Osztályfőnökök feladatai

Feladat megnevezése	Időpontja	Felelős
Adminisztrációs feladatok napló, fejlődési lap, ped. jell.	folyamatos	osztályfőnök
Félévi értékelés megírása Félév vége: jan.13.	félév előtt (január 20-ig)	osztályfőnökök
Továbbtanulással kapcsolatos feladatok	február első hetéig	8-os, 10-es osztályfőnökök
Félévi és év végi beszámoló, statisztika készítése	időszakos	osztályfőnökök,
Szülőkkel történő napi kapcsolattartás	folyamatos	osztályfőnökök,
Az osztályközösség kialakítása fejlesztése, az osztály szervezetének irányítása	folyamatos	osztályfőnökök,
Pedagógiai jellemzések, kontrollvizsgálati kérelem megírása	időszakos	osztályfőnökök,
Házirend megismertetése és betartatása	folyamatos	osztályfőnökök,

Kiemelt hangsúlyú, minden pedagógusra vonatkozó feladatok

- Az értő olvasás, a szövegértés kompetencia színvonalának emelése, az olvasás eszközszerű használatának erősítése, tanulóink körében.
- A matematikai kompetencia biztosabbá tétele tanulóink körében, és ezen ismeretek eszközszerű használatának erősítése a mindennapokban.
- A szociális, életviteli és környezeti kulcskompetencia kialakítása, elmélyítése az évek során a természettel való folyamatos interakciók közben: a park gondozása, a növények, fák megóvása, új virágok, facsemeték telepítése, a természet tisztasága fölötti örökös tevékenységei által. A tiszta természetes környezetben végzett munka, kikapcsolódás és sport testre és lélekre gyakorolt pozitív hatásának maximális kiaknázásával szeretnénk az „Ép testben, ép lélek” tudatot minél jobban erősíteni tanulóink körében.
- Az infokommunikációs technológiák kulcskompetencia kialakításának ellenőrzött keretek között tartásával szeretnénk a helyes irányba terelni tanulóink információáradatban való helyes eligazodását. Ez a terület ugyanis egy kétélű fegyver,

ahol a legnagyobb veszélynek vannak kitéve és rengeteg káros információhoz juthatnak, ugyanakkor jól használva a lehetőségeiket, számos hasznos dolgot tanulhatnak.

- A szakiskolában a hangsúly az életpálya-építési kulcskompetenciára került. A 9/E osztálytól kezdve a pályaaorientációs és a szakmai ismeretek tantárgyak tanmeneteiben jól kirajzolódik az átgondolt, egymásra épülő tudásanyag, amely a szakiskolára való felkészülést célozza és a megfelelő szakmák kiválasztásához nyújt elméleti és gyakorlati ismereteket.
- A napi oktatás mellett a Házi rend következetes betartatása.
- A Környezet és Egészségnevelési Program keretében a szelektív hulladékgyűjtés működtetése.
- Az „Alkotások falá”-nak naprakész frissítése, ami nagy ösztönzést jelent tanulóinknak az önkifejezés érvényre juttatásában.
- A 8. osztályosok továbbtanulásának előkészítése és a jelentkezések lebonyolítása.
- A DÖK képviselőivel való megbeszélések, egyeztetések megvalósítása, a minél sikeresebb együttműködés szorgalmazása.
- Tanulóink szavalóversenyre, tanulmányi versenyre, történő felkészítése.

16.A pedagógiai programban a fenntartóra háruló többletkötelezettség

A Pedagógiai program fenntartóra háruló többletkötelezettségéről

A Nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. tv. 26. § (1) pontja alapján „A nevelő és oktató munka az óvodában, és iskolában pedagógiai program szerint folyik.

A Pedagógiai programot a nevelőtestület fogadja el és az intézményvezető hagyja jóvá.

A Pedagógiai program azon rendelkezéseinek érvénybelépéséhez, amelyekből a fenntartóra a működtetőre többletkötelezettség hárul, a fenntartó, a működtető egyetértése szükséges”

A Pedagógiai programban szereplő költségvetési támogatást igénylő feladatok megszervezése, végrehajtása előtt legalább 30 nappal az intézmény köteles beszerezni a fenntartó engedélyét.

17. Legitimációs záradékok

A Pedagógiai Program módosítása

A Pedagógiai Program módosítására javaslatot tehet:

- az iskola igazgatója,
- a nevelőtestület bármely tagja,
- a nevelőtestület munkaközösségei,
- a szülői munkaközösség,
- az iskola fenntartója.

A Pedagógiai Program módosítását a nevelőtestület fogadja el, és a fenntartó jóváhagyásával válik érvényessé. Amennyiben a Pedagógiai Program felülvizsgálatára, módosítására nem kerül sor a nevelőtestület vagy az igazgató javaslatára, úgy azt legközelebb a jogszabályi változások függvényében kell megtenni.

A Pedagógiai Program érvényességi ideje

A Pedagógiai Program 2024. év szeptember 1. napján, az igazgató jóváhagyásával lép hatályba és visszavonásig érvényes.

A Pedagógiai Program értékelése, felülvizsgálata

A Pedagógiai Programban megfogalmazott célok és feladatok megvalósulását a nevelőtestület folyamatosan vizsgálja. A nevelőtestület munkaközösségei minden tanév végén írásban értékeli a Pedagógiai Programban megfogalmazott általános célok és követelmények megvalósulását.

A Pedagógiai Program nyilvánosságra hozatala

Az iskola Pedagógiai Programja nyilvános, minden érdeklődő számára megtekinthető. A Pedagógiai Program egy-egy példánya a következő személyeknél, illetve intézményeknél tekinthető meg:

- az iskola fenntartójánál,
- az iskola fenntartójának honlapján
- az iskola igazgatójánál,
- a köznevelési szakmai egység tanári szobájában

2023. április 13-i dátummal intézményi névváltozás történt tartalmi módosítás nélkül.

2024. szeptember 02-i dátummal az Alapító Okirat módosítása és jogszabályi változás miatt a Pedagógiai Program módosult.

**1.sz. melléklet: Helyi szabályzat a halmozottan hátrányos helyzetű
tanulók fejlesztésére:**

Esélyteremtési-Integrációs és képességkibontakoztató program

2024.09.01.

A hátrányos helyzetű tanulók integrációs- és képességkibontakoztató felkészítésének pedagógiai rendszere.

A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI.8.) MKM rendelet kiegészült két olyan új oktatási-szervezési formával, amely normatíva biztosításával ösztönzi a hátrányos helyzetű tanulók integrált keretek között megvalósuló – a szociális helyzetből és a képességek fejlettségéből eredő hátrányok ellensúlyozását célzó – iskolai nevelésének-oktatásának megszervezését.

A rendelet előírja, hogy a résztvevő tanulók nevelése és oktatása, tudásának értékelése a közoktatási törvény 95.§-a (1) bekezdésének i) pontja alapján kiadott pedagógiai rendszer alkalmazásával történik.

A törvény szerint a pedagógiai rendszer részét képezi a tanterv, a ráépülő tanítást-tanulást segítő és értékelő eszközrendszer, a gyakorlati alkalmazást lehetővé tevő, illetve segítő akkreditált pedagógusképzési és –továbbképzési kínálat, valamint a pedagógiai szakmai szolgáltató tevékenység.

A kiadott integrációs felkészítés pedagógiai rendszere az iskolák életébe egy speciális szempontot, az együttnevelés szempontját emeli be, amely átstrukturálja a pedagógiai rendszer fogalmának hagyományos kereteit.

Az integrációs felkészítés pedagógiai rendszere kinyilvánítja az egyéni különbségekre alapozott nevelés kialakításának szükségességét. Kiindulópontja, hogy a tanulók közti különbségek rendkívül sokfélék, nem korlátozhatók valamely tantárgyban elért iskolai eredményekben megmutatkozó különbségekre. A differenciálás nem azonosítható a felzárkóztatással és a tehetségneveléssel, hanem mindenki számára a saját komplex személyiségstruktúrájának leginkább megfelelő, számára optimális fejlesztés biztosítását jelenti, figyelembe véve előzetes tudását, annak gyengébb és erősebb területeit, a tanuló igényeit, törekvéseit, érdeklődését, személyiségének rá jellemző vonásait, speciális erősségeit és gyengeségeit. A nevelés, az oktatás igazodik a gyermekhez, s ez azt jelenti, hogy igazodik ahhoz a közeghez, amelynek a gyermek részese.

A Gyermekotthon, Óvoda, Általános Iskola és Készségfejlesztő Iskola Pest Vármegye Köznevelési szakmai egységének Esélyteremtési -Integrációs és képességkibontakoztató felkészítésének pedagógiai rendszere a 11/1994. (VI.8.) MKM rendelet 39/D.§ és 39/E. § pontja alapján történik.

1. Integrációs és képességkibontakoztatási stratégia kialakítása

1.1. Helyzetelemzés- Az iskola környezete

A Gyermekotthon, Óvoda, Általános Iskola és Készségfejlesztő Iskola Pest Vármegye többcélú gyermekvédelmi intézmény Pilis településen helyezkedik el. Az intézményen belül működik egy szegregált köznevelési szakmai egység, ahol elsősorban a gyermekvédelmi szakellátásban elhelyezett sajátos nevelési igényű, tanulásban/értelmi képességeiben akadályozott növendékek gondozása-nevelése, oktatása, fejlesztése történik. Gyermekvédelmi eljárás után kerülnek intézményünkbe miután kiemelik őket a családjukból. A családokban, ahonnan a gyerekeket kiemelik veszélyeztető körülmények állnak fent. Munkanélküliség, aluliskolázottság, mély szegénység, agresszív családtag, bántalmazás, alkohol problémák, esetleg abuzálás, lelki traumák átélése. Nevelőszülőtől is egyre gyakrabban érkeznek gyermekek. Gyermekotthoni növendékeink valamennyien HHH-s státuszban vannak.

Szabad férőhely esetén Pilisről és a környező településekről is fogadunk gyermekeket. A bejárós gyermekek között is vannak szociális és műveltségi hátránnyal érkező növendékek. Az ő családjaikban gyakori, hogy a szülők nem végezték el a nyolc osztályt, munkanélküliek, alkalmimunkások, vagy közmunkások. Lakáskörülményeik nagyon szerények, szegénységben élnek. A bejárós gyermekek között is bőven vannak HH/HHH-s tanulók, de ha szüleik nem nyilatkoznak, az önkormányzat nem állít ki hatósági bizonyítványt.

1.2. Helyzetkép belső köznevelési szakmai egységünkről

Köznevelési szakmai egységünk minden növendéke szakértői bizottság szakvéleménye alapján tanulásban vagy értelmileg akadályozott, autizmus spektrumzavarral küzd, halmozottan fogyatékos.

Összehangolt munkával, differenciált képesség fejlesztéssel, a tehetséggondozás és a felzárkóztatás lehetséges formáival és eszközeivel, a szülőkkel/nevelőkkel való partnerkapcsolat erősítésével, arra törekszik nevelőtestületünk, hogy tanulóink önmagukhoz képest jó eredményeket érjenek el, fejezzék be az általános iskolát, képességeiknek megfelelő irányban folytassák tanulmányaikat.

Pedagógiai programunk nevelési programjában - *A nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai, A tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések, és A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység* fejezeteiben –nagyon régen megtalálhatók az integrációs és képességkibontakoztató fejlesztéshez szükséges nélkülözhetetlen segítő eljárások, feladatok, tevékenységek, melyeket évek óta alkalmazunk tanulóink fejlesztése érdekében. Ezek rögzítése, nyilvántartása, dokumentálása érdekében a 2023/24-es tanév második félévétől vezettük be a fejlesztő tevékenység dokumentálását.

1.3. Az integráció szempontjai

A törvényi előírásoknak megfelelően a jegyzőnek önkéntesen benyújtható nyilatkozatok alapján kerülnek a tanulók az intézményi IPR rendszerbe a törvényi módosításnak megfelelően felmenő rendszer nélkül.

- A gyermekotthonban elhelyezett gyermekek valamennyien HHH státuszúak.
- A bejárós tanulók esetében a nyilatkozat a kiegészítő családi pótlékra jogosuló gyermekek szüleinek iskolai végzettségéről kér adatot, melynek benyújtása után a jegyző közli ki az intézménnyel a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók névsorát.
- Osztályonkénti, évfolyamonkénti, illetve iskolai szintű összegzés készül arányok kimutatásával.
- Az intézmény vezetője az osztályba soroláskor – a speciális tanulási-, magatartási-, beilleszkedési problémák figyelembevételével – a felmérés adatait figyelembe veszi, a rendelet előírásainak megfelelően.

Iskolánk az alapító okiratban rögzítettek alapján integráltan oktatja az SNI tanulásban akadályozott, az értelmileg akadályozott, halmozottan fogyatékos és autizmus spektrumzavarral élő gyermekeket/tanulókat, illetve integrációs felkészítést szervez.

1.4. A célrendszer megfogalmazása (elvárható eredmények)

- A tanulók elemi műveltségbeli és munkakultúrájának megalapozása.
- Szociális hátrányok enyhítése, kulturális hiányosságok pótlása.
- Tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatása, a lemorzsolódás csökkentése, kiküszöbölése, tehetséggondozás komplex személyiségfejlesztő programok, a művészeti oktatás segítségével.
- Mentori rendszer kialakításával támogatjuk a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók továbbtanulását, pályaválasztásukat segítő programok alkalmazásán keresztül.
- Kapcsolatfelvétel olyan IPR-t működtető iskolával, iskolákkal, amelyek segítségével lehetőség nyílik a horizontális szakmai hospitációra, a „Jó gyakorlatok” megismerésére és helyi adaptációjára.
- Bekapcsolódunk a városi HEP - műhely munkájába.
- Személyiségfejlesztés, közösségfejlesztés: a tanulók toleranciaképességének, a kisebbség és többség, a másság elfogadása gyakorlatának kialakítása, közéletiségre nevelés.
- Társadalmi beilleszkedés, integrálódás iránti motiváció erősítése, fenntartása.
- Továbbtanulási mutatók javítása.
- Pozitív életmódmodell nyújtása, egészséges életmód kialakítása, a testi-lelki egészség, mint érték elismertetése.
- Pályaorientációs tevékenység.
- Az iskola párbeszédet alakít ki a programban részt vevő gyermekek/tanulók szüleivel/nevelőivel, gyámjaival.
- Kompetencia □ alapú értékelési rendszer kerül kidolgozásra.
- A multikulturális tartalmak beépülnek a nevelés-oktatás helyi programjaiba, rendszerébe.

Ezek eredményeként

- Nő az évfolyamvesztés nélkül továbbhaladó hátrányos helyzetű tanulók száma,
- Nő a továbbtanuló hátrányos helyzetű tanulók száma.

1.5. Az iskolába való bekerülés előkészítése

Integrációs pedagógiai rendszerünk tartalmazza, és ez által biztosítja

- Az óvodából az iskolába való átmenet segítségét.
- Évfolyam és fejlettségi szint alapú heterogén gyermekcsoportok kialakítását a jogszabályoknak megfelelően.

1.6. Együttműködések – partnerségi kapcsolatok kialakítása

A rendszer hatékony és eredményes működése érdekében együttműködési megállapodásokat hoztunk létre a következő partnerekkel:

- Szülői házzal
- Gyermekjóléti és családsegítő szolgálattal
- Szakmai és szakszolgálatokkal
- Középfokú oktatási intézményekkel
- Civil szervezetekkel

2. A tanítást-tanulást segítő eszközrendszer elemei

2.1. A kulcskompetenciákat fejlesztő programelemek közül a következő elemek kerültek beépítésre az intézményi IPR programba:

2.1.1. Az önálló tanulást segítő fejlesztés

- ▯ A tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző programok

2.1.2. Eszközjellegű kompetenciák fejlesztése

- Tantárgyi képességfejlesztő programok
- Kommunikációs képességeket fejlesztő programok

2.1.3. Szociális kompetenciák fejlesztése

- Közösségfejlesztő, közösségépítő programok
- Mentálhigiénés programok

2.2. Az integrációt segítő tanórán kívüli programok, szabadidős tevékenységek közül a következő elemek kerültek beépítésre:

- mentori rendszer működtetése
- művészeti körök (tanuló által választott lehetőségként)

2.3. Az integrációt elősegítő módszertani elemek:

- Kooperatív tanulásszervezés
- Projekt módszer alkalmazása
- Egyéni haladási ütemét segítő differenciált tanulásszervezés
- Drámapedagógia

2.4. Műhelymunka – tanári együttműködés formái:

- Értékelő eszmegbeszélések
- Hospitálásra épülő együttműködés

2.5. A félévente kötelező kompetenciaalapú értékelési rendszer eszközei:

- Szöveges értékelés – árnyalt értékelés, egyéni fejlődési napló

2.6. Multikulturális tartalmak

- Multikulturális tartalmak megjelenítése a különböző tantárgyakban

2.7. A továbbhaladás feltételeinek biztosítása

- Pályaorientáció

3. Várható eredmények, az ellenőrzés szempontjai

- A hátrányos helyzetű tanulók aránya iskolánkban megfelel a jogszabályban előírtaknak.
- Az integráció tartósan képes a különböző háttérrel és eltérő fejlettséggel rendelkező tanulók együttnevelésére.
- A multikulturális tartalmak beépültek a helyi tantervbe.
- Az integrációs és képességkibontakoztató pedagógiai rendszer kiépülése párbeszédet alakít ki minden szülővel/nevelővel.
- Tanári együttműködésre épülő értékelési rendszer épül ki.

Ezek eredményeként:

- Nő az évfolyamvesztés nélkül továbbhaladó hátrányos helyzetű tanulók száma.
- Csökken az iskolánkban a tankötelezettségi kor határa előtt az iskolai rendszerből kikerülők száma.
- Javulnak a kompetenciamérések eredményei.

3.1. A HHH tanulók fejlesztése

A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számát minden évben felmérjük, ez alapján készítjük programjainkat. Minden gyógypedagógusnak beleértve az osztályfőnököket is a HH/HHH-s gyermekek/tanulók létszámától függően egyenlő arányban kontakt tanulója van, akikkel a felméréstől kezdve a fejlődés eredményének vizsgálatáig, a tanév végéig együtt dolgozik.

A gyermekotthonban élő és belső iskolánkba járó, valamint a jegyzőnek benyújtott szülői nyilatkozatok alapján bejárós intézményünk integrációs pedagógiai rendszerébe bekerült halmozottan hátrányos helyzetű tanulók kiemelt gondoskodásban részesülnek a gyógypedagógusok, és az osztályfőnökök közreműködésével.

Feladataikat a munkaköri leírásuk, az iskolai alapidokumentumok, és az intézményi Integrációs Pedagógiai Rendszer helyi szabályzata szerint látják el.

- Tanévenként tervezetten a pedagógusok 30 órában látnak el fejlesztői tevékenységet a rászoruló helyzetű tanulók körében.
- Munkájuk során általános képesség fejlesztést, tantárgyi felzárkóztatást és személyiség fejlesztő feladatokat végeznek.
- A mentori feladatokat az osztályfőnökök látják el.

3.2. Az integrációs és képességkibontakoztató pedagógiai rendszer gyógypedagógusa

Munkája elsősorban – de nem kizárólag – a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók fejlesztésére irányul.

Feladatai:

- Éves munkaterv készítése
- Órarend/foglalkozási rend összeállítása
- Foglalkozási napló és egyéni haladási napló vezetése
- Folyamatos kapcsolattartás a tanulóval és azok szüleivel, az érintett pedagógusokkal
- Szakmai tanácsadás a szülőknek, pedagógusoknak
- A tanulók bemeneti mérésének elvégzése, értékelése, dokumentálása
- félévente egyéni fejlesztési terv készítése a tanulókról. Az ehhez szükséges mérési anyagok, dokumentumok elkészítése
- Osztályonként, tanulócsoportonként a fejlesztési területek meghatározása
- Duál óravezetés megvalósítása a differenciált képességfejlesztés érdekében, egyéni, kicsoportos, kooperatív tanulásszervezésben való együttműködés
- Szükség szerint tanórán kívüli foglalkozások keretében az alapkompenciák fejlesztése
- Félévente kötelező szöveges értékelés elkészítése, közreműködés a szülői megbeszéléseken
- Az elvégzett munkáról félévkor és év végén beszámoló készítése
- Lehetőségszerű óralátogatások a tanulók megfigyelése érdekében
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók és családjuk adatainak és az információk bizalmas kezelése
- A tanulók emberi méltóságának és jogainak tiszteletben tartása
- A teljes munkaidő tanítási órákkal le nem kötött részében munkaköri feladatként – a munkáltató utasítása alapján – a nevelő és oktató munkával összefüggő egyéb feladatok ellátása

3.3. Az integrációs és képességkibontakoztató pedagógiai rendszer osztályfőnöke (mentor tanára)

A mentori feladatokat az osztályfőnökök látják el. A mentor tanár feladata:

- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók családi-szociális hátterének feltérképezése
- Egyéni adatlap vezetése a tanulóról
- Dokumentációs feladatok elvégzése
- Nyomon követi a tanuló tanulmányi teljesítését, szabadidős tevékenységét, magatartását és szorgalmát
- Figyelemmel kíséri, és szükség szerint koordinálja a tanuló személyiségfejlődését szolgáló, integrációját segítő tevékenységformákat
- Folyamatos kapcsolatot tart fenn a tanuló szüleivel, az érintett pedagógusokkal, fejlesztő pedagógussal, ifjúságvédelmi felelőssel, illetve a szakszolgálatok szakembereivel
- Elkészíti a fél évente kötelező szöveges értékelést

- Megszervezi a szülőkkel/nevelőkkel való konzultációt félévente
- Szorgalmazza a 8. osztályosok továbbtanulását
- Lehetőség szerint óralátogatásokon vesz részt
- A tanuló felzárkóztatását, tantárgyi felkészítését, korrepetálását végzi, vagy szervezi
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók és családjuk adatait, a birtokába jutott információkat titkosan és bizalmasan kezeli
- A tanulók emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartja

Tanév végén a következő mellékletek képezik a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók intézményi dokumentációját:

Egyéni fejlesztési napló

- Szülővel/nevelővel készült megállapodás
- Felmérőlap a HHH tanuló hátrányainak feltárásához
- A HHH tanuló hátrányainak enyhítését megsegítő fejlesztési feladatok tervezése
- Egyéni fejlődési napló (állapotfelmérés, célok meghatározása, félévente a fejlődés értékelése)
- Félévente jegyzőkönyv a szülői/nevelői konzultációról

4. Komplex Alapprogram

4.1. Célok, Alapelvek,

4.1.1. Célok

- A végzettség nélküli iskolaelhagyásra vonatkozó országos és intézményi stratégia prevenciók célú beavatkozásainak megalapozása.
- A lemorzsolódás megelőzése, a tanulást támogató pedagógiai módszerek alkalmazása.
- Az iskolai nevelés-oktatás az esélyegyenlőség szempontjait figyelembe véve járjon hozzá a tanulók személyiségének, képességeinek és készségeinek kibontakoztatásához. Segítse a szellemi, testi fejlődésüket és az egészséges életmód kialakulását. Biztosítsa a továbbtanuláshoz/munkába álláshoz/önellátáshoz szükséges alapvető készségeket, az önművelés képességét.
- Értelmi képességeiknek megfelelő transzverzális készségek fejlesztése (kritikus gondolkodás, kreativitás, kezdeményezőkézség, problémamegoldó gondolkodás, kockázatelemzés, döntéshozatal és az érzelmek kezelése).
- Tanulástámogató módszertan (tanítási stratégia) alkalmazása, melynek központi eleme a heterogén tanulócsoportokban folyó differenciált fejlesztés (Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban, DFHT), aminek segítségével értelmi képességeiknek megfelelően képessé válnak a tanulók az önálló és a társas tanulásra, egy szóval: az eredményes tanulásra.

4.1.2. Alapelvek

A Komplex Alapprogram megvalósítása során kiemelt jelentőségű, hogy az a koherenciát biztosító, a célokkal egybevető alapelvekre épüljön, ezzel megalapozva az alprogramok egységes rendszerét.

A program legfontosabb alapelvei:

- 1) adaptivitás; 2) komplexitás; 3) közösségiség; 4) tanulástámogatás; 5) méltányosság

4.1.3. Komplex Alapprogram jellemzői, felépítése

- Egységes rendszerbe ötvözi a pedagógiai gyakorlatban eddig használt differenciált fejlesztést támogató módszereket;
- Alkalmazza a tanulók iskolai helyzetét, státuszát megváltoztató és ezzel a tanulási motivációt növelő Komplex Instrukciós Programot;
- Különös hangsúlyt fordít a tanulók alapvető képességeinek, készségeinek kialakítására az alprogramok segítségével.

A Komplex Alprogram jelszava: „*Tanulni élmény!*” Ez magával hozza az élményalapú tanulást. Programunk eleme a tanulók aktív tanórai részvételének támogatása, mely a pozitív élményeken keresztül valósul meg. Ennek mozgatórugója az interaktív, a tanulók bevonásán alapuló kreatív feladatmegoldás, az együtt tanulás élménye.

4.2. Feladatok, eljárások, eszközök, módszerek

4.2.1. Fejlesztési feladatok

A tanulók egyéni értelmi képességeinek és fejlettségi szintjének megfelelően fejlesztjük az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges motívumokat (önfejlesztő elképzelések) és tanulási képességeket (stratégiákat és módszereket).

- A tanulási stratégiák, módszerek és technikák megtanítása minden tanulónak.
- A mérés, mint a képességfejlesztés alapeleme. Nem az elsajátított ismeretanyag mennyiségének, hanem a kompetenciák szintjének meghatározását szolgálja.

- Differenciált nehézségű feladatokkal, testre szabott egyéni és csoportos foglalkoztatással lehetőséget adunk az egyéni haladási ütem kialakítására.
- A tehetséges gyermekeket valós szükségleteik szerint segítjük a saját önfejlesztő stratégiájuk kialakításában és megvalósításában.
- Demokratikus alapokon álló, integratív tanár–diák viszonyt alakítunk ki. A tanítási órák légköre, hangulata oldott, a tanulók sikerorientált beállítódással dolgoznak, a pedagógus csak facilitáló szorongásszintet tart fenn.
- Növeljük tanulóink önbizalmát és önértékelését, építjük pozitív énképét, erősítjük belső kontrollos beállítódását, fokozzuk a felelősségvállalást, az önállóságot!
- Tudatosan neveljük „én”-erős, jó komfortérzésű fiatalokat!
- A szocializáció folyamatainak tudatos irányítása, elősegítése.
- Az egyéni munkakultúra kialakítása, a kötelességekhez való pozitív viszonyulás (attitűd) kiépítése.

Kiemelt fejlesztési feladataink a tanulók egyéni értelmi képességeinek és fejlettségi szintjének megfelelően az

- énkép, önismeret,
- hon- és népismeret,
- európai azonosságtudat,
- egyetemes kultúra,
- aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés, közösségnevelés,
- gazdasági nevelés,
- környezettudatosság, fenntarthatóság,
- művészeti nevelés,
- művészeti eszközökkel történő nevelés,
- a tanulás tanítása,
- testi és lelki egészség,
- felkészülés a felnőtt szerepekre, család szerepe,
- testmozgás

fejlesztése az oktatás minden színterén.

További feladatok: A modern személyközpontú, interaktív, tapasztalati tanulásra alapozó tanulásszervezési eljárások, módszerek, pedagógiai kultúra általánossá tétele.

- A tanulás tervezésében, szervezésében és irányításában a **tevékenység- központú tanítási gyakorlatot** alkalmazzuk, mely életszerű helyzetek teremtésével alkalmat nyújt konkrét élmények és tapasztalatok gyűjtésére.
- Növeljük a **tanulók aktív részvételét** igénylő ismeretszerzési módok arányát (megfigyelés, kísérlet, új információs és kommunikációs technikákat alkalmazó anyaggyűjtés, modellezés, szerepjáték, drámapedagógia stb.).
- Differenciált foglalkoztatással, az egyéni haladási ütemhez igazított fejlesztő terheléssel a tanuló egyéni igényeihez igazítjuk a tanulást.
- Alkalmazzuk a DFHT (Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban, DFHT) módszerét.
- Alkalmazzuk a kooperatív tanulási-tanítási technikákat és módszereket.

- A különböző kommunikációs technikák és konfliktuskezelési stratégiák elsajátíttatása.
- Az alprogramokkal, illetve gazdagító, dúsító feladatokkal, programokkal és valódi problémák megoldásával alkalmazkodunk az SNI tanulók különböző értelmi képességeihez.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetencia fejlesztése a nevelési célrendszer központi eleme; a konstruktív életvezetésre történő felkészítés feltétele.
- Önszabályozási stratégiák, autentikus, életszerű helyzetek kialakítása, amelyek során szerzett kompetenciákat a későbbiekben alkalmazniuk kell.
- A mérési, ellenőrzési, értékelési és minőségbiztosítási rendszerben meghatározott rend szerint funkciójuknak megfelelően elvégezzük a diagnosztikus, a formatív és szummatív méréseket.
- Emberléptékű következetes követelés. Fejlesztőhatású visszacsatolás, mérés-értékelés.
- Érdemjegy, pontszám és százalékok nélkül, szóban és írásban is visszajelzést kap a tanuló, ami kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeljövőben reálisan képes megoldani.

4.2.2. A komplex alprogramban megjelenő segítő eszközök

- Az intelligencia- és kreativitásfejlesztő egyéni programok.
- A komplex személyiségépítés teljes eszközzrendszere.
- Az ismeretek és összefüggések tanulói felfedezése, a szemléltetés, cselekvés, az aktivizáló módszerek alkalmazása jellemzi a tanulási-tanítási folyamatokat.
- A pozitív motiváció eszközei, a jutalmazás és büntetés módszereinek mértéktartó (nem szélsőséges) alkalmazása.
- Személyes példamutatással neveljük gyermekeinket a változatos kommunikációs technikák alkalmazására, toleranciára, a másság elfogadására, empátiára, az emberi jogok tiszteletben tartása, a konfliktusok kezelésére.
- Önértékelés, önkontroll, önfejlesztő stratégia alkalmazása. Pozitív tartalmú szociális kapcsolatok építése.
- A kulturált és egészséges életvitel kialakítása.
- A hagyományos és digitális ismerethordozók sokaságából kiválasztva az adott életkorban értelmi képességnek, fejlettségi szintnek megfelelő célszerű módszerek és eszközök; egyéni és csoportos aktivitásra serkentő munkaformák alkalmazása.

4.2.3. Tanulásszervezés elvei, alkalmazott módszerek

4.2.3.1. A tanulás szervezés folyamatának elvei

- a rend és fegyelem fenntartása
- tanuló szabadságának biztosítása
- tanulói viselkedés szabályozása
- pozitív tanulási légkör biztosítása
- csoportfolyamatok elősegítése

4.2.3.2. Alkalmazott módszerek

A tanítás-tanulási folyamatban a **DFHT** (Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban, DFHT) **tanítási-tanulási stratégiát** alkalmazunk, mint a Komplex Alapprogram hangsúlyos elemét, a kötelező tanítási órák 20%-ában.

A DFHT célja

- A tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoportok fejlesztése.
- A tanulói viselkedés pozitív befolyásolása.
- Az alulmotiváltság mérséklése.
- A kognitív, affektív, szociális képességek fejlesztése.
- A tanulók közötti együttműködés elősegítése.

A DFHT koncepciója, módszerei

- egyénre szabott differenciálás: egyedül végzett munka, rétegmunka, teljesen egyénre szabott munka, részben egyénre szabott munka
- Párban folyó munka: páros munka, tanulópárok munkája
- Csoportban végzett munka: kooperatív munka, kooperatív tanulás

Ezen kívül a tanórák 80%-ban a pedagógus választ módszereket.

Alapmódszerek

- tanári magyarázat (frontális tanítás): beszélgetés, kérdezve kifejtés, előadás, szemléltetés
- munkáltatás (egyéni, de nem önálló): variációs módszer
- individuális (egyéni és önálló tanulás): egyéni feladatok

Motiváló módszerek

- páros munka
- csoportmunka
- játék
- szerepjáték (drámapedagógia)
- vita
- kutató-felfedező módszer
- kooperatív módszerek

- projektmódszer
- szituációs játékok

4.3. A komplex alprogram sajátosságai

Az „Élménysuliban” minden alprogram megjelenik, hetenként javasoltan minimum egy órában. Az alprogramok aránya az iskola profiljához igazítható.

4.3.1. A testmozgás alapú alprogram (TA)

Az alprogram az iskolai testmozgásprogramok három területén kívánja bővíteni sajátélmény szerzést biztosító tanulási környezetben a pedagógusok módszertani repertoárját és szemléletét:

- testnevelés óra,
- mozgásos tanulás osztálytermi környezetben,
- szabadidős mozgástevékenységek.

A TA a testmozgás iskolai környezetben előforduló **minden formájára támaszkodva, tanulástámogató eszközeivel** vesz részt a tanulói komplex személyiségfejlesztésben.

Az **aktív, kreatív, felelősségteljes** magatartást kialakító oktatási módszerek alkalmazásával teszi az alprogram a testmozgáson alapuló tevékenységeket a közösségi célok és az egyéni felelősség életgyakorlatává. Cél még az egészségtudatos, jövőorientált életmód kialakítása.

Az alprogram tartalma: Fejlődés- és élményközpontú oktatás megvalósítását támogató **módszerek és keresztntantervi** tartalmak implementációjának támogatása **testnevelés órai környezetben**, a differenciálásra építve.

Mozgásos tanulást támogató módszerek és tartalmak tanulási folyamatba történő integrálása osztálytermi környezetben. Önkéntességre és befogadásra épülő **informális és nonformális tanulás testmozgásalapú támogatása iskolai környezetben.**

4.3.2. Az életgyakorlat alapú alprogram (ÉA)

Az **Életgyakorlat-alapú alprogram** egy olyan pedagógiai rendszert mutat be, amely hozzájárul az egyén és **természeti, társadalmi környezete kölcsönhatásának** tudatos és felelős alakításához.

Az életgyakorlat-alapú koncepció figyelembe veszi a tanulók szükségleteit, és ennek függvényében eltérő tanulási-tanítási egységeket tartalmaz.

Minden egységen belül alternatív, a tanulók fejlettségi szintjéhez, értelmi képességeihez, érdeklődéséhez, tempójához igazítható tanítási eszközöket, munkaformákat ajánl.

Az **alprogram célja**, hogy az **életben hasznosítható** ismereteket, tapasztalatokat szerezzon a gyermek, amely sikeres **életvezetési kompetenciákkal** vértelje fel.

Cél továbbá, hogy megalapozza a vitakultúrát, kritikus gondolkodást és az önálló felelősségvállalást.

Célunk még az **életformák** sokszínűségének tisztelete, a **családi közösségek** megbecsülése, az **egészséges énkép** kialakítása.

A célrendszerben hangsúlyos, hogy az egyén és környezete között dinamikus viszony van, így az **életgyakorlat témái komplexek** és minden szinten – a rendszerszemléletnek megfelelően – kidolgozásra kerülnek.

Az alprogram tartalma

- egészséges életmód, életvezetés,
- környezettudatosság (fenntarthatóság),
- állampolgári felelősség (közösségi szerepek),
- életút-támogató pályaorientáció,
- család, párválasztás,
- érzelmi intelligencia (szociális készségfejlesztés)

4.3.3. A művészetalapú alprogram (MA)

- Az alprogram a művészeti nevelést célzó tanórák, a művészeteket pedagógiai eszközként felhasználó osztálytermi tanulás és a szabadidős művészeti tevékenységek terén nevelő/oktató pedagógusok metodológiai fejlesztésén keresztül hat a végzettség nélküli iskolaelhagyás mérséklésének irányába.
- A művészettel nevelés sok és sokféle lehetőséget teremt a tanulástámogatás megvalósítására.

Az alprogram célja művészeteket célként/eszközként használó tanórák, szabadidős foglalkozások biztosítása a tanulók számára.

Indirekt célok

- Személyiség és társas készségek fejlesztése a művészeti tevékenység révén.
- Tanulási motiváció, tanulás iránti attitűd alakítása.
- Indirekt (kognitív képességeket célzó) tanulásfejlesztés művészeti keretek között.
- Tanulásfejlesztés a művészetek révén.
- (Inter)diszciplináris ismeretátadás művészeteken alapuló, résztvevőközpontú gyakorlatokon keresztül.
- Pályaorientáció művészetek révén.
- A művészeti tevékenységbe ágyazott fejlesztés keretében lehetőség van a tanuló egyéni **sajátságaihoz alkalmazkodó, esélyegyenlőséget biztosító pedagógiai módszerek alkalmazására**, ezáltal az adaptivitás biztosítására.

Az alprogram tartalma

A művészeti tantárgyak és a mozgásra irányuló testnevelés tantárgy a készségtárgyak körébe sorolhatók, s ez arra is lehetőséget ad, hogy hasonló tartalmi elemek szerint épüljenek fel alprogramjaik is.

Fejlődés- és élményközpontú oktatás megvalósítását támogató módszerek és keresztantervi tartalmak megvalósításának támogatása a művészeti nevelést szolgáló tanórai környezetben, a differenciálásra épülve.

Művészetekre épülő tanulást támogató módszerek és tartalmak tanulási folyamatba történő integrálása osztálytermi környezetben.

Önkéntességre és befogadásra épülő informális és nonformális tanulás művészetalapú támogatása iskolai környezetben.

4.3.4. Logika alapú alprogram (LA)

A Logikaalapú alprogram a tanulók gondolkodásának fejlesztését támogató módszerek és stratégiák megismertetésével szeretné növelni a pedagógusok módszertani repertoárját az iskolai élet területein.

Az alprogram feladata megismertetni a pedagógusokat olyan logikai alapú játékokkal (legyen az sakk, táblás, papír-ceruza, szituációs és egyéb játék), melyeket fel tudnak használni mind az általános képességfejlesztéshez, mind a közismereti tantárgyi órákhoz.

Az alprogram keretén belül olyan szemléletváltás elindítását célozzuk meg, amelynek segítségével a tanítási és a tanulási folyamat egyaránt élményszerűvé, motiválóvá és egyben fejlesztő hatásúvá tehető.

Az alprogram célja a gyerekek egyik legfőbb tevékenységére, a játékra és a játékosságra építve, hogy a gyerekek a tanulást ne érezzék fájdalmas, fáradságos folyamatnak.

A tanulás és a tudás megszerzése legyen örömforrás – ezzel a tanulók motivációja növelhető.

Az oktatásban a különböző logikai játékok és technikák alkalmazása nem öncélúan történik, hanem a tanterv és a tananyag megfelelő részébe való integrálással, szorosan kapcsolódva a megtanulandókhoz és a tanulók életkori sajátosságaihoz.

A játék lehetőséget nyújt a differenciálásra, és a gondolkodási képességeken túl a szociális képességek fejlődése is várható.

Az alprogram tartalma

A problémamegoldó gondolkodás fejlesztési lehetőségei a gyakorlatban – stratégiák és algoritmusok.

- A vizualitás szerepe a gondolkodás fejlesztésében
- Játékalapú megközelítések
- Térszemlélet, sík- és térbeli tájékozódási képesség fejlesztése
- Dienes-játékok és a matematikai gondolkodás fejlesztése
- Sakkjáték alapjainak elsajátítása és beépítése az iskolai tanulásba
- Táblás játékok, társasjátékok, papír-ceruza játékok alkalmazása
- Játékstrukturált megközelítések
- Kártyajátékok
- Logikai játékok, logisztika
- Barkochba és egyéb csoportos szituációs játékok
- Kreativitást és reflektivitást fejlesztő játékok

4.3.5. A digitális alapú alprogram (DA)

A Digitális alapú alprogram az IKT-műveltség elemeit keresztntantervi, transzverzális megközelítésben értelmezi, és a digitális pedagógiai kultúra komplex, intézményi szintű fejlesztését tekinti feladatának.

Az IKT-műveltség tekintetében a technológiai, a kognitív és a szociális aspektust tekintjük irányadónak.

Az alprogram kidolgozásával a pedagógusok módszertani kultúraváltását segítjük elő olyan korszerű digitális megoldásokkal, melyek hozzájárulnak az elektronikus tanulási környezet kialakításához, felgyorsítva az intézmények digitális átállását, mely lehetővé teszi, hogy a digitális eszközök alkalmazásával a tanulás élményszerűvé váljon.

Az **alprogram célja**, hogy kialakítsa a pedagógusokban az oktatásba integrált IKT-eszközöket értő és kritikus módon alkalmazó „digitális állampolgár”-habitust, melynek révén az összetett problémák megoldása során a technológia segítségét is igénybe veszik.

Szeretnénk elérni azt is, hogy a tanulás és a tudás megszerzése legyen örömforrás a digitális alkalmazások használatával, ezzel növelve a tanulók motivációját, kognitív képességeik színvonalát, tanulásmódszertani repertoárjukat, pályaaorientáció szempontjából releváns ismereteiket, (inter)diszciplináris ismereteik körét, és mindent egybevetve: a tanulók személyiségformálásához is hozzájáruljon.

Az alprogram tartalma

- Az alprogram az alábbi tartalmi pontokból építkezik
- Játékalapú megközelítések
- Technológiai műveltség, felelősségteljes eszközhasználat
- IKT-műveltség
- Hálózati részvétel és együttműködés, problémamegoldás, kommunikáció és

- eszközhasználat
- Digitális írástudás
- IKT-alapú óratervezés
- Személyes tanulási környezet menedzselése

4.3.6. Komplex óra

Komplex órák bevezetése – a program komplexitását a kognitív, affektív, szociális képességek együttes fejlesztése jelenti. A kötelező és szabadon tervezhető tanórák kereszttantervi kapcsolatait fedi le, (a tananyag kereszttantervi részei) az adott tantárgy éves óraszámának kb. 10-30%-át jelenti. A közismereti tantárgyak esetében a tantárgyi és kereszttantervi tartalmat (tananyagot) az alprogrami tartalmakkal kapcsolja össze, a DFHT óraszervezési eljárásaival megvalósítva a tanórát. Ezen órák esetében a tantárgyakon átívelő transzverzális készségek (a kritikus gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményező-készség, a problémamegoldó gondolkodás, a kockázatelemzés, a döntéshozatal és az érzelmek kezelése) fejlesztése is megjelenik.

Tartalmi fejlesztési pontok

- legalább 1 alprogrami (max. 3 alprogrami) kapcsolat megjelenik benne,
- kapcsolódik az adott tantárgy adott évfolyamának tanmenetéhez és a tanítói/tanári kézikönyvben megjelenített órához,
- (törekedve arra, hogy) minden alprogram egyenlő aránnyal (kb. 20%) jelenik meg (össz. komplex óraszám).

A komplex órák felépítése

4.3.7. Ráhangolódás

A Ráhangolódás biztosítja, hogy a **tanulók lelkesen, motiváltan kezdjék el a napot az iskolában, és érzelmi biztonságban érezzék magukat az osztályközösségben.** Heti **1-3 alkalommal** javasolja a Komplex Alprogram **20-25 perces** foglalkozás keretén belül. A **tanulási környezetet** célszerű átalakítani úgy, hogy a tanulók körben ülhessenek székeken vagy szőnyegen, így megkönnyítve a kommunikációt. A **foglalkozás felépítése** ajánlottan a következő:

- Üdvözlés
- Beszélgetés
- Közös tevékenység/játék
- Zárás

A Ráhangolódás megvalósítását a nap elején javasoljuk, javasolt időtartama 25-45 perc, helye a nap kezdésekor, vagy osztályfőnöki óra keretében, vagy a délutáni foglalkozások elején. Témái megválasztásában segít a Tanítói kézikönyv.

4.3.8. A „Te órád”

„Te órád” – a **diák érdeklődéséhez**, igényéhez, saját választásához igazítható, amely órákon az osztálykeret nem feltétlenül kell, hogy érvényesüljön. Lehet az **intézmény életében már meglévő**, jól működő, már hagyományokkal rendelkező foglalkozások, szakkörök, tehetséggondozó programok stb. továbbvitele, megtartása, de a foglalkozások középpontjába helyezve a tanulók szociális- emocionális fejlesztését. Az óra kiválasztását a pedagógus segíti.

4.3.9. Házi Feladat

Házi feladat: sem írásbeli, sem szóbeli házi feladatot nem ad a pedagógus a tanulóknak. Ez nem azt jelenti, hogy elmaradhat a szükséges gyakorlás és rögzítés, hanem azt, hogy a pedagógusnak az iskolai tanórákon kell a tanulókkal ezeket a feladatokat elvégezni. Úgy kell a mindennapokban terveznie és megvalósítania az óráit, hogy legyen elegendő idő a szükséges gyakorlásra és az új ismeretek rögzítésére az órák keretén belül. A pedagógusnak módosítania kell tervezési szokásain: legyen a tanórákon annyi gyakorlás és ismétlés, hogy ne legyen szükség otthoni tanulásra!

4.3.10. Értékelés

Az értékelés az iskola nevelőtestülete által elfogadott értékelési rendszer szerint folyik. Nincs ötös fokozatú skálán történő értékelés a reggeli Ráhangolódáson, a délutáni alprogrami foglalkozásokon, illetve azokon az órákon, amelyeken a DFHT- módszert használják a pedagógusok.

A Komplex Alapprogram értékelési rendszerében egyaránt jelen van

- a helyzetfeltáró (diagnosztikus) értékelés,
- a minősítő (szummatív) értékelés,
- a fejlesztő (formatív) értékelés.

Fontos szerepe van a **helyzetfeltáró (diagnosztikus) értékelésnek**. Ennek eredménye feltárja a pedagógus előtt a tanuló előzetes tudását, amire további munkáját építheti. Ez határozza meg az oktatási tartalmat és a módszereket. A diagnosztikus értékelést nem csak **a tanév elején** javasoljuk, ajánlott **a tanév közben** is felmérni, mennyit fejlődött a tanuló tudása. A tanév közben végzett diagnosztikus értékelés eredménye alapján a pedagógus dönthet arról, hogy változtat-e tanítási stratégiáján. A **tanév végi** diagnosztikus értékelésnél a pedagógus arról kap visszajelzést, milyen szinten sikerült a tananyagot megtanítani, a tanuló pedig arról, hogy mennyire sajátította el a követelményeket.

A **minősítő (szummatív) értékelés** egy tanulási szakasz lezárásakor, például egy témazáró dolgozat írásakor jelenik meg. Azt minősíti, hogy a tanuló mennyire sajátította el a tananyagot. A minősítő értékelés igen gyakori a hazai iskolákban.

A **Komplex Alapprogramban kiemelt szerepe van a személyre szabott, differenciált, fejlesztő (formatív) értékelésnek**. Ennek célja **nem a minősítés, hanem a tanulás támogatása**. A pedagógus, miután felmérte a tanuló tudását, és segítette a tanulónak a tanulási cél kitűzésében, támpontokat ad a megteendő lépésekről. Majd nyomon követi a tanuló egyéni haladását, és személyre szabottan segíti a tanulási folyamatot. A fejlesztő értékelés alkalmazásánál a pedagógus a **gyermek önmagához mért fejlődését veszi figyelembe**. Folyamatos visszajelzést ad a tanulónak erősségeiről és hiányosságairól,

megbeszéli vele a tanulási célokat, az értékelési szempontokat, a teendőket és a teendők határidejét. A tanuló egyéni haladásáról és erőfeszítéseiről visszajelzést ad. A pedagógus visszajelzésének mindenképpen tartalmaznia kell a tanuló részéről sikeresen megoldott problémákat, a további fejlesztést igénylő területeket és a teendőket.

Az értékelésnek fontos része

- az önértékelés,
- a társak értékelése.

Legyen szubjektív, kvalitatív és szöveges! Figyelembe kell venni az eltérő kiindulási nyelvi szinteket

4.4. A pedagógusok helyi intézményi feladatainak áttekintése, illesztése a komplex alapprogramhoz

A pedagógusok feladata kiegészül a **DFHT-órák** megszervezésével, a kapcsolódó dokumentumok (óraillusztrációk) elkészítésével.

A választott **alprogramokhoz** kapcsolódó **foglalkozások** megszervezése, megtartása, foglalkozás- illusztrációk készítése.

Az elkészült óraillusztrációk, foglalkozásillusztrációk, **tapasztalatok megosztása** a kollégákkal.

Programhoz kapcsolódó további **oktatási segédanyagok,** szemléltető- és mérőeszközök **kidolgozása, közreadása.**

Belső továbbképzések, előadások, bemutatóórák szervezése, megtartása.

4.5. A szülők és a tanulók tájékoztatása

A szülőket és a tanulókat a programról, annak tartalmáról, megvalósításáról, az iskola életéről az iskola igazgatóhelyettese és az osztályfőnökök tájékoztatják szóban és írásbeli tájékoztató füzet segítségével.

4.6. Az iskolában folyó munka időkerete

A Komplex Alapprogram a tanulók kötelező óraszámának a meghatározása tekintetében nem tér el a törvényben szabályozottaktól. Az iskolában folyó munka továbbra is két markánsan elkülönülő egységre oszlik:

A kötelező és szabadon tervezhető időkeret:

- A Komplex Alapprogram a pedagógusok módszerbeli gazdagságát, korábbi gyakorlaton alapuló pedagógiai-módszertani kultúráját tekintve **kb. 80%-ban** nem szabályozza.
- A tanítási órák **20%-ában** azonban javasolt a Komplex Alapprogram tanítási-tanulási stratégiájának, a **DFHT tanítási-tanulási stratégiának** az alkalmazása (differenciált egyéni munka, rétegmunka, pármunka, kooperatív módszerek, csoportmunka, drámajáték és projektmunka).
- A DFHT esetében a 20% fele a DFHT-KIP (10%), a másik fele (10%) az egyéb tanulásszervezési eljárások.

- **10-30%-ban** pedig a **Komplex órák** keretében a keresztantervi tantervek feldolgozása történik.

A Komplex Alprogram által **innovált alprogrami foglalkozások** és a „Te órád” többnyire a délutáni időszokban valósulnak meg.

A Komplex Alprogram tanítási-tanulási stratégiához kapcsolódó elemei

Tantárgyfelosztás és a KAP által kínált módszertani elemek összehangolása

A tantárgyfelosztás a törvény által meghatározott feltételeknek megfelelő, de az intézmény sajátos helyzetét figyelembe vevő alapszabvány. Alapjául az intézményre érvényes törvény által előírt, a közismereti tantárgyakra vonatkozó heti óraszám szolgál.

Az általános iskolában a nevelés-oktatást a **délelőtti** és **délutáni** tanítási időszakban olyan módon kell megszervezni, hogy a foglalkozások ajánlottan tizenhat óráig tartanak.

Az intézményben működő egyeztető fórumok nyilatkozatai

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

1. A Pedagógiai Program hatálybalépése

A Pedagógiai Program 2024. szeptember 02. napján az intézményvezető jóváhagyásával lép hatályba és visszavonásig érvényes. A felülvizsgált Pedagógiai Program hatálybalépésével egyidejűleg érvényét veszti a 2023. április 13. napján készített (előző) Pedagógiai Program.

2. A Pedagógiai Program felülvizsgálata

A Pedagógiai Program felülvizsgálatára sor kerül jogszabályi előírás alapján, illetve jogszabályváltozás esetén, vagy ha módosítását kezdeményezi a diákokat képviselő pedagógus, az intézmény dolgozóinak és tanulóinak nagyobb csoportja, szülői szervezet. A kezdeményezést és a javasolt módosítást az intézmény igazgatójához kell betérjeszteni. A Pedagógiai Program módosítási eljárása megegyezik megalkotásának szabályaival.

Pilis, 2024. augusztus 21.

Tóthné Mátrai Edit
intézményvezető

A Pedagógiai Programmal kapcsolatban az iskola Diákközösségét képviselő pedagógus 2024. augusztus 21. napján egyetértési jogot gyakorolt.

Aláírással igazolom, hogy a Diákközösség egyetértési jogát jelen Pedagógiai Program módosítása során, a jogszabályban meghatározott ügyekben gyakorolta, az abban foglaltakkal egyetértve a nevelőtestületnek elfogadásra javasolta.

Diákokat képviselő pedagógus

A Pedagógiai Programmal kapcsolatban a Szülői közösség 2024. augusztus 21. napján egyetértési jogot gyakorolt.

Aláírással tanúsítom, hogy a Szülői közösség egyetértési jogát jelen Pedagógiai Program módosítása során a jogszabályban meghatározott ügyekben gyakorolta, az abban foglaltakkal egyetértve a nevelőtestületnek elfogadásra javasolta.

Szülői közösség képviselője

Nevelőtestületi jelenléti ív

A Gyermekotthon, Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola Pest Vármegye Köznevelési Szakmai Egységének módosított Pedagógiai Programját a nevelőtestület tagjai nevelőtestületi értekezlet keretében megismerték, és 2024. augusztus 21. napján egyhangúan elfogadták.

Ssz.	Név	Aláírás
1.	TÓTHNÉ MATRAI EDIT	Tóth Edit
2.	POMOZINÉ TÓTH ANITA	Pomozina Tóth Anita
3.	ALMÁSI SÁNDOR	Almási Sándor
4.	BENCZE ZOLTÁNÉ	Bencze Zoltáné
5.	BEZEG DÓRA	Bezég Dóra
6.	BOROSNÉ FARKAS ILDIKÓ	Borosné Farkas Ildikó
7.	ERDŐS KRISZTINA	Erdős Krisztina
8.	GULYÁSINÉ GÁBOR ÉRIKA	Gulyásiné Gábor Érika
9.	HERVAI KLÁRA	Hervai Klára
10.	DR. HUSZÁK ANDRÁSINÉ	Dr. Huszák Andor
11.	KELE JÁNOSINÉ	Kele János
12.	KINDA SZILVIA	Kinda Szilvia
13.	KIRÁLY ERZSÉBET	Király Erzsébet
14.	KRUPINCSA ISTVÁNNÉ	Krupinca István
15.	MALYA ÁGNES	Malya Ágnes
16.	MÁRTA GÁBORINÉ	Marta Gábor
17.	MÉHESNÉ WIKOM ANNA	Méhesné Wikom Anna
18.	MOLNÁR-KALLA KINGA	Molnár-Kalla Kinga
19.	PATAKFALVINÉ POLGÁR KATALIN	Patakfalviné Polgár Katalin
20.	SÁFRÁNY JÓZSEFINÉ	Sáfrány József
21.	SÁRANÉ BATHÓ ORSÓLYA ÁGNES	Sárané Bathó Orsolya
22.	SIMÓ JÁNOS TIBORNÉ	Simó János
23.	SOPRONI BEÁTA	Soproni Beáta
24.	STEJNŠKÁL FERENCINÉ	Stejnškal Ferencine
25.	STEJLI Tímea	Stejli Tímea
26.	SZABÓ ISTVÁN FERENCINÉ	Szabó István
27.	TAKÁCSNÉ ERŐS ÁGNES	Takácsné Erőss Ágnes
28.	TATAR ÉTELKA	Tatar Etelka
29.		
30.		
31.		
32.		
33.		
34.		